ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ   Αρ. Φύλλου 181

23 Ιανουαρίου 2015

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 8613/Δ2

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Ιστορία» της Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού, της Α΄, Β΄, Γ΄ τάξης Γυμνασίου, της Α΄, Β΄, Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου, της ομάδας προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών και της ομάδας προσανατολισμού Οικονομικών-Πολιτικών-Κοινωνικών και Παιδαγωγικών Σπουδών της Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 11 εδαφ. ε και του άρθρου 5 παρ. 11 εδαφ. γ του Ν. 1566/1985 (Α΄ 167), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 1, 2 του Ν. 2525/1997 (Α΄ 188) «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις».

2. Τις διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 2 περ. α του Ν. 4186/2013 (Α΄ 193) «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις».

3. Τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 περ. α υποπ. ββ του Ν. 3966/2011 (Α΄ 118) «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις».

4. Το Π.Δ. 89/2014 (Α΄ 134) «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών».

5. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Π.Δ. 63/2005 (ΦΕΚ Α΄ 98).

6. Την με αριθμ. 3/14-01-2015 πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

7. Το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Άρθρο μόνον

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Ιστορία» της Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού, της Α΄, Β΄, Γ΄ τάξης Γυμνασίου, της Α΄, Β΄, Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου, της ομάδας προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών και της ομάδας προσανατολισμού Οικονομικών-Πολιτικών-Κοινωνικών και Παιδαγωγικών Σπουδών της Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου ως εξής:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Γ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικός σκοπός του μαθήματος

Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών.

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις της ιστορικής εκπαίδευσης, έχουν επεξεργασθεί διδακτικές μεθόδους που παρέχουν δυνατότητες ουσιαστικής μελέτης και επεξεργασίας της κατανεμημένης σε κάθε τάξη ύλης, καθώς, μεταξύ άλλων, προτείνουν την εναλλακτική χρήση και τον συνδυασμό πολλών εκπαιδευτικών διαδικασιών: την αφήγηση των εκπαιδευτικών, την ανάγνωση και μελέτη βιβλίων, τη συλλογή και επεξεργασία ιστορικών πληροφοριών που προέρχονται από διαφορετικές - γραπτές, υλικές, εικονικές, οπτικοακουστικές -πηγές, και την επεξεργασία επιλεγμένων υποενοτήτων με βιωματικές δραστηριότητες και ομαδικές εργασίες. Η ενεργός συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία μελέτης και επεξεργασίας επιλεγμένων ιστορικών υποενοτήτων έχει ως αποτέλεσμα τη δόμηση κριτικής και ουσιαστικής ιστορικής γνώσης και σκέψης, καθώς, μεταξύ άλλων, το μάθημα, από δύσκολο και βαρετό, δυνάμει καθίσταται αποδοτικό, ενδιαφέρον και ευχάριστο για τα παιδιά, στοιχείο απαραίτητο για τη δόμηση κάθε μορφής γνώσης.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Επιδιώκεται οι μαθητές:

α) να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την ελληνική μυθολογία

β) να έλθουν σε επαφή με την πολιτιστική τους κληρονομιά

γ) να κάνουν συσχετίσεις και να προβαίνουν σε απλές γενικεύσεις

δ) να προβληματιστούν για τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τον αγώνα του για πρόοδο

ε) να αναπτύξουν θετική στάση στην προαγωγή και διαφύλαξη της εθνικής τους κληρονομιάς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Α. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ (25 διδακτικές ώρες)	Οι μαθητές, να είναι σε θέση:	Οι μαθητές μπορεί να:
1. Η ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ (3 ώρες)	-Να γνωρίζουν τους βασικούς μύθους της γένεσης κόσμου και τάξεως (κοσμογονία) από την αρχική κατάσταση χάους και ερέβους. -Να κατανοούν ότι οι κοσμογονικοί μύθοι προέκυψαν ως αποτέλεσμα της ανάγκης του προϊστορικού και αρχαϊκού ανθρώπου να συλλάβει την αρχή της κοσμικής και ανθρώπινης ύπαρξης και, τελικά, την αιτία της δικής του ύπαρξης. -Να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ μύθου και «ιστορικής πραγματικότητας»	-προτείνουν τις δικές τους εκδοχές για τη δημιουργία του κόσμου. -Αναδιηγούνται ελεύθερα και με δικά τους λόγια τους μύθους της κοσμογονίας. -Διαβάζουν κείμενα-πηγές, διασκευασμένα από την αρχαιοελληνική γραμματεία, που περιλαμβάνουν μύθους και άλλα, που αναφέρονται σε ιστορικά γεγονότα και προσπαθούν να τα συγκρίνουν εντοπίζοντας κατά το δυνατό τα φανταστικά στοιχεία. -Παρατηρούν απεικονίσεις των θεών και των συμβόλων τους από την αρχαιότητα ως σήμερα. -Συζητούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του καθενός θεού/ας. -Ζωγραφίζουν τους θεούς και τις θεές και γράφουν ολιγόστιχα ποιηματάκια για τον καθένα. -Παίζουν θεατρικό παιχνίδι όπου ο κάθε μαθητής υποδύεται το θεό της αρεσκείας του. -Συζητούν για τη θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων και την συγκρίνουν με τη σημερινή. -Διαβάζουν μύθους που αναφέρονται στη δημιουργία του ανθρώπου. -Χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα της ενότητας και τις πράξεις τους. -Περιγράφουν τις έννοιες της ενότητας, σύμφωνα με τις κοινωνικές τους αναπαραστάσεις, προφορικά ή γραπτά με σχετικά ελεύθερο τρόπο. -Συμπληρώνουν σταυρόλεξα, πίνακες, αντιστοιχίσεις, και κείμενα με τα πληροφοριακά στοιχεία των
Τι πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες για τη γέννηση του κόσμου (1 ώρα)		
Θεοί και θεές του Ολύμπου (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τους θεούς και τις θεές του Ολύμπου. -Να γνωρίζουν τα σύμβολα των θεών, τις μεταξύ τους σχέσεις καθώς και τους επικρατούντες τρόπους λατρείας- τελετουργίας των αρχαίων Ελλήνων.	
Η δημιουργία του ανθρώπου (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τους μύθους δημιουργίας του ανθρώπινου είδους και τα μυθικά πρόσωπα που σχετίζονται με αυτούς. -Να κατανοούν τις βασικές έννοιες της ενότητας: μύθος, Τιτανομαχία, Γιγαντομαχία, λατρεία, σύμβολο.	

		ενοτήτων. -Με τη βοήθεια των ΤΠΕ κατασκευάζουν εννοιολογικούς χάρτες με τους θεούς/θεές και τις μεταξύ τους σχέσεις.
2. ΟΙ ΗΡΩΕΣ (8 ώρες)		
Ήρωες στην Αρχαία Ελλάδα (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν ποια είναι η φύση/ υπόσταση (χαρακτηριστικά) ενός ήρωα γενικά. –Να κατανοούν πώς διακρίνεται ένας μυθολογικός ήρωας από τους απλούς ανθρώπους. -Να εκτιμούν τη διαχρονικότητα των ηρώων.	-Συζητούν γιατί οι άνθρωποι χρειάζονταν τους ήρωες και τι είναι αυτό που τους ξεχωρίζει από τους απλούς ανθρώπους. - Μιλούν για τους σύγχρονους υπερήρωες και εξηγούν γιατί γοητεύονται από αυτούς. -Συγκρίνουν τους παλαιότερους ήρωες με τους σύγχρονους και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές, τις οποίες και καταγράφουν.
2.1. Ο Ηρακλής (4 ώρες)		
Ο νεαρός Ηρακλής (1 ώρα)	-Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ήρωα-κυνηγού στο πρόσωπο του Ηρακλή. -Να κατανοούν τη σημασία των εννοιών: άθλος, δόξα, ήρωας. -Να απολαμβάνουν τους μύθους που σχετίζονται με τους άθλους του Ηρακλή. -Να κατανοούν το συμβολισμό των άθλων του ήρωα. -Να αποτιμούν τη διαχρονική σημασία των θετικών χαρακτηριστικών του ήρωα.	-Παρατηρούν εικόνες από πηγές που απεικονίζουν τα φυσικά χαρακτηριστικά του ήρωα και τα κατορθώματά του. -Διαβάζουν κείμενα-πηγές που τον περιγράφουν και εξιστορούν τα κατορθώματά του. - Παρακολουθούν αποσπάσματα από ταινίες, βίντεο κ.λπ. με τον ήρωα και τα κατορθώματά του. -Με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών φτιάχνουν «παζλς», ζωγραφιές και κόμικς με τους μύθους για τον Ηρακλή. -Εντοπίζουν στον χάρτη τις περιοχές που ταξίδεψε ο ήρωας για να εκπληρώσει την «αποστολή» του. -Χαρακτηρίζουν τον ήρωα από τις πράξεις του και αντιστοιχίζουν τα χαρακτηριστικά που τον βοήθησαν στα επιτεύγματά του. -Φτιάχνουν εννοιολογικούς χάρτες με τα δομικά στοιχεία των εννοιών του κεφαλαίου και τις σχέσεις που τα ορίζουν. -Συνθέτουν κείμενα με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου σε σχέση με τη σημασία των μύθων. -Κάνουν ελεύθερα
Οι άθλοι του Ηρακλή στην Πελοπόννησο (1 ώρα)		
«Ταξίδι» στην άκρη της Γης (1 ώρα)		
Το τέλος της «περιπέτειας» (1 ώρα)		

		δραματοποιήσεις των άθλων του Ηρακλή.
2.2. Ο Θησέας (3 ώρες)		
Θησέας: ο Αθηναίος ήρωας (1 ώρα)	-Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ήρωα εκπολιτιστή στο πρόσωπο του Θησέα. - Να γνωρίζουν τους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και τα κατορθώματα του Θησέα. - Να αξιολογούν το θάρρος, τη γενναιότητα, την αυταπάρνηση και την αφοσίωση στον ανώτερο σκοπό της σωτηρίας της πόλης του ήρωα. -Να κατανοούν τις ανώτερες αρετές που διακρίνουν έναν ηγέτη.	-Συγκρίνουν τον Θησέα με τον Ηρακλή για να γίνει κατανοητή η διαφορά τους. -Συζητούν για τη σημερινή σημασία των φράσεων: *μπλέκω σε λαβύρινθο, προκρούστεια κλίνη, ξετυλίγω τον μίτο της ιστορίας, κρεμάω τα μαύρα πανιά, δαιδαλώδες κτήριο* κλπ και φτιάχνουν προτάσεις με αυτές -Εντοπίζουν στα κείμενα τα στοιχεία του ήρωα που τον βοήθησαν να κυβερνήσει την πόλη των Αθηνών. - Αντιπαραβάλλουν τη σκηνή της αναγνώρισης από τον Αιγέα με παρόμοιες σκηνές από τα δημοτικά μας τραγούδια. -Κάνουν τις δικές τους αισθητικές δημιουργίες εμπνεόμενοι από τις περιπέτειες και τα κατορθώματα του ήρωα.
Ο Θησέας αντιμετωπίζει το Μινώταυρο (1 ώρα)		
Ο Θησέας γίνεται βασιλιάς (1 ώρα)		
3. ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ		
3.1. Η αργοναυτική εκστρατεία (3 ώρες)		
Το χρυσόμαλλο κριάρι σώζει το Φρίξο και την Έλλη (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τους μύθους που συνδέονται με την προϊστορία και την ιστορία της αργοναυτικής εκστρατείας. - Να αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες και τις περιπέτειες των αργοναυτών. - Να κατανοούν τις βασικές έννοιες της ενότητας: εκστρατεία, χρησμός, βωμός κ.λπ. - Να αντιλαμβάνονται τους συσχετισμούς και τις συνέπειες των πράξεων των προσώπων που εμφανίζονται στην ενότητα.	-Μελετούν τους μύθους, χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα και τις σχέσεις τους και κρίνουν τις πράξεις τους. - Διαβάζουν κείμενα διασκευασμένα από αρχαιοελληνικές πηγές που αναφέρονται στην αργοναυτική εκστρατεία. -Βρίσκουν τη σύνδεση διαφόρων τοπωνυμίων με τους ήρωες από τους οποίους αντλούν το όνομά τους, με αφορμή τον Ελλήσποντο. -Παρακολουθούν ταινίες με τους Αργοναύτες και διαβάζουν ποίηση και λογοτεχνία για το θέμα. -Εντοπίζουν τελετουργικά στοιχεία της θρησκείας των αρχαίων Ελλήνων στους μύθους της Αργοναυτικής εκστρατείας. -Διαβάζουν τις ιστορίες και άλλων μυθολογικών προσώπων που
Ο Ιάσονας στην Ιωλκό (1ώρα)		
Η αργοναυτική εκστρατεία (1 ώρα)		

		συνδέονται έμμεσα με την αργοναυτική εκστρατεία, όπως οι Κένταυροι και ο Ορφέας κι η Ευρυδίκη. - Παρακολουθούν στον χάρτη την πορεία του Ιάσωνα και των Αργοναυτών.
3.2. Ο Τρωικός πόλεμος (6 ώρες)		
Η επιλογή του Πάρη (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τον μύθο του Τρωικού πολέμου, όπως έχει διασωθεί ως τις μέρες μας από τα ομηρικά έπη. -Να κατανοούν την ιστορική αλήθεια που κρύβεται πίσω από τον μύθο του Τρωικού πολέμου. -Να γνωρίζουν τα κυριότερα πρόσωπα που συνδέονται με τον τρωικό πόλεμο και να πληροφορηθούν για τα κυριότερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. -Να αποτιμούν τα κατορθώματα ως συνέπεια των αρετών των ηρώων που πολέμησαν στην Τροία. -Να αντιλαμβάνονται τα δεινά και τις ανατροπές που μπορεί να επιφέρει στην υπόθεση της εκπλήρωσης ενός κοινού σκοπού η διχόνοια και η οργή. -Να γνωρίζουν, μέσα από τα γεγονότα του Τρωικού πολέμου, ήθη και έθιμα της εποχής και να κάνουν συσχετισμούς με τα έθιμα της σημερινής εποχής.	-Διαβάζουν κείμενα σχετικά με τον τρωικό πόλεμο με κυρίαρχα τα αποσπάσματα από την Ιλιάδα του Ομήρου και τα σχολιάζουν. -Συζητούν και κρίνουν τις συμπεριφορές των ατόμων που πρωταγωνιστούν στην ιστορία του Τρωικού πολέμου. -Μαθαίνουν την ιστορική αλήθεια που κρύβεται πίσω από τους αρχαιοελληνικούς μύθους για τον τρωικό πόλεμο. -Συζητούν για τα ήθη και έθιμα των ανθρώπων εκείνης της εποχής. -Παρατηρούν σχετικές απεικονίσεις στα αγγεία και στις πηγές που έχουν διασωθεί ως τις μέρες μας. -Συμπληρώνουν ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, κάνουν αντιστοιχίσεις, συμπληρώνουν κείμενα με το λεξιλόγιο της ενότητας. -Παίζουν θεατρικό παιχνίδι και κάνουν δραματοποιήσεις με διαλόγους που κατασκευάζουν ανάμεσα στον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα, τον Έκτορα και την Ανδρομάχη, τον Πάρη και τις θεές κλπ. -Εντοπίζουν τις αξίες εκείνης της εποχής, όπως: η φιλία, η πίστη, το χρέος στο καθήκον κ.λπ. και τις συγκρίνουν με τη σημερινή εποχή. -Μαθαίνουν τη σημασία στερεότυπων εκφράσεων όπως: αχίλλειος πτέρνα, δούρειος ίππος, μήλο της έριδας κ.λπ. με τη χρήση ερωτήσεων πολλαπλών επιλογών.
Οι Έλληνες συγκεντρώνονται στην Αυλίδα (1 ώρα)		
Ο θυμός του Αχιλλέα (1 ώρα)		
Η εκδίκηση του Αχιλλέα (1 ώρα)		
Το τέλος του Αχιλλέα (1 ώρα)		
Η κατάκτηση της Τροίας (1 ώρα)		
3.3. Οι περιπέτειες της επιστροφής του Οδυσσέα στην πατρίδα (*νόστος*) (5 ώρες)		

Η επιστροφή του Οδυσσέα: Οι πρώτες περιπέτειες (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τις περιπέτειες του Οδυσσέα, όπως έχουν διασωθεί από την Οδύσσεια. -Να είναι ενήμεροι για τις επιβιώσεις των μύθων της Οδύσσειας στην ελληνική παράδοση. - Να αξιολογούν την εξυπνάδα, την τόλμη, την επιμονή, την υπομονή και την εφευρετικότητα του Οδυσσέα. - Να αναγνωρίζουν τα σημαντικότερα πρόσωπα της Οδύσσειας και τα χαρακτηριστικά τους. - Να κατανοούν το συναισθηματικό κόσμο του Οδυσσέα ως προϋπόθεση του νόστου του. -Να κρίνουν τη στάση της Πηνελόπης ως προτύπου συζυγικής πίστης και αφοσίωσης. - Να κρίνουν τη συμπεριφορά των λοιπών γυναικείων πρωταγωνιστριών της Οδύσσειας.	-Παρακολουθούν τις περιπέτειες του Οδυσσέα μέσα από κάθε λογής κείμενα και εικόνες που προέρχονται από διασκευασμένες πηγές αρχαιοελληνικής προέλευσης. -Φτιάχνουν πίνακες με τα χαρακτηριστικά των μυθικών προσώπων, λαών ή τεράτων τα οποία αποτέλεσαν εμπόδια στον δρόμο του Οδυσσέα. -Εντοπίζουν τα στοιχεία που διευκόλυναν το ταξίδι της επιστροφής του. -Φτιάχνουν ιστορίες δικές τους με ανατροπές και αποκλίσεις από την κανονική διήγηση. -Δίνουν τις δικές τους ερμηνείες, γιατί η Πηνελόπη περίμενε τον σύζυγό της επί τόσα χρόνια (προφορικά ή γραπτά). -Εξηγούν τους λόγους για τους οποίους ο Οδυσσέας επιθυμούσε να επιστρέψει στην πατρίδα και γιατί δεν εγκατέλειπε την προσπάθειά του (προφορικά ή γραπτά). -Εντοπίζουν σε κείμενα τη συμβολή της καθεμιάς από τις γυναικείες φιγούρες στην εξέλιξη της Οδύσσειας. -Δραματοποιούν περιστατικά από την Οδύσσεια. -Φτιάχνουν «κολάζ» με ζωγραφιές από τις περιπέτειες του Οδυσσέα.
Άνεμοι, γίγαντες και η μάγισσα Κίρκη μπαίνουν στον δρόμο του Οδυσσέα (1 ώρα)		
Ο Οδυσσέας κατεβαίνει στον Άδη (1 ώρα)		
Το «πέρασμα» του Οδυσσέα από τα νησιά του Ήλιου, της Καλυψώς και των Φαιάκων (1 ώρα)		
Η επιστροφή στην πατρίδα και νέες περιπέτειες (1 ώρα)		

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η διδακτική πράξη και ο τρόπος πραγμάτωσής της στο πλαίσιο του σχολικού μαθήματος της Ιστορίας της Γ΄ Δημοτικού θα πρέπει να έχουν ως αφετηρία τις ιστορικές δεξιότητες, που οι μαθητές πρέπει να αποκτήσουν και τους διδακτικούς στόχους της κάθε ενότητας. Ακόμη, πρέπει να εμπλέκουν τους μαθητές στην προβληματική της ύλης, μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες.
Οι νέες διδακτικές πρακτικές εστιάζουν στην καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων/ικανοτήτων και στάσεων, οι οποίες βοηθούν τους μαθητές να μαθαίνουν αυτόνομα, αλλά και να συνεργάζονται, να επικοινωνούν, να διερευνούν και να ανακαλύπτουν τη γνώση. Γι' αυτό και προκρίνεται η συνολική εμπλοκή των μαθητών στις επιμέρους πρακτικές ως μικρών ερευνητών.
Ο ρόλος του εκπαιδευτικού αλλάζει, και πλέον αυτός καλείται όχι απλά να εφαρμόζει, αλλά να σχεδιάζει και να πειραματίζεται, να προωθεί την επικοινωνία και την κριτική αντιμετώπιση της πληροφορίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το μάθημα της Ιστορίας, βασίζεται σε μία πολύπλευρη εκπαιδευτική διαδικασία που συνδυάζει αφηγήσεις των εκπαιδευτικών, επεξεργασία διαφόρων υλικών και άυλων πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και ποικίλου εκπαιδευτικού υλικού και βιωματικές δημιουργικές δραστηριότητες. Επειδή αφορά την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, τόσο τη συναισθηματική όσο και τη διανοητική εξέλιξή τους: όπως την ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, την κατάκτηση ιστορικών εννοιών αλλά και γνώσεων, την ανάπτυξη ιστορικής σκέψης, καθώς και δεξιοτήτων ιστορικής ερμηνείας με παράλληλη καλλιέργεια κοινωνικών και πολιτισμικών δεξιοτήτων, η αξιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της όλους αυτούς τους παράγοντες και να κινείται προς την κατεύθυνση, τόσο της αποτίμησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, όσο και του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Δ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στην Δ΄ Δημοτικού οι μαθητές διδάσκονται την Αρχαία Ιστορία. Στο πλαίσιο αυτής γνωρίζουν σημαντικά ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα, τα οποία έλαβαν χώρα κατά την αρχαιότητα στον ελλαδικό χώρο.
Συνεπώς, η διδασκαλία της Ιστορίας έχει ως σκοπό, μέσα από ένα επαρκές πλήθος ιστορικών γνώσεων, την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης των μαθητών και, κατ' επέκταση, την ανάπτυξη της ιστορικής τους συνείδησης. Μέσω του ιστορικού γραμματισμού ευνοείται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η καλλιέργεια αυτογνωσίας και η διαμόρφωση στάσεων ζωής εκ μέρους των μαθητών, ώστε αυτοί να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες, δηλαδή να καταστούν ενεργοί, δημοκρατικοί, ελεύθεροι και υπεύθυνοι πολίτες.
Ειδικότερα, όσον αφορά στη διδασκαλία της Αρχαίας Ιστορίας, αφενός η κατανόηση της σημασίας της ως τμήματος του εθνικού ιστορικού παρελθόντος συντελεί στη διαμόρφωση ουσιαστικής ιστορικής και εθνικής ταυτότητας, αφετέρου η πρόσληψη της οικουμενικής σημασίας και διάστασης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού επιτρέπει την ανάπτυξη πνεύματος ανεκτικότητας και συνείδησης πολιτισμικής ενότητας, στοιχείων ιδιαίτερα σημαντικών για την ένταξη των νέων στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Επίσης, η ενασχόληση των μαθητών με την τοπική τους ιστορία συμβάλλει στην ουσιαστική σύνδεση και αλληλεπίδραση του σχολείου με την τοπική κοινωνία και τους παρέχει τη δυνατότητα να κατανοήσουν ότι ο τόπος, στον οποίο διαβιούν, αποτελεί οργανικό τμήμα των ευρύτερων ιστορικών εξελίξεων, και ότι και οι ίδιοι αποτελούν τελικά μέρος της ροής της ιστορίας.
Ως εκ τούτου, σημαντικά κεφάλαια γνώσης της περιόδου (Ελληνικός Αποικισμός, Μ. Αλέξανδρος, Ρωμαϊκό Κράτος) επιτρέπουν στους μαθητές να προσδιορίσουν πολύπλευρα τη θέση τους στον σύγχρονο κόσμο, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο, σε σύνδεση με το ιστορικό παρελθόν, αλλά

και να τον προσεγγίσουν στη συγχρονική του διάσταση, απαλλαγμένοι από φοβικά σύνδρομα και προκαταλήψεις.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στόχος είναι, οι μαθητές στην Δ΄ Δημοτικού, μέσα από το μάθημα της Ιστορίας, να καλλιεργήσουν τις δεξιότητές τους σε σχέση με την αναζήτηση και τη χρήση της ιστορικής γνώσης.
Συγκεκριμένα, θα πρέπει σταδιακά:

- Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες και να τις συσχετίσουν.
- Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και φαινόμενα της αρχαίας ελληνικής ιστορίας (πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά.), αλλά και στοιχεία της αρχαίας ιστορίας των άλλων λαών, ώστε να κατανοήσουν την αλληλεξάρτηση των λαών και τη συνεισφορά όλων στο παγκόσμιο γίγνεσθαι.
- Να αποκτήσουν εθνική συνείδηση, αγάπη για τη χώρα τους και διάθεση ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης με τους γειτονικούς λαούς και, ευρύτερα, με την παγκόσμια κοινότητα.
- Να αναπτύξουν ικανότητα κατανόησης του χρόνου (μέσα από την ιστορική συνέχεια) και να είναι σε θέση να εντάσσουν τα ιστορικά γεγονότα σε περιόδους.
- Να μπορούν να συγκρίνουν ιστορικά γεγονότα, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές.
- Να εξοικειωθούν με την ορολογία της ιστορικής επιστήμης, αποκτώντας ένα βασικό ιστορικό λεξιλόγιο.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της γεωγραφικής θέσης ενός τόπου στη διαμόρφωση της ιστορικής πορείας του.
- Να κατανοήσουν και να συγκρίνουν τα πολιτεύματα, τα οποία θα διδαχθούν, ώστε να συλλάβουν τη σημασία του δημοκρατικού πολιτεύματος και να το αποδεχθούν ως θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής τους.
- Να ασκηθούν στο να δομούν την ύλη τους, οργανώνοντας αυτήν ή τα επιμέρους στοιχεία της (π.χ. γεγονότα, θεσμούς) σε πίνακες, σχεδιαγράμματα, καταλόγους και να είναι σε θέση να θέτουν ερωτήσεις και να δίνουν απαντήσεις, προφορικά ή γραπτά, σχετικά με τη διδασκόμενη ιστορική ύλη.
- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν τις διάφορες ιστορικές πηγές (π.χ. μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία). Ιδιαίτερη έμφαση προτείνεται να δοθεί στη μουσειακή εκπαίδευση, καθώς τα μουσεία είναι χώροι πολύπλευρης παιδείας και δημιουργικής ψυχαγωγίας.
- Να μάθουν να χρησιμοποιούν, επιλεκτικά τις νέες τεχνολογίες, ώστε να αξιοποιούν τις υπάρχουσες δυνατότητες ψηφιακής πρόσβασης σε δίκτυα πληροφοριών που παρέχονται από αρχεία, βιβλιοθήκες, μουσεία, αντλώντας αξιόλογο ψηφιακό υλικό (αρχεία ήχου, εικόνες, πολυτροπικά κείμενα, βίντεο) .
- Να ασχοληθούν με την τοπική τους ιστορία, ώστε να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή του άμεσου περιβάλλοντός τους, συνεπώς και τη δική τους συμμετοχή, στη δημιουργία της Ιστορίας, γεγονός που θα συντελέσει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένης προσωπικής, κοινωνικής και εθνικής ταυτότητας.
- Να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση των μαθητών, ώστε να μάθουν να αναπτύσσονται και να ευημερούν σε έναν πολύμορφο πολιτισμικά κόσμο που μεταβάλλεται.
- Να επιδιωχθεί η κατάκτηση της γνώσης μέσω της έρευνας, με στόχο την ενεργοποίηση της διαίσθησης και της φαντασίας των μαθητών, ώστε η αναζήτηση και η διαχείριση της γνώσης να γίνεται με τρόπο κριτικό και δημιουργικό.
- Εν κατακλείδι να αποκτήσουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν, στον βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, προσωπική άποψη και υπεύθυνη στάση για τα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά εθνικά, ευρωπαϊκά και παγκόσμια προβλήματα.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ (38 διδακτικές ώρες)	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ **(3 διδακτικές ώρες)** **1) «Η κατάρρευση του Μυκηναϊκού Πολιτισμού»** **2) «Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ελλάδα και στις ακτές της Μικράς Ασίας»** **3) «Η επανεμφάνιση της γραφής: η ομηρική ποίηση, η θρησκεία και η τέχνη και των Ελλήνων»**	1) Να κατανούν την κατάρρευση του Μυκηναϊκού Πολιτισμού, ως μετάβαση σε μία εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από φτωχά υλικά κατάλοιπα. 1) Να γνωρίζουν τις πιθανές αιτίες της μετακίνησης των πληθυσμών και τις συνέπειες αυτής της μετακίνησης στη διασταύρωση των πολιτισμών και την καλλιέργεια νέων μορφωμάτων ζωής και πολιτισμού. 2) Να γνωρίζουν βασικές ιστορικές έννοιες όπως: *μετανάστευση, μητρόπολη-αποικία- αποικισμός, οικιστής,* 3) Να αναγνωρίζουν την ύπαρξη πληροφοριών αποκλειστικά από μεταγενέστερες πηγές, γεγονός που καθιστά αμφίβολη την αξιοπιστία των πληροφοριών. 1) Να αναγνωρίζουν τη σημασία της επανεμφάνισης της γραφής και, ιδιαιτέρως της σύνθεσης των ομηρικών επών. 2) Να είναι ενήμεροι ότι τα έπη μπορούν να λειτουργήσουν ως πηγή πληροφόρησης για την κοινωνία, τη θρησκεία και τους θεσμούς των γεωμετρικών χρόνων, οι οποίοι θα αποτελέσουν τη βάση για τη συγκρότηση της *πόλης-κράτους*.	Οι μαθητές συζητούν για τους λόγους για τους οποίους τα χρόνια που ακολούθησαν, μετά το τέλος του Μυκηναϊκού Πολιτισμού, ονομάστηκαν «Σκοτεινοί χρόνοι». Οργανώνουν σε σχεδιαγράμματα τις πιθανές αιτίες και τις συνέπειες της μετακίνησης των πληθυσμών. Χωρίζονται σε ομάδες και φτιάχνουν ένα γλωσσάριο με ιστορικές έννοιες της γεωμετρικής περιόδου. (Μπορούν να το φτιάξουν και σε ηλεκτρονική μορφή, εμπλουτισμένο με εικόνες.) Παιχνίδι προσομοίωσης: Προσπαθώ να μπω στο μυαλό ενός άποικου και να υποθέσω τι σκεφτόταν, πώς αισθανόταν, τι θα έλεγε, τι θα έκανε
ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ **(10 διδακτικές ώρες)** **1) «Η πόλη-κράτος»**	1) Να κατανοούν την έννοια της *πόλης-κράτους* ως πολιτικού/κρατικού μορφώματος 2) Να αναγνωρίζουν τη σημασία της πόλης- κράτους για τον κόσμο της ελληνικής αρχαιότητας και για την παγκόσμια ιστορία των	Παιχνίδι προσομοίωσης: Να υποθέσουν ότι ζουν σε μία πόλη-κράτος και να αποδώσουν σκηνές του βίου τους.

	θεσμών και των πολιτευμάτων. 3) Να κατανοούν ότι ο ελληνικός κόσμος ήταν κατακερματισμένος σε μικρές κρατικές οντότητες, οι οποίες είχαν συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα, αλλά διέθεταν πολιτιστική ενότητα (γλώσσα, λατρείες, πεποίθηση κοινής καταγωγής).	
2) «Ο Ελληνικός Αποικισμός»	1) Να κατανοούν τον Ελληνικό Αποικισμό (οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά αίτια, διαδικασία, συνέπειες, σημασία). 2) Να έχουν εικόνα του γεωγραφικού χώρου, στον οποίο επεκτάθηκαν οι Έλληνες. 3) Να αποτιμούν το είδος των σχέσεων που διατηρούσε η αποικία με τη μητρόπολη και τους δεσμούς που τους ένωναν. 4) Να γνωρίζουν τους πανελλήνιους αγώνες και τη λειτουργία τους. 5) Να έχουν μία υποτυπώδη εικόνα για τις σχέσεις των αποίκων με τους γηγενείς πληθυσμούς.	Στον χάρτη της Μεσογείου θα τοποθετήσουν τις νέες αποικίες, ώστε να αντιληφθούν οι μαθητές το εύρος της επέκτασης των Ελλήνων. Να γίνει ένα παιχνίδι ρόλων (άποικοι, γηγενείς, μαντείο, προετοιμασία, αναχώρηση, ταξίδι, άφιξη στον νέο τόπο, συναισθήματα προσώπων). Να συγκρίνουν οι μαθητές το αθλητικό ιδεώδες στην αρχαιότητα και σήμερα. Α Να γίνει αναφορά στους Ολυμπιακούς Αγώνες.
3) «Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα»	1) Να γνωρίζουν την εξέλιξη των πολιτευμάτων (αριστοκρατία, τιμοκρατία, ολιγαρχία, ισονομία, δημοκρατία), τα χαρακτηριστικά τους και να προχωρήσουν στις μεταξύ τους συγκρίσεις.	Να καταρτίσουν πίνακα με τα πολιτεύματα και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.
4) «Σπάρτη: κοινωνική και πολιτική οργάνωση»	1) Να προσδιορίζουν την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Σπάρτης, όπως παγιώθηκε τον 6^{ο} αι. π.Χ. και όπως μαρτυρείται από τις πηγές των επόμενων αιώνων.	Να φτιάξουν ένα σχεδιάγραμμα με την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Σπάρτης.
5) «Σπάρτη: η ζωή στην πόλη» (2 διδακτικές ώρες)	1) Να γνωρίζουν τον τρόπο ζωής στο πλαίσιο της σπαρτιατικής πόλης-κράτους με έμφαση στην ολιγαρχική οργάνωση, στον ρόλο των περιοίκων και των ειλώτων και στη θέση της γυναίκας.	Παιχνίδι προσομοίωσης: η ζωή ενός *Ομοίου* και μίας Σπαρτιάτισσας.
6) «Αθήνα: η εξέλιξη του πολιτεύματος»		

7) «Αθήνα: η νομοθεσία του Σόλωνα και οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη» **8) «Η τέχνη της αρχαϊκής περιόδου»** **9) «Τα γράμματα»**	1) Να γνωρίζουν τον βασιλιά Κόδρο, αλλά και τη μετάβαση της Αθήνας, από τη βασιλεία στην αριστοκρατία. 1) Να αναγνωρίζουν τη νομοθεσία του Σόλωνα, ως μέσο για την επίλυση των κοινωνικών εντάσεων που είχαν προκληθεί από το αριστοκρατικό πολίτευμα. 2) Να κατανοούν τη σημασία των μεταρρυθμίσεων του Κλεισθένη. 3) Να κατανοούν την εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα, ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης πορείας κοινωνικών και οικονομικών συγκρούσεων και εξελίξεων. 2) Να γνωρίζουν την τέχνη των αρχαϊκών χρόνων. 3) Να γνωρίζουν τα έργα τέχνης της εποχής, τα οποία αποτελούν αντικείμενο παγκόσμιου θαυμασμού ακόμα και σήμερα. 1) Να γνωρίζουν τα είδη της ποίησης που αναπτύχθηκαν (διδακτική και λυρική) και τη γένεση της φιλοσοφίας.	Παιχνίδι καλλιέργειας της ενσυναίσθησης: «τι λύση θα δίνατε σε έναν κάτοικο της Αθήνας που βίωνε μια δύσκολη κατάσταση εξαιτίας της έλλειψης γραπτών νόμων;» Χωρίζονται σε δύο ομάδες και με τη βοήθεια σχεδιαγράμματος η μία ομάδα εντοπίζει τα βασικά σημεία της νομοθεσίας του Σόλωνα και η άλλη εντοπίζει τα βασικά σημεία της νομοθεσίας του Κλεισθένη, αλλά και τις αλλαγές που επέφεραν στην κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου. Επίσκεψη σε ιστορικό χώρο ή χρήση διαδικτύου προκειμένου να έλθουν σε επαφή με ιστορικά μνημεία δωρικού και ιωνικού ρυθμού. Αφού οι μαθητές διαβάσουν αποσπάσματα ποιημάτων εκείνης της εποχής, χωρίζονται σε ομάδες και συνθέτουν ποιήματα (ξεκινά ο πρώτος με ένα στίχο, συνεχίζει ο δεύτερος κ.λπ. και στο τέλος κάθε ομάδα απαγγέλλει το δικό της ποίημα).
ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ **• ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (5 διδακτικές ώρες)** **1) «Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας»** **2) «Ο περσικός κίνδυνος – Η μάχη του Μαραθώνα»**	1) Να γνωρίζουν την ιωνική επανάσταση ως αποτέλεσμα της κρίσης των σχέσεων σε πολιτικό-οικονομικό επίπεδο μεταξύ της περσικής μοναρχίας και των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας (αίτια, στόχοι, σημασία). 2) Να είναι ενήμεροι για τον χαρακτήρα των Περσικών Πολέμων, στο πλαίσιο της επεκτατικής πολιτικής της περσικής μοναρχίας. 1) Να κατανοούν την αρχή των περσικών πολέμων, τη μάχη του Μαραθώνα, ως ελπιδοφόρου προλόγου, και τον ρόλο της στρατηγικής του Μιλτιάδη.	Παιχνίδι προσομοίωσης: Ζώντας στην Ιωνία πριν την Επανάσταση. Να αποδώσουν σε σχέδιο την παράταξη των ελληνικών και των περσικών δυνάμεων. Παιχνίδι δημιουργικής γραφής: «Στέλνω μήνυμα σε ένα στρατιώτη που πολεμά στις Θερμοπύλες». Συσχετίζουν το σχέδιο του Θεμιστοκλή με αυτό του Μιλτιάδη. Ζωγραφική αναπαράσταση της ναυμαχίας της Σαλαμίνας.

3) «Η μάχη των Θερμοπυλών» **4) «Η ναυμαχία της Σαλαμίνας»** **5) «Η μάχη των Πλαταιών, η ναυμαχία της Μυκάλης και το τέλος των περσικών πολέμων »**	1) Να κατανοούν τη μάχη των Θερμοπυλών, η οποία, παρά την αρνητική έκβασή της, αποτέλεσε τον πρώτο αγώνα αναχαίτισης των περσικών δυνάμεων του Ξέρξη. 2) Να γνωρίζουν τον Λεωνίδα, αναγνωρίζοντας τον ρόλο που διαδραμάτισε. 1) Να γνωρίζουν τη ναυμαχία της Σαλαμίνας και την αντιπαράθεση των Ελλήνων συμμάχων σχετικά με την γραμμή άμυνας, ως πρώιμη μορφή των μεταξύ τους ανταγωνισμών. 2) Να γνωρίζουν τον Θεμιστοκλή και να αναγνωρίζουν τον ρόλο που διαδραμάτισε στη δημιουργία της ναυτικής δύναμης των Αθηναίων και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας. 1) Να γνωρίζουν τη μάχη των Πλαταιών και τη ναυμαχία της Μυκάλης, ως καταληκτικά γεγονότα της αντιπαράθεσης Ελλήνων – Περσών. 2) Να γνωρίζουν τον Παυσανία και τον Ξάνθιππο, αναγνωρίζοντας τον ρόλο που διαδραμάτισαν στο πλαίσιο αυτών των γεγονότων. 3) Να αξιολογούν τη σημασία των γεγονότων για τη διαμόρφωση μίας αίσθησης ταυτότητας του ελληνικού κόσμου ενόψει του «ασιατικού κινδύνου». 4) Να γνωρίζουν τη διάσταση που έλαβαν οι Περσικοί Πόλεμοι στις παραδόσεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου.	Να χωρισθούν σε ομάδες και να αναπτύξουν διάλογο, εκθέτοντας στην τάξη τι τους έκανε εντύπωση σε κάθε μάχη. Χωρισμένοι σε ομάδες, να αποδώσουν την ιστορική γραμμή των περσικών πολέμων με τη χρήση εικόνων.
• ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ **(6 διδακτικές ώρες)** **1) «Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή δύναμη»**	1) Να γνωρίζουν την εκδήλωση του ανταγωνισμού των ελληνικών πόλεων-κρατών για την επιβολή της ηγεμονίας τους στην Ελλάδα μετά τα Μηδικά και τη σύσταση της	Παιχνίδι προσομοίωσης: Αθηναίοι και Σπαρτιάτες προβάλλουν επιχειρήματα για τη σημασία της προσφοράς τους στον αγώνα εναντίον των Περσών.

2) «Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή» **3) « Η κοινωνία και η ζωή στην αρχαία ελληνική πόλη» (2 διδακτικές ώρες)** **4) «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης»** **5) «Η Αθήνα γίνεται σχολείο της Ελλάδας»**	Αθηναϊκής/Δηλιακής Συμμαχίας. 1) Να γνωρίζουν τις μεταρρυθμίσεις του Περικλή, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τον εκδημοκρατισμό του πολιτεύματος. 2) Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. 1) Να γνωρίζουν στοιχεία καθημερινού βίου και πολιτισμού των αρχαίων Αθηναίων: η αγωγή των νέων, η καθημερινές ασχολίες των κοινωνικών ομάδων, η θέση της γυναίκας, η ανάπτυξη πολιτικού βίου. 1) Να αναγνωρίζουν τα έργα τέχνης του «χρυσού αιώνα» ως αποτέλεσμα γνώσης κανόνων συμμετρίας και αισθητικής αγωγής. 1) Να γνωρίζουν σημαντικούς ανθρώπους των γραμμάτων για τους οποίους γίνεται λόγος ακόμη και σήμερα.	Να φτιάξουν ένα σχεδιάγραμμα με την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή. Να προχωρήσουν σε αντιστοίχιση και να επισημάνουν διαφορές μεταξύ των ομάδων πληθυσμού και του τρόπου ζωής στις δύο πόλεις-κράτη (Σπάρτη-Αθήνα). Να γίνει σχέδιο εργασίας με θέμα την τέχνη του χρυσού αιώνα και επίσκεψη σε μουσείο (συμμετοχική έρευνα δράσης). Χωρίζονται σε ομάδες και ερευνούν μέσα από ιστορικές πηγές για σημαντικά πρόσωπα: Σωκράτης, Ηρόδοτος, Θουκυδίδης. Η κάθε ομάδα παρουσιάζει το έργο της με ένα άρθρο, μια ζωγραφιά, ένα κολλάζ, μια παντομίμα. Συγκρίνουν τη ζωή των Αθηναίων χθες και σήμερα.
• ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – ΒΟΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ – ΘΗΒΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ (4 διδακτικές ώρες) **1) «Αίτια και αφορμές του πολέμου»** **2)«Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου και το τέλος του πολέμου»** **3) «Η ηγεμονία της Σπάρτης»** **4)«Η Ηγεμονία της Θήβας»**	1)Να γνωρίζουν τον Πελοποννησιακό Πόλεμο ως αγώνα μεταξύ των πόλεων-κρατών με καταστροφικές για τον ελληνικό κόσμο συνέπειες. 2)Να διακρίνουν τη βασική αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου. 1) Να είναι ενήμεροι για τον λοιμό της Αθήνας, τον ρόλο του Περικλή, του Αλκιβιάδη και του Νικία καθώς και για την έκβαση του πολέμου και τις καταστροφικές συνέπειές του. 1) Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα γεγονότα της ανάπτυξης της Σπάρτης. 1) Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα γεγονότα της ανάπτυξης της Θήβας. 2)Να προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά της βοιωτικής συμμαχίας και να την συγκρίνουν με την αθηναϊκή και τη σπαρτιατική.	Με αφορμή τον πελοποννησιακό πόλεμο να γίνει συζήτηση για τις καταστροφικές συνέπειες που έχει ένας πόλεμος. Καλούνται οι μαθητές να κάνουν ζωγραφική αναπαράσταση των προσώπων που πρωταγωνίστησαν στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Χωρίζονται σε ομάδες, ερευνούν για την Ανταλκίδειο ειρήνη και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην τάξη. Να συγκρίνουν την Ηγεμονία της Θήβας με αυτήν της Σπάρτης και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές.

• ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ **(3 διδακτικές ώρες)** **1) «Η Μακεδονία, μια νέα ελληνική δύναμη»** **2) «Μ. Αλέξανδρος: η προσωπικότητα και το έργο του»** **3) «Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου».**	1) Να αποτιμούν την προσωπικότητα του Φίλιππου Β΄ ως πρότυπο του χαρισματικού ηγέτη. 1) Να αξιολογούν την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου. 2) Να κατανοούν τη συμβολή του Μ. Αλεξάνδρου στην ιστορία, την τέχνη, τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την οικονομία, σε Ευρώπη, Αφρική και Ασία. 1) Να γνωρίζουν τους κυριότερους σταθμούς της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου. 2) Να κατανοούν την ιστορική σημασία της επέκτασης του ελληνισμού στην Ανατολή και αντίστροφα.	Χωρίζονται σε ομάδες και ερευνούν για τον αρχαιολογικό χώρο της Βεργίνας. Παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους σε ένα κολλάζ με κείμενα και εικόνες. Διαβάζουν κείμενα ιστορικά και λογοτεχνικά που αναφέρονται στην προσωπικότητα και τη ζωή του Μ. Αλεξάνδρου. Ζωγραφίζουν τον Μ. Αλέξανδρο, όπως τον φαντάζονται. Συζητούν για τη σημασία της επέκτασης του ελληνισμού στην Ανατολή.
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ **(6 διδακτικές ώρες)** **1) «Η αυτοκρατορία του Μ. Αλέξανδρου διασπάται»** **2) «Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια»** **(2 διδακτικές ώρες)** **3) «Οι τέχνες και τα γράμματα στα ελληνιστικά χρόνια»** **4) «Το ρωμαϊκό κράτος»** **5) «Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη»** **6) «Η υποταγή του ελληνικού κόσμου»**	1) Να γνωρίζουν τη διαίρεση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλέξανδρου σε ελληνιστικά βασίλεια (Αντιγονίδες, Πτολεμαίοι, Σελευκίδες). 1) Να γνωρίζουν τον τρόπο ζωής των ανθρώπων στα ελληνιστικά βασίλεια. 2) Να κατανοούν τη μετακίνηση μεγάλου αριθμού Ελλήνων στην Ανατολή, την ίδρυση εκεί ελληνικών πόλεων και τις σχέσεις τους με το γηγενές πληθυσμιακό στοιχείο. 1) Να γνωρίζουν τις τέχνες, τα γράμματα και τις επιστήμες των ελληνιστικών χρόνων. 1) Να γνωρίζουν την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Ρώμης. 1) Να είναι ενήμεροι για την κατάκτηση της Καρχηδόνας από τη Ρώμη. 1) Να κατανοούν τη δημιουργία συμπολιτειών (Αιτωλική –Αχαϊκή) ως την ύστατη προσπάθεια ένωσης των Ελλήνων σε θρησκευτική-πολιτική κοινότητα.	Εντοπίζουν στον χάρτη τα κράτη των διαδόχων. Συγκρίνουν τον τρόπο ζωής (ψυχαγωγία, θρησκεία, αγωγή νέων, θέση της γυναίκας) στις πόλεις της Ανατολής με αυτόν στις πόλεις του ελλαδικού χώρου. Να χωριστούν σε ομάδες και να ερευνήσουν για τον φάρο της Αλεξάνδρειας, τον Κολοσσό της Ρόδου και τον βωμό του Δία Σωτήρα στην Πέργαμο. Να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην τάξη. Χωρίζονται σε ομάδες και συγκρίνουν την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Ρώμης με αυτήν της Σπάρτης και της Αθήνας. Εντοπίζουν στο χάρτη την πορεία του Αννίβα. Οι μαθητές συζητούν για τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν οι Έλληνες να αντιμετωπίσουν τους Ρωμαίους.

	2) Να γνωρίζουν για την κατάκτηση των Ελλήνων από τους Ρωμαίους και κυρίως τις μεθόδους που οι τελευταίοι χρησιμοποίησαν.	

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Όπως αναφέρεται και στον σκοπό του ΑΠΣ, η διδασκαλία της ιστορίας αποσκοπεί στην καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης των μαθητών και, κατ' επέκταση, στην ανάπτυξη της ιστορικής τους συνείδησης. Μέσω του ιστορικού γραμματισμού, ευνοείται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η καλλιέργεια αυτογνωσίας και η διαμόρφωση στάσεων ζωής εκ μέρους των μαθητών, ώστε αυτοί να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες, δηλαδή να καταστούν ενεργοί, δημοκρατικοί, ελεύθεροι και υπεύθυνοι πολίτες.

Ειδικότερα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση για να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός θα πρέπει οι μαθητές να αγαπούν το μάθημα και να το βρίσκουν ενδιαφέρον και διασκεδαστικό.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να χρησιμοποιεί διδακτικές μεθόδους οι οποίες θα κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών, θα ενεργοποιούν τη διαίσθηση και τη φαντασία τους και θα τους κινητοποιούν ώστε να ερευνούν, μόνοι τους ή σε ομάδες (ομαδοσυνεργατική), τα ιστορικά γεγονότα.

Η έρευνα μπορεί να περιλαμβάνει μελέτη ιστορικών πηγών (φιλολογικών κειμένων, εικόνων, μνημείων της περιόδου, αρχιτεκτονικής, αγγειογραφίας, νομισμάτων), χάρτες, χρονολογικούς πίνακες.

Επίσης, οι επιτόπιες επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους καθιστούν τη μάθηση εμπειρία μοναδική, καθώς είναι ερευνητική, εμπλέκει πολλές αισθήσεις και μπορεί να οργανωθεί από τον εκπαιδευτικό ως έρευνα δράσης .

Προτείνεται επίσης, η αφήγηση (με έμφαση στην οπτική επαφή, τις χειρονομίες, την κίνηση , τη μίμηση), ο κατευθυνόμενος διάλογος και οι ερωτήσεις των εκπαιδευτικών.

Τα παιδικά μυθιστορήματα και τα κόμικς έντυπα και ηλεκτρονικά, που αναφέρονται στην ιστορική εποχή, μπορούν να αποτελέσουν ένα σημαντικό εργαλείο μάθησης, καθώς διεγείρουν τις αισθήσεις και τη φαντασία των μαθητών, βοηθώντας τους να κατανοήσουν καλύτερα τις ιστορικές έννοιες και τα ιστορικά γεγονότα. Επιπροσθέτως τα παιχνίδια ρόλων, οι προσομοιώσεις συγκεκριμένων γεγονότων, συμβάλλουν στον αναστοχασμό των μαθητών και στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησής τους. Η χρήση της ιστορικής γραμμής, κυρίως με εικόνες, και οι εννοιολογικοί χάρτες συντελούν στην οργάνωση των ιστορικών γεγονότων.

Τέλος οι νέες τεχνολογίες αποτελούν βασικό εργαλείο του εκπαιδευτικού με τις δυνατότητες και το πλήθος των πληροφοριών που του παρέχουν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να αποτιμήσει τα αποτελέσματα της σε σχέση με τα μέσα και τις μεθόδους που εφάρμοσε.

Θα μπορούσε να χωριστεί σε τρία στάδια:

- Διαγνωστική-αρχική: Αυτή γίνεται στην αρχή της σχολικής χρονιάς και επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να γνωρίζει τις ιστορικές γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών του.
- Διαμορφωτική: Αυτή γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους.
  Η διαμορφωτική αξιολόγηση μπορεί να περιλαμβάνει:
  Ασκήσεις εμπέδωσης της διδακτέας ύλης (καθημερινά ως τελικό μέρος της διδασκαλίας),
  Φύλλα εργασίας με ερωτήσεις ανοιχτού ή κλειστού τύπου, συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης, πολλαπλής επιλογής, Σωστού-Λάθους,
  Συμπλήρωσης της ιστορικής γραμμής,
  Γλωσσάρι ιστορίας,
  Κατασκευή χαρτών, σχεδιαγραμμάτων,
  Προφορική αξιολόγηση,
  Αυτοαξιολόγηση.

Με τα παραπάνω ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει σε ποιο βαθμό πέτυχε τους στόχους του και τι μπορεί να αλλάξει για να πετύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Συνεπώς η αξιολόγηση θα αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο, η αξιοποίηση του οποίου δύναται να συμβάλει στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

- Τελική αξιολόγηση: Αυτή γίνεται στο τέλος του έτους.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η αξιολόγηση έχει ως στόχο να ενισχύσει την αυτογνωσία των μαθητών και να επιβραβεύει κυρίως την προσπάθεια τους, ανάλογα με τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους, αλλά και τη συμμετοχή τους. Αποτελεί ένα θετικό εργαλείο στη διάθεση των εκπαιδευτικών και όχι ένα είδος τιμωρίας που θα απογοητεύει, θα απομονώνει και θα στοχοποιεί τον μαθητή.
Σημαντικότερο όλων, είναι να κατανοήσει ο εκπαιδευτικός ότι όλοι οι μαθητές έχουν και μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες οι οποίες θα τους καταστήσουν στο μέλλον ολοκληρωμένες προσωπικότητες και ευτυχισμένους ενήλικες.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Γενικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι, αφενός η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης των μαθητών και, αφετέρου η ενίσχυση της εθνικής τους ταυτότητας. Η γνώση των σημαντικών γεγονότων του παρελθόντος, η κριτική προσέγγιση των ιστορικών πηγών, η κατανόηση των αλλαγών που υφίστανται οι ανθρώπινες κοινωνίες με την πάροδο του χρόνου και η σύνδεση των ιστορικών εξελίξεων με το παρόν, οδηγούν τους μαθητές στην υιοθέτηση εκείνων των στάσεων και των αξιών που διαμορφώνουν τον ενεργό και υπεύθυνο σύγχρονο πολίτη. Παραλλήλως, η μελέτη της διαχρονικής πορείας του ελληνικού κόσμου βοηθά τους μαθητές να εκτιμήσουν τα πολιτισμικά επιτεύγματα του Ελληνισμού και να προσδιορίσουν τη θέση τους στο σύγχρονο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ειδικότερα, στην Ε΄ τάξη του Δημοτικού επιδιώκεται οι μαθητές:
1. Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες και να εξοικειωθούν με τους όρους που τις αποδίδουν.
2. Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα της ελληνικής Ιστορίας της βυζαντινής περιόδου και να αποκτήσουν σαφή αντίληψη της διαχρονικής πορείας του Ελληνισμού κατά την υπερχιλιετή αυτή περίοδο.
3. Να συνειδητοποιήσουν τις σταδιακές αλλαγές που συντελέστηκαν με την πάροδο του χρόνου στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, κατά την υπό εξέταση περίοδο.
4. Να εκτιμήσουν τα πολιτισμικά επιτεύγματα των Βυζαντινών και την προσφορά τους στον παγκόσμιο πολιτισμό, σεβόμενοι παραλλήλως την πολιτισμική παρουσία των λαών με τους οποίους το Βυζάντιο ήρθε σε επαφή.
5. Να γνωρίσουν ιστορικά πρόσωπα, να αξιολογήσουν το έργο τους και να αντιληφθούν τον ρόλο των προσωπικοτήτων στην ιστορία.
6. Να αντιληφθούν την εξέλιξη του ιστορικού χρόνου και να καταστούν ικανοί να τοποθετούν τα γεγονότα στον άξονα του χρόνου.
7. Να κατανοήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τις ιστορικές εξελίξεις.
8. Να διακρίνουν τον μύθο και τον θρύλο από το ιστορικό γεγονός.
9. Να μελετούν τις πηγές και να επεξεργάζονται το ιστορικό υλικό τους, για την εξαγωγή συμπερασμάτων.
10. Να καλλιεργούν την κριτική σκέψη τους προβαίνοντας σε συσχετισμούς, αξιολογήσεις, ανάλυση αιτίων και γενικεύσεις, με την καθοδήγηση του διδάσκοντος και στο μέτρο της ωριμότητας και της αντιληπτικής ικανότητας της ηλικίας τους.
11. Να αξιοποιούν στοιχεία από άλλα μαθήματα για τη μελέτη της Ιστορίας.
12. Να συσχετίσουν τη Βυζαντινή Ιστορία με την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους και να συνδέσουν τα μνημεία της μεσαιωνικής περιόδου, που σώζονται στον τόπο τους, με γεγονότα και καταστάσεις της Βυζαντινής Ιστορίας.
13. Να ασκηθούν στην ιστορική αφήγηση και σε ποικίλους τρόπους έκθεσης της ιστορικής γνώσης.
14. Να χρησιμοποιούν τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας για τη μελέτη του ιστορικού παρελθόντος.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια	Επιδιώκεται οι μαθητές να είναι σε θέση:	Οι μαθητές:
Η Ελλάδα γίνεται τμήμα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (1 ώρα)	- Να αναγνωρίζουν την αλλαγή που επέφερε στον πολιτικό χάρτη της ανατολικής Μεσογείου η επέκταση της ρωμαϊκής ισχύος. - Να κατανοούν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην υποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους. - Να γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας των ελληνικών πόλεων και τις συνθήκες ζωής σε αυτές, υπό ρωμαϊκή διοίκηση.	- Παρατηρούν στον χάρτη την έκταση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και εντοπίζουν τη θέση της Ελλάδας ως ρωμαϊκής επαρχίας. - Συζητούν για την πολυδιάσπαση του ελληνικού κόσμου ως καθοριστικού παράγοντα υποταγής της Ελλάδας στη Ρώμη και δημιουργούν σχετικό χρονολόγιο. - Σχολιάζουν τις μεθόδους διακυβέρνησης της Ελλάδας από τους Ρωμαίους και κρίνουν την αποτελεματικότητά τους. - Συγκρίνουν τη ζωή ενός αρχαίου Έλληνα ως πολίτη μιας ανεξάρτητης πόλης-κράτους (την οποία γνωρίζουν από την προηγούμενη τάξη) και ως κατοίκου μιας επαρχίας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, και συγκεντρώνουν σε δύο στήλες τα ευρήματά τους.
Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός (1 ώρα)	- Να κατανοούν τη σημασία του όρου «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός». - Να αναγνωρίζουν τη συνεισφορά των Ελλήνων στη δημιουργία του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού. - Να γνωρίζουν χαρακτηριστικά δημιουργήματα του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στον χώρο των γραμμάτων και των τεχνών.)	- Παρατηρούν και σχολιάζουν φωτογραφίες με χαρακτηριστικά αρχαιοελληνικά και ρωμαϊκά έργα τέχνης, με σκοπό να εντοπίσουν τις ομοιότητές τους. - Διαβάζουν σε μετάφραση αποσπάσματα από το έργο του Πλουτάρχου «Βίοι Παράλληλοι», όπου συγκρίνονται επιφανείς Έλληνες και Ρωμαίοι. - Γράφουν σύντομο κείμενο, για να ερμηνεύσουν τη φράση του Οράτιου «η κατακτημένη Ελλάδα κατέκτησε τον απολίτιστο νικητή». - Συγκρίνουν το περιεχόμενο της «Αινειάδας» του Βιργιλίου με τα Ομηρικά Έπη και βρίσκουν τις ομοιότητες.
Η οργάνωση και η διοίκηση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τον πολυπολιτισμικό και πολυεθνικό χαρακτήρα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. - Να κατανοούν τη σημασία του όρου «Ρωμαϊκή Ειρήνη» (Pax Romana). - Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του διοικητικού συστήματος που εφήρμοσαν οι Ρωμαίοι και τους τρόπους με τους οποίους διατηρούσαν την ενότητα της αχανούς αυτοκρατορίας τους.	- Συντάσσουν έναν κατάλογο με τους λαούς και τα έθνη που κατοικούσαν μέσα στη ρωμαϊκή επικράτεια. - Γράφουν μία φράση, για να εξηγήσουν τους όρους «ρωμαϊκή ειρήνη» (pax romana) και τη φράση «η δική μας θάλασσα» (mare nostrum), με την οποία οι Ρωμαίοι αποκαλούσαν τη Μεσόγειο. - Παρατηρούν σε φωτογραφία τα κατάλοιπα αρχαίας ρωμαϊκής οδού και ερμηνεύουν τη σημασία του αποφθέγματος «όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη» (omnes viae Romam ducunt). - Εντοπίζουν στον χάρτη τη διαδρομή της αρχαίας και της σύγχρονης Εγνατίας Οδού, και συζητούν για τους λόγους για τους οποίους οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν εκτεταμένο οδικό δίκτυο.
Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν βασικά στοιχεία της καθημερινής ζωής των Ρωμαίων, τόσο στη Ρώμη όσο και στις επαρχίες. - Να επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές της καθημερινότητας των ανθρώπων στην αρχαία Ρώμη και στην	- Συντάσσουν δύο στήλες με τις συνήθειες της καθημερινής ζωής των Ελλήνων και των Ρωμαίων, και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές. - Παρατηρούν τη φωτογραφία του Κολοσσαίου στη Ρώμη και του Ωδείου

	αρχαία ελληνική πόλη – κράτος. - Να αναγνωρίζουν ότι η καθημερινότητα των Ρωμαίων διέθετε ορισμένα στοιχεία αστικού πολιτισμού που δεν υπήρχαν εκτός των ορίων του ρωμαϊκού κόσμου.	Ηρώδου του Αττικού στην Αθήνα, και συζητούν για τη διασκέδαση/ψυχαγωγία στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. - Συγγράφουν ένα μικρό σενάριο με θέμα «Μία ημέρα στην Αρχαία Ρώμη». - Παρατηρούν μία αναπαράσταση ή κάτοψη της Αρχαίας Ρώμης και την συγκρίνουν με μία σύγχρονη πόλη.
Ο Διοκλητιανός και η διοικητική μεταρρύθμιση της αυτοκρατορίας (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα που αντιμετώπισε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία κατά τον 3^{ο} αιώνα μ.Χ. - Να κατανοούν τη λειτουργία του αποκεντρωτικού διοικητικού συστήματος που επέβαλε ο Διοκλητιανός (τετραρχία) και να το συνδέουν με τα προβλήματα που προσπαθούσε να αντιμετωπίσει. - Να γνωρίζουν τη σημασία και την έκταση των διωγμών που εξαπέλυσε ο Διοκλητιανός κατά των Χριστιανών. - Να γνωρίζουν τα γεγονότα που οδήγησαν στην αναίρεση του συστήματος της τετραρχίας και στην επιβολή της μονοκρατορίας του Κωνσταντίνου.	- Εντοπίζουν στον χάρτη τις τέσσερις περιφέρειες στις οποίες χώρισε την αυτοκρατορία ο Διοκλητιανός και τις αντιστοιχίζουν με τα ονόματα των διοικητών τους. - Διαβάζουν σε μετάφραση απόσπασμα από την Εκκλησιαστική Ιστορία του Ευσεβίου Καισαρείας (8.17), όπου παρατίθενται τα διατάγματα του Διοκλητιανού κατά των Χριστιανών, και συζητούν για τους στόχους του. - Δημιουργούν ένα διάγραμμα γεγονότων, που αποτυπώνει την πορεία από το σύστημα της Τετραρχίας στη μονοκρατορία του Κωνσταντίνου.
Τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια: η χριστιανική ρωμαϊκή αυτοκρατορία		
Ο Κωνσταντίνος Α΄ και η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης (2 ώρες)	- Να κατανοούν τους λόγους που οδήγησαν τον Κωνσταντίνο να ιδρύσει ένα νέο πολιτικό και διοικητικό κέντρο στην Ανατολή και να αξιολογούν την απόφασή του. - Να αποτιμούν τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής θέσης της Κωνσταντινούπολης. - Να κατανοήσουν τη σημασία του όρου «ανεξιθρησκία», να κρίνουν τη στάση του Κωνσταντίνου έναντι του Χριστιανισμού και να τη συγκρίνουν με αυτή του Διοκλητιανού. - Να αποτιμούν τη σημασία αλλά και την υποκειμενικότητα του προσδιορισμού «Μέγας» που συνοδεύει ορισμένες ιστορικές προσωπικότητες.	- Συμπληρώνουν ένα παιχνίδι ερωτήσεων (κουίζ), με τους λόγους της ίδρυσης ενός νέου διοικητικού κέντρου στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου. - Παρατηρούν μία αναπαράσταση ή μία κάτοψη της βυζαντινής Κωνσταντινούπολης και εξηγούν τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής της θέσης. - Διαβάζουν σε μετάφραση ένα απόσπασμα από την Εκκλησιαστική Ιστορία του Ευσεβίου Καισαρείας (κεφ. 10), όπου παρατίθεται το «διάταγμα» των Μεδιολάνων, και συγκρίνουν τη στάση του Κωνσταντίνου έναντι του Χριστιανισμού με την πολιτική του Διοκλητιανού. - Παρατηρούν νομίσματα της βασιλείας του Κωνσταντίνου με χριστιανικά σύμβολα ή εικόνες της ευρέσεως του Τιμίου Σταυρού από τους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη, και συζητούν για την πολιτική του Κων/νου έναντι των Χριστιανών. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για άλλους «μεγάλους» της Ιστορίας και εξετάζουν τους λόγους για τους οποίους προσέλαβαν αυτόν τον προσδιορισμό.
Η εξάπλωση και η επικράτηση του Χριστιανισμού (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τη σημασία του «διατάγματος» των Μεδιολάνων για την εξάπλωση του Χριστιανισμού. - Να γνωρίζουν και να αξιολογούν τη θρησκευτική πολιτική του Ιουλιανού και του Θεοδοσίου Α΄. - Να κατανοούν τους λόγους της επικράτησης του Χριστιανισμού στη σύγκρουση με την αρχαία θρησκεία. - Να γνωρίζουν την προσπάθεια που	- Συντάσσουν χρονολόγιο με θέμα την εξάπλωση και επικράτηση του Χριστιανισμού. - Καταγράφουν τα μέτρα που έλαβαν ο Ιουλιανός και ο Θεοδόσιος Α΄ στον θρησκευτικό τομέα και τα συγκρίνουν με αυτά του Κωνσταντίνου. - Διαβάζουν σε μετάφραση και σχολιάζουν απόσπασμα από το έργο του Μ. Βασιλείου «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων».

	κατέβαλαν οι πατέρες της Εκκλησίας κατά τον 4ο αιώνα για τη σύζευξη της ελληνικής με τη χριστιανική παιδεία.	- Διαβάζουν σε μετάφραση και σχολιάζουν απόσπασμα από επιστολή του ρητοροδιδασκάλου Λιβανίου «Πρὸς Θεοδόσιον τὸν Βασιλέα ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν», όπου διαμαρτύρεται για την καταστροφή των αρχαίων ναών. - Παροτρύνονται να συζητήσουν εν γένει για τον φανατισμό και τις συνέπειές του.
. Η διαίρεση της αυτοκρατορίας και η κατάλυση του δυτικού τμήματος (1 ώρα)	- Να αξιολογούν την ιστορική σημασία της απόφασης του Θεοδοσίου Α΄ να μοιράσει τη διοίκηση του κράτους στους δύο διαδόχους του. - Να γνωρίζουν και να κατανοούν τις συνθήκες κατάλυσης του δυτικού τμήματος από τα γερμανικά φύλα. - Να γνωρίζουν και να αξιολογούν τους τρόπους με τους οποίους το ανατολικό τμήμα αντιμετώπισε τον γερμανικό κίνδυνο.	- Εντοπίζουν στον χάρτη τα όρια των δύο τμημάτων στα οποία χωρίστηκε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και τη θέση των Γερμανικών κρατών που δημιουργήθηκαν στο δυτικό τμήμα. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους Γότθους, τους Ούνους και τους Βανδάλους, και για τις ηγετικές τους προσωπικότητες. - Επιλύουν άσκηση σωστού – λάθους με τους παράγοντες που συνέβαλαν στην κατάλυση του δυτικού τμήματος και στην επιβίωση του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας.
Ο Ιουστινιανός και η προσπάθεια ανασύστασης της ρωμαϊκής οικουμένης (3 ώρες)	- Να γνωρίζουν το έργο του Ιουστινιανού στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και να αντιληφθούν ότι βασικός του στόχος ήταν η επέκταση του κράτους στα παλαιά σύνορα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. - Να επισημαίνουν τα θετικά και αρνητικά αποτελέσματα των μακροχρόνιων πολέμων που διεξήγαγε ο Ιουστινιανός στη Δύση. - Να γνωρίζουν και να αξιολογούν το έργο του Ιουστινιανού στον τομέα της εσωτερικής πολιτικής (διοίκηση, νομοθεσία, θρησκευτική πολιτική, οικοδομικό πρόγραμμα). - Να αναγνωρίζουν τον ναό της Αγίας Σοφίας ως το λαμπρότερο αρχιτεκτονικό δημιούργημα του οικοδομικού προγράμματος του Ιουστινιανού. - Να κατανοούν τον ρόλο των Δήμων της Κωνσταντινούπολης και τα αίτια της εξέγερσής τους κατά του Ιουστινιανού (Στάση του Νίκα).	- Εντοπίζουν στον χάρτη τα όρια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά τις κατακτήσεις του Ιουστινιανού. - Παρατηρούν και σχολιάζουν τα περίφημα ψηφιδωτά το ναού του Αγίου Βιταλίου στη Ραβέννα, όπου εικονίζονται ο Ιουστινιανός, η Θεοδώρα και οι ακολουθίες τους. - Παρατηρούν φωτογραφίες από το εσωτερικό και το εξωτερικό του ναού της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, και εξηγούν γιατί θεωρείται αριστούργημα της αρχιτεκτονικής. - Αντιστοιχίζουν τα ονόματα των βασικών συνεργατών του Ιουστινιανού με το έργο που ανέλαβε καθένας από αυτούς. - Αντιστοιχίζουν τους τίτλους των νομοθετικών έργων του Ιουστινιανού με το περιεχόμενό τους. -Γράφουν σύντομο κείμενο, για να εξηγήσουν, γιατί ο Ιουστινιανός θεωρείται «ο τελευταίος Ρωμαίος αυτοκράτορας» (G. Ostrogorsky). - Διαβάζουν σε μετάφραση το προοίμιο από το έργο του Προκοπίου « Υπέρ πολέμων» και συζητούν για την ορθότητα της πολιτικής της επανάκτησης (reconquista) που ακολούθησε ο Ιουστινιανός. Κατατάσσουν σε δύο στήλες τα θετικά και τα αρνητικά αποτελέσματα. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους Δήμους της Κωνσταντινούπολης και συγκρίνουν τη λειτουργία τους με τη λειτουργία των σημερινών πολιτικών κομμάτων και των σημερινών αθλητικών σωματείων.
Η Μέση Βυζαντινή Περίοδος: η μεσαιωνική ελληνική αυτοκρατορία		

Η εποχή του Ηρακλείου (2 ώρες)	- Να κρίνουν την προσωπικότητα του Ηρακλείου ως στρατηγού-αυτοκράτορα. - Να κατανοούν τα αίτια της επικράτησης του Βυζαντίου στον αγώνα κατά των Περσών και των Αβάρων στα χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου. - Να αξιολογούν τη σημασία της καθιέρωσης της Ελληνικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους και της υιοθέτησης του ελληνικού τίτλου «βασιλεύς» από τον ίδιο τον αυτοκράτορα.	- Παρατηρούν νομίσματα της βασιλείας του Ηρακλείου και καταγράφουν τον τρόπο με τον οποίο ο Ηράκλειος κατόρθωσε να χρηματοδοτήσει τις εκστρατείες του. - Διαβάζουν ή ακούν το κοντάκιο του Ακαθίστου Ύμνου «Υπερμάχω στρατηγώ» και συζητούν για τη δεινή θέση στην οποία είχαν περιέλθει οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης κατά την πολιορκία του 626. - Διαβάζουν σε μετάφραση απόσπασμα από το ποίημα «Ηρακλειάς» του Γεωργίου Πισίδη, όπου παραλληλίζεται ο Ηράκλειος με τον Ηρακλή, και εξηγούν τους λόγους της ηρωοποίησής του. - Διαβάζουν σε μετάφραση και σχολιάζουν αποσπάσματα από το «Πασχάλιον Χρονικόν» για την άλωση των Ιεροσολύμων από τους Πέρσες και για την απάντηση που έδωσαν οι άρχοντες των Κωνσταντινουπολιτών στον Χαγάνο των Αβάρων, όταν αυτός απαίτησε να παραδοθούν. - Παρατηρούν σε επιγραφές νομισμάτων τους λατινικούς τίτλους «Αύγουστος» (Augustus) και «Αυτοκράτωρ» (Imperator) που έφεραν παλαιότεροι αυτοκράτορες και τους συγκρίνουν με τον τίτλο «πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεύς» που καθιερώνεται από τον Ηράκλειο.
Η αραβική επέκταση και η άμυνα των Βυζαντινών (2 ώρες)	- Να επισημαίνουν τους παράγοντες που ευνόησαν την αραβική επέκταση. - Να αποτιμούν τη σημασία που είχε για την Ευρώπη η ανάσχεση της αραβικής επέκτασης από τους Βυζαντινούς. - Να γνωρίζουν το σύστημα των θεμάτων και των θεματικών στρατών και να αποτιμούν την αποτελεσματικότητά του για την άμυνα της αυτοκρατορίας. - Να γνωρίζουν τη συνεισφορά της στρατιωτικής τεχνολογίας των Βυζαντινών (υγρόν πυρ) στις στρατιωτικές νίκες επί των Αράβων. - Να γνωρίζουν τη συμβολή των ακριτών στην άμυνα της αυτοκρατορίας και να εντοπίζουν την ηρωοποίησή τους από τη λαϊκή μούσα (ακριτικά τραγούδια). - Να γνωρίζουν βασικά επιτεύγματα του αραβικού πολιτισμού και να κατανοούν την πολιτιστική αλληλεπίδραση μεταξύ του αραβικού κόσμου, του Βυζαντίου και της Δυτικής Ευρώπης.	- Εντοπίζουν στον χάρτη τα όρια του ισλαμικού κόσμου μετά την αραβική επέκταση και δημιουργούν χρονολόγιο με τα βασικά γεγονότα της επέκτασης των Αράβων. - Μελετούν τους λόγους για τους οποίους οι ανατολικές επαρχίες του Βυζαντίου υποτάχθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα στους Άραβες και συμπληρώνουν σχετικό σταυρόλεξο. - Συσχετίζουν τις αμυντικές νίκες των Βυζαντινών κατά των Αράβων (678 και 718) με τη νίκη των Φράγκων στο Πουατιέ της Γαλλίας και σχολιάζουν τη σημασία τους για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. - Παρατηρούν παράσταση από μικρογραφία βυζαντινού χειρογράφου, όπου εικονίζεται η χρήση του «υγρού πυρός» σε ναυμαχία, και συγκεντρώνουν πληροφορίες για το μυστικό όπλο των Βυζαντινών. - Παρατηρούν στον χάρτη τον χωρισμό της αυτοκρατορίας σε θέματα και συζητούν για την αποτελεσματικότητα του θεματικού στρατού. Επιλύουν άσκηση συμπλήρωσης κενών για τα θέματα και τους θεματικούς στρατούς. - Διαβάζουν δημοτικά ακριτικά τραγούδια, επισημαίνουν τις υπεράνθρωπες διαστάσεις που είχε λάβει στη λαϊκή φαντασία η δύναμη και η ανδρεία των Ακριτών, και εξηγούν τους λόγους της ηρωοποίησής τους. - Διαβάζουν απόσπασμα από το βιβλίο του J. Haldon, «Οι πόλεμοι του

		Βυζαντίου» και συζητούν για τις τακτικές πολέμου των Αράβων και των Βυζαντινών - Παρατηρούν σε φωτογραφία το ισλαμικό Ιερό του Βράχου στην Ιερουσαλήμ (7^{ος} αι.) και επισημαίνουν τα ίχνη της βυζαντινής επίδρασης - Συμπληρώνουν άσκηση ακροστιχίδας με τα βασικά επιτεύγματα του αραβικού πολιτισμού, στο χώρο των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών.
Η Συριακή δυναστεία, ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας και της διοίκησης (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν το μεταρρυθμιστικό έργο του Λέοντα Γ΄ και των διαδόχων του στη διοίκηση και τη νομοθεσία. - Να αναλύουν τη σκοπιμότητα των μέτρων προστασίας των ελεύθερων γεωργών. - Να γνωρίζουν ότι κατά την εποχή της ανασυγκρότησης (7^{ος} και 8^{ος} αιώνας) εγκαταλείπονται οριστικά τα τελευταία χαρακτηριστικά του αρχαίου κόσμου και παγιώνονται τα χαρακτηριστικά της μεσαιωνικής κοινωνίας.	- Καταγράφουν τους λόγους για τους οποίους ο αριθμός των γραπτών πηγών που σώζονται από τη μεταβατική εποχή του 7^{ου} και 8^{ου} αιώνα είναι μικρός. - Συγκρίνουν την κάτοψη μιας αρχαίας ελληνικής ή ρωμαϊκής πόλης κτισμένης κατά το ιπποδάμειο σύστημα (π.χ. Έφεσος) με μία μεσαιωνική καστροπολιτεία (π.χ. Μυστράς), εντοπίζουν και αιτιολογούν τις διαφορές. - Αντιστοιχίζουν τα μέτρα που έλαβε ο Λέων Γ΄ Ίσαυρος με τα προβλήματα που προσπαθούσαν να επιλύσουν. - Επιλύουν άσκηση/παιχνίδι ερωτήσεων (κουίζ) σχετικά με τις αλλαγές στη φυσιογνωμία του Βυζαντίου, με τίτλο «από την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στο Μεσαιωνική ελληνική αυτοκρατορία
Η κρίση της εικονομαχίας (1 ώρα)	- Να κατανοούν τα κίνητρα της εικονομαχικής πολιτικής των αυτοκρατόρων της Συριακής δυναστείας και εκείνα της δυναστείας του Αμορίου. -Να γνωρίζουν τις βασικές θέσεις των δύο αντιμαχόμενων παρατάξεων. - Να γνωρίζουν και να αξιολογούν τα αποτελέσματα της εικονομαχικής έριδας για το Βυζαντινό κράτος και τον Βυζαντινό πολιτισμό.	- Επιλύουν άσκηση πολλαπλής επιλογής σχετικά με τα κίνητρα της εικονομαχικής πολιτικής της Συριακής δυναστείας-Καταγράφουν σε δύο στήλες τα επιχειρήματα των εικονομάχων και των εικονολατρών. - Παρατηρούν και σχολιάζουν τον ανεικονικό διάκοσμο βυζαντινών ναών της εποχής της εικονομαχίας.
Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τη στάση του βυζαντινού κράτους έναντι των σλαβικών πληθυσμών της Βαλκανικής. - Να κατανοούν τους λόγους για τους οποίους το Βυζάντιο επιδίωξε τον εκχριστιανισμό των Σλάβων. - Να αξιολογούν τη σημασία του έργου των ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου, τόσο για τους ίδιους τους Σλάβους όσο και για το Βυζάντιο.	- Συγκρίνουν το κυριλλικό με το ελληνικό αλφάβητο και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές. - Παρατηρούν τοιχογραφίες σλαβικών ναών ή μοναστηριών και διαπιστώνουν τις εμφανείς επιρροές από τη βυζαντινή τέχνη.
Οι γείτονες του Βυζαντίου: Βούλγαροι και Ρώσοι (2 ώρες)	- Να γνωρίζουν τις πολυκύμαντες και πολυδιάστατες σχέσεις (σύγκρουσης και συνεργασίας) του Βυζαντίου με τους δύο βόρειους γείτονές του. - Να είναι ενήμεροι για την πολιτική και πολιτιστική διάσταση του εκχριστιανισμού των Βουλγάρων και των Ρώσων από το Βυζάντιο.	- Εντοπίζουν στον χάρτη το πεδίο ανάπτυξης των Ρως από την Σκανδιναβία ως τη Μαύρη Θάλασσα κατά μήκος των μεγάλων ποταμών. - Συγκρίνουν τον τρόπο εκχριστιανισμού των Βουλγάρων και των Ρώσων, και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές. - Αντιστοιχίζουν ονόματα ηγεμόνων και γεγονότα στο πεδίο των βουλγαρο-βυζαντινών και Ρωσο-βυζαντινών σχέσεων. - Παρατηρούν και σχολιάζουν τους συμβολισμούς που περιέχει η εικόνα-

		μικρογραφία του θριαμβευτή αυτοκράτορα Βασιλείου Β΄ από ψαλτήριο του 11ου αιώνα (Μαρκιανή Βιβλιοθήκη Βενετίας).
Η Μακεδονική δυναστεία: το απόγειο της ακμής του Βυζαντίου (3 ώρες)	- Να γνωρίζουν τις στρατιωτικές νίκες των στρατηγών-αυτοκρατόρων της Μακεδονικής δυναστείας επί των Αράβων και των Βουλγάρων και τα θετικά αποτελέσματά τους για την οικονομία και το διεθνές κύρος του Βυζαντίου. - Να γνωρίζουν το νομοθετικό και διοικητικό έργο των Μακεδόνων αυτοκρατόρων και να κατανοούν τη σημασία της σύγκρουσής τους με τους «δυνατούς». - Να είναι ενήμεροι ότι η περίοδος από τα μέσα του 9ου έως το τέλος του 10ου αιώνα είναι η εποχή της μέγιστης ακμής του Βυζαντίου.	- Τοποθετούν στον άξονα του χρόνου τις βασικές στρατιωτικές νίκες των αυτοκρατόρων της Μακεδονικής δυναστείας - Αντιστοιχίζουν τους τίτλους των νομοθετικών έργων των Μακεδόνων αυτοκρατόρωνμε το περιεχόμενό τους. - Διαβάζουν σε μετάφραση απόσπασμα από «Νεαρά» του Βασιλείου Β΄ κατά των «δυνατών» και εξηγούν γιατί οι Μακεδόνες αυτοκράτορες προσπάθησαν να προστατεύσουν τους μικροκαλλιεργητές. - Παρατηρούν χρυσό νόμισμα της βασιλείας του Κων/νου Ζ΄ ή διαβάζουν απόσπασμα από το έργο του ίδιου αυτοκράτορα «Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν" και συζητούν για την οικονομική ευρωστία και το διεθνές κύρος του Βυζαντίου κατά την περίοδο αυτή.
Οι τελευταίοι Μακεδόνες αυτοκράτορες και οι διάδοχοί τους: εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τα γεγονότα που υπονόμευσαν την εσωτερική ισχύ και τη διεθνή θέση της αυτοκρατορίας κατά την περίοδο αυτή. -Να αναγνωρίζουν το νέο πλαίσιο των εξωτερικών απειλών (Σελτζούκοι, Νορμανδοί) - Να γνωρίζουν ότι τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετώπισε το Βυζάντιο κατά την Ύστερη Περίοδο έχουν τις ρίζες τους στα χρόνια των τελευταίων Μακεδόνων αυτοκρατόρων και των διαδόχων τους.	- Συζητούν για τις συνέπειες που είχαν για τη διεθνή θέση της αυτοκρατορίας τα γεγονότα του έτους 1071 (ήττα στο Ματζικέρτ, απώλεια του Μπάρι στην Ιταλία). - Αντιστοιχίζουν τις αποφάσεις των αυτοκρατόρων της περιόδου (νόθευση του χρυσού νομίσματος, κατάργηση του «αλληλεγγύου», εξαργυρισμός της στρατιωτικής θητείας) με τις συνέπειές τους.
Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τη Δύση (1 ώρα)	- Να επισημαίνουν τη μακρά παρουσία του Βυζαντινού κράτους στην ιταλική χερσόνησο (εξαρχάτο Ραβέννας, Κατεπανάτο Ιταλίας). - Να κατανοούν τους λόγους για τους οποίους οι Βυζαντινοί αντέδρασαν στην αυτοκρατορική στέψη του Καρλομάγνου και του Όθωνα Α΄. - Να γνωρίζουν τα γεγονότα που οδήγησαν στο πρώτο (867) και το δεύτερο (1054) σχίσμα των Εκκλησιών και να αντιληφθούν τις πολιτικές συνέπειες που είχαν μακροπρόθεσμα για το Βυζάντιο.	- Παρατηρούν βυζαντινές εικόνες ή βυζαντινά μνημεία (ναοί, μοναστήρια) που βρίσκονται στη Ιταλία και συγκεντρώνουν πληροφορίες για την επιρροή του βυζαντινού πολιτισμού στην ιταλική χερσόνησο. - Εντοπίζουν στον χάρτη τα όρια του κράτους του Καρλομάγνου. Συζητούν για τους λόγους της αντίδρασης των Βυζαντινών στην αυτοκρατορική στέψη του Καρλομάγνου (800) και του Όθωνα Α΄ (962). - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη Θεοφανώ, σύζυγο του Όθωνα Β΄ της Γερμανίας, και συζητούν για τη σκοπιμότητα των «διπλωματικών γάμων». - Συγκρίνουν τα δύο «σχίσματα» των Εκκλησιών ως προς τις αιτίες και τις συνέπειές τους.
Τα γράμματα και οι τέχνες στο Βυζάντιο[1] (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τον όγκο και την ποικιλία της Βυζαντινής Γραμματείας. - Να γνωρίζουν τα επιτεύγματα των Βυζαντινών στον χώρο της τέχνης (αρχιτεκτονική, μουσική, ζωγραφική,	- Καταγράφουν τα είδη της λόγιας και της δημώδους Γραμματείας στο Βυζάντιο και σχολιάζουν τον όγκο και την ποικιλία της.

[1] Τα θέματα «Γράμματα και τέχνες στο Βυζάντιο», «Καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο», και «Εκπαίδευση στο Βυζάντιο» διατρέχουν όλη τη Βυζαντινή Ιστορία, παρουσιάζονται όμως εδώ, εφόσον η περίοδος ακμής του Βυζαντίου είναι και η πιο χαρακτηριστική και πρόσφορη για την παρουσίαση διαχρονικών θεμάτων.

	μικροτεχνία). - Να γνωρίζουν σημαντικές πνευματικές προσωπικότητες του Βυζαντίου. - Να αξιολογούν την προσφορά των Βυζαντινών στη διαφύλαξη της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς και στην Ευρωπαϊκή Αναγέννηση.	- Συγκεντρώνουν πληροφορίες για σημαντικές προσωπικότητες των βυζαντινών γραμμάτων (Λέων ο Μαθηματικός, Φώτιος, Αρέθας, Μιχαήλ Ψελλός κ.α.) - Παρατηρούν φωτογραφίες βυζαντινών ναών και αναγνωρίζουν τον αρχιτεκτονικό τους ρυθμό. - Παρατηρούν βυζαντινές φορητές εικόνες ή τοιχογραφίες και αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής ζωγραφικής. - Παρατηρούν εικόνες βυζαντινών αντιγραφέων ή φωτογραφίες βυζαντινών χειρογράφων και συζητούν για την προσφορά των Βυζαντινών στη διάσωση της αρχαίας ελληνικής Γραμματείας.
. Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν βασικά στοιχεία της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στο Βυζάντιο, τόσο στην Κωνσταντινούπολη όσο και στις επαρχίες. - Να συγκρίνουν την καθημερινότητα των Βυζαντινών με τη σύγχρονη καθημερινή ζωή και να διαπιστώνουν ομοιότητες και διαφορές	- Διαβάζουν και σχολιάζουν αποσπάσματα από το «Επαρχικό βιβλίο» και τον «Βίο του Οσίου Φιλαρέτου του Ελεήμονος», όπου περιγράφονται συνήθειες της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στην Κων/πολη και στις επαρχίες αντίστοιχα. - Παρατηρούν βυζαντινές εικόνες με παραστάσεις ανθρώπων που παίζουν μουσικά όργανα ή γευματίζουν, και συζητούν για τη διασκέδαση/ψυχαγωγία στο Βυζάντιο. - Διαβάζουν βυζαντινές παροιμίες και τις παραλληλίζουν με σημερινές. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για συνταγές της βυζαντινής κουζίνας. - Συγγράφουν σύντομο σενάριο με τίτλο «μια μέρα από τη ζωή ενός Βυζαντινού στην Κωνσταντινούπολη»
Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τις βαθμίδες και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στο Βυζάντιο - Να κατανοούν τον μη συστηματικό και ιδιωτικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης των Βυζαντινών. - Να γνωρίζουν την κρατική μέριμνα για την «ανώτατη»εκπαίδευση.	- Δημιουργούν διάγραμμα με τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στο Βυζάντιο. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τα μεγάλα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Κωνσταντινούπολης (Πανδιδακτήριο, Σχολή της Μαγναύρας, Πατριαρχική Σχολή).
Η Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος *(8 ώρες)*		
Οι Βυζαντινοί αντιμετωπίζουν νέους εχθρούς (1 ώρα)	- Να αναλύουν τη σημασία των ειρηνικών σχέσεων και των συγκρούσεων των Βυζαντινών με τους εχθρούς της αυτοκρατορίας (Νορμανδών, Σελτζούκων Τούρκων, Ιταλικών ναυτικών πόλεων). -Να γνωρίζουν τις ενέργειες του Αλέξιου Α΄ Κομνηνού για την αντιμετώπιση των κινδύνων από τη Δύση.	- Δημιουργούν ακροστιχίδα με θέματα σχετικά με τον Μανουήλ Α΄ Κομνηνό και τον Αλέξιο Κομνηνό. - Εντοπίζουν στον χάρτη τη Βενετία και συγγράφουν ένα μικρό κείμενο με θέμα: «Το Βυζάντιο στη Βενετία».
Η δυναστεία των Κομνηνών και η βενετική οικονομική διείσδυση (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν τους παράγοντες που οδήγησαν το Βυζάντιο σε εσωτερικά προβλήματα και σταδιακή παρακμή. - Να αποτιμούν τις κοινωνικές διαστάσεις της σταδιακής παρακμής του Βυζαντίου.	Καταγράφουν τις αυτοκρατορικές αποφάσεις και τα νομοθετικά μέτρα με τα αποτελέσματά τους σε τίτλους, έτσι ώστε κάθε φορά που επιλέγεται ένας τίτλος να παρουσιάζονται αναλυτικότερες πληροφορίες. -Γράφουν, ως παιχνίδι ρόλων,

		φανταστικό διάλογο μεταξύ ενός μικροκαλλιεργητή, ενός βυζαντινού εμπόρου και ενός Βενετού εμπόρου.
Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους και ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν το κίνημα των σταυροφοριών, που οδήγησε τελικά στην άλωση της Κωνσταντινούπολης, και να αναλύουν τα αίτια και τις επιπτώσεις της άλωσης. -Να αξιολογούν την προσπάθεια των ελληνικών κρατών, που δημιουργήθηκαν, να ανακτήσουν την Κωνσταντινούπολη.	Δημιουργούν γραμμή χρόνου, όπου τοποθετούν τους αυτοκράτορες που ενδιαφέρθηκαν για τους Αγίους Τόπους. -Αναζητούν την ομιλία του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄, που ζητάει συγγνώμη για την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους και δημιουργούν κείμενο όπου φαίνονται σε πίνακα οι βασικές επιπτώσεις της άλωσης , σύμφωνα με τα λόγια του Πάπα. -Ερευνούν την εξέλιξη των κρατών, που δημιουργήθηκαν μετά την άλωση, παρατηρούν τις εδαφικές αυξομειώσεις ως το 1261 και απαντούν σε ερωτήσεις κατανόησης. - Απαντούν σε ερωτήσεις κατανόησης για τα λατινικά κρατίδια μετά την 4η Σταυροφορία.
Η ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης και οι τελευταίες αναλαμπές (1 ώρα)	-Να αναπτύσσουν την κριτική σκέψη τους ερευνώντας τον τρόπο ανάκτησης της Κωνσταντινούπολης το 1261. - Να γνωρίζουν τη νέα κατάσταση της Κωνσταντινούπολης που αντιμετώπισε ο Μιχαήλ Η΄ μετά την ανάκτησή της.	Γράφουν κείμενο – μονόλογο του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου, με τις σκέψεις του μετά τη στέψη του, σχετικά με την οικονομική – κοινωνική – θρησκευτική κατάσταση της αυτοκρατορίας. -Βρίσκουν από το διαδίκτυο εικόνες του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου και κάνουν μια περιγραφή του αυτοκράτορα συνδέοντάς την ,με την πορεία του στην αυτοκρατορία.
Η ακμή της Θεσσαλονίκης (1 ώρα)	-Να αναλύουν τους λόγους για τους οποίους η Θεσσαλονίκη παρέμεινε σημαντικό πνευματικό και οικονομικό κέντρο σε όλη τη διάρκεια της βυζαντινής αυτοκρατορίας. - Να προσεγγίζουν κριτικά τη σημασία των ιστορικών και θρησκευτικών κειμηλίων του Αγίου Όρους στον πολιτισμό του τόπου τους.	- Βρίσκουν εικόνες και παρουσιάζουν τα βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης. - Παρατηρούν φωτογραφίες βυζαντινών ναών της Θεσσαλονίκης και συζητούν για τον αρχιτεκτονικό τους ρυθμό. - Παρακολουθούν από το διαδίκτυο βίντεο για τα βυζαντινά μνημεία και τις βυζαντινές εκκλησίες της Θεσσαλονίκης.
Η επέκταση των Οθωμανών και η δυναστεία των Παλαιολόγων (1 ώρα)	-Να είναι ενήμεροι για την πορεία και τα στάδια επέκτασης των Οθωμανών στο Βυζάντιο και στα Βαλκάνια. -Να κατανοούν το μέγεθος και τη σοβαρότητα των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί. -Να αξιολογούν τις επιλογές του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου.	-Δημιουργούν γραμμή χρόνου και τοποθετούν τις σημαντικότερες κατακτήσεις των Οθωμανών ή/και κατασκευάζουν χάρτη ιστορικής επέκτασης. - Αναζητούν δημοτικά τραγούδια της εποχής για την Άλωση και τα συγκρίνουν με δημοτικά τραγούδια (π.χ. ακριτικά)της εποχής της ακμής. -Δημιουργούν εννοιολογικό χάρτη (Ενωτικοί – Ανθενωτικοί – Ορθόδοξοι – Καθολικοί – Διχασμός – Διαμάχες).
Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης (1 ώρα)	-Να γνωρίζουν τη μεγαλειώδη αλλά απέλπιδα προσπάθεια των Βυζαντινών να σώσουν την Κωνσταντινούπολη. - Να αξιολογούν τη σημασία της άλωσης της Κωνσταντινούπολης. - Να ερευνούν κείμενα, θρύλους και παραδόσεις που αναφέρονται στην άλωση της Κωνσταντινούπολης.	-Βρίσκουν αναπαραστάσεις της βυζαντινής Κωνσταντινούπολης και των τειχών της και τοποθετούν τον στρατό και τον στόλο των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. -Δημιουργούν κόμικ (βασιζόμενοι και στο τεύχος το αφιερωμένο στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, από τη σειρά «Κλασσικά εικονογραφημένο» με σκίτσα του Μπόστ) με τις στιγμές τραυματισμού και θανάτου του Ιουστινιάνη και του Παλαιολόγου, όπου φαίνονται τα συναισθήματά τους. -Αναζητούν τραγούδια, παραδόσεις και πίνακες για την άλωση και δημιουργούν

		σχετικό βίντεο. -Συμπληρώνουν λέξεις σε κείμενο περίληψης των γεγονότων.
Το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν ότι η επιρροή της πολιτισμικής κληρονομιάς του Βυζαντίου υπερβαίνει τα χρονικά όρια της ύπαρξης του βυζαντινού κράτους και συνεχίζεται ως τις μέρες μας.	- Αναζητούν λαϊκούς θρύλους της περιόδου της Τουρκοκρατίας για την άλωση της Κωνσταντινούπολης και την ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. - Παρατηρούν φωτογραφίες ναών και μοναστηριών από την Ελλάδα και άλλες χώρες, όπου είναι εμφανή τα ίχνη της βυζαντινής επιρροής. - Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους λογίους του Βυζαντίου που κατέφυγαν στη Δύση πριν και μετά την Άλωση. - Καταγράφουν ήθη και έθιμα που έλκουν την καταγωγή τους από το Βυζάντιο.
Θέματα από τη Βυζαντινή Ιστορία (5 ώρες)[2]		
Η Βυζαντινή Κύπρος (1 ώρα)	-Να αξιολογούν τη στρατηγική σημασία της θέσης της Κύπρου και να ερμηνεύουν τους ισχυρούς δεσμούς της με το Βυζάντιο. -Να γνωρίζουν τις αλλεπάλληλες επιθέσεις εχθρών αλλά και τις κατακτήσεις που δέχτηκε και υπέστη το νησί κατά τη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων.	-Αναζητούν βυζαντινά μνημεία της σύγχρονης Κύπρου και δημιουργούν κολάζ. - Αναζητούν ακριτικό τραγούδι με τον Διγενή Ακρίτα που σχετίζεται με την Κύπρο.
Η θέση της γυναίκας στο Βυζάντιο (1 ώρα)	- Να κρίνουν τη θέση της γυναίκας στο Βυζάντιο. -Να διερευνούν τον ρόλο της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία και να γνωρίζουν τη μέριμνα του βυζαντινού νομοθέτη γι' αυτήν.	- Βρίσκουν εικόνες από γυναίκες στη βυζαντινή κοινωνία και καταγράφουν τις συνήθειες και τις ασχολίες τους. -Συζητούν για τη θέση της γυναίκας σήμερα και κάνουν συσχετίσεις με τη θέση της γυναίκας στο Βυζάντιο.
Η διπλωματία στο Βυζάντιο (1 ώρα)	- Να γνωρίζουν μεθόδους και μέσα της βυζαντινής διπλωματίας (π.χ. πρεσβείες, ιεραποστολές-εκχριστιανισμός, αναδοχές, επιγαμίες, παραχωρήσεις, διάσπαση των αντιπάλων). - Να εξηγούν ότι οι Βυζαντινοί κατέφευγαν στον πόλεμο αφού είχαν εξαντλήσει όλα τα μέσα διατήρησης της ειρήνης. -Να συνδέουν και να συσχετίζουν την έννοια της διπλωματίας με τις συνεργασίες και τις συμμαχίες των διαφόρων χωρών.	- Γράφουν κείμενο για τους γάμους βυζαντινών πριγκιπισσών με ξένους ηγεμόνες. - Αναζητούν και καταγράφουν περιπτώσεις χρησιμοποίησης, εκ μέρους των Βυζαντινών, ενός ξένου λαού εναντίον άλλου.
Βυζαντινή παιδεία και τέχνη (1 ώρα)	-Να συζητούν τη σημασία της βυζαντινής παιδείας για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. - Να αποτιμούν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης για τον παγκόσμιο πολιτισμό.	-Επισκέπτονται ιστοσελίδες βυζαντινών μουσείων της Ελλάδας και παρατηρούν αντικείμενα βυζαντινής λαϊκής τέχνης. - Αναζητούν πληροφορίες για την κατασκευή των ψηφιδωτών. - Αναζητούν και συγκρίνουν αρχαία ψηφιδωτά δάπεδα (π.χ. Πέλλας, Δήλου, Αμφίπολης) με ψηφιδωτά της Αγίας Σοφίας ή των μνημείων της Ραβένας. - Δημιουργούν εννοιολογικό χάρτη μορφών βυζαντινής τέχνης (ζωγραφική, αρχιτεκτονική, γλυπτική, μικροτεχνία) και τοποθετούν χαρακτηριστικά εικονίδια

[2] Εναλλακτικά, μπορεί ο διδάσκων να επιλέξει από τα εξής θέματα: Η δομή της βυζαντινής κοινωνίας, Η θέση της Εκκλησίας στο Βυζάντιο, Ο θεσμός του αυτοκράτορα.

		δίπλα στην καθεμιά.
Η γλώσσα των Βυζαντινών (1 ώρα)	- Να συγκρίνουν την ομιλούμενη με τη γραπτή γλώσσα και τη μεγαλογράμματη με τη μικρογράμματη γραφή. - Να γνωρίζουν ότι η βυζαντινή γλώσσα υπήρξε η γέφυρα ανάμεσα στην αρχαία και τη νέα ελληνική γλώσσα.	- Πληκτρολογούν μία στροφή ακριτικού τραγουδιού με μικρά γράμματα και την ίδια στροφή με κεφαλαία και συνειδητοποιούν την οικονομία χώρου – υλικών της μικρογράμματης έναντι της μεγαλογράμματης γραφής. - Αναζητούν ένα λόγιο βυζαντινό κείμενο, ακούν ένα ακριτικό τραγούδι και το βλέπουν γραμμένο. Συγκρίνουν τη γλώσσα στα δύο είδη και εντοπίζουν ποια είναι πιο κοντά στη σημερινή. - Αναζητούν πληροφορίες για τη βυζαντινή γραφή και καταλήγουν σε συμπεράσματα για τη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας. -Βρίσκουν λέξεις κλειδιά.
Επαναληπτικά μαθήματα (3 ώρες)		
. Τα επαναληπτικά μαθήματα ανακεφαλαιώνουν τις διδακτικές ενότητες μέσω μιας πλούσιας ποικιλίας δραστηριοτήτων, ερωτήσεων και ασκήσεων.	- Να συνδέουν και να συνδυάζουν τις ιστορικές γνώσεις. - Να ερμηνεύουν τη συνοχή των ιστορικών γεγονότων. - Να αναπτύσσουν δεξιότητες ταξινόμησης, σύγκρισης, ερμηνείας, επεξήγησης και αξιολόγησης των ιστορικών γεγονότων	Απαντούν περιληπτικά σε ιστορικά ερωτήματα, αξιολογούν ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα, διακρίνουν τη σημασία ιστορικών όρων, συνδέουν και συσχετίζουν ιδέες και ιστορικά γεγονότα, συμπληρώνουν ιστορικούς χάρτες, πίνακες, διαγράμματα, ιστορική γραμμή, λέξεις – ιστορικούς όρους, αντιστοιχίσεις, σταυρόλεξα, ασκήσεις σωστού-λάθους και πολλαπλής επιλογής.
Τοπική Ιστορία (4 ώρες)		
	- Να έχουν δεξιότητες επικοινωνίας και ομαδικότητας και να αναδεικνύουν ικανότητες επιστημονικής διερεύνησης και δημιουργίας. - Να αναπτύσσουν κριτική στάση για ζητήματα της τοπικής κοινωνίας. - Να προσεγγίζουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών.	Η τοπική ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται με τη μέθοδο των σχεδίων εργασίας, με διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και με συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν επισκέψεις σε ιστορικούς τόπους και σε χώρους τέχνης και πολιτισμού, γραπτές μαρτυρίες, συνεντεύξεις, ιστορικά βιβλία και άρθρα, φωτογραφικό και ψηφιακό υλικό.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Βυζαντινά μνημεία του τόπου μου (ναοί, κάστρα, μοναστήρια, λουτρά, κρήνες, υδραγωγεία). Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Επισκέψεις, παρατήρηση και καταγραφή, αναζήτηση πληροφοριών, παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου, εικαστικές απεικονίσεις. **Διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** Γλώσσα, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία.

Θέμα: Θρύλοι και παραδόσεις – Ήθη και έθιμα βυζαντινής προέλευσης. Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συλλογή λαογραφικού υλικού, αναζήτηση πληροφοριών, καταγραφή, παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου, οργάνωση εκθέσεων. **Διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** Γλώσσα, Μουσική, Αισθητική Αγωγή, Λαογραφία, Θρησκευτικά, Γεωγραφία, Λογοτεχνία.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών, το ιστορικό περιεχόμενο οργανώνεται σε διδακτικές ενότητες, καθεμία από τις οποίες αντιστοιχεί σε μία διδακτική ώρα. Βασική μεθοδολογική αρχή για τη διδασκαλία των ενοτήτων αυτών είναι η προσπάθεια αύξησης της ενεργού συμμετοχής των μαθητών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με ποικίλες διδακτικές δραστηριότητες. Η μελέτη των πηγών, πέραν του ότι ενισχύει τον διερευνητικό χαρακτήρα της μάθησης, έχει πρωτεύουσα σημασία για την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης, εφόσον οι μαθητές

συνειδητοποιούν μέσω αυτής ότι η αφήγηση του σχολικού εγχειριδίου είναι το αποτέλεσμα ιστορικής έρευνας. Για την εξοικείωση των μαθητών με τη μεθοδολογία της Ιστορίας αλλά και με την εργασία σε ομάδες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η εκπόνηση ερευνητικών εργασιών. Τέλος, η χρήση των ΤΠΕ (διαδίκτυο, λογισμικό σχετικό με την Ιστορία), η αξιοποίηση διαφόρων εποπτικών και οπτικοακουστικών μέσων, και η πραγματοποίηση διδακτικών επισκέψεων σε χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, αίθουσες τέχνης, πινακοθήκες κ.α.), ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών και προάγει ενεργητικές διδακτικές τεχνικές και βιωματικές δράσεις.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας στην Ε΄ τάξη του Δημοτικού είναι απαραίτητο να συνδέεται άμεσα με τους διδακτικούς στόχους που θέτει το Πρόγραμμα Σπουδών. Ο ρόλος της αξιολόγησης πρέπει να ανατροφοδοτικός και διαμορφωτικός, δηλαδή να ελέγχει τον βαθμό επίτευξης των διδακτικών στόχων και να συντελεί στη βελτίωση της διδασκαλίας. Η αξιολόγηση δεν πρέπει να ευνοεί την αποστήθιση και την αναπαραγωγή των ιστορικών γνώσεων, αλλά να προάγει τη διατύπωση ιστορικού λόγου, την ανάπτυξη κριτικού συλλογισμού και ιστορικής διερεύνησης καθώς και την ανάπτυξη συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών. Τα κριτήρια αξιολόγησης πρέπει να περιλαμβάνουν ποικίλες ερωτήσεις και ασκήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, προκειμένου να ελέγξουν τον βαθμό κατανόησης ιστορικών όρων, την ικανότητα σύνδεσης των νέων γνώσεων με παλαιότερες, και εν γένει την ικανότητα επεξεργασίας του ιστορικού υλικού (αξιολόγηση προσώπων, γεγονότων και καταστάσεων, ανάλυση αιτίων, παραγόντων και αποτελεσμάτων, επίλυση προβλημάτων, εξαγωγή συμπερασμάτων). Οι ερωτήσεις και οι ασκήσεις πρέπει να είναι διαφόρων τύπων: ανάπτυξης απόψεων, σύντομης απάντησης, συμπλήρωσης κενών, επιλογής σωστού – λάθους, σύζευξης – αντιστοίχισης, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμησης – κατάταξης, συμπλήρωσης ακροστιχίδας, λύσης σταυρόλεξου, τοποθέτησης στον άξονα του χρόνου κ.α. Ας σημειωθεί ότι η διατύπωση των ερωτήσεων οφείλει να είναι σαφής και κατανοητή, και τα ζητούμενα συμβατά με την αντιληπτική ικανότητα και τον βαθμό ωριμότητας των μαθητών.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΣΤ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Γενικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι η επίτευξη του ιστορικού γραμματισμού των μαθητών, ώστε να διαμορφώσουν αξίες και στάσεις που θα αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και συνείδηση και την καλλιέργεια ερευνητικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Οι μαθητές θα πρέπει να καλλιεργήσουν δεξιότητες ιστορικής ερμηνείας, να διακρίνουν την ιστορική από τη μη ιστορική αφήγηση και να προσεγγίζουν το παρελθόν με ιστορικούς όρους. Επιδιώκεται επίσης η ενεργοποίηση του συναισθήματος και της φαντασίας των μαθητών καθώς και η απόκτηση, από μέρους τους, συνείδησης της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Γενικοί στόχοι του μαθήματος της Ιστορίας είναι οι μαθητές/τριες:
-Να αντιληφθούν πως η υπεράσπιση της ελευθερίας, της δημοκρατίας, των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων δεν αποτελούν αφηρημένες - θεωρητικές έννοιες. ΟΙ έννοιες αυτές επιβεβαιώνονται μέσα από ιστορικά πρόσωπα, που με το παράδειγμα τους μετουσιώνουν σε πράξη αυτές τις έννοιες - ιδέες.
-Να εντοπίσουν, ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, πρόσωπα και ενέργειες θετικές, με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουν ως πρότυπα.
-Να κατανοήσουν ότι τα δημοτικά τραγούδια και η δημοτική ποίηση αποτελούν έναν λαογραφικό και γλωσσικό θησαυρό, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και μαρτυρίες της συλλογικής μνήμης.
-Να κατανοήσουν πως η ενδυνάμωση της εθνικής αυτογνωσίας είναι η δύναμη της δημιουργίας πολιτών με συνείδηση στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.
-Να ασκηθούν στη δυναμική αλληλεξάρτηση σκέψης και γλώσσας για να παραχθεί όλη η αναγκαία αναλυτικο-συνθετική διεργασία, η οποία καλλιεργεί την κριτική σκέψη.
-Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, καθώς και βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστορίας της ίδιας περιόδου.
-Να αναπτύξουν την ικανότητα της κατανόησης του ιστορικού χρόνου και της χρήσης όρων που σχετίζονται με αυτόν (π.χ. π.Χ. αιώνας, χιλιετία, μεσοπόλεμος).

-Να συσχετίζουν μεταξύ τους γεγονότα και εξελίξεις της νεότερης και σύγχρονης περιόδου της ελληνικής και ευρωπαϊκής ιστορίας.
-Να κατανοούν τον υπομνηματισμό ενός χάρτη με σκοπό να φτιάχνουν οι ίδιοι χάρτες με τα κυριότερα γεγονότα της νεότερης και σύγχρονης περιόδου.
-Να σχολιάζουν οπτικοακουστικό υλικό, λογοτεχνικά κείμενα αλλά και έργα τέχνης που αφορούν στην ιστορική περίοδο της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας
-Να δημιουργούν μόνοι τους ένα χρονολόγιο γεγονότων.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ (3 ώρες) 1η. Αναγέννηση των κλασικών γραμμάτων και της τέχνης, Γεωγραφικές Ανακαλύψεις. 2η. Διαφωτισμός, Μεταρρύθμιση, Θρησκευτικοί Πόλεμοι, Αμερικανική Επανάσταση και Γαλλική Επανάσταση. 3η. Ανακεφαλαίωση (Συνοπτική εξέταση).	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να γνωρίζουν τη σημασία της εφεύρεσης της τυπογραφίας, στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της παιδείας. -Να κατανοούν τη συμβολή της περιόδου της Αναγέννησης στην καλλιτεχνική και επιστημονική πρόοδο. -Να γνωρίζουν τις επιπτώσεις των εξερευνήσεων και της κατάκτησης των νέων χωρών στην οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της Ευρώπης. -Να αξιολογούν την ιδέα της ελευθερίας του ατόμου και των λαών. -Να κατανοούν τη σημασία του Διαφωτισμού, της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης στις μεταγενέστερες πνευματικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές στον κόσμο. -Να γνωρίζουν και να διακρίνουν πώς συνδέονται η Γαλλική Επανάσταση, ο Ναπολέων, η Ιερά Συμμαχία και η Ελληνική Επανάσταση.	Οι μαθητές -Συζητούν: α) για τις αλλαγές που φέρνει σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο η εφεύρεση της τυπογραφίας. β) για τη σημασία της αποικιακής επέκτασης των ευρωπαϊκών χωρών στην αλλαγή των οικονομικών και κοινωνικών δομών της Ευρώπης, αλλά και στην τύχη όλων των λαών του κόσμου. - Μελετούν εικονογραφημένες εκδόσεις. - Δημιουργούν ανακεφαλαιωτικό κείμενο έως 300 λέξεις χρησιμοποιώντας το λογισμικό επεξεργασίας κειμένου (word).
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΞΕΝΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ (6 ώρες) 1η. Συνθήκες συμβίωσης Ελλήνων και Οθωμανών. Οι φόροι «αίματος» των υπόδουλων Ελλήνων. Η νεοελληνική Διασπορά. 2η. Η αντίσταση στην οθωμανική εξουσία και οι φορείς της (εκκλησιαστικοί, λαϊκοί, Κλέφτες και	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να γνωρίζουν και να κατανοούν τη σημασία της εκκλησιαστικής και της κοινοτικής οργάνωσης του υπόδουλου ελληνισμού, καθώς και της ελληνικής παιδείας στη διάσωση και την αναμόρφωση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών του Νέου Ελληνισμού. -Να έχουν άποψη για τον ρόλο της	Οι μαθητές: -Διαβάζουν κείμενα και συζητούν για τις δυσκολίες και τις δοκιμασίες που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. -Σημειώνουν στον χάρτη τις μετακινήσεις των Ελλήνων και υπογραμμίζουν τις πόλεις στις οποίες δημιουργήθηκαν σημαντικές, ελληνικές παροικίες.

Αρματολοί). 3η. Δάσκαλοι του Γένους, Κοσμάς ο Αιτωλός. 4η. Ο νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής, Αδαμάντιος Κοραής. 5η. Οι αγώνες των Σουλιωτών. 6η. Ανακεφαλαίωση.	Ορθόδοξης Εκκλησίας στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. -Να αξιολογούν την επίδραση των ελληνορθόδοξων κοινοτήτων της Διασποράς στην οργάνωση της παιδείας. -Να γνωρίζουν τη σημασία των θρύλων και των λαϊκών παραδόσεων στη διατήρηση της ιδιαιτερότητας και της ιδιοσυστασίας των Ελλήνων. -Να γνωρίζουν τη συμβολή των Δασκάλων του Γένους στη διατήρηση της ελληνικής συνείδησης. -Να είναι ενήμεροι για το όραμα του Ρήγα Φεραίου και να αξιολογούν το έργο του. -Να γνωρίζουν ότι η Επανάσταση των Ελλήνων είχε εθνικοαπελευ-θερωτικό χαρακτήρα, καθώς στρέφονταν εναντίον των κατακτητών Τούρκων. -Να γνωρίζουν τους αγώνες των Μανιατών και των Σουλιωτών.	-Βρίσκουν πηγές που αναφέρονται στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. -Αναζητούν εικόνες με χαρακτηριστικές ενδυμασίες χριστιανών και μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας. -Συζητούν τους παράγοντες που ευνόησαν την ανάπτυξη του φαινομένου της Κλεφτουριάς. -Φαντάζονται και περιγράφουν πώς περνούσαν μία μέρα οι «Κλέφτες» στο λημέρι τους και την δραματοποιούν. -Βρίσκουν δημοτικά τραγούδια που αναφέρονται στην περίοδο της δράσης των Κλεφτών και των Αρματολών. -Διαβάζουν κείμενα αφιερωμένα στην αντίσταση των Μανιατών, στη θυσία των Σουλιωτών και ακούν το σχετικό τραγούδι για τη Θυσία στο Ζάλογγο. -Σχολιάζουν κείμενα που περιέχουν απόψεις των Δασκάλων του Γένους. -Χωρίζονται σε ομάδες εργασίας και καταγράφουν τα αίτια της Γαλλικής και της Ελληνικής Επανάστασης και βρίσκουν ομοιότητες- διαφορές.
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821-1830 (16 ώρες) 1η. Η Φιλική Εταιρεία 2η. Η εξέγερση στη Μολδοβλαχία-Αλέξανδρος Υψηλάντης. 3η. Η επανάσταση στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα. 4η. Η Επανάσταση στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. 5η. Η Επανάσταση στα νησιά του Αιγαίου και ο Κωνσταντίνος	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να γνωρίζουν την πολιτική οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων. -Να κατανοούν τον ρόλο της Φιλικής Εταιρείας στην προετοιμασία της Εθνικής Παλιγγενεσίας. -Να καταγράφουν και να αξιολογούν τους λόγους της έναρξης του Αγώνα από τη Μολδοβλαχία και τα αποτελέσματά του. -Να αξιολογούν το μέγεθος της θυσίας και της προσφοράς των «Ιερολοχιτών». -Να γνωρίζουν και να κατανοούν τη σημασία των πρώτων σημαντικών επιτυχιών σε κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα στεριάς και θάλασσας, κατά το πρώτο έτος της Επανάστασης. -Να γνωρίζουν ότι οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της επανάστασης του	-Παρακολουθούν βίντεο από το Μουσείο Φιλικής Εταιρείας στην Οδησσό της Ουκρανίας. -Αναζητούν τον όρκο των «Φιλικών», καταγράφουν τους λόγους της μυστικότητας που τους χαρακτήριζε και δραματοποιούν τον «Όρκο σιωπής». -Παρακολουθούν ποσπάσματα από ντοκιμαντέρ σχετικά με τη Φιλική Εταιρεία. -Συζητούν για την απόφαση να αρχίσει η επανάσταση από τη Μολδοβλαχία. -Με τη βοήθεια του Google Earth πηγαίνουν πίσω στον χρόνο και γίνονται «Ιερολοχίτες» ακολουθώντας την πορεία τους. -Διαβάζουν την Ωδή Τετάρτη «Εις τον Ιερόν Λόχον» του Ανδρέα Κάλβου. -Τοποθετούν τα βασικότερα ιστορικά γεγονότα (μάχες, ναυμαχίες, εθνοσυνελεύσεις,

Κανάρης. 6η. Η άλωση της Τριπολιτσάς και η μάχη στα Δερβενάκια. 7η. Μορφές του Αγώνα: Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και ο Μάρκος Μπότσαρης. 8η. Οι Εθνοσυνελεύσεις και η πολιτική οργάνωση του Αγώνα. 9η. Ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και η θυσία του Παπαφλέσσα. 10η. Οι αγώνες του Γεώργιου Καραϊσκάκη. 11η. Ανακεφαλαίωση. 12η. Η προσφορά των Φιλελλήνων. 13η. Η παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και η ναυμαχία στο Ναυαρίνο.	1821, δεν διέθεταν τακτικό στρατό, αλλά ένοπλα αντάρτικα τμήματα (Αρματολοί και Κλέφτες), που μπορούσαν να πολεμούν μόνο με αιφνιδιασμούς και σε ορεινές περιοχές. -Να αξιολογούν τη στρατηγική ικανότητα του Θ. Κολοκοτρώνη ο οποίος ακολουθώντας την τακτική της «καμένης γης», οδήγησε (αναγκαστικά) τον στρατό του Δράμαλη, στα στενά των Δερβενακίων, για να δώσει τη μάχη σε τόπο που αυτός επέλεξε και όπου αυτός είχε το στρατιωτικό πλεονέκτημα. -Να γνωρίζουν και να αξιολογούν το σχέδιο του Θ. Κολοκοτρώνη για ενιαίο συντονισμό του Αγώνα σε στεριά και θάλασσα. -Να αντιλαμβάνονται ότι ο διχασμός και η διχόνοια, αποτελούν ολέθρια λάθη που οδηγούν σε αδιέξοδα και ήττες. -Να γνωρίζουν και να αξιολογούν τις συνέπειες της φυλάκισης του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, της δολοφονίας του Οδ. Ανδρούτσου στην Ακρόπολη και της προσπάθειας των πολιτικών να ηγηθούν του Αγώνα παραμερίζοντας τους στρατιωτικούς. -Να αναγνωρίζουν τις παραδειγματικές προσωπικότητες και τις πράξεις τους, όπως η απαξίωση του έγγραφου διορισμού του Μάρκου Μπότσαρη. -Να κατανοούν τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στον ελληνικό Αγώνα. -Να αποτιμούν τη συμβολή των Φιλελλήνων στον αγώνα της ανεξαρτησίας. -Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα γεγονότα κατά το τέταρτο και πέμπτο έτος της Επανάστασης. -Να εντοπίζουν τα σφάλματα της κυβέρνησης και να αντιλαμβάνονται τις συνέπειες που είχαν αυτά. -Να κατανοούν το μήνυμα της ενότητας της θυσίας του Παπαφλέσσα στο Μανιάκι.	κ.ά.) στον άξονα του χρόνου και διαμορφώνουν το δικό τους χρονολόγιο. -Βρίσκουν με τη βοήθεια του Google Earth τις τοποθεσίες όπου έλαβαν χώρα μάχες σε Μακεδονία, Ήπειρο, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα και Πελοπόννησο. -Σχολιάζουν τη θυσία της Αραπίτσας στη Νάουσα, τη μάχη στην Αλαμάνα, στην Αράχωβα και την καταστροφή της Χίου, των Ψαρών και της Κάσου. -Κολλώντας εικόνες επάνω σ' έναν χάρτη της Ελλάδας στα σημεία όπου έγιναν οι σπουδαιότερες μάχες και ναυμαχίες με τις εικόνες των πρωταγωνιστών τους δημιουργούν εικαστικό πίνακα και τον αναρτούν ως ιστοριογραμμή στην αίθουσά τους. -Παρατηρούν στον χάρτη της Ελλάδας τη γεωμορφολογία της περιοχής της Τριπολιτσάς και των Δερβενακίων και σχολιάζουν τη σημασία των νικών των Ελλήνων για την έκβαση της Επανάστασης. -Διαβάζουν κείμενα από απομνημονεύματα αγωνιστών. -Παρατηρούν εικόνα όπου είναι γραμμένη συνθηματικά η φράση «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ή ΘΑΝΑΤΟΣ» και συζητούν το νόημά της. -Αναλύουν τη φράση του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη «Μια φορά εβαπτίστημεν με το λάδι, βαπτιζόμεθα και μία με το αίμα δια την ελευθερίαν της πατρίδος μας» και τη στάση του Μάρκου Μπότσαρη, όταν του έδωσαν τον τίτλο του αρχιστράτηγου της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας. -Παρατηρούν στον χάρτη την πορεία των τουρκικών στρατευμάτων στη Δυτική και στην Ανατολική Ελλάδα και εντοπίζουν τους τόπους που συνδέονται με τα βασικά ιστορικά γεγονότα. -Βρίσκουν τις τοποθεσίες όπου έγιναν οι Εθνοσυνελεύσεις και αναζητούν τους λόγους της επιλογής τους. -Κατατάσσουν τα γεγονότα σε διπλωματικά και πολιτικά, τα συσχετίζουν μεταξύ τους και προσπαθούν να προχωρήσουν σε γενικεύσεις. -Αναλύουν τους στίχους από τον «Ύμνο στην Ελευθερία» των στροφών 144-147. -Συγκεντρώνουν και παρουσιάζουν δημοτικά τραγούδια που θρηνούν τη

14η. Η ίδρυση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. 15η. Ι. Καποδίστριας. 16η. Ανακεφαλαίωση	-Να γνωρίζουν τα γεγονότα που σχετίζονται με τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» του Μεσολογγίου. -Να γνωρίζουν τα όσα συνέβησαν το έκτο έτος της Επανάστασης και να αποτιμούν το σχέδιο δράσης του Καραϊσκάκη για αποκοπή του εφοδιασμού του οθωμανικού στρατού. -Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν τις Μεγάλες Δυνάμεις σε κοινή επέμβαση στο Ναβαρίνο και να αξιολογούν τις συνέπειες που είχε. -Να γνωρίζουν το μέγεθος του έργου και την προσφορά του Ι. Καποδίστρια στην οργάνωση του νέου ελληνικού κράτους. .	θυσία στο Μεσολόγγι. -Βρίσκουν και σχολιάζουν έργα ζωγράφων με θέμα την ηρωική αντίσταση του Μεσολογγίου. -Δραματοποιούν την Έξοδο του Μεσολογγίου και την παρουσιάζουν στη σχολική γιορτή της 25ης Μαρτίου. -Αναλύουν με μορφή επιχειρημάτων τα θετικά και αρνητικά σημεία της «Εξόδου» και τον αντίκτυπό της στη διεθνή κοινότητα. - Μαθαίνουν για το τραγικό, αλλά συνάμα γενναίο τέλος του Καραϊσκάκη και σχολιάζουν την τελευταία κουβέντα που είπε στους συμπολεμιστές του, σύμφωνα με τον Στρατηγό Μακρυγιάννη που τον επισκέφθηκε. -Συζητούν τους λόγους που οδήγησαν τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής να τηρήσουν αρχικά αρνητική στάση απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση. -Συζητούν για τον φιλελληνισμό, τις διάφορες εκδοχές του και επισκέπτονται σχετικά μνημεία. -Ερευνούν πηγές που δείχνουν πώς οι Φιλέλληνες επηρέασαν τις κυβερνήσεις των κρατών τους, υπέρ του Αγώνα των Ελλήνων. -Μελετούν κείμενα που έχουν σχέση με τις παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων καθ' όλη τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 και παρακολουθούν σχετικά αποσπάσματα από ντοκιμαντέρ. -Βρίσκουν εικόνες από τη ναυμαχία στο Ναβαρίνο, τις παρατηρούν, καταγράφουν τις δυνάμεις των αντιπάλων και τους λόγους τις νίκης των Μεγάλων Δυνάμεων. -Σχολιάζουν τη φράση του Γάλλου ακαδημαϊκού Πιέρ Αντουάν Λεμπρίν (1785-1873): «Η μάχη του Ναβαρίνου ήταν κατόρθωμα των λαών… Τα πυροβόλα του Ναβαρίνου έγιναν η αρχή νέας περιόδου και ανήγγειλαν θριαμβευτικά την άνοδο της κοινής γνώμης και την ύψωσή της πάνω από τους θρόνους…». --Βρίσκουν τις Συνθήκες ή τα Πρωτόκολλα με τα οποία δημιουργήθηκε το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. - -Με βάση το έργο του Ι. Καποδίστρια και με τη βοήθεια κειμένων της εποχής συζητούν για την κατάσταση στην οποία βρήκε ο Κυβερνήτης την ελληνική ύπαιθρο. -Συζητούν για τα αποτελέσματα του φανατισμού και προβαίνουν σε

		συσχετισμούς με άλλες ιστορικές περιόδους ή και με τη σύγχρονη εποχή, διαπιστώνοντας τη διαχρονικότητα ανάλογων προβλημάτων. -Συζητούν σχετικά με τις αλλαγές που επήλθαν στην οικονομική και την κοινωνική ζωή του τόπου (γεωργία, εκπαίδευση, στρατιωτική οργάνωση κ.α.) κατά την περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τον Ι. Καποδίστρια. --Συγκεντρώνουν στοιχεία για κάποιο ιστορικό γεγονός που έλαβε χώρα στην περιοχή τους την περίοδο της Επανάστασης και το παρουσιάζουν στην τάξη.
Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ (5 ώρες) 1η. Χρονολογική τοποθέτηση των γεγονότων. Η περίοδος της Αντιβασιλείας και η βασιλεία του Όθωνα. 2η. Ο Γεώργιος Α΄, η βασιλεία του και η επικράτηση του κοινοβουλευτισμού.	. Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να εντάσσουν την περίοδο και τα γεγονότα στο αντίστοιχο χρονικό πλαίσιο, συσχετίζοντάς τα με τα προηγούμενα. -Να αναλύουν τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού κράτους, όπως διαμορφώθηκαν κατά την οθωνική περίοδο και να συσχετίσουν τις αλλαγές που έγιναν στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων με την απόκτηση της ελευθερίας τους, αλλά και με τη στροφή του νέου ελληνικού κράτους προς τη Δυτική Ευρώπη. -Να εντοπίζουν τις αιτίες της επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου. -Να γνωρίζουν έννοιες όπως: «σύνταγμα», «μοναρχία», *«βαυαροκρατία»*. -Να κατανοούν πώς πραγματοποιήθηκε η αλλαγή της δυναστείας και πώς διαμορφώθηκαν οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα κατά την περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α΄. -Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα διπλωματικά και στρατιωτικά γεγονότα της περιόδου 1880 στον ελλαδικό χώρο. -Να αξιολογούν τα σημαντικότερα έργα των κυβερνήσεων του Χ. Τρικούπη και τη συμβολή του στην εδραίωση του κοινοβουλευτισμού. -Να κατανοούν έννοιες όπως «αρχή της δεδηλωμένης», «βασιλευομένη	-Εντοπίζουν στον χάρτη τα σύνορα του πρώτου ελληνικού κράτους και τα συγκρίνουν με τα σύνορα της σύγχρονης Ελλάδας. -Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου και το πρώτο σύνταγμα του ελεύθερου ελληνικού κράτους. -Παρατηρούν εικόνες της πόλης τους (μία του 1860 και μια σύγχρονη), εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες και διατυπώνουν υποθέσεις για τις πιθανές αλλαγές που μεσολάβησαν. -Συζητούν για την επανάσταση του 1862 και αναλύουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην έξωση του Όθωνα. -Συζητούν για τις συνθήκες αλλαγής της δυναστείας στην Ελλάδα. -Εντοπίζουν στον χάρτη τις αλλαγές των συνόρων του ελληνικού κράτους και συζητούν για τις συνθήκες μεταβολής τους. -Μελετούν εικονογραφικό υλικό και αξιολογούν τα έργα του Χ. Τρικούπη, ώστε να ιεραρχήσουν τη σημασία

$3^{η}$. Η έκφραση του «Ανατολικού Ζητήματος» στα Βαλκάνια και ο Μακεδονικός Αγώνας (1904-1908).	δημοκρατία», «τσιφλίκια», «εκσυγχρονισμός», «πτώχευση». -Να κατανοούν και να ιεραρχήσουν τις αιτίες των μεταβολών στη Βαλκανική χερσόνησο στα τέλη του $19^{ου}$ και στις αρχές του $20^{ου}$ αιώνα. -Να είναι ενήμεροι για τη διάσωση του ελληνισμού της Μακεδονίας σε συνθήκες υποδούλωσης και διεκδίκησής του. -Να εντοπίζουν τις σπουδαιότερες φάσεις και τα πιο σημαντικά γεγονότα του Μακεδονικού Αγώνα. -Να αξιολογούν τον Μακεδονικό Αγώνα ως προς τη συμβολή του στη μετέπειτα ενσωμάτωση της Μακεδονίας στην Ελλάδα. -Να κατανοούν έννοιες όπως «κομιτατζήδες», «ανταρτικές ομάδες», «διείσδυση». -Να διακρίνουν και να αξιολογούν τους παράγοντες που οδήγησαν στο κίνημα στο Γουδί, καθώς και τις συνέπειες που αυτό είχε στην πολιτική ζωή της χώρας. -Να γνωρίζουν τον ρόλο και τη σημασία της προσωπικότητας του Ελ. Βενιζέλου στη δεδομένη χρονική στιγμή. -Να έχουν μία πρώτη εικόνα για την προοδευτική αστικοποίηση του ελληνικού κράτους. -Να γνωρίζουν έννοιες όπως: «κίνημα», «αρχή λαϊκής κυριαρχίας», «στρατιωτική επέμβαση». -Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα πνευματικά γεγονότα της περιόδου καθώς και τις προσωπικότητες που τα διαμόρφωσαν. -Να γνωρίζουν την ιδεολογία της «Μεγάλης Ιδέας» και με τους βασικούς εκπροσώπους της Τέχνης που αυτή ενέπνευσε. -Να διακρίνουν τα βασικά λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά ρεύματα της περιόδου.	τους. -Συζητούν για το κοινοβουλευτικό σύστημα και την αναγκαιότητα εδραίωσής του. -Εντοπίζουν στον χάρτη τα κράτη που δημιουργήθηκαν στα Βαλκάνια κατά τον $19^{ο}$ αιώνα και συγκρίνουν την εικόνα με την αντίστοιχη του $18^{ου}$ (Οθωμανική Αυτοκρατορία) και του $20^{ου}$ (εθνικά κράτη). -Εντοπίζουν στον χάρτη της Μακεδονίας το πλήθος των ελληνικών σχολείων, εκκλησιών και μοναστηριών που βρίσκονταν υπό οθωμανική κατοχή. -Αναζητούν στοιχεία για τους αγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα (π.χ. Παύλος Μελάς, Τέλλος Άγρας κ.α.) και συζητούν για τα κίνητρα που τους οδήγησαν στην επιλογή τους να αγωνιστούν στη Μακεδονία -Αναζητούν στοιχεία από έντυπα της εποχής και επιχειρούν να εντοπίσουν τα αίτια της λαϊκής δυσαρέσκειας. -Αναλύουν και ερμηνεύουν τον ρόλο που έπαιξε η συμπαράσταση του λαού στην επιτυχία του κινήματος. -Μελετούν εικόνες της εποχής και τις συσχετίζουν με τα ιστορικά γεγονότα. -Συζητούν την επιλογή των στρατιωτικών του «Στρατιωτικού Συνδέσμου» να μην επιβάλουν δικτατορία και την πρόσκληση που απηύθυναν προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

4η. Το κίνημα στο Γουδί (1909) και η αλλαγή του πολιτικού σκηνικού 5η. Η πνευματική και καλλιτεχνική ζωή στο ελληνικό κράτος κατά τον 19ο αιώνα.	-Να γνωρίζουν και να κατανοούν έννοιες, όπως «νατουραλισμός», «ρεαλισμός», «δημοτικισμός», «Εκπαιδευτικός Όμιλος».	-Μελετούν υλικό της εποχής και συζητούν για το μεταρρυθμιστικό έργο του Ελευθέριου Βενιζέλου την περίοδο 1910-1912. -Μελετούν αποσπάσματα από έργα λογοτεχνών της εποχής και τα παρουσιάζουν στην τάξη. -Αναζητούν αναπαραστάσεις από εικαστικά έργα της εποχής και τα συσχετίζουν με τα γεγονότα της εποχής. -Συζητούν για την τέχνη της περιόδου και προσπαθούν να την συγκρίνουν με τη σημερινή.
Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20Ο ΑΙΩΝΑ (10 ώρες) 1η. Χρονολογική τοποθέτηση των γεγονότων. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι. Αίτια και συνέπειες της επιτυχούς διεύρυνσης των συνόρων και της ενσωμάτωσης του εκτός συνόρων ελληνισμού. 2η. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η εμπλοκή της Ελλάδας (1914 -1918).	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να εντάσσουν την περίοδο και τα γεγονότα στο αντίστοιχο χρονικό πλαίσιο, συσχετίζοντάς τα με τα προηγούμενα. -Να γνωρίζουν και να ιεραρχούν τα πιο σπουδαία πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα των Βαλκανικών Πολέμων. -Να αξιολογούν τις συνέπειες των Βαλκανικών Πολέμων ως προς την οικονομική, κοινωνική και πολιτική πορεία του ελληνικού κράτους και τη συγκρότηση της νεοελληνικής κοινωνίας. -Να κατανοούν έννοιες όπως «συνθήκη», «συμμαχία», «εθνική ομοψυχία». -Να αξιολογούν τα αίτια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. -Να γνωρίζουν τις αντιμαχόμενες παρατάξεις κατά τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και τους νικητές και ηττημένους του Πολέμου. -Να κατανοούν τη θέση τις Ελλάδας και να αναλύουν τους λόγους που οδήγησαν στον Εθνικό Διχασμό. -Να γνωρίζουν τη μακραίωνη ελληνική παρουσία στην Ανατολή και πώς αυτή επηρέασε την απόφαση	-Παρατηρούν στον χάρτη τις αλλαγές των ελληνικών συνόρων κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων και εντοπίζουν τη σημασία τους. -Διαγράφουν στον χάρτη την πορεία του ελληνικού στρατού στις διάφορες φάσεις των Βαλκανικών Πολέμων και εντοπίζουν τις τοποθεσίες με τη μεγαλύτερη ιστορική βαρύτητα. -Αναζητούν σχετικό οπτικό υλικό και το συσχετίζουν με την ιστορική αφήγηση. Οι μαθητές παρατηρούν και συγκρίνουν τον χάρτη πριν και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και επεξηγούν τις αλλαγές που σημειώθηκαν στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. -Εντοπίζουν στον χάρτη τις περιοχές που ενσωμάτωσε η Ελλάδα με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και χρωματίζουν στον χάρτη τις εδαφικές απώλειες που επέφερε η συνθήκη της Λοζάνης. -Συζητούν για τα αίτια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και τα διακρίνουν από την αφορμή. -Μελετούν αποσπάσματα ιστορικών λογοτεχνικών κειμένων της εποχής και τα σχολιάζουν κριτικά. -Κατασκευάζουν την ιστοριογραμμή

3η. Ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας - Η Μικρασιατική εκστρατεία και Καταστροφή (1919 -1922).	για τη μικρασιατική εκστρατεία. -Να κατανοούν και να αποτιμούν την πολιτική αλλαγή του 1920. -Να εξηγούν γιατί η πολιτική αλλαγή του 1920 επηρέασε την εξέλιξη της Μικρασιατικής εκστρατείας. -Να συσχετίζουν τη δημιουργία ενός τουρκικού εθνικού κινήματος με τη βίαιη εκδίωξη των Ελλήνων. -Να γνωρίζουν την κατάληξη της εκστρατείας στη Μικρά Ασία και να αξιολογούν τις συνέπειές της για την ελληνική κοινωνία. -Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του όρου πρόσφυγας, καθώς και τη δυσκολία διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος. -Να γνωρίζουν και να επεξηγούν τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. -Να γνωρίζουν και να αναλύουν τους κύριους όρους της Συνθήκης της Λοζάνης. -Να επισημαίνουν τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η χώρα μας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. -Να γνωρίζουν για τη σύμπραξη του Χίτλερ με τον Μουσολίνι, καθώς και την ιδεολογική συγγένεια ναζισμού - φασισμού. -Να γνωρίζουν και να αξιολογούν την ιταλική επίθεση, το ελληνικό «ΟΧΙ», καθώς και την έκβαση των στρατιωτικών γεγονότων του Ελληνοϊταλικού Πολέμου.	των γεγονότων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. -Αναρτούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης τους, εφημερίδες της εποχής. -Συζητούν για τα οφέλη που αποκόμισε η Ελλάδα από τη συμμετοχή της στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. -Παρατηρούν φωτογραφίες από τη Μικρασιατική εκστρατεία και την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα. Μελετούν και σχολιάζουν λογοτεχνικά κείμενα σχετικά με την εκστρατεία, τη ζωή των Ελλήνων στη Μικρά Ασία και τους πρόσφυγες. -Αναφέρουν περιοχές της Επικράτειας όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες και τις εντοπίζουν στον χάρτη. -Ερευνούν, αν έχουν εγκατασταθεί στον τόπο τους πρόσφυγες και συγκεντρώνουν λαογραφικό υλικό. -Παρατηρούν και επεξηγούν στον χάρτη τη πορεία του ελληνικού στρατού. -Με βάση τις πηγές, περιγράφουν τα συναισθήματα των κατοίκων της Μικράς Ασίας, πριν και μετά την καταστροφή. -Αναρτούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης τους, πρωτοσέλιδα του ελληνικού Τύπου της εποχής. -Συζητούν τις συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής. -Παρατηρούν τον χάρτη και επισημαίνουν τα κράτη που είχαν ολοκληρωτικά καθεστώτα στην Ευρώπη, κατά την εποχή του Μεσοπολέμου. -Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, ασκήσεις σωστού - λάθους, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου. - Συζητούν για τη διεθνή οικονομική κρίση του 1929.

4η. Η περίοδος του Μεσοπολέμου (1919-1939).	-Να αντιλαμβάνονται τη σημασία και τη σπουδαιότητα της νίκης της Ελλάδας επί της Ιταλίας.	-Συζητούν για το πώς ξεκίνησε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, για τον τορπιλισμό του καταδρομικού «Έλλη», για την άμυνα του ελληνικού στρατού και για τις πρώτες νίκες των Ελλήνων στην Πίνδο. -Παρατηρούν φωτογραφίες και εικόνες και παράλληλα μελετούν και σχολιάζουν κείμενα και γελοιογραφίες της εξεταζόμενης εποχής. -Κατασκευάζουν την ιστοριογραμμή των γεγονότων του 1939-1940. -Συζητούν για τον ελληνικό λαό ο οποίος στήριξε τους Έλληνες στρατιώτες.
	-Να επεξηγούν τη σημασία που είχε για τις δυνάμεις του Άξονα η κατάληψη της Ελλάδας.	
5η. Η είσοδος της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο - Η ιταλική επίθεση (1940).	-Να γνωρίζουν ότι η γερμανική εισβολή πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα στις 6 Απριλίου 1941 και να αποτιμούν τα δεινά του πολέμου. -Να κατανοούν και να επεξηγούν τα αίτια, τις αφορμές και τις συμμαχίες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. -Να αξιολογούν την τριπλή κατοχή που υπήρξε στην Ελλάδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. -Να γνωρίζουν και να επεξηγούν τα δεινά που επέφερε στη χώρα η Κατοχή. -Να αποτιμούν τις συνέπειες του Εμφύλιου Πολέμου. -Να αναγνωρίζουν τις δράσεις και την αξία της Εθνικής Αντίστασης.	-Μελετούν τον χάρτη της εισβολής των Γερμανών στην Ελλάδα. -Κατασκευάζουν την ιστοριογραμμή των γεγονότων του 1941-1945. -Μελετούν και συγκρίνουν στον χάρτη τις μεταβολές των εδαφικών ορίων της Ελλάδας μεταξύ του Α΄ και του Β΄ παγκοσμίου πολέμου. -Συζητούν για τη σημασία της μάχης της Κρήτης. -Συζητούν: για τις τραγικές στιγμές του πολέμου στο Δίστομο, τα Καλάβρυτα, για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων, για τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. -Ακούν και σχολιάζουν το τελευταίο μήνυμα του ελεύθερου Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών στις 27-4-1941. -Συζητούν για την Εθνική Αντίσταση των Ελλήνων. -Σχολιάζουν τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της Κατοχής. -Παρατηρούν φωτογραφίες, εικόνες, μελετούν, στοχάζονται και σχολιάζουν κείμενα σχετικά που αναφέρονται στην εξεταζόμενη εποχή. -Κατασκευάζουν την ιστοριογραμμή των γεγονότων του 1941-1949. -Οι μαθητές συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, ασκήσεις σωστού - λάθους, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου.
6η. Η γερμανική εισβολή (1941).	-Να αναλύουν τα προβλήματα που δημιούργησαν στη χώρα η Κατοχή	-Συζητούν για τα δεινά του Εμφυλίου Πολέμου. -Κατασκευάζουν την ιστοριογραμμή

7η. Κατοχή, Εθνική Αντίσταση, Απελευθέρωση και Εμφύλιος Πόλεμος (1941-1949). 8η. Η ανασυγκρότηση της Ελλάδας και η ανακοπή της πορείας της από τη διδακτορία του 1967 (1950-1974). 9η. Ο απελευθερωτικός αγώνας του Κυπριακού Ελληνισμού και η τουρκική εισβολή. 10η. Η Μεταπολίτευση και η θέση της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή οικογένεια.	και ο Εμφύλιος Πόλεμος. -Να γνωρίζουν για τις διώξεις των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης τον Σεπτέμβριο του 1955. -Να αναλύουν τις αρνητικές επιπτώσεις της δικτατορίας του 1967 για τη χώρα και να αναγνωρίζουν τον ρόλο της αντίστασης του ελληνικού λαού για την πτώση της. -Να γνωρίζουν και να αξιολογούν τους αγώνες των Κυπρίων για ελευθερία και ένωση με την Ελλάδα. -Να κατανοούν τον αντίκτυπο του Κυπριακού Ζητήματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. **-**Να κατανοούν και να αξιολογούν την εισβολή του τουρκικού στρατού στο βόρειο τμήμα της Κύπρου το 1974. -Να επεξηγούν τη σημασία της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004. -Να γνωρίζουν και να αποτιμούν την ομαλή μετάβαση της Ελλάδας στη Δημοκρατία το 1974, καθώς και την πρόοδο της χώρας. -Να γνωρίζουν και να προσδιορίζουν τα στάδια από τα οποία πέρασε η Ελλάδα στην πορεία της προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. -Να αντιλαμβάνονται τη θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.	των γεγονότων του 1950-1974. -Συζητούν για την εξέγερση του Πολυτεχνείου και εξηγούν, γιατί τιμούν οι Έλληνες με εορταστικές εκδηλώσεις την επέτειο του Πολυτεχνείου. -Συζητούν για την αντίσταση του ελληνικού λαού και τη συμβολή της στην πτώση της δικτατορίας. --Συζητούν για τη μετανάστευση των Ελλήνων και για τις αιτίες που την προκάλεσαν. -Κατασκευάζουν τον χάρτη της Κύπρου, με τις πόλεις των ελεύθερων και των κατεχόμενων σήμερα περιοχών από τους Τούρκους. -Συζητούν για τον Απελευθερωτικό Αγώνα των Κυπρίων Αγωνιστών. - -Οι μαθητές διαβάζουν το ψήφισμα (1-11-1974) της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. για την Κύπρο. -Διαβάζουν και σχολιάζουν τον τύπο της εποχής για το Κυπριακό. -Συζητούν για την ανάπτυξη της Κύπρου και για την Ευρωπαϊκή της πορεία. -Εντοπίζουν και συζητούν για ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία που ενώνουν τις χώρες τις Ε.Ε., όπως το κοινοβουλευτικό πολίτευμα, η δημοκρατία, τα δικαιώματα του πολίτη κ.λπ. --Συζητούν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της χώρας μας, που απορρέουν από την οικονομική και πολιτική ένωση στο πλαίσιο της Ε.Ε. -Συζητούν για τους κυριότερους σταθμούς στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση.
ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (5 ώρες) να επιβιώσουν.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να γνωρίζουν, και να εντάσσουν την ιστορία του τόπου τους στη γενική Ιστορία. -Να παρατηρούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και συμπεράσματα σε θέματα Τοπικής Ιστορίας. --Να γνωρίζουν την τοπική ιστορική	-Οι μαθητές συντάσσουν κατάλογο με θέματα από την Ιστορία του τόπου τους. -Οι μαθητές επισκέπτονται ιστορικούς χώρους της περιοχής τους, παρατηρούν, φωτογραφίζουν και καταγράφουν θέματα τα οποία και επεξεργάζονται και τα παρουσιάζουν στην σχολική κοινότητα.

	εξέλιξη. -Να αξιολογούν τις λύσεις που έδωσαν οι πρόγονοι μας για να μπορέσουν	-Οι μαθητές εντοπίζουν πρωτογενές και δευτερογενές υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη μελέτη των τοπικών θεμάτων που διαπραγματεύονται.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η διδακτική μεθοδολογία θα στηριχθεί στο τετράπτυχο: «Μελετώ, συγκρίνω, αναφέρω, συμπεραίνω». Επιδιώκοντας την καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή των μαθημάτων, ώστε να υπηρετηθεί καλύτερα ο σκοπός όλων των επιμέρους μαθημάτων και ο σκοπός της εκπαίδευσης γενικότερα (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες, συμπεριφορές, οι οποίες θα αποτελέσουν βασικούς κρίκους οριζόντιας διασύνδεσης των μαθημάτων), προτείνεται η διαθεματικότητα ως μέσο και εργαλείο και η ομαδοσυνεργατική διάταξη της τάξης.
Όταν ο μαθητής κατανοεί εγχώριες έννοιες (π.χ. τις ιστορικές έννοιες εξέγερση, επανάσταση, αυτονομία, ανεξαρτησία κ.λπ.) και τις εντάσσει σε πλαίσιο σχέσεων (συσχετισμοί, γενικεύσεις), κατανοεί το ιστορικό «γίγνεσθαι» και την ιστορική πραγματικότητα (ιστορικός εγγραμματισμός). Όταν, επιπλέον, αξιοποιεί και διαθεματικές έννοιες (σύστημα, μεταβολή κ.λπ.) κατανοεί πώς τομείς της ευρύτερης πραγματικότητας συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ιστορικού «γίγνεσθαι» και της ιστορικής πραγματικότητας.
Δίνεται έμφαση όχι μόνο στη δηλωτική, αλλά και στη διαδικαστική και εννοιολογική γνώση (καλλιέργεια δεξιοτήτων, εννοιολογική υποδομή), που διευκολύνει τους μαθητές «να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν», να ανακαλύπτουν, δηλαδή, τη γνώση με ενεργητικές μεθόδους (αξιοποίηση πηγών, εκπόνηση σχεδίων εργασίας, λογισμικά, διαδίκτυο) και όχι να τους προσφέρεται αυτή έτοιμη.
Πέρα από τους στόχους και τα περιεχόμενα, απαραίτητο είναι λοιπόν να αναπτυχθούν ενδεικτικές δραστηριότητες για την επίτευξη των επιδιώξεων του μαθήματος και των επιμέρους στόχων κάθε ενότητας.
Αναγκαίο είναι να αξιοποιούνται οι ιστορικές πηγές για τη διδασκαλία του μαθήματος και να παρωθούνται οι μαθητές για την αξιοποίηση του διαδικτύου, τη σύνταξη σχεδίων εργασίας, τη χρήση μουσειοσκευών, λογισμικών κ.λπ.
Ως εργαλεία θα χρησιμοποιηθούν οι ιστορικές πηγές, όπου τα παιδιά καλούνται να «διαβάσουν» τις πηγές, να γράψουν, να σκεφθούν, να μιλήσουν πάνω σ' αυτές, σύμφωνα με συγκεκριμένες δραστηριότητες που τις συνοδεύουν. Τα κριτήρια της επιλογής των ιστορικών πηγών πρέπει να είναι τα ακόλουθα:

1) Η εγκυρότητα της πηγής.
2) Η αντιστοίχιση τους με το περιεχόμενο και τους στόχους του κεφαλαίου και της ενότητας. Η αντιπροσωπευτικότητα των ειδών των ιστορικών πηγών και η ισορροπία τους.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση πρέπει να στοχεύει στην ισόρροπη απόκτηση ιστορικών γνώσεων και στην κριτική αξιοποίησή τους, μέσω της καλλιέργειας κριτικού πνεύματος.
Τα στοιχεία αξιολόγησης στο μάθημα της Ιστορίας είναι η κατανόηση ιστορικών όρων, η αξιολόγηση ιστορικών προσώπων, γεγονότων και φαινομένων, οι αναλύσεις αιτιών, συνθηκών, παραγόντων, η εξαγωγή συμπερασμάτων, οι συσχετισμοί εννοιών, οι συσχετισμοί με το σήμερα, η διατύπωση δυνητικών γενικεύσεων, η προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων, η επεξεργασία του ιστορικού υλικού, η απόκτηση στάσεων, το ενδιαφέρον για επισκέψεις σε μουσεία, η αναζήτηση και η μελέτη σχετικών βιβλίων, η αξιοποίηση ιστοσελίδων, η αποδοχή και ο σεβασμός της ιστορίας και του πολιτισμού των άλλων λαών.
Είναι σκόπιμο λοιπόν η αξιολόγηση να είναι διαρκής και διαμορφωτική. Να διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά. Να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διδασκαλίας και να στοχεύει στην προοδευτική βελτίωση του μαθητή/τριας μέσω της ανατροφοδότησης.
Επομένως η αξιολόγηση του μαθητή/τριας θα περιλαμβάνει τρεις άξονες: 1) Το γνωστικό αντικείμενο, δηλαδή την απόκτηση γνώσεων, την ανάπτυξη κριτικού συλλογισμού και την διατύπωση ιστορικού λόγου. 2) Το επίπεδο ανάπτυξης δεξιοτήτων ιστορικής διερεύνησης. 3) Το επίπεδο ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η ικανότητα συνεργασίας και συνεισφοράς στην παραγωγή έργου στο πλαίσιο ομάδων.

Για τη διαπίστωση του βαθμού και της έκτασης της επίτευξης των προαναφερομένων καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς χρησιμοποιούνται η μέθοδος Project, λογισμικά που παρατίθενται στις δραστηριότητες ανά διδασκόμενο κεφάλαιο, δραματοποιήσεις και ποικίλες τεχνικές.
Όσον αφορά στα τεστ, αυτά είναι απαραίτητο να περιλαμβάνουν ασκήσεις και ερωτήματα, όπως: συμπλήρωσης κειμένου, επιλογής σωστού - λάθους, αντιστοίχισης-σύζευξης, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμησης - κατάταξης σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια, συμπλήρωσης λογικών διαγραμμάτων, ερμηνείας γραφικών παραστάσεων, λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης ακροστιχίδας, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης απόψεων.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Κεντρικό σκοπό της ιστορικής εκπαίδευσης αποτελεί η διαμόρφωση ενεργών, δημοκρατικών πολιτών με κριτική σκέψη και ιστορική συνείδηση. Συνακολούθως, οι μαθητές επιδιώκεται να κατακτούν ένα συγκροτημένο πλαίσιο ιστορικής γνώσης, καθώς και να αποκτούν τη δυνατότητα κατανόησης βασικών εννοιών όπως ο χώρος, ο χρόνος και η αιτιότητα. Απαραίτητη προϋπόθεση για τα παραπάνω αποτελεί η καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως η παρατήρηση, η σύγκριση, η ανάλυση και η σύνθεση, ο εντοπισμός κινήτρων, η κατανόηση της ιστορικότητας του παρελθόντος, η εξαγωγή συμπερασμάτων και η τεκμηρίωση. Παράλληλα, θα πρέπει να καλλιεργούνται αξίες όπως ο σεβασμός, η αλληλεγγύη, η ισότητα, η υπευθυνότητα, η ελευθερία και η αναίρεση στερεοτυπικών αντιλήψεων.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Πρωταρχικός στόχος της διδασκαλίας της ιστορίας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές βασικές ιστορικές γνώσεις αλλά με τρόπο που να αντιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, την αιτιακή σχέση καταστάσεων και γεγονότων, καθώς και την ιστορική σημασία τους. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται, παράλληλα με την απόκτηση γνώσης, η καλλιέργεια της ιστορικής και κριτικής σκέψης των μαθητών, αναγκαία προϋπόθεση για την απόκτηση ιστορικής συνείδησης, η οποία και αποτελεί απαραίτητο εφόδιο για τη δημιουργία σκεπτόμενων και υπεύθυνων πολιτών.

Για την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης απαραίτητη κρίνεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών σε διαδικασίες εξοικείωσης με την ιστοριογραφική μεθοδολογία, στον βαθμό που το επιτρέπει η ηλικία τους. Η διδακτική χρήση των ιστορικών πηγών θεωρείται απόλυτα συνδεδεμένη με τις διαδικασίες ενεργητικής μάθησης και προτείνεται ως βασικό διδακτικό μέσο. Οι ιστορικές πηγές δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως απλή επιβεβαίωση ή εικονογράφηση του ιστορικού αφηγήματος, αλλά να μελετώνται ως κεντρικό μεθοδολογικό εργαλείο προσέγγισης της ιστορικής πληροφορίας και γνώσης. Ωστόσο, η προτεινόμενη συστηματική χρήση των ιστορικών πηγών στη διδακτική διαδικασία δεν αποσκοπεί στη μετατροπή των μαθητών σε "μικρούς ιστορικούς", αφού εκ των πραγμάτων οι μαθητές δεν εργάζονται, ούτε η ηλικία τους τους επιτρέπει να εργαστούν, όπως οι ιστορικοί. Η επαφή τους με τη διαδικασία διερεύνησης των ιστορικών πηγών γίνεται μόνο σε επίπεδο προσομοίωσης και αποτελεί απλά το πρώτο βήμα στη γνωριμία τους με τη διερευνητική εργασία του επιστήμονα ιστορικού και την εξοικείωσή τους με την ιστορική μεθοδολογία. Βασικός γνώμονας αλλά και προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα αυτής της διδακτικής προσέγγισης είναι ο σεβασμός στις γνωστικές ικανότητες και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών της συγκεκριμένης ηλικίας.

Στο πλαίσιο της χρήσης των ιστορικών πηγών ως διδακτικού μέσου εντάσσεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων απαραίτητων για την προσέγγιση και την κατανόηση της ιστορικής γνώσης. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων της ιστορικής και κριτικής σκέψης αποτελεί βασική παράμετρο της καλλιέργειας της ιστορικής σκέψης των μαθητών, η οποία υπηρετεί παράλληλα τον περιορισμό της αποστήθισης. Τέτοιες δεξιότητες αφορούν στην αντίληψη του ιστορικού χρόνου, του χώρου, της αιτιότητας, της συνέχειας, της αλλαγής και της ιστορικότητας του παρελθόντος, καθώς και στην παρατήρηση, ανάλυση, σύνθεση και εξαγωγή τεκμηριωμένων συμπερασμάτων με την κατάλληλη χρήση ιστορικών εννοιών. Αυτές οι δεξιότητες θεωρούνται εξίσου σημαντικές με την καθαυτό δηλωτική γνώση, για αυτό και πρέπει να διδάσκονται μεθοδικά και όχι περιστασιακά και οπωσδήποτε με τρόπους

προσαρμοσμένους στην ηλικία των μαθητών. Παράλληλα, η επιδίωξη μίας κατά το δυνατό βιωματικής προσέγγισης του αρχαίου υλικού πολιτισμού μέσα από δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης (π.χ. παρατήρηση, περιγραφή και σχεδιαστική ή φωτογραφική αναπαραγωγή έργων τέχνης, μνημείων, αντικειμένων κλπ.) πέρα από το ότι εξυπηρετεί τη διαθεματικότητα, μπορεί να προαγάγει έναν άλλο βασικό σκοπό του μαθήματος της Ιστορίας: την ενεργοποίηση του συναισθήματος και της φαντασίας των μαθητών, στοιχεία που καλλιεργούν τη δημιουργική σκέψη των μαθητών, εξίσου σημαντική για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης τους.

Το μάθημα της Ιστορίας στην Α΄ Γυμνασίου θα πρέπει επίσης να λειτουργεί, όπως και άλλα μαθήματα εξάλλου, ως μύηση στη φιλαναγνωσία. Θα ήταν λάθος να ταυτίσουμε τη φιλαναγνωσία με τη Λογοτεχνία, όπως θα ήταν λάθος να ταυτίσουμε την αγάπη για την Ιστορία με την αποκλειστική ανάγνωση πηγών. Ευχής έργο θα ήταν να αποτελέσει το μάθημα της Ιστορίας μια αφορμή για να ενδιαφερθούν οι 12χρονοι μαθητές για το βιβλίο. Μυθιστορηματικές βιογραφίες, ιστορικό μυθιστόρημα, μεγάλοι κλασικοί, αρχαίοι συγγραφείς σε μετάφραση, ποίηση, αλλά και εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά λήμματα, αρχαιολογικοί οδηγοί, περιγραφές συλλογών μουσείων· είναι καλό οι μαθητές να εξοικειωθούν με διαφορετικά κειμενικά είδη ενώ παράλληλα προσεγγίζουν ιστορικές πηγές. Είναι καλό, επίσης, να εξοικειωθούν με την ιστορική αφήγηση, την παραγωγή κειμένων και τη χρήση της ορολογίας. Για τον λόγο αυτό και η αξιολόγηση (οι δραστηριότητες, τα φύλλα εργασίας και η τελική γραπτή εξέταση) θα πρέπει να προτάσσει την ανάπτυξη του αφηγηματικού λόγου και όχι την παράθεση μιας απομνημονευμένης πληροφορίας, με σύντομη απάντηση ή πολλαπλή επιλογή.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Α) ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ **Εισαγωγή:** **Ο Χρονολογικός Άξονας:** Παλαιολιθική, Μεσολιθική, Νεολιθική Εποχή – Εποχή του Χαλκού - σταθμοί στην ανθρώπινη εξέλιξη **Ενότητα Πρώτη: Η ζωή των ανθρώπων κατά την Παλαιολιθική και την Νεολιθική Εποχή.** Το σπήλαιο του Λασκώ - Το Δισπηλιό της Καστοριάς - Το Διμήνι και το Σέσκλο **1 ώρα**	1. Να είναι εξοικειωμένοι με τον Χρονολογικό Άξονα, με τον ιστορικό και γεωγραφικό χάρτη. 2. Να γνωρίζουν τα βασικά στοιχεία της οργάνωσης των νεολιθικών οικισμών. 3. Να γνωρίζουν χαρακτηριστικά μνημεία της Παλαιολιθικής και Νεολιθικής Περιόδου και να τα τοποθετούν στον χώρο και τον χρόνο.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν σε αυτόν την εμφάνιση των διαφορετικών τύπων ανθρώπων, των εργαλείων, της φωτιάς, της γραφής, της τέχνης, της γεωργίας, κλπ. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη της Ευρώπης-Μεσογείου-Μέσης Ανατολής τους κυριότερους οικισμούς και πολιτισμούς της περιόδου. 3. Να περιγράψουν χαρακτηριστικά ευρήματα των πολιτισμών αυτών και να αφηγηθούν μια ιστορία σε σχέση με τον άνθρωπο που τα χρησιμοποιούσε. 4. Να περιηγηθούν αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (π.χ. το Αθανασάκειο Μουσείο του Βόλου).
Ενότητα Δεύτερη: Δύο σημαντικοί Ανατολικοί Πολιτισμοί: Η Αίγυπτος και η Μεσοποταμία Οι Αρχαίοι Αιγύπτιοι - Ο ναός του	1. Να τοποθετούν τον Πολιτισμό της Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας στον Χρονολογικό Άξονα και στον	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν σε αυτόν τους πολιτισμούς της

Λούξορ - Πυραμίδες και Σφίγγα - Η θρησκεία των αρχαίων Αιγυπτίων - Τα ιερογλυφικά Οι Σουμέριοι - Τα ευρήματα των ανασκαφών στην Ουρ - Πήλινες πινακίδες και σφηνοειδής γραφή - Οι νόμοι του Χαμουραμπί – Το έπος του Γιλγαμές **1 ώρα**	Χάρτη. 2. Να εξηγούν τον ρόλο της γραφής στους πολιτισμούς αυτούς, τη σχέση των μνημείων με την θρησκεία και την κοινωνική διαστρωμάτωση. 3. Να κατανοούν τον ρόλο των πολιτισμών αυτών στην διαμόρφωση της παγκόσμιας πολιτισμικής κληρονομιάς.	Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τους κυριότερους οικισμούς/πόλεις και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να περιγράψουν έναν ναό, παλάτι, πυραμίδα, ή άλλο μνημείο και να εξηγήσουν τον ρόλο τους στην κοινωνία της Αιγύπτου ή της Μεσοποταμίας.
Ενότητα Τρίτη: Κυκλαδικός Πολιτισμός Γεωγραφία και οικισμοί - Τα πρωτοκυκλαδικά πήλινα τηγανόσχημα σκεύη - Τα μαρμάρινα ειδώλια **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν τον Κυκλαδικό Πολιτισμό στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη. 2. Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του Κυκλαδικού Πολιτισμού. 3. Να ερμηνεύουν και να εξηγούν τον χρηστικό, τον τελετουργικό ή τον λειτουργικό ρόλο των αρχαιολογικών ευρημάτων.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν σε αυτόν τον Κυκλαδικό Πολιτισμό. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τους κυριότερους οικισμούς και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να περιγράψουν χαρακτηριστικά ευρήματα του κυκλαδικού πολιτισμού και να αφηγηθούν μια ιστορία σε σχέση με τον άνθρωπο που τα χρησιμοποιούσε.
Ενότητα Τέταρτη: Μινωϊκός Πολιτισμός Τα ανάκτορα: Κνωσσός, Φαιστός, Μάλια, Ζάκρο – Ο δίσκος της Φαιστού – Η Γραμμική Α΄ - Η θρησκεία την μινωϊκή εποχή – Η μινωϊκή τέχνη Η υστερομινωϊκή Θήρα – Οι τοιχογραφίες της Θήρας **2 ώρες**	1. Να τοποθετούν τον μινωϊκό πολιτισμό στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη. 2. Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του μινωϊκού πολιτισμού. 3. Να περιγράφουν ένα μνημείο του μινωϊκού πολιτισμού να εξηγούν τη σχέση των μνημείων με την θρησκεία, την κοινωνική διαστρωμάτωση και την καθημερινή ζωή των αρχαίων Κρητών. 4. Να κατανοούν τον ρόλο της γραφής Γραμμική Α΄. 5. Να κατανοούν τον ρόλο του μινωϊκού εμπορίου για την εξάπλωση του μινωϊκού πολιτισμού στο Αιγαίο και στην Μεσόγειο γενικότερα.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν σε αυτόν τον μινωϊκό πολιτισμό. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τους κυριότερους οικισμούς και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να περιγράψουν χαρακτηριστικά ευρήματα του μινωϊκού πολιτισμού. 4. Να περιγράψουν μια τοιχογραφία από το Ακρωτήρι της Θήρας και να αφηγηθούν μια ιστορία σε σχέση με τους ανθρώπους που την φιλοτέχνησαν, ή τους ανθρώπους που αναπαριστώνται σε αυτήν.
Ενότητα Πέμπτη: Μυκηναϊκός Πολιτισμός Τα υλικά κατάλοιπα**:** Οι ταφικοί	1. Να τοποθετούν τον Μυκηναϊκό Πολιτισμό στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν σε αυτόν τον

κύκλοι των Μυκηνών - Οι ακροπόλεις και τα ανάκτορα της μυκηναϊκής εποχής: Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλος – Το μυκηναϊκό ανάκτορο -– Οι θολωτοί τάφοι – Ο θησαυρός του Ατρέα Η πολιτική και κοινωνική οργάνωση: οι πληροφορίες των πινακίδων της Γραμμικής Γραφής Β΄ Η Θρησκεία και η Τέχνη των Μυκηναίων Η παρουσία των Μυκηναίων στο Αιγαίο και στην Κρήτη Οι εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις με την Ανατολή Η κατάρρευση του μυκηναϊκού πολιτισμού (συνοπτική αναφορά στις απόψεις που έχουν διατυπωθεί) **2 ώρες**	2. Να συνδέουν και να συσχετίζουν τον μυκηναϊκό πολιτισμό με τα ομηρικά έπη και τους μύθους των Ατρειδών. 3. Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του μυκηναϊκού πολιτισμού. 4. Να περιγράφουν ένα μνημείο του Μυκηναϊκού Πολιτισμού, να εξηγούν τη σχέση των μνημείων με την θρησκεία, την κοινωνική διαστρωμάτωση και την καθημερινή ζωή των Μυκηναίων. 5. Να κατανοούν τον ρόλο της γραφής Γραμμική Β΄. 6. Να συγκρίνουν τον μυκηναϊκό με τον μινωϊκό πολιτισμό και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές.	Μυκηναϊκό Πολιτισμό. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τους κυριότερους οικισμούς, τις κυριότερες ακροπόλεις και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να περιγράψουν χαρακτηριστικά μνημεία και ευρήματα του μυκηναϊκού πολιτισμού. 4. Να σχεδιάσουν την κάτοψη του μυκηναϊκού μεγάρου και να το συνδέσουν με ένα απόσπασμα της Οδύσσειας.
Β) Ιστορικοί Χρόνοι. Ο ελληνικός κόσμος από το 1100-800π.Χ. Η απουσία γραφής και συγκεντρωτικών μορφών εξουσίας - Οι μετακινήσεις των ελληνικών φύλων (Αχαιοί, Δωριείς, Ίωνες, Αιολείς) στην Ελλάδα και η εγκατάσταση Ελλήνων στις ακτές της Μικράς Ασίας (αρχαιολογικά και γλωσσολογικά τεκμήρια, παραδόσεις καταγεγραμμένες από μεταγενέστερους συγγραφείς)- η επανεμφάνιση της γραφής και της αριστοκρατικής τάξης πολεμιστών Η δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου - Τα ομηρικά έπη ως ιστορική πηγή. Γεωμετρική Τέχνη: τα γεωμετρικά αγγεία – τα χάλκινα γεωμετρικά ειδώλια – το πήλινο ομοίωμα του Ηραίου – οι πρώτοι ελληνικοί ναοί. **2 ώρες**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τις μετακινήσεις των ελληνικών φύλων κατά τους ιστορικούς χρόνους. 2. Να γνωρίζουν και να κατανοούν τις αλλαγές που επήλθαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου. 3. Να συνδέουν και να συσχετίζουν τα ομηρικά έπη και τους μύθους των Ατρειδών με τα ιστορικά γεγονότα και την επέκταση των Ελλήνων στα μικρασιατικά παράλια και γενικότερα στην Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο. 4. Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της γεωμετρικής τέχνης. 5. Να εξηγούν τον ρόλο της γραφής και της εξέλιξης του ελληνικού αλφαβήτου σε σχέση με την ελληνική γλώσσα και τη δημιουργία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά γεγονότα και τα μνημεία ή αρχαιολογικά ευρήματα που συνδέονται με την εποχή που εξετάζουν. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τους κυριότερους οικισμούς, τις κυριότερες πόλεις και τα κυριότερα μνημεία που σχετίζονται με τις μετακινήσεις των ελληνικών φύλων στην Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο. 3. Να περιγράψουν χαρακτηριστικά ευρήματα που χρονολογούνται την εποχή αυτή: από την διάλυση του μυκηναϊκού κόσμου έως τους αρχαϊκούς χρόνους. 4. Να αναπαράγουν εικαστικά ένα γεωμετρικό αγγείο και να το συνδέσουν με ένα απόσπασμα της Ιλιάδας ή της Οδύσσειας. 5. Να αφηγηθούν μία ιστορία από τον πρώτο ελληνικό αποικισμό, ή να δημιουργήσουν ένα «κόμικ».

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Γ) Αρχαϊκοί Χρόνοι (800-500 π.Χ.) **Ενότητα Πρώτη: Η πόλη-κράτος** **1.** Μορφή. **2**. Πολίτευμα. **3.** Ο πολίτης και η οπλιτική φάλαγγα. **1 ώρα**	**1.** Να ξέρουν πώς και γιατί δημιουργήθηκε η αρχαία *πόλις*, να μπορούν να περιγράψουν τη μορφή της και να γνωρίζουν τις διαφορές της από τις σύγχρονες πόλεις. **2.** Να έχουν μία συνολική εικόνα για το αριστοκρατικό πολίτευμα. **3.** Να κατανοούν τον τρόπο λειτουργίας της οπλιτικής φάλαγγας και να αξιολογούν τη σημασία της για την πολιτική συνείδηση των κατοίκων της πόλης-κράτους. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: συνοικισμός, πόλη-κράτος, ακρόπολη, πολίτης, ελευθερία, αυτάρκεια, αυτονομία, οπλιτική φάλαγγα.	**1.** Να τοποθετήσουν στον χάρτη τις σημαντικότερες πόλεις-κράτη. **2.** Σε μία αναπαράσταση πόλεως-κράτους (π.χ. αρχαία Αθήνα) να εντοπίσουν τα βασικά της χαρακτηριστικά (οχυρωμένη ακρόπολη, οχυρωμένη κάτω πόλη, μεγάλο ιερό, διοικητικά κτήρια, γυμνάσιο, ιδιωτικές κατοικίες). Στη συνέχεια να τη συγκρίνουν με τη σημερινή μορφή της ίδιας πόλης και να εντοπίσουν τις βασικές διαφορές μεταξύ τους. **3.** Να παρατηρήσουν νομίσματα και αγγεία διαφορετικών πόλεων, να εντοπίσουν τις διαφορετικές τεχνοτροπίες και να εξαγάγουν ένα συμπέρασμα σχετικά με τον τρόπο που οι *πόλεις* διαφύλλασσαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. **4.** Να διαβάσουν από τον Πλούταρχο (Θησέας 25) για τον «συνοικισμό» του Θησέα και να εντοπίσουν τις πληροφορίες που αναφέρονται για το πολίτευμα.
Ενότητα Δεύτερη: **Η αποικιακή εξάπλωση** **1.** Αιτίες **2.** Γεωγραφικό εύρος **3.** Αποτελέσματα **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν πότε και για ποιους λόγους πραγματοποιήθηκε το φαινόμενο του αποικισμού. **2.** Να γνωρίζουν το γεωγραφικό εύρος του φαινομένου. **3.** Να γνωρίζουν τις ποικίλες επιδράσεις του αποικισμού στις ζωές των ανθρώπων στον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον πολιτιστικό τομέα. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: αποικία, αποικισμός, μητρόπολη, εμπορικές συναλλαγές, βιοτεχνία, οικονομικά ισχυρή τάξη.	**1.** Να μελετήσουν χάρτη του αποικισμού και να καταγράψουν τα ονόματα των μητροπόλεων και των αποικιών τους σε πίνακα. Να αιτιολογήσουν τη φράση του Πλάτωνα ότι οι Έλληνες «κάθονται γύρω από τη θάλασσα όπως τα βατράχια γύρω από τη λίμνη». **2.** Να συγκρίνουν τα πρώιμα νομίσματα (οβελοί) με τα μεταγενέστερα νομίσματα που κόπηκαν από τον 7° αι. και μετά, και να εξηγήσουν πώς αυτή η αλλαγή διευκόλυνε το εμπόριο. **3.** Να συγκρίνουν αιγυπτιακά αγάλματα με τους αρχαϊκούς κούρους και να βρουν ομοιότητες και διαφορές. Να εξαγάγουν ένα συμπέρασμα σχετικά με την επίδραση της αιγυπτιακής τέχνης στην ελληνική και να τη συνδυάσουν με το ιστορικό πλαίσιο του αποικισμού.

Ενότητα Τρίτη: **Η πολιτιστική ενότητα των Ελλήνων** **1.** Κοινή καταγωγή και γλώσσα. **2.** Η θρησκεία **α)** λατρεία **β)** Πανελλήνια ιερά και αγώνες **γ)** Μαντεία και Αμφικτιονίες 1 ώρα	**1.** Να γνωρίζουν ότι η πολιτιστική ενότητα των Ελλήνων καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του αποικισμού και αφορά την κοινή καταγωγή, την κοινή γλώσσα και την κοινή θρησκεία. 2. Να γνωρίζουν ποιοι θεοί και ήρωες λατρεύονταν πανελληνίως. **3.** Να γνωρίζουν τι ήταν τα Πανελλήνια Ιερά και οι Πανελλήνιοι Αγώνες· να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά και τη σημασία που είχαν οι Ολυμπιακοί αγώνες στην αρχαιότητα. **4.** Να γνωρίζουν τι ήταν τα μαντεία και οι αμφικτιονίες. **5.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: Πολιτιστική ενότητα, Πανελλήνιος, ιερό, Μαντείο, χρησμός, Αμφικτιονία,	**1**. Να διαβάσουν απόσπασμα από τον Ηρόδοτο (Ιστορία) και να καταγράψουν τους δεσμούς των Ελλήνων που αναφέρονται. **2.** Να διαβάσουν το απόσπασμα από τον Στράβωνα (419) και να καταγράψουν ποιες πλευρές του Πανελληνισμού θεωρεί ο συγγραφέας θετικές. 3. Να παρατηρήσουν σε φωτογραφίες ιωνικούς και δωρικούς ναούς από διαφορετικές περιοχές του αρχαίου ελληνισμού. Να σημειώσουν τις περιοχές στον χάρτη. **4.** Να σημειώσουν στον χάρτη τις περιοχές των πανελληνίων ιερών. **5**. Να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά των Πανελληνίων Αγώνων όπως παρατίθενται από τον Ισοκράτη (Πανηγυρικός, 4, 43) **6.** Να παρατηρήσουν την αν απαράσταση του χώρου των Δελφών, να καταγράψουν την προέλευση των ποικίλων «θησαυρών» από μακρινές αποικίες και να εξαγάγουν συμπέρασμα για την απήχηση του Μαντείου.
Ενότητα Τέταρτη: **Η Αθήνα τον 7ο αι. π.Χ.** **1.** Εποχή Αριστοκρατίας **2.** Αντιδράσεις στο αριστοκρατικό πολίτευμα - Η νομοθεσία του Δράκοντα **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν ότι τον 7ο αι. π.Χ. το πιο συνηθισμένο πολίτευμα στις πόλεις-κράτη ήταν το αριστοκρατικό. **2.** Να γνωρίζουν την κοινωνική διαστρωμάτωση και τους πολιτειακούς θεσμούς του αριστοκρατικού πολιτεύματος. **3.** Να γνωρίζουν τους λόγους που οδήγησαν στην καταγραφή των νόμων από τον Δράκοντα στην Αθήνα. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: αριστοκρατία, άριστοι, ευγενείς, άρχοντας-βασιλιάς, επώνυμος άρχοντας, πολέμαρχος, θεσμοθέτης, Άρειος Πάγος, καταγραφή νόμων, «δρακόντεια μέτρα»	**1.** Να σχεδιάσουν πίνακα με τα κοινωνικά στρώματα και εκείνους που τα αποτελούσαν, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. **2.** Να σχεδιάσουν πίνακα με τους πολιτειακούς θεσμούς του αριστοκρατικού πολιτεύματος και τα χαρακτηριστικά του καθενός. **3.** Να διαβάσουν απόσπασμα από τον Αριστοτέλη (*Αθηναίων Πολιτεία*, 2.) και να εντοπίσουν ποιοι ήταν δυσαρεστημένοι από το αριστοκρατικό πολίτευμα και γιατί.
Ενότητα Πέμπτη: **Η Αθήνα τον 6ο αι. π.Χ. (1)** Η μεταρρύθμιση του Σόλωνα.	**1.** Να γνωρίζουν τα μέτρα που έλαβε ο Σόλωνας για τα χρέη και να μπορούν να εξηγήσουν γιατί το σύνολο αυτών των μέτρων ονομάστηκε	**1.** Να διαβάσουν το απόσπασμα από τον Αριστοτέλη (Αθηναίων Πολιτεία 7) και με βάση αυτό να καταρτίσουν πίνακα με τις τέσσερις νέες

1. Σεισάχθεια. **2.** Τιμοκρατία. **3.** Δημιουργία νέου δήμου. **1 ώρα**	«Σεισάχθεια». **2.** Να γνωρίζουν τις νέες κοινωνικές/εισοδηματικές τάξεις που δημιουργήθηκαν με το τιμοκρατικό σύστημα, καθώς και πώς συμμετείχαν στο πολιτειακό σύστημα. **3.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: Σεισάχθεια, τιμοκρατία, ολιγαρχία, καταγωγή, περιουσία έφεση, συμμετοχή στα κοινά.	κοινωνικές τάξεις. **2.** Να σχεδιάσουν πίνακα με τους πολιτειακούς θεσμούς του τιμοκρατικού πολιτεύματος και τα χαρακτηριστικά του καθενός.
Ενότητα Έκτη: **Η Αθήνα τον 6ο αι. π.Χ. (2)** Η τυραννίδα των Πεισιστρατιδών. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν την αρχική έννοια της λέξης «τύραννος» και ότι βασικότερη επιδίωξη του τυράννου ήταν να παραμείνει στην εξουσία. **2.** Να γνωρίζουν ότι οι τύραννοι ακολουθούσαν φιλολαϊκή πολιτική ενώ ουσιαστικά καταργούσαν τα πολιτικά δικαιώματα των πολιτών. **3.** Να γνωρίζουν με ποιο τρόπο ο Πεισίστρατος πήρε την εξουσία στα χέρια του και ποια έργα είναι συνδεδεμένα με το όνομά του. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: τύραννος, τυραννίδα, φιλολαϊκή πολιτική, κατάργηση πολιτικών δικαιωμάτων.	**1.** Να παρατηρήσουν διάσημα κοινωφελή έργα τυράννων (Ναός Ολυμπίου Διός, Δίολκος, Ευπαλίνειο υδραγωγείο), να μελετήσουν απόσπασμα από τον Αριστοτέλη (Αθηναίων Πολιτεία 16) σχετικά με τα μέτρα του Πεισίστρατου υπέρ των φτωχών και το απόσπασμα από τον Ηρόδοτο (Ιστορία 5.92) για την τακτική του τυράννου Θρασύβουλου. Να συντάξουν ένα κείμενο σχετικά με την πολιτική των τυράννων, σύμφωνα με τις παραπάνω πηγές. **2.** Να συντάξουν έναν κατάλογο με τα έργα που έκανε ο Πεισίστρατος για την Αθήνα και να συζητήσουν, εάν αυτά τον χαρακτηρίζουν ως καλό πολιτικό.
Ενότητα Έβδομη: **Η Αθήνα τον 6ο αι. π.Χ. (3)** Οι καινοτομίες του Κλεισθένη και οι απαρχές της δημοκρατίας. **1.** Δημιουργία των 10 φυλών. **2.** Η διαμόρφωση των πολιτειακών θεσμών. **3.** Οστρακισμός **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν τον τρόπο δημιουργίας των φυλών από τον Κλεισθένη και τη σημασία τους για τη λειτουργία της δημοκρατίας. **2.** Να γνωρίζουν για τη διατήρηση προϋπαρχόντων πολιτικών θεσμών και τη δημιουργία νέων (Βουλή 500 και Ηλιαία. **3.** Να γνωρίζουν τι ήταν ο οστρακισμός και γιατί επινοήθηκε. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: «ισονομία», «οστρακισμός».	**1.** Να δημιουργήσουν σχεδιαστική αναπαράσταση του συστήματος δημιουργίας των 10 φυλών. **2.** Να δημιουργήσουν πίνακα με τα χαρακτηριστικά του αριστοκρατικού και του Σολώνειου πολιτεύματος. **3.** Να μελετήσουν όστρακα που έχουν διασωθεί από διαδικασίες οστρακισμού και να καταγράψουν τα ονόματα που αναγράφονται σε αυτά (Μιλτιάδης, Θεμιστοκλής, Περικλής).
Ενότητα Όγδοη: **Η Σπάρτη τον 6ο αι. π.Χ.** **1.** Ο χαρακτήρας του κράτους **2.** Κοινωνική διαστρωμάτωση και πολιτειακοί θεσμοί. **3.** Η θέση της γυναίκας. **4.** Η αγωγή	**1.** Να γνωρίζουν ότι η δημιουργία του σπαρτιατικού κράτους ήταν αποτέλεσμα μίας πολύχρονης επεκτατικής πολιτικής που ξεκινά από τους προηγούμενους αιώνες. **2.** Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά των πολιτειακών θεσμών της πόλης της Σπάρτης και των κοινωνικών κατηγοριών του πληθυσμού του κράτους των	**1.** Να σημειώσουν στον χάρτη τις φάσεις επέκτασης των Σπαρτιατών αναφορικά με τη θέση του αρχικού κράτους της Σπάρτης. Να εκτιμήσουν τη συνολική επέκταση αναφορικά με την έκταση του αρχικού κράτους της Σπάρτης. **2.** Να καταρτίσουν πίνακα με τα χαρακτηριστικά των τάξεων και των πολιτειακών θεσμών.

1 ώρα	Λακεδαιμονίων. **3.** Να γνωρίζουν ότι οι Σπαρτιάτισσες μπορούσαν να μορφώνονται, να γυμνάζονται και να είναι ιδιοκτήτριες γης και ακινήτων, σε αντίθεση με τις γυναίκες σε άλλες πόλεις-κράτη. **4.** Να γνωρίζουν τις βασικές αρχές και τα χαρακτηριστικά της αγωγής των αγοριών. **5.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: «περίοικοι»,» είλωτες», «βασιλείς», «Έφοροι», «Γερουσία», «Απέλλα».	**3.** Να παρατηρήσουν το χάλκινο ειδώλιο γυναίκας που αγωνίζεται (Βρετανικό Μουσείο), να το συσχετίσουν με το απόσπασμα από τον Ξενοφώντα για την εκγύμναση των γυναικών στη Σπάρτη (Λακεδαιμονίων Πολιτεία 1.4) και να εξαγάγουν ένα συμπέρασμα για τη σημασία, αλλά και τον τρόπο ζωής των γυναικών στη Σπάρτη. **4.** Να εντοπίσουν τις αρχές της σπαρτιατικής ζωής στο σχετικό απόσπασμα του Ξενοφώντα (Λακεδαιμονίων Πολιτεία 7.2-3).
Ενότητα Ένατη: **Αρχαϊκή ποίηση και τέχνη** **1.** Το έπος και η λυρική ποίηση. **2.** Η αρχιτεκτονική. **3.** Η πλαστική. **4.** Η αγγειογραφία. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του διδακτικού έπους και της λυρικής ποίησης. **2.** Να γνωρίζουν ότι οι μνημειώδεις ναοί άρχισαν να κατασκευάζονται τον 7^{ο} αι. π.Χ.. Να μπορούν να αναγνωρίζουν τα μέρη του ναού και τα χαρακτηριστικά του δωρικού και του ιωνικού ρυθμού χρησιμοποιώντας την αντίστοιχη ορολογία. **3.** Να γνωρίζουν ότι στην αρχαϊκή εποχή εμφανίζονται τα μνημειακά γλυπτά. Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της μνημειακής πλαστικής και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κούρων και των κορών. **4.** Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της αρχαϊκής αγγειογραφίας (θεματολογία, τεχνοτροπία). **5.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: διδακτικό έπος, λυρική ποίηση, μνημειώδης αρχιτεκτονική και πλαστική, γλυπτό.	**1.** Να μελετήσουν την κάτοψη του ναού και να προσπαθήσουν να βρουν τη θέση των διαφόρων μερών του (δίδονται οι όροι). Να μελετήσουν το σχέδιο της ανωδομής του δωρικού και του ιωνικού ρυθμού και να καταγράψουν τα μέρη που παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις (δίδονται οι όροι). **2.** Να συγκρίνουν ένα αιγυπτιακό άγαλμα και ένα κούρο και να βρουν τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι οι τελευταίες αποτελούν την ελληνική πρωτοτυπία. **3.** Να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά κούρων και κορών παρατηρώντας φωτογραφίες από κάθε είδος. 4. Να τοποθετήσουν στη σωστή χρονολογική σειρά αρχαϊκά αγάλματα διαφορετικών περιόδων.
Ενότητα Δέκατη: **Οι Πέρσες** **1.** Η γέννηση του περσικού επεκτατισμού. **2.** Η ιωνική επανάσταση ως αποτέλεσμα της πολιτικής του Δαρείου αλλά και ως αφορμή για τις εκστρατείες των Περσών στην Ελλάδα. **1 ώρα**	**1**. Να γνωρίζουν πώς και πότε γεννήθηκε ο επεκτατισμός του περσικού κράτους. **2**. Να γνωρίζουν ότι οι ιωνικές πόλεις της Μικράς Ασίας υπήρξαν θύματα της περσικής επεκτατικής πολιτικής **3**. Να γνωρίζουν ότι οι ιωνικές πόλεις επαναστάτησαν εναντίον του Δαρείου με τη βοήθεια της Αθήνας και της Ερέτριας και ότι αυτό στάθηκε αφορμή για την περσική εκστρατεία στην Ελλάδα.	**1.** Να μελετήσουν τον χάρτη της περσικής αυτοκρατορίας και να χρωματίσουν τις βασικές φάσεις της επέκτασής της αναφέροντας για καθεμιά το όνομα του εκάστοτε επικεφαλής βασιλιά (Κύρος – Καμβύσης – Δαρείος). **2**. Να σημειώσουν στον χάρτη τις πόλεις της Ιωνίας που επαναστάτησαν εναντίον του Δαρείου. **3.** Να διαβάσουν απόσπασμα από

	4. Να γνωρίζουν και να μπορούν αν χρησιμοποιούν τις έννοιες: επεκτατισμός, επανάσταση, αιτία, αφορμή.	την επιγραφή στον τάφο του Δαρείου Α΄ («Είμαι ο Δαρείος, ο μεγάλος βασιλιάς, βασιλιάς των βασιλιάδων, βασιλιάς όλων των κρατών, βασιλιάς της απέραντης γης...»), να τη συνδυάσουν με την εξωτερική πολιτική που εφάρμοσε αυτός και οι προκάτοχοί του και να συντάξουν ένα κείμενο/μία ανακοίνωση σχετικά με τον επεκτατισμό των Περσών.
Δ) Οι κλασικοί χρόνοι (500 - 323 π.Χ.) **Ενότητα Πρώτη: Οι εκστρατείες των Περσών στην Ελλάδα (1)** **1.** Μαραθώνας **2.** Θερμοπύλες **1 ώρα**	**1**. Να γνωρίζουν πότε έγινε η μάχη του Μαραθώνα, ποιοι πήραν μέρος και γιατί θεωρείται μία μάχη-ορόσημο στην ευρωπαϊκή ιστορία. **2.** να μπορούν να περιγράψουν το σχέδιο του Μιλτιάδη και την εφαρμογή του. **3.** να κατανοήσουν ότι στη μάχη του Μαραθώνα βλέπουμε πώς οι πολίτες-στρατιώτες μιας πόλης-κράτους υπερασπίζονται την ελευθερία τους. **4.** Να γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο χάθηκαν οι Θερμοπύλες· να αναγνωρίζουν στη στάση των Σπαρτιατών τις αρχές της ηγέτιδας πόλης·να εκτιμούν τη σημασία της επιλογής των Θεσπιέων. **5.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: στρατηγικό σχέδιο, απόβαση, στρατιωτική παράταξη, ενίσχυση άκρων, «μολών λαβέ».	**1.** Να τοποθετήσουν στον χρονολογικό άξονα τις μάχες του Μαραθώνα και των Θερμοπυλών. **2.** Να σχεδιάσουν σε χάρτη της περιοχής τις τρεις βασικές φάσεις της μάχης του Μαραθώνα. **3.** Να σχεδιάσουν στο χάρτη της περιοχής τις κινήσεις των στρατευμάτων στη μάχη των Θερμοπυλών. **4.** Να αφηγηθούν τον τρόπο με τον οποίο οι Έλληνες νίκησαν στο Μαραθώνα και έχασαν στις Θερμοπύλες.
Ενότητα Δεύτερη: Οι εκστρατείες των Περσών στην Ελλάδα (2) **1.** Θεμιστοκλής και Σαλαμίνα **2.** Η σημασία των *Περσικών* **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν τη σημασία της ναυτικής πολιτικής του Θεμιστοκλή, καθώς και της διορατικότητας και των χειρισμών του που οδήγησαν στη νίκη των Ελλήνων. **2.** Να γνωρίζουν τη σημασία των Περσικών πολέμων για τη διαμόρφωση της αίσθησης μιας κοινής ελληνικής ταυτότητας. **3.** Να γνωρίζουν και να μπορούν ν χρησιμοποιούν τις έννοιες: διορατικότητα, ευελιξία, έφοδος, τριήρης, χάλκινο έμβολο.	**1.** Να τοποθετήσουν στον χρονολογικό άξονα τη ναυμαχία της Σαλαμίνας. **2.** Να μελετήσουν την επιχειρηματολογία του Θεμιστοκλή αναφορικά με την καταλληλότητα της θέσης των Στενών για να γίνει η ναυμαχία (Ηρόδοτος, Η, 60). Να μελετήσουν αεροφωτογραφία της περιοχής και να σημειώσουν τις θέσεις των ελληνικών και των περσικών πλοίων. Να διαβάσουν το απόσπασμα από τους *Πέρσες* του Αισχύλου (406 κ.ε.) και να παρατηρήσουν το ομοίωμα αρχαίας τριήρους. Με βάση τα παραπάνω να συνθέσουν ένα κείμενο σχετικά με την επιλογή των Στενών από τον Θεμιστοκλή. **3.** Να αφηγηθούν τον τρόπο με τον οποίο οι Έλληνες νίκησαν στη Σαλαμίνα.

Ενότητα Τρίτη: **Η Αθήνα τον 5ου αι. π.Χ.: Οι πολιτειακοί θεσμοί** 1. Βουλή 2. Εκκλησία του δήμου 3. 9 Άρχοντες και 10 Στρατηγοί 4. Ηλιαία, 5. Ανάδειξη αρχών διά ψηφοφορίας και κληρώσεως, 6. Ηλιαστικός και βουλευτικός μισθός **2 ώρες**	**1.** Να γνωρίζουν ποιοι θεσμοί νομοθετούσαν, ποιοι ασκούσαν εκτελεστική εξουσία και ποιοι απέδιδαν δικαιοσύνη. **2.** Να γνωρίζουν τις δικαιοδοσίες της Εκκλησίας του Δήμου. **3.** Να γνωρίζουν τις δικαιοδοσίες της Βουλής και τη σημασία του προβουλεύματος. **4.** Να γνωρίζουν για την υποβάθμιση του αξιώματος των 9 Αρχόντων και την ανάδειξη του αξιώματος των 10 Στρατηγών. **5.** Να γνωρίζουν ποια ενέργεια του Εφιάλτη ανέδειξε την Ηλιαία σε κυρίαρχο δικαστικό όργανο. **6.** Να γνωρίζουν ότι τα περισσότερα αξιώματα αποδίδονταν με το σύστημα της κλήρωσης αλλά πως οι 10 Στρατηγοί ήταν αιρετοί. Να γνωρίζουν ότι ο Περικλής εκλεγόταν Στρατηγός για 15 συνεχή χρόνια. **7.** Να γνωρίζουν ότι το σύστημα της κλήρωσης και η μισθοφορά, εξασφάλιζαν την πραγματική συμμετοχή όλων των πολιτών στην άσκηση της εξουσίας. **8.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: κλήρωση, ψηφοφορία, προβούλευμα, μισθοφορά, ηλιαστικός και βουλευτικός μισθός.	**1.** Να καταρτίσουν πίνακα με τις κατηγορίες των θεσμών που νομοθετούσαν, ασκούσαν εκτελεστική εξουσία και απέδιδαν δικαιοσύνη. **2.** Με αφορμή μία αναπαράσταση συνεδρίασης της Εκκλησίας του Δήμου και μία φωτογραφία συνεδρίασης της σημερινής Βουλής, να σχολιάσουν ποιοι ψηφίζουν έναν νόμο σήμερα και ποιοι ψήφιζαν στην αρχαία Αθήνα. **3.** Να μελετήσουν το απόσπασμα από τον Αριστοτέλη (Αθηναίων Πολιτεία, XXV, 1-2) και να συζητήσουν τη σημασία αυτής της ενέργειας σχετικά με τον εκδημοκρατισμό του πολιτεύματος. **4.** Να παρατηρήσουν και να περιγράψουν «σύμβολα» (κέρματα ηλιαστικού μισθού) που βρέθηκαν στην Κλασική Αγορά της Αθήνας· να διαβάσουν το απόσπασμα του Αριστοτέλη από την *Πολιτεία* (1292b41-1293a10) και να εξηγήσουν προφορικά ή γραπτά τη σημασία αυτών των ευρημάτων.
Ενότητα Τέταρτη: **Αγώνες για την ηγεμονία των Ελλήνων τον 5ο αι. π.Χ.** <u>Αθήνα και Σπάρτη</u>: **1.** Συγκρότηση συμμαχιών. **2.** Πελ/κός πόλεμος **2 ώρες**	**1.** Να γνωρίζουν ποιες μεγάλες συμμαχίες συγκροτήθηκαν μετά το τέλος των Περσικών πολέμων και γιατί. **2.** Να αναγνωρίζουν τη σημασία της Δηλιακής συμμαχίας για την οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη της Αθήνας και τη μετεξέλιξή της σε αθηναϊκή ηγεμονία. **3.** Να γνωρίζουν ότι η βασικότερη αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου ήταν η δύναμη που απέκτησε η Αθήνα το α΄ μισό του 5ου αι. π.Χ.	**1.** Να τοποθετήσουν στον χρονολογικό άξονα τους Περσικούς πολέμους, την ίδρυση των συμμαχιών και τον Πελοποννησιακό πόλεμο. **2.** Να μελετήσουν το απόσπασμα του Θουκυδίδη (Α΄. 19) σχετικά με τον χαρακτήρα των δύο συμμαχιών. **3.** Να το συσχετίσουν με το γεγονός της μεταφοράς του συμμαχικού ταμείου από τη Δήλο στην Αθήνα στα χρόνια του Περικλή και να συζητήσουν κατά πόσο θεωρούν ότι ευσταθεί η γνώμη του Θουκυδίδη για

	4. Να γνωρίζουν τη συνολική διάρκεια του πολέμου, τα βασικά γεγονότα των τριών περιόδων του και ότι η αθηναϊκή δημοκρατία ανατράπηκε από τους ολιγαρχικούς δύο φορές. **5.** Να αναγνωρίζουν τις καταστροφικές συνέπειες του Πελοποννησιακού πολέμου στις αξίες του ελληνισμού **6.** Να γνωρίζουν και να μπορούν αν χρησιμοποιούν τις έννοιες: πολιορκία, λοιμός, μείωση πληθυσμού, ανάμειξη Περσών.	τα οφέλη της Αθήνας από την αθηναϊκή συμμαχία. **4.** Να συντάξουν πίνακα με τα βασικά γεγονότα του πολέμου ανά περίοδο. **5.** Να παρακολουθήσουν την ιστορία της Μύρτιδος, του ενδεκάχρονου κοριτσιού που πέθανε στο λοιμό του 429 και το κρανίο του βρέθηκε σε ομαδικό τάφο στον Κεραμεικό. **6.** Να διαβάσουν τον χαρακτηρισμό του πολέμου από τον Θουκυδίδη (Α΄ 23) και να εντοπίσουν τα σημεία του κειμένου που αποδεικνύουν τις καταστροφικές συνέπειές του.
Ενότητα Πέμπτη: **Αγώνες για την ηγεμονία των Ελλήνων τον 4^{ος} αι. π.Χ. (1)** <u>Θήβα</u>: η συμβολή Πελοπίδα και Επαμεινώνδα στην πτώση της σπαρτιατικής ηγεμονίας. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν ότι, μετά τη νίκη τους στον Πελοποννησιακό πόλεμο, οι Σπαρτιάτες κυριαρχούν στον ελληνικό χώρο, αλλά πολύ σύντομα χάνουν την ηγεμονία των Ελλήνων από τη Θήβα. **2.** Να γνωρίζουν ότι η άνοδος της Θήβας ήταν ένα συγκυριακό φαινόμενο. **3.** Να μπορούν να εξηγήσουν, γιατί η περίπτωση της Θήβας αντικατοπτρίζει τη νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε από τον τρόπο που η Σπάρτη άσκησε την ηγεμονία. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: Ιερός Λόχος, λοξή φάλαγγα, συγκυρία, παρακμή.	**1.** Να σχεδιάσουν σε χάρτη την πορεία της Θήβας μέχρι τη Μεγαλόπολη. Να εντοπίσουν επίσης τη θέση των Λεύκτρων και της Μαντινείας. **2.** Να διαβάσουν τη γνώμη του Ξενοφώντα (Ελληνικά 7.5.26-27) για την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα μετά τον θάνατο του Επαμεινώνδα και να την συγκρίνουν με την άποψη του Θουκυδίδη (Α΄ 23) για τα αποτελέσματα του Πελοποννησιακού πολέμου.
Ενότητα Έκτη: **Αγώνες για την ηγεμονία των Ελλήνων τον 4^{ος} αι. π.Χ. (2)** <u>Μακεδονία</u>: η εκμετάλλευση της ιστορικής συγκυρίας από τον Φίλιππο. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν για την οργάνωση του μακεδονικού στρατού από τον Φίλιππο Β΄. **2.** Να γνωρίζουν ότι ο Φίλιππος εκμεταλλεύτηκε τη διαμάχη της Δελφικής Αμφικτιονίας με τους Αμφισσείς και βρέθηκε κυρίαρχος όλων των ελληνικών πόλεων με τη νίκη του στη μάχη της Χαιρώνειας. 3.Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: μακεδονική φάλαγγα, πεζέταιρος, σάρισα, πολιορκητική μηχανή,	**1.** Να περιγράψουν την παράταξη των οπλιτών και τον εξοπλισμό τους, παρατηρώντας μία σχεδιαστική αναπαράσταση της μακεδονικής φάλαγγας. **2.** Να διαβάσουν απόσπασμα από τον Ισοκράτη (Φίλιππος, 140-141) και τον Δημοσθένη (Α΄ Ολυνθιακός, 3)· να καταγράψουν όσα βρίσκουν υπέρ και κατά του Φιλίππου και να συντάξουν έκθεση για την επιχειρηματολογία της κάθε πλευράς.
Ενότητα Έβδομη: **Αλέξανδρος (1)** **1.** Γενικό περίγραμμα των γεγονότων.	**1.** Να γνωρίζουν ότι ο Αλέξανδρος κατέκτησε όλη την περσική αυτοκρατορία σε 11 χρόνια. **2.** Να γνωρίζουν ποιες μάχες υπήρξαν σημαντικές για την εξέλιξη της	**1.** Να σχεδιάσουν σε χάρτη την πορεία όλης της εκστρατείας και να σημειώσουν τα σημεία των βασικών μαχών και τη σημασία τους (π.χ. «Γρανικός ποταμός, 334 π.Χ., κυρίαρχος Μ. Ασίας»)

2. Η έκταση της εκστρατείας. **1 ώρα**	εκστρατείας. **3.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: κυρίαρχος της Μικράς Ασίας, νόμιμος διάδοχος του Δαρείου, μυθοποίηση.	**2.** Να υπολογίσουν τις χιλιομετρικές αποστάσεις μεταξύ των βασικών σταθμών της εκστρατείας αλλά και της συνολικής πορείας που ακολούθησε ο Αλέξανδρος μέχρι το τέλος του. **3.** Να μελετήσουν απόσπασμα από τον Αρριανό (*Ανάβασις*, ΣΤ 24) σχετικά με την πορεία του Αλεξάνδρου στην έρημο της Γεδρωσίας και να συντάξουν έκθεση για τις συνθήκες που αντιμετώπιζαν οι στρατιώτες.
Ενότητα Όγδοη: Αλέξανδρος (2) Η ιστορική σημασία της εκστρατείας. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν βασικά στοιχεία της πολιτικής που ακολούθησε ο Αλέξανδρος για να κυβερνήσει το αχανές κράτος του, καθώς και τη σημασία της συνεργασίας του με την περσική άρχουσα τάξη. **2.** Να εξηγούν τη σημασία της ίδρυσης των πόλεων και του ρόλου που εκείνες διαδραμάτισαν στη διάδοση του ελληνικού πνεύματος. **3.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: διατήρηση διοικητικής διαίρεσης, υιοθέτηση περσικών εθίμων, μεικτοί γάμοι, ανεξιθρησκία, κοινό νόμισμα.	**1.** Να συντάξουν πίνακα με τα βασικά στοιχεία της πολιτικής που εφάρμοσε ο Αλέξανδρος στο νέο κράτος. **2.** Να διαβάσουν το απόσπασμα από τον Πλούταρχο για τους μεικτούς γάμους (Ηθικά, 329 D.E.) και να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν τη στάση του Αλέξανδρου κατά τη διάρκεια της τελετής λαμβάνοντας υπόψη την επιθυμία του να αναμείξει τους πληθυσμούς του νέου κράτους. **3.** Να μελετήσουν διαφορετικά νομίσματα με την απεικόνιση του Αλέξανδρου και να προσπαθήσουν να αναπαραγάγουν σχεδιαστικά ένα της επιλογής τους. **2.** Να σημειώσουν στον χάρτη τις πόλεις που ίδρυσε ο Αλέξανδρος.
Ενότητα Ένατη: **Κλασική Γραμματεία** 1. Ποίηση 2. Ιστοριογραφία 3. Ρητορική 4. Φιλοσοφία **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν τη θεματολογία των τραγωδιών και των κωμωδιών (επιγραμματικά), καθώς και τα ονόματα των τριών τραγικών και του Αριστοφάνη. **2.** Να γνωρίζουν πως ο Ηρόδοτος θεωρείται πατέρας της Ιστορίας, αλλά θεμελιωτής της επιστημονικής ιστορικής έρευνας είναι ο Θουκυδίδης. **3.** Να γνωρίζουν τη σημασία της ρητορικής για τους αρχαίους Έλληνες. **4.** Να γνωρίζουν ότι η φιλοσοφία γεννήθηκε στην αρχαϊκή εποχή στην Ιωνία, αλλά από τα κλασικά χρόνια και μετά η Αθήνα υπήρξε το κέντρο αυτής της επιστήμης μέχρι και τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. 5. Να γνωρίζουν ότι ο Σωκράτης θεωρείται ένας από τους πιο	**1.** Με τη βοήθεια του ιστότοπου http://mappinghistory.uoregon.edu/english/EU/EU15-02.html να καταρτίσουν καταλόγους με τους σημαντικότερους πνευματικούς ανθρώπους της αρχαίας Ελλάδας ανά αιώνα. **2.** Να διαβάσουν το Α22 από τον Θουκυδίδη και να εντοπίσουν τα σημεία όπου φαίνεται η επιθυμία του ιστορικού για ακρίβεια και αντικειμενικότητα. **3.** Να παρακολουθήσουν μία παρουσίαση για τον Σωκράτη και στη συνέχεια να περιγράψουν α) τις διαφορές του από τους σοφιστές και β) τη μέθοδο της διδασκαλίας του. **4.** Να αναζητήσουν πληροφορίες και να παρουσιάσουν στην τάξη την Ακαδήμεια και το Λύκειο της αρχαίας

	σημαντικούς ανθρώπους της δυτικής σκέψης και να μπορούν να περιγράφουν με απλό τρόπο το σύστημα της μαιευτικής μεθόδου. **6.** Να γνωρίζουν ότι στην Αθήνα δίδαξαν σε δικές τους σχολές ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης, αλλά και δεκάδες άλλοι φιλόσοφοι. Να γνωρίζουν ότι ο Αριστοτέλης υπήρξε δάσκαλος του Αλεξάνδρου. **7.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: δράμα, τραγωδία, κωμωδία, σάτιρα, δικανικοί και πολιτικοί λόγοι, φιλοσοφία, ιστοριογραφία, επιστημονική έρευνα.	Αθήνας.
Ενότητα Δέκατη: Κλασική Τέχνη 1. Ο όρος «κλασικός» 2. Αρχιτεκτονική. 3. Η γλυπτική. 4. Η ζωγραφική. 5. Κλασικισμός. **2 ώρες**	**1.** Να γνωρίζουν τι σημαίνει η έννοια «κλασικός». **2.** Να μπορούν να αναγνωρίσουν τα βασικά κλασικά κτίρια της Ακρόπολης (Προπύλαια, Ναός Αθηνάς Νίκης, Παρθενώνας, Ερεχθείο) και να γνωρίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά τους. **3.** Να γνωρίζουν τη θεματολογία και τα βασικά χαρακτηριστικά των κλασικών γλυπτών. **4.** Να γνωρίζουν την εξέλιξη που είχε η αγγειογραφία τον 5ο και τον 4ο αι. π.Χ. και να μπορούν να αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά παραδείγματα από κάθε αιώνα. **5.** Να γνωρίζουν ότι η κλασική τέχνη επηρέασε την τέχνη των ρωμαϊκών, αλλά και των νεώτερων χρόνων. **6.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: κλασικός, οικοδομικό πρόγραμμα, συνδυασμός ρυθμών, γλυπτός διάκοσμός, παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, κλασικισμός, νεοκλασικισμός.	1. Να μελετήσουν την άποψη του Πλουτάρχου (Περικλής, 13) για τη διαχρονικότητα των μνημείων της Ακρόπολης και να την συνδέσουν με την έννοια «κλασικός». **2.** Να μελετήσουν το λόφο της Ακρόπολης σε αναπαράσταση παράλληλα με μία κάτοψη και μία αεροφωτογραφία του λόφου. Να εντοπίσουν σε όλες τα βασικά μνημεία (Ναός Αθηνάς Νίκης, Προπύλαια, Παρθενώνας, Ερεχθείο). **3.** Να αναλάβουν την παρουσίαση των εξής θεμάτων για τον Παρθενώνα: α) αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες, β) η ζωφόρος, γ) τα αετώματα και οι μετόπες, δ) η επιστροφή των μαρμάρων. 4.Να μελετήσουν αγάλματα όλων των περιόδων της κλασικής εποχής και να παρατηρήσουν τις αλλαγές στην τεχνοτροπία. **5.** Να παρατηρήσουν τις τεχνοτροπικές αλλαγές σε σειρά αγγείων από τους δύο αιώνες και στη συνέχεια να επιχειρήσουν τη χρονολογική κατάταξη κάποιων παραδειγμάτων. **6.** Να αναγνωρίσουν κλασικά στοιχεία σε νεοκλασικά κτήρια και αντικείμενα από όλο τον κόσμο. Να φωτογραφίσουν νεοκλασικά στοιχεία σε κτίρια της γειτονιάς τους/ της πόλης τους και να τα παρουσιάσουν στην τάξη.

Ε. Ελληνιστικοί Χρόνοι **Ενότητα Πρώτη: Τα ελληνιστικά βασίλεια στην Ανατολή** Οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου και η δημιουργία ελληνιστικών βασιλείων στην Ασία και στην Αίγυπτο: Πτολεμαίοι, Σελευκίδες, Ατταλίδες Ο προσωποπαγής χαρακτήρας της ελληνιστικής μοναρχίας – οι βασιλικές πρωτεύουσες (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Πέργαμος) - η μετανάστευση Ελλήνων στην Ανατολή και στην Αίγυπτο – η ίδρυση πόλεων-οι πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου, τις κυριότερες ελληνιστικές πόλεις και τα ελληνιστικά κρατίδια. 2. Να συνδέουν τα ιστορικά πρόσωπα με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής. 3. Να εξηγούν την παρουσία ελληνικών ονομάτων πόλεων και προσώπων στην Μέση Ανατολή, την Ασία και την Β. Αφρική.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά γεγονότα, τις πόλεις και τα κράτη των απογόνων του Μ. Αλεξάνδρου. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα ελληνιστικά βασίλεια, τις κυριότερες ελληνιστικές πόλεις και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να περιγράψουν την ακρόπολη της Περγάμου/Εφέσου/ Πριήνης. 4. Να μιλήσουν για την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και την Βιβλιοθήκη της. 5. Να εντοπίσουν την Αντιόχεια στον χάρτη και να περιγράψουν ένα μνημείο της πόλης που να ανήκει στην ελληνιστική εποχή. 6. Να δουν εικόνες του Βωμού της Περγάμου και να τον περιγράψουν.
Ενότητα Δεύτερη: Η Ελλάδα από τον θάνατο του Αλέξανδρου έως την εμφάνιση της Ρώμης Το Βασίλειο της Μακεδονίας, ο Κάσσανδρος και η ίδρυση της Θεσσαλονίκης- Η επιδρομή των Γαλατών και η δυναστεία των Αντιγονιδών στη Μακεδονία-το βασίλειο της Ηπείρου και ο Πύρρος – Η Αιτωλική Συμπολιτεία – Η Αχαϊκή Συμπολιτεία **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 2. Να αφηγούνται τα κυριότερα γεγονότα που σημάδεψαν τον ελλαδικό χώρο την περίοδο που ακολούθησε τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου. 3. Να κατανοούν τον όρο «συμπολιτεία». 4. Να γνωρίσουν τις ιστορικές προσωπικότητες της περιόδου	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα, τα ιστορικά γεγονότα, τις πόλεις και τα κράτη των απογόνων του Μ. Αλεξάνδρου, καθώς και τους νέους πολιτικούς συσχετισμούς στον ελλαδικό χώρο. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα ελληνιστικά βασίλεια του ελλαδικού χώρου, τις κυριότερες ελληνιστικές πόλεις και τα κυριότερα μνημεία. 3. Να εντοπίσουν στον χάρτη την πορεία των Γαλατών και του Πύρρου. 4. Να αφηγηθούν με συντομία τη ζωή μιας ιστορικής προσωπικότητας της εποχής. 5. Να αφηγηθούν με συντομία την ιστορία της ίδρυσης της Θεσσαλονίκης.
Ενότητα Τρίτη: Το ρωμαϊκό κράτος και η ανάδειξη του σε κυρίαρχη δύναμη της Δυτικής Μεσογείου Η Ρώμη και ο θρύλος της ίδρυσής της – η Πάλη των Τάξεων – το ρωμαϊκό πολίτευμα – η κατάκτηση της Ιταλίας και οι	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 2. Να διακρίνουν τις διαφορές της ελληνικής πόλης-κράτους και της ρωμαϊκής ελεύθερης πολιτείας, σε πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα κράτη και τις πόλεις που σχετίζονται με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου.

Καρχηδονιακοί πόλεμοι **1 ώρα**	πλαίσιο. 3. Να εξηγούν τους όρους: πατρίκιοι, πληβείοι, σύγκλητος, ύπατοι, δήμαρχος, πελάτες κλπ. 4. Να συγκρίνουν τα χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής πολιτείας με την αθηναϊκή δημοκρατία	3. Να βρουν εικόνες του γνωστού γλυπτού «Σύμπλεγμα Λαοκόοντα» ή το γλυπτό «Λύκαινα θηλάζει τον Ρωμύλο και Ρώμο» (ρωμαϊκό αντίγραφο στην συλλογή του Βατικανού στην Ρώμη) και να αφηγηθούν την ιστορία που κρύβεται πίσω από το γλυπτό 4. Να δουν σχεδιαγράμματα ή μακέτες της αρχαίας Ρώμης, να εντοπίσουν τα κτήρια και να τα συνδέσουν με βασικούς θεσμούς της πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης της Ρώμης,
Ενότητα Τέταρτη: Η επιβολή της ρωμαϊκής κυριαρχίας στην Ελλάδα και στην Ελληνιστική Ανατολή και οι εμφύλιοι πόλεμοι της Ρώμης Οι πόλεμοι της Ρώμης κατά των Μακεδόνων, των Σελευκιδών και της Αχαϊκής Συμπολιτείας (συνοπτική αναφορά)- Η ίδρυση ρωμαϊκών επαρχιών στη Μακεδονία και στη Μικρά Ασία (συνοπτική αναφορά) – τα εσωτερικά προβλήματα της Ρώμης τον 2ο και 1ο αιώνα π.Χ. (συνοπτική αναφορά)-οι εμφύλιοι πόλεμοι (με έμφαση στη δράση του Ιούλιου Καίσαρα και του Οκταβιανού). **2 ώρες**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 2. Να συνδέουν τα γεγονότα της περιόδου με αποφθεγματικές φράσεις όπως «ο κύβος ερρίφθη», «κι εσύ τέκνον Βρούτε», κ.ά. 3. Να συνδέουν τα πρόσωπα και τα γεγονότα της περιόδου με σπουδαία λογοτεχνικά, θεατρικά, κινηματογραφικά και εικαστικά έργα. Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η εποχή και τα πρόσωπα ενέπνευσαν κλασικούς και σύγχρονους δημιουργούς. 4. Να κατανοήσουν τους λόγους υπαγωγή του Ελληνισμού υπό ρωμαϊκή κυριαρχία.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2. Να βρουν λογοτεχνικά κείμενα, ταινίες ή κόμικς που να αναφέρονται στην περίοδο αυτή και να διαβάσουν ή να παρακολουθήσουν αποσπάσματα. 3. Να διαβάσουν αποσπάσματα σε μετάφραση από τα έργα του Ιουλίου Καίσαρα καθώς και από τους «Βίους» του Πλουτάρχου: Καίσαρ, Αντώνιος, Βρούτος 4. Να δουν πορτρέτα του Ιουλίου καίσαρα, ρωμαϊκά ή νεοκλασικά καθώς και πίνακες μεγάλων ζωγράφων που τον απαθανατίζουν.
Ενότητα Πέμπτη: Η Ελληνιστική Γραμματεία και Τέχνη ποίηση-ιστοριογραφία-φιλοσοφία-γλυπτική-ζωγραφική **1 ώρα**	1. Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνιστικής τέχνης. 2. Να κατανοούν τον ρόλο της Ακαδημίας Πλάτωνος και του Λυκείου στην Αθήνα. 3. Να γνωρίζουν το έργο βασικών εκπροσώπων της επιστήμης κατά την ελληνιστικήεποχή. 4. Να κατανοούν τον ρόλο της ελληνιστικής κοινής ως γλώσσας διακίνησης ιδεών.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2. Να δουν κατόψεις του Λυκείου και της Ακαδημίας Πλάτωνος στην Αθήνα και να τα συνδέσουν με την εποχή. Να εξηγούν τον ρόλο των σχολών αυτών στον ελληνορωμαϊκό και γενικότερα τον δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. 3. Να δουν εικόνες από τον αρχαιολογικό χώρο και τα ευρήματα της Πομπηίας, της Δήλου, του Ζεύγματος, του Ασκληπιείου της Κω, κλπ. και να τα συνδέσουν με τις πολιτισμικές εκφάνσεις της εποχής που εξετάζουν. 4. Να δουν εικόνες από έργα τέχνης της περιόδου που βρίσκονται σε διάφορα ευρωπαϊκά μουσεία (π.χ. Νίκη της Σαμοθράκης, Αφροδίτη

		της Μήλου) να τα περιγράψουν και να τα συνδέσουν με τις πολιτισμικές εκφάνσεις της εποχής που εξετάζουν.
ΣΤ. Η αρχαία ελληνική πόλη στα κλασικά και στα ελληνιστικά χρόνια **Ενότητα Πρώτη:** **Κοινωνική διαστρωμάτωση και οικονομία στην αρχαία ελληνική πόλη** 1. Πολίτες, μέτοικοι και δούλοι Αθήνας. Περίοικοι και είλωτες Σπάρτης. 2. Η θέση της γυναίκας (Αθήνα – Σπάρτη) 3. Παραγωγή και επαγγέλματα. **1 ώρα**	**1.** Να γνωρίζουν την προέλευση, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, των μετοίκων και των δούλων στην Αθήνα. Επίσης να γνωρίζουν ότι οι πολίτες, οι περίοικοι και οι είλωτες της Σπάρτης διατήρησαν μέχρι τα ελληνιστικά χρόνια τα ίδια χαρακτηριστικά. **2.** Να γνωρίζουν πτυχές της καθημερινής ζωής της γυναίκας στην Αθήνα. Να μπορούν να τη συγκρίνουν με τη ζωή της γυναίκας στη Σπάρτη. **3.** Να γνωρίζουν τη συμβολή της αγροτικής παραγωγής και του εμπορίου στην οικονομία των πόλεων, καθώς και ποια ήταν τα σημαντικά επαγγέλματα. **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν να χρησιμοποιούν τις έννοιες: πολίτης, μέτοικος, δούλος, περίοικος, είλωτας, πολιτικό δικαίωμα, υποχρέωση, εισαγωγές, εξαγωγές, εμπορική δραστηριότητα, οικονομική ευημερία	**1.** Να καταρτίσουν πίνακα με τα κοινωνικά στρώματα της Αθήνας και της Σπάρτης, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. **2**. Να συσχετίσουν σκηνές από αγγείο ή ειδώλια που απεικονίζουν/αναπαριστούν γυναίκες της Αθήνας με το απόσπασμα από τον Ξενοφώντα (Οικονομικός, VII,21-23) σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην αθηναϊκή κοινωνία με βάση τις παρατηρήσεις τους. Επίσης, να εντοπίσουν τις διαφορές ανάμεσα στη ζωή της Αθηναίας και στη ζωή της Σπαρτιάτισσας. **3.** Αριστοτέλης, Πολιτικά, Α, IV, 1-3 και Ξενοφών, Οικονομικός, VII,21-23: να συμπεράνουν τις αντιλήψεις των αρχαίων για τις γυναίκες και τους δούλους. **4.** Να παρατηρήσουν απεικονίσεις αρχαίων επαγγελμάτων και να τις περιγράψουν.
Ενότητα Δεύτερη: **Εκπαίδευση και πολιτισμός στην αρχαία ελληνική πόλη των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων** 1. Μόρφωση – Ο θεσμός του γυμνασίου 2. Θρησκευτικές εορτές. Μεγάλα Παναθήναια και Ελευσίνεια Μυστήρια. 3. Θέατρο. **1 ώρα**	**1α.** Να γνωρίζουν τον σκοπό και την οργάνωση της εκπαίδευσης με βάση το παράδειγμα της αρχαίας Αθήνας. **2α.** Να γνωρίζουν τη σημασία που είχαν οι θρησκευτικές εορτές για τους αρχαίους Έλληνες σε πανελλήνιο και τοπικό επίπεδο. **2β.** Να γνωρίζουν τι ήταν τα Ελευσίνεια Μυστήρια και το λόγο για τον οποίο ονομάζονταν «Μυστήρια». **3**. Να γνωρίζουν ότι η τέχνη του θεάτρου γεννήθηκε στην Αθήνα και είχε μεγάλη παιδευτική αξία για τους Έλληνες **4.** Να γνωρίζουν και να μπορούν αν χρησιμοποιούν τις έννοιες: παιδαγωγός, γραμματιστής, κιθαριστής, παιδοτρίβης, γυμνάσια, ρητορική, σοφιστές Παναθήναια, Ελευσίνεια Μυστήρια, κοίλον, διάζωμα, κερκίδες, ορχήστρα, προσκήνιο, παρασκήνιο, πάροδος	**1.** Να καταρτίσουν πίνακα με τις ειδικότητες των δασκάλων και τα διδακτικά αντικείμενά τους. **2.** Να μελετήσουν φωτογραφίες γυμνασίων από διάφορα σημεία του ελληνικού κόσμου (έως το Αφγανιστάν) και να σημειώσουν τους τόπους εύρεσής τους. Να περιγράψουν τα κοινά χαρακτηριστικά τους. Να εξαγάγουν συμπέρασμα σχετικά με τη σημασία της σωματικής εκγύμνασης στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων. **3.** Να παρακολουθήσουν την ψηφιακή παρουσίαση του περιεχομένου της ζωφόρου του Παρθενώνα, η οποία απεικονίζει την πομπή των Παναθηναίων. Νε περιγράψουν το σημείο της ζωφόρου που τους άρεσε περισσότερο και να εξηγήσουν γιατί τους άρεσε. **4.** Να μελετήσουν τι γράφει ο Παυσανίας (*Ελλάδος Περιήγησις* Ι, 38, 7) για το ιερό της Ελευσίνας και να εντοπίσουν το σημείο όπου αναφέρεται στην αυστηρότητα

		σχετικά με τη μυστικότητα της λατρείας **5.** Να εντοπίσουν τα μέρη του θεάτρου σε μία σχεδιαστική αναπαράσταση και σε μία φωτογραφία αρχαίου θεάτρου.
Ζ. Αυτοκρατορικοί χρόνοι (27 π.Χ- περίπου 284 μ.Χ.) **Ενότητα Πρώτη: Η Pax Romana** Το αυτοκρατορικό πολίτευμα του Αυγούστου και οι σημαντικότεροι διάδοχοί του-το γεωγραφικό εύρος της αυτοκρατορίας και ο πολυεθνοτικός της χαρακτήρας-οι ευεργετικές συνέπειες της ρωμαϊκής ειρήνης (οδοί, υδραγωγεία, λουτρά, μεγάλα έργα όπως το Κολοσσαίο) και οι κοινωνικές ανισότητες στο κράτος **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 1. Να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους επιβλήθηκε νέα μορφή πολιτεύματος. 2. Να κατανοούν τον ρόλο του Οκταβιανού στη διαμόρφωση της λεγόμενης Pax Romana. 3. Να αξιολογούν τον ρόλο της ρωμαϊκής ειρήνης στην ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων και ιδεών.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2.Να συντάξουν ένα χρονολόγιο διαδοχής αυτοκρατόρων. 3.Να μελετήσουν τον χάρτη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και να τον συγκρίνουν με το κράτος του Μ. Αλεξάνδρου. 4.Να βρουν λογοτεχνικά κείμενα, ταινίες ή κόμικς που να αναφέρονται στην περίοδο αυτή και να διαβάσουν ή να παρακολουθήσουν αποσπάσματα. 5.Να περιγράψουν το Κολοσσαίο της Ρώμης και να το συγκρίνουν με τα αρχαία ελληνικά θέατρα και τα ρωμαϊκά ωδεία.
Ενότητα Δεύτερη: Οι Έλληνες υπό ρωμαϊκή κυριαρχία οι ελληνικές πόλεις υπό τη ρωμαϊκή κυριαρχία- η πνευματική και πολιτιστική άνθιση του ελληνισμού **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 2. Να κατανοούν τους λόγους για τους οποίους συγκεκριμένες ελληνικές πόλεις αναπτύχθηκαν πολιτιστικά κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους. 3. Να συνδέουν τα ρωμαϊκά μνημεία της Ελλάδας με το πολιτικό και ιστορικό τους πλαίσιο και να κατανοούν τη σύζευξη του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού.	1.Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2.Να δουν εικόνες και λεπτομέρειες από το Ωδείο του Ηρώδου του Αττικού, τη Βιβλιοθήκη του Αδριανού, τη Ρωμαϊκή Αγορά της Αθήνας και να τα περιγράψουν, αφού τα συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου. 3.Να Να δουν εικόνες και λεπτομέρειες από το ρωμαϊκό Ωδείο, τα ρωμαϊκά λουτρά και το ρωμαϊκό υδραγωγείο της Πάτρας και να τα περιγράψουν, αφού τα συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου. 4.Να δουν εικόνες από τα ρωμαϊκά ψηφιδωτά που εκτίθενται στο μουσείο της Πάτρας και να τα περιγράψουν, αφού τα συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου. 5.Να δουν εικόνες από τα ρωμαϊκά ερείπια του αρχαιολογικού χώρου των Φιλίππων και από τα ρωμαϊκά ευρήματα που εκτίθενται στο

		μουσείο των Φιλίππων και να τα περιγράψουν, αφού τα συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου.
Ενότητα Τρίτη: η κρίση του ρωμαϊκού κράτους τον 3ο αιώνα μ.Χ. και η διάδοση του χριστιανισμού Τα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τον 3ο αώνα π.Χ.-Ο Διοκλητιανός και το σύστημα της Τετραρχίας-οι κήρυκες και απόστολοι του Χριστιανισμού-οι διωγμοί-ο Μέγας Κωνσταντίνος και η επικράτηση του Χριστιανισμού **1 ώρα**	1. Να τοποθετούν στον Χρονολογικό Άξονα και στον Χάρτη τα ιστορικά πρόσωπα, τα γεγονότα και τις πόλεις της περιόδου. 2. Να αξιολογούν τον ρόλο της ρωμαϊκής ειρήνης στη διάδοση της νέας θρησκείας. 3. Να αντιλαμβάνονται τους λόγους για τους οποίους βρήκε απήχηση η νέα θρησκεία και εδραιώθηκε παρά τους διωγμούς. 4. Να διατυπώνουν τους πολιτικούς λόγους για τους οποίους ο Χριστιανισμός γίνεται αποδεκτός από τη νέα πολιτική ηγεσία και εδραιώνεται.	1. Να σχεδιάσουν τον χρονολογικό άξονα και να τοποθετήσουν τα ιστορικά πρόσωπα και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 2. Να δουν εικόνες και λεπτομέρειες από την αψίδα του Γαλερίου στην Θεσσαλονίκη και να την περιγράψουν, αφού την συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου. 3. Να δουν εικόνες από τα ρωμαϊκά ερείπια της Κωνσταντινούπολης και να τα περιγράψουν, αφού τα συνδέσουν με τα γεγονότα της εποχής. 4. Να δουν εικόνες, αναπαραστάσεις, μακέτες από το φόρουμ και τη στήλη του Κωνσταντίνου στην Κωνσταντινούπολη. Να το περιγράψουν και να το συνδέσουν με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. 5. Να εντοπίσουν στον χάρτη τόπους όπου σώζονται κατακόμβες (Μήλος, Παρίσι, Ρώμη) και να ερμηνεύσουν τους λόγους.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία στηρίζεται στις παραδοχές της ενεργητικής μάθησης και οργανώνεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ιστορικής επιστήμης, καθώς και την ηλικία των μαθητών της Α΄ Γυμνασίου. Βασικό μέλημα του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι η προσαρμογή της διδασκαλίας του στις γνωστικές ικανότητες και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών του σε συνθήκες ενεργητικής μάθησης. Ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να καταφεύγει στην εύκολη λύση της απλής διάλεξης. Αντίθετα, βασικό άξονα και αφετηρία της διδακτικής διαδικασίας πρεπει να αποτελούν οι πηγές. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η συστηματική εισαγωγή των μαθητών στη μεθοδολογία της προσέγγισης ποικίλων ιστορικών πηγών (εικόνα, φωτογραφία, αντικείμενο, μνημείο, παράθεμα, πρωτογενείς και δευτερογενείς). Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει αρχικά να δώσει συγκεκριμένες οδηγίες στους μαθητές για τον τρόπο με τον οποίο εκείνοι μπορούν να προσεγγίζουν και να αξιοποιούν διαφορετικά είδη πηγών και σταδιακά να επιδιώκει τόσο τη φθίνουσα εκ μέρους του καθοδήγηση, όσο και την κλιμακούμενη δυσκολία των δραστηριοτήτων, επίσης προσαρμοσμένη κατά περίπτωση.

Μέρος της μεθοδολογικής προσέγγισης των πηγών θα πρέπει να αποτελεί η σύνταξη ερωτημάτων και σχολίων πάνω στις πηγές. Αυτό που πρέπει οπωσδήποτε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές είναι πως μία πηγή αποκτά ιστορική αξία μόνο όταν της τεθεί κάποιο συγκεκριμένο ερώτημα. Για τον λόγο αυτό, ο εκπαιδευτικός οφείλει να εξασκήσει τους μαθητές τους σχετικά, θέτοντας αρχικά ο ίδιος ερωτήματα πάνω στην κάθε πηγή και επιδιώκοντας σταδιακά να κάνουν το ίδιο και οι μαθητές του με βάση συγκεκριμένη μεθοδολογία.

Η διδασκαλία με βάση τις πηγές δεν ακυρώνει τη θέση του εκπαιδευτικού, ούτε τη χρήση αφηγηματικού λόγου εκ μέρους του. Αντιθέτως, μετά από την ολοκλήρωση της μελέτης της κάθε πηγές, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ανακεφαλαιώνει τα βασικά ευρήματα των μαθητών και να προσθέτει τυχόν παραλείψεις συνθέτοντας μία μικρή αφήγηση, η οποία όμως να προκύπτει από τη μελέτη των πηγών. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα είναι σε θέση να παρακολουθήσουν την αφήγηση με ευκολία και αυξημένο ενδιαφέρον, έχοντας ήδη εξοικειωθεί με το θέμα μέσω της μελέτης των πηγών.

Πέρα από τη μελέτη των πηγών, απαραίτητη θεωρείται σε κάθε διδακτική ενότητα η εξοικείωση των μαθητών με την έννοια του χρόνου και του χώρου, μέσα από την άσκησή τους στον χρονολογικό άξονα και τον χάρτη, καθώς και η εξοικείωσή τους με τους ιστορικούς όρους. Όσον αφορά στο τελευταίο, προτείνεται η καταγραφή εννοιών-κλειδιών για κάθε ενότητα. Στο τέλος κάθε ενότητας οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν ποιο θέμα μελέτησαν, σε ποιο χρονικό και γεωγραφικό σημείο αυτό τοποθετείται και ποιες είναι οι βασικές έννοιες που σχετίζονται με αυτό.

Επίσης προτείνεται και ενθαρρύνεται η σύνδεση του μαθήματος της Ιστορίας με την Τοπική Ιστορία, είτε μέσω σχολικών δραστηριοτήτων (πολιτιστικά προγράμματα, ευρωπαϊκά προγράμματα, κλπ), είτε μέσω εργασιών τύπου project που θα οργανώσει ο εκπαιδευτικός σε όλη την διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Σε αυτό το πλαίσιο μπορούν να αξιοποιηθούν οι αρχαιολογικοί τόποι και οι μουσειακές συλλογές των τοπικών μουσείων, καθώς και τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων αυτών. Είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι μαθητές τη σύνδεση της πολιτιστικής κληρονομιάς της ιδιαίτερης πατρίδας τους με την εθνική, την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια Ιστορία. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται καλύτερα και ο γενικός στόχος για την καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και της εθνικής αυτογνωσίας. Η εθνική αυτογνωσία θα επιτρέψει αφενός την υγιή συνομιλία με την εθνική συνείδηση άλλων λαών και αφετέρου την καλλιέργεια αξιών όπως ο σεβασμός, η αλληλεγγύη, η ισότητα, η υπευθυνότητα, η ελευθερία και η αναίρεση στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Με βάση τα παραπάνω, τα «αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα» κάθε διδακτικής ενότητας συνοδεύονται από αντίστοιχες ενδεικτικές δραστηριότητες, οι περισσότερες από τις οποίες αφορούν στην επεξεργασία ιστορικών πηγών στο πλαίσιο της ενεργητικής μάθησης. Αυτές οι δραστηριότητες προσφέρονται είτε για ατομική είτε για ομαδική εργασία και αποβλέπουν τόσο στην κατανόηση του εκάστοτε ιστορικού περιεχομένου όσο και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων της ιστορικής, κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Επίσης, στον πίνακα κάθε διδακτικής ενότητας γίνεται αναφορά σε ενδεικτική βιβλιογραφία, έντυπη και ηλεκτρονική, καθώς και σε εκπαιδευτικά λογισμικά και ιστότοπους, που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις προτεινόμενες δραστηριότητες, αλλά και να διευκολύνουν τον εκπαιδευτικό στη δημιουργία άλλων δραστηριοτήτων. Αυτού του είδους η πληροφόρηση κρίνεται αναγκαία, ακόμη και αν ο εκπαιδευτικός ειδικεύεται στην Ιστορία. Τόσο οι προτεινόμενες δραστηριότητες όσο και η ενδεικτική βιβλιογραφία δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως δεσμευτικές ή περιοριστικές για τον εκπαιδευτικό. Αντίθετα, αποτελούν βάση για περαιτέρω ανάπτυξη των συγκεκριμένων προτάσεων ή και σύλληψη άλλων ιδεών βασισμένων στην ίδια λογική.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι συνεχής και διαμορφωτική. Ο μαθητής πρέπει να αξιολογείται με βάση την καθημερινή του απόδοση και στάση στο μάθημα. Σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός απευθύνει ερώτηση σε συγκεκριμένο μαθητή (εν είδει 'προφορικής εξέτασης') προτείνεται να αποφεύγονται γενικές ερωτήσεις που προωθούν την αποστήθιση ("Πες μου τι ξέρεις για…") αλλά να τίθενται συγκεκριμένες ερωτήσεις (π.χ. «με ποιους τρόπους αποφάσισε ο Μιλτιάδης να αντιμετωπίσει το σώμα των Περσών τοξοτών;») καθώς και ερωτήσεις που απαιτούν τη χρήση συγκεκριμένων δεξιοτήτων (π.χ. να ζητείται μια τεκμηριωμένη απάντηση).

Οι γραπτές δοκιμασίες θα πρέπει να προσομοιάζουν στις δραστηριότητες που έχουν γίνει στην τάξη. Προτείνονται δραστηριότητες που θα ελέγχουν όχι μόνο τη δηλωτική αλλά και τη διαδικαστική γνώση, π.χ. να ελέγχεται κατά πόσο οι μαθητές μπορούν να χειριστούν μία ή περισσότερες πηγές, προκειμένου να δώσουν μία τεκμηριωμένη απάντηση. Οπωσδήποτε θα πρέπει να υπάρχουν ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, ώστε να ελέγχεται η δυνατότητα ανάπτυξης ιστορικού λόγου από τους μαθητές, αλλά αυτή να τίθεται με βάση κάποιο είδος πηγής. Επίσης προτείνεται να υπάρχουν ερωτήσεις για τον έλεγχο της αίσθησης του χρόνου (τοποθέτηση γεγονότων/προσώπων σε σωστή χρονολογική σειρά) και του χώρου (τοποθέτηση στο χάρτη περιοχών). Η αξιολόγηση μπορεί να βασίζεται επίσης στην εκπόνηση ομαδοσυνεργατικών δραστηριοτήτων αλλά και εκτενέστερων, συνθετικών εργασιών, σύμφωνα με τις αρχές της μεθόδου project.

Η τελική αξιολόγηση με γραπτές εξετάσεις θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπ' όψιν την μεθοδολογία διδασκαλίας και συγκεκριμένα τον κεντρικό ρόλο των πηγών σε αυτήν. Συνεπώς, οι ερωτήσεις στις γραπτές τελικές εξετάσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν ικανό αριθμό πηγών για σχολιασμό και μάλιστα από διαφορετικά είδη: φωτογραφία, απόσπασμα κειμένου, κλπ. Επιπρόσθετα, δεδομένου του βασικού ρόλου που έχει στην μεθοδολογική προσέγγιση ο χρονολογικός άξονας και ο χάρτης (ιστορικός ή γεωγραφικός), προτείνονται ερωτήσεις που σχετίζονται με αυτά τα εργαλεία, δηλαδή να αφορούν στη συμπλήρωση του χρονολογικού άξονα και του χάρτη.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Β' ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ως βασικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας ορίζονται: α) η καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και β) η ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης.
Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά στην κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και στη σύνδεση αιτίων και αποτελεσμάτων.
Η ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης σχετίζεται με τις έννοιες: *ιστορική κατανόηση, πολυπρισματικότητα, ενσυναίσθηση*.
Η καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και η ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης συνδέονται με τον γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης, που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων και ενεργών πολιτών.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας, με υποκείμενα δράσης τους ανθρώπους.
- Να κατανοήσουν τους ποικίλους παράγοντες (κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, κ.ά.) που επηρεάζουν τις σύγχρονες καταστάσεις του εθνικού τους περιβάλλοντος.
- Να αναζητούν και να χρησιμοποιούν ποικίλες ιστορικές πηγές.
- Να αξιολογούν και να σχολιάζουν ποικίλες ερμηνείες ιστορικών γεγονότων ή φαινομένων.
- Να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα.
- Να διακρίνουν την πληροφορία από το σχόλιο στην ιστορική πηγή.
- Να «εντάσσουν» τον εαυτό τους μέσα στο ιστορικό γεγονός.
- Να κατανοούν την έννοια του χρόνου και των τρόπων μέτρησής του και να εντάσσουν τα γεγονότα στις ιστορικές περιόδους.
- Να προσεγγίζουν τα ιστορικά γεγονότα, χωρίς άκριτη αποδοχή των ιστορικών ερμηνειών και απόψεων.
- Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη σπουδή του παρελθόντος, ως παράγοντα απόκτησης αυτογνωσίας και κατανόησης της κοινωνίας.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Από τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία στο Βυζάντιο. Η οργάνωση του πρώιμου βυζαντινού κράτους (2 ώρες)	1.Να κατανοούν τις συνθήκες μετεξέλιξης του ρωμαϊκού κράτους στο χριστιανικό κράτος της ελληνορωμαϊκής Ανατολής (Βυζάντιο) 2.Να ερμηνεύουν τη σημασία της Κωνσταντινούπολης ως πολιτικού κέντρου εξαιρετικής γεωστρατηγικής και	1. Να γίνει συζήτηση στην τάξη σχετικά με τον ρόλο του νομίσματος στις προβιομηχανικές κοινωνίες. 2. Να ερμηνεύσουν οι μαθητές τη στάση του Κων/νου Α΄ απέναντι στην παλιά και τη

	πολιτισμικής αξίας. 3.Να αξιολογούν τον ρόλο του Κωνσταντίνου Α΄ ως πολιτικού ηγέτη σε σχέση με την επιλογή του να αναδείξει την Κωνσταντινούπολη σε κέντρο εξουσίας. 4. Να έχουν μια συνολική εικόνα οργάνωσης και λειτουργίας του πρώιμου βυζαντινού κράτους (4^{ος} -6^{ος} αι.)	νέα θρησκεία. 3. Να συντάξουν έναν πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα.
Θρησκευτικές εξελίξεις: Αρχαία θρησκεία, χριστιανισμός, επίσημο δόγμα, αιρέσεις (1 ώρα)	1. Να κατανοούν τις συνθήκες εξάπλωσης του χριστιανισμού και επικράτησης του ορθόδοξου δόγματος 2.Να γνωρίζουν την αλλαγή της φυσιογνωμίας του αρχαίου κόσμου 3.Να αξιολογούν τις επιπτώσεις των αιρέσεων στον χώρο της Ανατολής	1. Γίνεται συζήτηση για τα στοιχεία που διαμόρφωσαν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του βυζαντινού κράτους και αποτέλεσαν τους ενοποιητικούς δεσμούς των υπηκόων του. 2. Οι μαθητές αναλαμβάνουν εργασία για τη ζωή και το έργο του Ιουλιανού
Η Αυτοκρατορία επί Ιουστινιανού: εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις (2 ώρες)	1. Να αξιολογούν την εσωτερική πολιτική του Ιουστινιανού (διοίκηση-νομοθεσία) 2. Να γνωρίζουν τα πολεμικά γεγονότα που οδήγησαν στην επέκταση του βυζαντινού κράτους στα παλαιά σύνορα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και να κρίνουν τα αποτελέσματά τους 3. Να διακρίνουν τη σημασία του ιστορικού ναού της Αγ. Σοφίας ως μνημείου πολιτισμού 4. Να αποτιμήσουν τον ρόλο των δήμων στην πολιτική ζωή της Κωνσταντινούπολης.	1. Οι μαθητές παρακινούνται να παρουσιάσουν εργασίες ανά θεματική ενότητα για την Αγία Σοφία (αρχιτεκτονική, μύθοι και θρύλοι γύρω από αυτήν, προφορική παράδοση και δημοτικό/λαϊκό τραγούδι). 2. Ζητείται από τους μαθητές η σύνταξή μιας παραγράφου σχετικά με τη σημασία της Ιουστινιάνειας νομοθεσίας. 3. Γίνεται συζήτηση σχετικά με τα αίτια και τις αφορμές της στάσης του Νίκα. 4. Με αφορμή τον ρόλο των δήμων στην Κωνσταντινούπολη οι μαθητές συζητούν για τον ρόλο των σύγχρονων αθλητικών σωματείων στην κοινωνική ζωή και γίνονται οι σχετικοί παραλληλισμοί με τον ρόλο των δήμων στην Κωνσταντινούπολη.
7^{ος} -8^{ος} αι.: Εποχή αναδιοργάνωσης και αναμόρφωσης. (2 ώρες)	1. Να κατανοούν τη δυσμενή θέση της βυζαντινής αυτοκρατορίας στα χρόνια του Ηρακλείου και να αναγνωρίζουν τις ενέργειές του για έξοδο από την κρίση. 2. Να γνωρίζουν τον θεσμό των θεμάτων και να αξιολογούν την εφαρμογή του στη στρατιωτική και διοικητική οργάνωση του κράτους. 3. Να διακρίνουν τον τρόπο μετάβασης από τη ρωμαϊκή στη μεσαιωνική ελληνική αυτοκρατορία και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της.	1. Να συντάξουν οι μαθητές μία παράγραφο στην οποία θα αναφέρουν πότε δημιουργήθηκαν τα πρώτα θέματα και ποια ανάγκη οδήγησε στη δημιουργίας τους. 2. Αναζητούνται διαφορές και ομοιότητες στον τρόπο απεικόνισης του ηγέτη (βασιλιά Πέρση / αυτοκράτορα Βυζαντινού) σε σκηνές μάχης και γίνεται προσπάθεια να ερμηνευτούν αυτές.

	4. Να συνδέουν την εποχή της συριακής δυναστείας με τον εξελληνισμό του Βυζαντίου. 5. Να είναι ενήμεροι για τους γειτονικούς λαούς που απειλούσαν το Βυζάντιο.	
Σλάβοι και Βούλγαροι στον περίγυρο του Βυζαντίου (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν τις συνθήκες εμφάνισης των Σλάβων στα Βαλκάνια. 2. Να διακρίνουν τις προϋποθέσεις δημιουργίας του βουλγαρικού κράτους. 3. Να έχουν μια συνολική εικόνα της εξέλιξης των βαλκανικών λαών κατά τη μεσαιωνική περίοδο 4. Να αξιολογούν την πολιτική που εφάρμοσε το βυζαντινό κράτος έναντι των γειτόνων. 5. Να διακρίνουν την επίδραση του Βυζαντίου στη συγκρότηση και εξέλιξη των Βαλκανικών κρατών. 7. Να έχουν εικόνα της εθνολογικής σύστασης του πληθυσμού της βυζαντινής αυτοκρατορίας.	1. Με τη βοήθεια χαρτών γίνεται προσπάθεια να κατανοηθεί η φύση της σλαβικής εγκατάστασης στον ελλαδικό χώρο και οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτήν. 2. Μέσα από αποσπάσματα οι μαθητές καλούνται να βρουν πώς βλέπουν τους άλλους/Σλάβους οι Βυζαντινοί. 3. Μελετάται χάρτης της επέκτασης του βουλγαρικού κράτους παράλληλα με την αναφορά στις σχετικές ιστορικές εξελίξεις.
Η εμφάνιση του Ισλάμ και η εξάπλωση των Αράβων. Ο αραβικός πολιτισμός (1 ώρα)	1. Να αναγνωρίζουν τις συνθήκες εμφάνισης και εξάπλωσης του Ισλάμ και του ρόλου του στην ιστορία του μεσογειακού και ευρωπαϊκού κόσμου. 2.Να κατανοούν τη σημασία των όρων Ισλάμ και μουσουλμάνος στην ιστορική πορεία. 3. Να ελέγχουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ Ισλάμ-Βυζαντίου και Δύσης. 4.Να αξιολογούν την επίδραση του αραβικού πολιτισμού στην Ευρώπη.	1. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν τους λόγους της ταχύτατης διάδοσης του Ισλάμ κατά τον 7ο και τον 8ο αι, ενώ αξιοποιούνται και σχετικοί χάρτες. 2. Αναλαμβάνουν εργασίες στο σπίτι ομαδικές ή μη σχετικά με τη συμβολή του αραβικού κόσμου στις επιστήμες και μάλιστα τις θετικές αλλά και τα γράμματα ή τις τέχνες.
Η έριδα για τις εικόνες (Εικονομαχία) (1 ώρα)	1.Να κατανοούν τις συνθήκες εκδήλωσης και την έκταση της εικονομαχίας. 2.Να γνωρίζουν τη συγκρουσιακή σχέση που δημιουργεί στην κοινωνία η διαφορά αντιλήψεων και ιδεών. 3. Να διακρίνουν τον ρόλο της πίστης στην βυζαντινή κοινωνία. 4. Να αξιολογούν τα αποτελέσματα της εικονομαχίας και την επίδρασή της στην τέχνη.	1. Να χωριστεί η τάξη σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα θα αναλάβει να παρουσιάσει τις θέσεις των εικονομάχων και η άλλη των εικονολατρών. 2. Με αφορμή διατυπωμένες από τους σύγχρονους ερευνητές απόψεις καλούνται οι μαθητές να εξηγήσουν ποια πολιτική αναγκαιότητα επέβαλε την εικονομαχία.
Η Μεσαιωνική Ευρώπη: Από τη μετανάστευση των λαών στο βασίλειο των Φράγκων (4ος-10ος αι.). Πολιτικές και εκκλησιαστικές δομές (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν την έλευση των γερμανικών λαών στον ευρωπαϊκό χώρο και να αξιολογούν τις επιπτώσεις της. 2. Να περιγράφουν τις συνθήκες δημιουργίας του βασιλείου των Φράγκων και της αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου. 3. Να κατανοούν τον όρο «Καρολίδεια Αναγέννηση». 4. Να αξιολογούν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα	1. Αξιοποιώντας αφηγήσεις σχετικά με την εισβολή των γερμανικών φύλων, οι μαθητές αναπλάθουν την περιοχή της Γαλατίας του 5ου αιώνα και την εντοπίζουν στον χάρτη (http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/xartes/byzantio%20395.htm) Ενδεικτικά προτείνεται η αφήγηση του επισκόπου του

	της δυτικής μεσαιωνικής κοινωνίας. 5. Να κατανοούν τον όρο «φεουδαρχία» και να τον εντάσσουν στο ευρύ κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο οργάνωσης του δυτικού μεσαιωνικού κόσμου. 6. Να είναι ενήμεροι για τη δημιουργία της «Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους» από τον Όθωνα Α΄ και για τις διπλωματικές σχέσεις του με το Βυζάντιο.	Άουχ στο έργο του Ζακ Λε Γκοφ. Τοποθετούν στο χάρτη την πρωτεύουσα του Καρλομάγνου, αναγράφουν τους λαούς που εισβάλλουν στον ευρωπαϊκό χώρο την εποχή των διαδόχων του Καρλομάγνου. Εναλλακτικά εργάζονται με το εκπαιδευτικό λογισμικό «Περιπλάνηση στο Χωρο-Χρόνο» (DVD-ROM). Καλούνται να αναφέρουν πληροφορίες που γνωρίζουν για τις περιοχές του χάρτη σήμερα και ποιοι λαοί τις κατοικούν. 2. Καλούνται οι μαθητές να συντάξουν μία παράγραφο για τους παράγοντες που συνέβαλαν στη διάσωση των κλασικών γραμμάτων μετά τον 5^{ο} αιώνα. 3. Να γίνει συζήτηση για τη δομή της φεουδαρχικής κοινωνίας.
Επιδράσεις του Βυζαντίου στους σλαβικούς λαούς: Ο εκχριστιανισμός Μοραβών και Βουλγάρων (1 ώρα)	1.Να αξιολογούν τη σημασία της διάδοσης του χριστιανισμού στους σλαβικούς λαούς. 2.Να διακρίνουν τη συμβολή του Βυζαντίου στην πνευματική συγκρότηση της ΝΑ Ευρώπης. 3.Να αναγνωρίζουν τις μεθόδους διάδοσης του χριστιανισμού.	1. Δίνονται εργασίες κατά ομάδες στους μαθητές με θέματα που αφορούν στις συνθήκες εκχριστιανισμού των συγκεκριμένων λαών: η διαμόρφωση του σλαβικού αλφαβήτου, η ζωή και το έργο των δύο ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου, η αντίδραση της Παπικής Εκκλησίας στο έργο της μετάφρασης των λειτουργικών κειμένων στη σλαβική κ.α.
9ος -10ος αιώνας: Η μεγάλη ακμή του Βυζαντίου (1 ώρα)	1. Να αντιληφθούν τον διμέτωπο αγώνα του Βυζαντίου στα Βαλκάνια και την Ανατολή και να αξιολογούν τη σημασία της επανάκτησης βυζαντινών εδαφών. 2. Να αξιολογήσουν τις σχέσεις μεταξύ Βυζαντίου και Δύσης στο πλαίσιο της πολιτικής των Μακεδόνων για την προάσπιση των βυζαντινών κτήσεων στην Ιταλία. 3.Να γνωρίζουν τη συμβολή των μεγάλων στρατηγών-αυτοκρατόρων στην ακμή του βυζαντίου.	1. Οι μαθητές εντοπίζουν στον χάρτη τις περιοχές που έγιναν οι μεγάλες συγκρούσεις με τους Άραβες. 2. Βρίσκουν και μελετούν στο σχολικό εγχειρίδιο της Λογοτεχνίας αποσπάσματα από ακριτικά έπη και προσπαθούν να εξαγάγουν από αυτά συμπεράσματα ιστορικού χαρακτήρα.
Ο εκχριστιανισμός των Ρώσων (1 ώρα)	1. .Να περιγράφουν τη διαδικασία του εκχριστιανισμού των Ρώσων. 2. Να αναγνωρίζουν τη σημασία του εκχριστιανισμού των Ρώσων για τον πολιτισμό τους. 3. Να αξιολογούν τις συνέπειες του εκχριστιανισμού των Ρώσων στις	Να γίνει συζήτηση για τις ρωσοβυζαντινές εμπορικές σχέσεις και τη συμβολή τους στη σύσφιγξη των σχέσεων των δύο λαών και στον εκχριστιανισμό των Ρώσων.

	εμπορικές σχέσεις Βυζαντίου-Ρωσίας.	
Η πολιτική των Μακεδόνων: κράτος (νομοθεσία) - κοινωνία-οικονομία (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν το νομοθετικό έργο των Μακεδόνων και να αξιολογούν τον χαρακτήρα και την σημασία του για την ενίσχυση του κράτους. 2. Να αξιολογούν την πολιτική προστασίας των ελεύθερων αγροτών που εφάρμοσαν οι Μακεδόνες. 3. Να κατανοούν τη συγκρότηση της οικονομικής δομής του βυζαντινού κράτους. 4. Να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ πόλης και υπαίθρου σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.	Οι μαθητές καλούνται να προσδιορίσουν τη συμβολή του Νικηφόρου Φωκά και του Βασίλειου Β' στην ενίσχυση του κράτους. Να παρουσιάσουν οι μαθητές τις κυριότερες μεταβολές στην οικονομία.
Η πνευματική αναγέννηση της εποχής των Μακεδόνων (1 ώρα)	1. Να είναι ενήμεροι για τις εξελίξεις στον πνευματικό και πολιτισμικό τομέα, ώστε να κατανοούν το περιεχόμενο της έννοιας της «αναγέννησης» κατά την εποχή των Μακεδόνων 2. Να γνωρίζουν τις πνευματικές τάσεις της εποχής	Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με καλλιτεχνικά έργα της εποχής και ιδιαίτερα της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής/ αγιογραφίας και της μικροτεχνίας και εξαγάγουν συμπεράσματα σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούσαν σε αυτήν (ιδεολογικές, οικονομικές κ.α.)
Ο 11ος αι. και η σημασία του (1 ώρα)	1. Να κατανοούν τις συνθήκες που οδήγησαν στην εξασθένιση του Βυζαντίου 2. Να απαριθμούν τα νέα εχθρικά μέτωπα που έχουν αναπτυχθεί σε Ανατολή (Σελτζούκοι) και Δύση (Νορμανδοί) 3. Να αξιολογούν τις συνέπειες της ήττας των Βυζαντινών στο Ματζικέρτ 4. Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν στο Σχίσμα των Εκκλησιών και τις συνέπειές του σε πολιτικό και πνευματικό επίπεδο.	1. Δίνονται αποσπάσματα από έργα χρονογράφων και ιστορικών της εποχής σχετικά με τη μάχη του Ματζικέρτ και τις συνέπειές της. 2. Δίνεται εργασία σχετικά με τη σταδιακή απομάκρυνση της Εκκλησίας της Ρώμης από εκείνη της Κωνσταντινούπολης. ήδη από τον 4ο αιώνα.
Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: Ο ρόλος των Κομνηνών (1 ώρα)	1. Να σκιαγραφούν τις πολυμέτωπες απειλές που αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί στον βαλκανικό χώρο, την Ανατολή και τη Δύση και να αξιολογούν την ήττα στο Μυριοκέφαλο 2. Να γνωρίζουν τις προσπάθειες των Κομνηνών για την αναδιοργάνωση του κράτους 3. Να κατανοούν τον θεσμό της πρόνοιας και την οικονομικο-κοινωνική σημασία του 4. Να διακρίνουν την εξέλιξη της βυζαντινής διπλωματίας 5. Να αναγνωρίζουν τους όρους της οικονομικής επέκτασης των ιταλικών πόλεων και των συνεπειών της για τη βυζαντινή οικονομία.	1. Οι μαθητές εντοπίζουν σε απόσπασμα από το χρυσόβουλο του 1082 τα προνόμια που δόθηκαν στους Ενετούς στην άσκηση της εμπορικής τους δραστηριότητας. 2. Δίνεται εργασία σχετικά με την εμπορική δράση των ιταλικών πόλεων στον τότε γνωστό κόσμο, την πολιτιστική και πνευματική τους ακτινοβολία, τη ζωή σε αυτές κ.ο.κ.

Το «κίνημα» των Σταυροφοριών: αίτια και συνέπειες (1 ώρα)	1. Να διερευνούν τον χαρακτήρα των Σταυροφοριών. 2. Να αξιολογούν τα αποτελέσματά τους 3. Να γνωρίζουν την έννοια του θρησκευτικού πολέμου.	1. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να χαρακτηρίσουν την εξωτερική πολιτική του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού με αξιοποίηση της ιστορικής αφήγησης και σχετικού παραθέματος. 2. Παρατηρούν και σχολιάζουν παραστάσεις σταυροφόρων σε έργα τέχνης της μεσαιωνικής εποχής. Περιγράφουν τη στρατιωτική εξάρτυση, τον οπλισμό, τον τρόπο απόδοσής τους από τους καλλιτέχνες. Συγκρίνουν τις παραστάσεις των σταυροφόρων στα έργα τέχνης με τον τρόπο απόδοσης των σταυροφόρων σε ταινίες ή παιχνίδια. 3. Καλούνται να διερευνήσουν τα θρησκευτικά, δημογραφικά και υλικά κίνητρα των Σταυροφοριών, αξιοποιώντας πληροφορίες από ποικίλες πηγές. Ενδεικτικά αναφέρεται το έργο του Λε Γκοφ.

Η 4η σταυροφορία και οι επιπτώσεις της. Ο διαμελισμός της βυζαντινής αυτοκρατορίας (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν την εξέλιξη της 4ης Σταυροφορίας και να κατανοούν τους λόγους που οδήγησαν στην Άλωση της Κωνσταντινούπολης. 2. Να αξιολογούν τον ρόλο των δυτικών δυνάμεων και την εμπλοκή των Βυζαντινών στο πλαίσιο της 4η Σταυροφορίας. 3. Να αναγνωρίζουν τις συνέπειες της Άλωσης σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. 4. Να περιγράφουν τα ποικίλα λατινικά και ελληνικά κρατίδια και τις περιοχές υπό ξένη κυριαρχία, όπως διαμορφώθηκαν μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης	1. Αξιοποιώντας σχετικές ιστορικές πηγές οι μαθητές δραστηριοποιούνται σε παιχνίδι ρόλων: Λατίνοι και Βυζαντινοί στρατιώτες γράφουν στο ημερολόγιό τους για τη ζωή μετά την Άλωση του 1204. 2.Οι μαθητές καλούνται να συντάξουν μία παράγραφο σχολιάζοντας αποσπάσματα από τα χρονικά που έγραψαν οι σταυροφόροι αλλά και οι βυζαντινοί συγγραφείς.
Εμφάνιση και εξάπλωση των Οθωμανών (1 ώρα)	1. Να είναι ενήμεροι για την πορεία εξέλιξης των τουρκικών φύλων (μεταξύ άλλων και των Σελτζούκων) και της επικράτησης των Οθωμανών από την Ανατολία έως την κατάκτηση της Μ. Ασίας και την προώθησή τους στα Βαλκάνια. 2. Να κατανοούν τις συνθήκες που οδήγησαν στην αυξανόμενη δύναμη των Οθωμανών. 3. Να γνωρίζουν όρους, που σηματοδότησαν την παρουσία των Οθωμανών στον ελληνικό χώρο.	1. Ο 1. Αξιολογούν -γραπτά σε δομημένη παράγραφο- την κοινωνική κατάσταση των κατοίκων της αυτοκρατορίας σε συνδυασμό με την έλλειψη πρόσβασης τους στην εκπαίδευση 2. Αξιοποιώντας τις ιστορικές γνώσεις και από προηγούμενη ενότητα, εντοπίζουν παράγοντες που ευνόησαν την εξάπλωση των Οθωμανών. Αφού

		παρουσιάσουν τα ευρήματά τους, τα κατατάσσουν αξιολογικά μέσα από διάλογο.
Οι προσπάθειες ανασυγκρότησης. Η δυναστεία των Παλαιολόγων (2 ώρες)	1. Να περιγράφουν την πολιτική, που εφάρμοσαν οι Παλαιολόγοι προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους Οθωμανούς. 2. Να διακρίνουν τα προβλήματα της βυζαντινής κοινωνίας 3. Να είναι ενήμεροι για τις πολεμικές και οικονομικές δυνατότητες του βυζαντινού κράτους . 4. Να αξιολογούν τον ρόλο της ορθόδοξης Εκκλησίας έναντι της φιλοδυτικής πολιτικής των Παλαιολόγων . 5. Να γνωρίζουν τη σερβική απειλή και την εξέλιξή της.	1. Εργάζονται σε ομάδες, ώστε να συνθέσουν συνοπτικά την εσωτερική και εξωτερική πολιτική (με έμφαση στη διπλωματία) των κυριότερων εκπροσώπων της δυναστείας των Παλαιολόγων. Εντοπίζονται οι βασικότερες αδυναμίες και οι θετικές επιλογές της πολιτικής τους μέσα από συζήτηση. 2. Ενθαρρύνονται σε συζήτηση για τον ρόλο της Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης έναντι της φιλοδυτικής πολιτικής των Παλαιολόγων με αφορμή κείμενα της εποχής. Ενδεικτικά προτείνεται η αφήγηση του ιστορικού Δούκα για τον Γεώργιο Σχολάριο. 3. Καταγράφουν τα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα του βυζαντινού κράτους που διαπιστώνονται από την ιστορική αφήγηση και άλλες πηγές. Τα ιεραρχούν αξιολογικά μέσα από διάλογο. 4. Αξιοποιούν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Γεωργίου Γεμιστού, του Γεωργίου Σχολάριου, του Μανουήλ Χρυσολωρά, ώστε να κατανοήσουν σημαντικές ιδέες της εποχής
Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς (1 ώρα)	1. Να περιγράφουν το ιστορικό γεγονός της Άλωσης από την άποψη των πολεμικών γεγονότων. 2. Να αξιολογούν τη σπουδαιότητα της πολεμικής τεχνολογίας. 3. Να διακρίνουν τον ρόλο των δυνάμεων της Δύσης. 5. Να εμβαθύνουν στις συνέπειες της Άλωσης για τον ελληνισμό και τη Δύση.	1. Οι μαθητές ενθαρρύνονται σε σύνθεση πληροφοριών από ιστορικές πηγές για να γίνει παρουσίαση της κατάστασης στην πολιορκούμενη Κωνσταντινούπολη. Συμπληρωματικά μπορούν να αξιοποιηθούν αναπαραστάσεις των τειχών της Πόλης και διαδραστικός χάρτης. 2. Συζητούν τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα από την Άλωση που απηχούνται σε ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα επιλογής του διδάσκοντα. 3. Παρακολουθούν και συζητούν εκπαιδευτική ταινία

		30' για τα αίτια πτώσης του Βυζαντίου. Καλούνται να δημιουργήσουν χρονογραμμή (γραπτή ή ψηφιακή) με σημαντικά γεγονότα και πρόσωπα από την ως τώρα διδαχθείσα ύλη.

Ο Ελληνισμός μετά την Άλωση της Κωνσταντινού πολης: η οθωμανική και η βενετική κυριαρχία (2 ώρες)	1. Να εντοπίζουν τις περιοχές εγκαθίδρυσης βενετικής και οθωμανικής κυριαρχίας. 2. Να συγκρίνουν τις συνθήκες οργάνωσης των βενετοκρατούμενων και οθωμανοκρατούμενων περιοχών. 3. Να αναγνωρίζουν τις συνθήκες επιβίωσης του ελληνισμού υπό ξένη κυριαρχία. 4. Να διακρίνουν τον ρόλο της Εκκλησίας και των κοινοτήτων. 5. Να αξιολογούν τους παράγοντες στήριξης και ανανέωσης του ελληνισμού (Φαναριώτες, κ.α). 6. Να είναι ενήμεροι για την εξέλιξη της παιδείας του ελληνισμού στο πλαίσιο των ξενοκρατούμενων περιοχών. 7. Να επισημαίνουν τα στοιχεία που δέχθηκε ο ελληνισμός από τους ξένους κυριάρχους.	1.Συζητούν σχετικά με την παραχώρηση κοσμικής εξουσίας στην Ορθόδοξη Εκκλησία και τον θεσμό των κοινοτήτων στον υπό οθωμανική κυριαρχία ελληνισμό. 2. Με αφορμή ιστορική πηγή, γίνεται διάλογος σχετικά με τη ζωή των κοινωνικών ομάδων στις βενετοκρατούμενες περιοχές. 3. Μελετούν τη βιογραφία του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου και συλλογές έργων του, συζητούν για τη ζωή του καλλιτέχνη στην βενετοκρατούμενη Κρήτη και στη Δύση του 16ου αιώνα. 4. Διερευνούν αν υπήρχαν εμπορικοί συνεταιρισμοί στην περιοχή τους κατά τη διάρκεια της οθωμανικής / βενετικής κυριαρχίας. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή.
Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο (2 ώρες)	1. Να περιγράφουν πτυχές της καθημερινής ζωής των Βυζαντινών. 2. Να ερμηνεύουν τον χαρακτήρα της βυζαντινής κοινωνίας 3. Να συγκρίνουν τις διαφορές σε θέματα της καθημερινής ζωής στο βυζάντιο και σήμερα.	1. Εργάζονται στο εκπαιδευτικό λογισμικό «Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου». Σε ομάδες (8) αναλαμβάνουν από μια δραστηριότητα και καταγράφουν τι έμαθαν. Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα παρουσιάζει στην τάξη το κείμενο. 2. Προμηθεύονται ποικίλο υλικό, έντυπο και ψηφιακό, για διάφορες όψεις της καθημερινής ζωής (οικογένεια, εκπαίδευση, κοινωνική περίθαλψη, στρατιωτική ζωή, εμπόριο, βυζαντινό νόμισμα, υφαντική τέχνη, ψυχαγωγία, γαστρονομία, μοναχισμός κλπ). Αξιοποιώντας και το υλικό του βιβλίου, καλούνται να παρουσιάσουν ανά ομάδα ένα πολυτροπικό κείμενο σε αφίσα (χάρτινη ή ψηφιακή) με το θέμα που επέλεξαν, αναφέροντας και τις πηγές. Συζητούν ομοιότητες / διαφορές που εντόπισαν σε σχέση με τη ζωή σήμερα. 3. Εργάζονται στο εκπαιδευτικό λογισμικό «Θεόδωρος: Στα βήματα

		ενός μοναχού του 10ου αιώνα». Ολοκληρώνοντας τις δραστηριότητες, καλούνται να συζητήσουν για τη ζωή των μοναχών αξιοποιώντας εμπειρίες ή γνώσεις τους για το μοναχισμό σήμερα. 4. Αναζητούν στην ως τώρα διδαχθείσα ύλη την παρουσία γυναικών. Αναζητούν επίσης σχετικές πληροφορίες στη βιβλιοθήκη και το διαδίκτυο και παρουσιάζουν τα ευρήματα και τα συμπεράσματά τους για τη θέση της γυναίκας στο Βυζάντιο.
Γράμματα, Τέχνες και Επιστήμες στο Βυζάντιο (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν τα είδη της βυζαντινής γραμματείας και τους σημαντικότερους εκπροσώπους της. 2. Να διακρίνουν τα διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής τέχνης και να αναγνωρίζουν όσα διατηρούνται μέχρι σήμερα. 3.. Να αξιολογούν την αξία της βυζαντινής τέχνης σε συνάφεια με τον χριστιανισμό 4. Να αναγνωρίζουν τη συμβολή των Βυζαντινών στη διάσωση των κλασικών γραμμάτων και στη συνέχεια της ελληνικής πνευματικής παράδοσης. 5. Να γνωρίζουν τους τομείς της επιστήμης που αναπτύχθηκαν στα χρόνια της αυτοκρατορίας.	1. Διαθέτοντας κατόψεις από χριστιανικούς ναούς με αντιπροσωπευτικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές με ναούς που γνωρίζουν. 2. Παρακολουθούν εικονική περιήγηση στην Αγία Σοφία. Κατονομάζουν αρχιτεκτονικά μέλη του ναού. 3. Σε διαθέσιμο εικονογραφικό υλικό (του βιβλίου ή επιπλέον επιλογής του διδάσκοντα), ενθαρρύνονται να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής εικονογραφίας. Η εργασία μπορεί να επεκταθεί με επίσκεψη σε ναό ή άλλο οικοδόμημα της μεσαιωνικής περιόδου για παρατήρηση της τεχνοτροπίας, διάκριση χριστιανικής και κοσμικής τέχνης, εντοπισμό στοιχείων που έχουν συνέχεια ως σήμερα. 4. Αναζητούν πληροφορίες για τον ναό της Αγίας Σοφίας του Κιέβου. Παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές με βυζαντινούς σταυροειδείς ναούς. Η εργασία μπορεί να επεκταθεί και σε άλλους χριστιανικούς ναούς, στη Ρωσία και τη Σερβία.
Η διαμόρφωση της Δυτικής Ευρώπης: Πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις (11^{ος} - 15^{ος} αι.) (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν σχηματικά τις πολιτικές εξελίξεις της συγκεκριμένης περιόδου. 2. Να προσδιορίζουν καθοριστικά για την οικονομική εξέλιξη των δυτικών κρατών γεγονότα, όπως π.χ. ο Μαύρος Θάνατος. 3. Να κατανοούν τον ρόλο των πόλεων στην ανάπτυξη της οικονομίας. 4. Να εξηγούν το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη με την κρίση του φεουδαρχικού συστήματος.	1. Έχοντας διαθέσιμες πληροφορίες από ποικίλες πηγές για σημαντικά εμπορικά κέντρα του μεσαίωνα στη δυτική Ευρώπη, παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε προβολή παρουσίασης. 2. Με αφετηρία τις γνώσεις τους για την πανδημία της μαύρης πανώλης εντοπίζουν και καταγράφουν τις προεκτάσεις της σε όλους τους τομείς του μεσαιωνικού

		πολιτισμού. 3. Μελετούν επιλεγμένους Χάρτες Ελευθεριών μεσαιωνικών πόλεων και ενθαρρύνονται σε διάλογο αξιοποιώντας τις ιστορικές γνώσεις τους για τη φεουδαρχική κοινωνία. . Σχηματίζουν πίνακα με στοιχεία για τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας των συντεχνιών στο Βυζάντιο και στη δυτική Ευρώπη.
Ο ρόλος της ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (1 ώρα)	1. Να εντοπίζουν τον ρόλο της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και του δυτικού μοναχισμού στη διαμόρφωση των κοινωνικών αντιλήψεων του δυτικού κόσμου. 2. Να αξιολογούν τη δράση του δυτικού μοναχισμού στην εκπαίδευση. 3. Να περιγράφουν τις συνθήκες δημιουργίας του παπικού κράτους. 4. Να εξηγούν την κρίση στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία κατά τον όψιμο Μεσαίωνα.	1. Αξιοποιώντας και τις γνώσεις τους για τον ρόλο της Εκκλησίας στη δυτική Ευρώπη κατά την προηγούμενη περίοδο, 5ο -10ο αιώνα, συντάσσουν μία παράγραφο με ανάλογο θέμα. 2. Μετά από διερεύνηση οι μαθητές καλούνται να αναφερθούν στην παρακμή του παπισμού κατά τον όψιμο Μεσαίωνα.
Ο δυτικός μεσαιωνικός πολιτισμός (2 ώρες)	1. Να γνωρίζουν τον πολιτισμό της μεσαιωνικής Ευρώπης στους τομείς της τέχνης, των γραμμάτων, της επιστήμης και να είναι ενήμεροι για την ίδρυση των πρώτων Πανεπιστημίων στην Ευρώπη. 2. Να περιγράφουν την καθημερινή ζωή του δυτικού μεσαιωνικού κόσμου και να την συγκρίνουν με αυτή του βυζαντινού. 3. Να γνωρίζουν εκπροσώπους της πνευματικής ζωής του δυτικού Μεσαίωνα. 4. Να αξιολογούν τη σημασία της επικράτησης των εθνικών γλωσσών στη διαμόρφωση των εθνικών ταυτοτήτων.	1. Αντιπαραβάλλουν ένα δημοφιλές στη δυτική και βυζαντινή τέχνη θρησκευτικό θέμα και εντοπίζουν ομοιότητες –διαφορές. Ενδεικτικά αναφέρεται ο Ευαγγελισμός. Ομοίως εργάζονται με ένα κοσμικό θέμα σε χειρόγραφα και τοιχογραφίες Ενδεικτικά αναφέρεται «Οι μουσικοί». Γράφουν τα συμπεράσματά τους. 2. Δημιουργούν πολυτροπικό κείμενο με τα τυπικά παραδείγματα της βυζαντινής, της ρομανικής και γοτθικής τέχνης αξιοποιώντας υλικό από το διαδίκτυο και βιβλία. 3. Αντιπαραβάλλουν χάρτες μεσαιωνικών πόλεων με τους χάρτες των ίδιων πόλεων σήμερα. Συγκρίνουν τη θέση των εμπορικών, θρησκευτικών, διοικητικών κέντρων και ενθαρρύνονται σε συμπεράσματα. 4. Με αφορμή το κείμενο του Le Goff για τα πανεπιστήμια του Μεσαίωνα καλούνται οι μαθητές να συζητήσουν τις αντιλήψεις που αποκαλύπτονται από την ονομασία που δόθηκε στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια (universitas) και στα αντίστοιχα βυζαντινά ιδρύματα (π.χ. πανδιδακτήριο).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη διδασκαλία της Ιστορίας απαιτείται η διαμόρφωση ενός εκσυγχρονισμένου πλαισίου το οποίο θα αποτελεί και τον γνώμονα με βάση τον οποίο θα επιλέγονται, θα διατάσσονται και θα

διαρθρώνονται τα περιεχόμενα του μαθήματος και θα καθορίζονται οι στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης.
Ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας δεν θα πρέπει να είναι δασκαλοκεντρικός και αφηγηματικός, διότι συνέπεια της πρακτικής αυτής είναι η συνεχής απομνημόνευση ονομάτων, όρων, χρονολογιών, η συσσώρευση ασύνδετων, κατά βάθος, γνωστικών στοιχείων και η μηχανιστική αναπαραγωγή τους κατά τη διαδικασία των εξετάσεων.
Στη σύγχρονη εποχή υπάρχουν πολλές και ποικίλες πηγές πληροφόρησης, οι οποίες προσφέρουν πληθώρα δεδομένων. Επομένως, στόχος δεν είναι πλέον η ποσοτική παροχή πληροφοριών, αλλά η επιλογή του ουσιώδους μέσα από το πλήθος των πληροφοριών.
Η μάθηση πρέπει να προσανατολίζεται στην κατανόηση της γνωστικής δομής του μαθήματος και στην ικανότητα του μαθητή να την αξιοποιεί για την επίλυση προβλημάτων και γενικότερα για την κοινωνικοποίησή του.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση δεν χρησιμοποιείται ως μέσον ιεράρχησης της ακαδημαϊκής θέσης των μαθητών, αλλά πρέπει να είναι αυθεντική και να διαπλέκεται με τη διαδικασία της μάθησης/διδασκαλίας. Χρησιμοποιεί πολλαπλά κριτήρια και συχνά προκύπτει από την παρατήρηση, καθώς και την ποιοτική και ποσοτική ανάλυση της συμπεριφοράς και του έργου των μαθητών. Πρέπει να είναι μία σχεδιασμένη και συνεχής δραστηριότητα, να αντανακλά τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Προγράμματος Σπουδών, να λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές και δημογραφικές διαφορές των μαθητών και να εμπλέκει ενεργά τους μαθητές.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι η διαμόρφωση ενεργών, δημοκρατικών πολιτών με κριτική ιστορική σκέψη και ιστορική συνείδηση. Επιπρόσθετα, σκοπός είναι οι μαθητές να κατακτήσουν ένα συγκροτημένο πλαίσιο ιστορικής γνώσης της εθνικής και τοπικής ιστορίας σε σύνδεση με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. Κατανοώντας βασικές έννοιες του ιστορικού χώρου, του ιστορικού χρόνου και της αιτιότητας να μπορούν να ερμηνεύουν ιστορικές πληροφορίες και να τις εντάσσουν στο κατάλληλο κάθε φορά χωροχρονικό ιστορικό πλαίσιο. Επιδιώκεται, επίσης, η βαθύτερη κατανόηση των ιστορικών ζητημάτων και της πολυπλοκότητάς τους, με ταυτόχρονη διαμόρφωση της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στόχοι του μαθήματος είναι:
- να κατανοούν οι μαθητές ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας των ανθρώπινων κοινωνιών
- να αντιλαμβάνονται τους ποικίλους παράγοντες (κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, πολιτισμικούς κλπ) που επηρεάζουν τις σύγχρονες καταστάσεις του εθνικού τους περιβάλλοντος, συνδέοντας τα ιστορικά γεγονότα με την επικαιρότητα
- να μάθουν να χρησιμοποιούν το ειδικό λεξιλόγιο και την καθιερωμένη ορολογία της ιστορικής επιστήμης

- να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να σχολιάζουν, κατά τη μελέτη των ιστορικών φαινομένων, τα αίτια και τα αποτελέσματα, τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των ιστορικών γεγονότων
- να σέβονται τις ιδιαιτερότητες (θρησκευτικές και πολιτισμικές) των λαών και να γαλουχούνται με τις αξίες του σεβασμού, της αλληλεγγύης, της ισότητας, της υπευθυνότητας, της ελευθερίας και να απορρίπτουν τις στερεοτυπικές αντιλήψεις
- να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη σπουδή του παρελθόντος ως παράγοντα απόκτησης αυτογνωσίας και κατανόησης της κοινωνίας

να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	Οι μαθητές να είναι σε θέση:	
Η Ευρώπη στους Νεότερους Χρόνους (15^{ος}-18^{ος} αιώνας) (3 ώρες)		
Οι μεγάλες Γεωγραφικές Ανακαλύψεις. Αναγέννηση και Ανθρωπισμός (2 ώρες)	1. Να αποκτούν μία συνολική εικόνα για τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις 2. Να γνωρίζουν τις συνέπειες των ανακαλύψεων για την παγκόσμια ιστορία. 3. Να αντιλαμβάνονται τη σημασία της Αναγέννησης για το σύγχρονο κόσμο.	1. Να κατασκευάσουν χάρτη με τις κυριότερες περιοχές που ανακάλυψαν οι κονκισταδόρες 2. Να καταγράψουν τα υλικά αγαθά της καθημερινότητας που δεν θα υπήρχαν χωρίς τις ανακαλύψεις 3. Να παρουσιάσουν έργα τέχνης (αρχιτεκτονικής-ζωγραφικής-γλυπτικής) της Αναγέννησης και να συζητήσουν την έκφραση του πνεύματος της εποχής σε αυτά 4. Να αναζητήσουν πληροφορίες για τους κυριότερους εκπροσώπους της Αναγέννησης και να συζητήσουν τη σχέση της καλλιτεχνικής τους δημιουργίας με το αναγεννησιακό πνεύμα.
Θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις από τον 15^{ο} ως τον 18^{ο} αιώνα 1 ώρα	1. Να αξιολογούν τα αίτια και τη σημασία της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης. 2. Να παραθέτουν τις σημαντικότερες πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις από τον 15^{ο} ως τον 18^{ο} αιώνα.	1. Να ανατεθούν εργασίες με στόχο την καταγραφή των βασικών αρχών της διδασκαλίας του Λούθηρου και του Καλβίνου σε αντιπαραβολή με τα μέτρα που χρησιμοποίησε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία για να επιβάλει την Καθολική Μεταρρύθμιση 2. Να συγκρίνουν τα καλλιτεχνικά

		ρεύματα του Μπαρόκ και του Ροκοκό. 3. Να καταρτίσουν πίνακα με τις σημαντικότερες συνθήκες της περιόδου που υπογράφηκαν μεταξύ των κρατών.
Από τον Διαφωτισμό ως το τέλος των Ναπολεόντειων Πολέμων (3 ώρες)		
Ο Διαφωτισμός 1 ώρα	1. Να αναλύουν τις προϋποθέσεις εξάπλωσης του Διαφωτισμού. 2. Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά και τους κύριους εκπροσώπους του.	1. Να συζητήσουν την επίδραση των φυσικών επιστημών στη διαμόρφωση των βασικών αρχών του Διαφωτισμού. 2. Να επιλέξουν κείμενα των Διαφωτιστών με βάση τα οποία να αποδελτιώσουν τις πολιτικές και κοινωνικές τους απόψεις.
Η Αμερικανική Επανάσταση 1 ώρα	1. Να γνωρίζουν τις συνθήκες εκδήλωσης της Αμερικανικής Επανάστασης και τις βασικές πολιτικές αρχές που καθιέρωσε. 2. Να εμπεδώσουν τη σημασία της για την παγκόσμια ιστορία.	1. Να δημιουργήσουν χρονολογικούς πίνακες με τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην Αμερικανική Επανάσταση. 2. Να μελετήσουν τον τρόπο με τον οποίο η Αμερικανική Επανάσταση αποτυπώνεται στη λογοτεχνία της εποχής. 3. Να συντάξουν εργασία με θέμα την επίδραση της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας στα σύγχρονα συντάγματα.
Η Γαλλική Επανάσταση 1 ώρα	1. Να κατανοούν τις αιτίες που οδήγησαν στην εκδήλωση της Γαλλικής Επανάστασης και τις βασικές αρχές που καθιέρωσε. 2. Να αποτιμούν τη σημασία της για την παγκόσμια ιστορία.	1. Να δημιουργήσουν χρονολογικό πίνακα με τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα της Γαλλικής Επανάστασης. 2. Να κατασκευάσουν σκαρίφημα με τη σύνθεση του γαλλικού κοινοβουλίου κατά τις διάφορες φάσεις της Γαλλικής Επανάστασης 3. Να προσδιορίσουν τους όρους *φιλελεύθερος, συντηρητικός, ελευθερία, ισότητα, αδελφοσύνη* και να συζητήσουν τη χρήση τους από τα σύγχρονα κράτη.
Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και τα επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη κατά το 19ο αιώνα (5 ώρες)		
Ο Ελληνισμός από τα μέσα του 18ου ως τις αρχές του 19ου αιώνα. Νεοελληνικός Διαφωτισμός	1. Να γνωρίζουν τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων ως τις αρχές του 19ου αιώνα . 2. Να αξιολογούν την επίδραση	1. Να συλλέξουν δημοτικά τραγούδια και εικαστικά έργα που αποδίδουν τη ζωή των υπόδουλων Ελλήνων

(1 ώρα)	της Γαλλικής Επανάστασης και του Νεοελληνικού Διαφωτισμού στην ιδεολογική προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης.	2. Να μελετήσουν τη *Χάρτα* και τον *Θούριο* του Ρήγα Φεραίου και να εντοπίσουν τις επιδράσεις της Γαλλικής Επανάστασης στα έργα αυτά. 3. Να αξιοποιήσουν κείμενα των κυριότερων εκπροσώπων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού που καταδεικνύουν την επίδραση του Γαλλικού Διαφωτισμού στο έργο τους.
Η Φιλική Εταιρεία και οι σημαντικότεροι σταθμοί στην εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης 1 ώρα	1. Να είναι ενήμεροι για την ίδρυση, την οργάνωση και τις επιδιώξεις της Φιλικής Εταιρείας. 2. Να γνωρίζουν τα κυριότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης και τη σημασία τους για την πορεία του εθνικού ζητήματος.	1. Να κάνουν εργασία με θέμα την καταγραφή των αρχών της Φιλικής Εταιρείας, μελετώντας αποσπάσματα από τον *Όρκο των Φιλικών.* 2. Να συντάξουν χρονολόγιο της Ελληνικής Επανάστασης με τα κυριότερα πολεμικά και πολιτικά γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκειά της. 3. Να δουν εικαστικό υλικό για την Ελληνική Επανάσταση (απεικονίσεις μαχών, προσωπογραφίες πρωταγωνιστών, σημαίες και λάβαρα) και να το συνδέσουν με τα γεγονότα της περιόδου 4. Από τα απομνημονεύματα αγωνιστών της Επανάστασης, να μελετήσουν αποσπάσματα που αποτυπώνουν τον αγώνα και τις συνθήκες ζωής των επαναστατημένων Ελλήνων. 5. Μέσα από την ανάγνωση ποιημάτων να καταγράψουν τις υψηλές αξίες και τα ιδανικά για τα οποία θυσιάστηκαν οι Έλληνες.
Πολιτειακή οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων 1 ώρα	1. Να κρίνουν τις εμφύλιες διαμάχες που ξέσπασαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης. 2. Να αποτιμούν τις σημαντικότερες αποφάσεις των Εθνοσυνελεύσεων.	1. Να κατασκευάσουν διάγραμμα με τις αντιτιθέμενες παρατάξεις και τους επικεφαλής τους. 2. Αξιοποιώντας τα απομνημονεύματα αγωνιστών της Επανάστασης, να καταγράψουν τις επιπτώσεις της εμφύλιας διαμάχης στην πορεία της Επανάστασης. 3. Να κατασκευάσουν διάγραμμα με τις Εθνοσυνελεύσεις και τα συντάγματα που συντάχτηκαν.

		4. Να εντοπίσουν τις επιρροές του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στη διακήρυξη της Α΄ Εθνοσυνέλευσης και στα Συντάγματα της Επανάστασης.
Ευρωπαϊκή διπλωματία και το κίνημα του Φιλελληνισμού 1 ώρα	1. Να γνωρίζουν το κίνημα του Φιλελληνισμού. 2. Να αντιλαμβάνονται τη σημασία της στάσης των ευρωπαϊκών δυνάμεων και του κινήματος του Φιλελληνισμού για τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.	1. Να κατασκευάσουν πίνακα στον οποίο να αντιπαραβάλλονται οι απόψεις της Ιερής Συμμαχίας και του Γεώργιου Κάνιγκ. 2. Μέσα από αποσπάσματα κειμένων Φιλελλήνων να αποτυπώσουν το κλίμα που είχε διαμορφωθεί στην Ευρώπη για την Ελληνική Επανάσταση. 3. Να καταγράψουν τις απόψεις των Φιλελλήνων για την επαναστατημένη Ελλάδα 4. Να παρουσιάσουν τις απόψεις των επαναστατημένων Ελλήνων για το Φιλελληνισμό και τους Φιλέλληνες με βάση απομνημονεύματα αγωνιστών.
Επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη κατά το 19^{ο} αιώνα 1 ώρα	1. Να γνωρίζουν τα αίτια των εθνικών (1820-1821) και των κοινωνικών επαναστάσεων (1830 και 1848) στην Ευρώπη. 2. Να αξιολογούν τη σημασία των επαναστάσεων για τους λαούς της Ευρώπης.	1. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα σημαντικότερα επαναστατικά κέντρα του 1830 και του 1848 2. Να παρουσιάσουν τις ηγετικές μορφές των επαναστατικών κινημάτων και να συσχετίσουν τις ιδέες τους με τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης.
Οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη και στον κόσμο κατά το 19^{ο} αιώνα (2 ώρες)		
Βιομηχανική Επανάσταση. Οι κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τα αίτια, τα κύρια γνωρίσματα της Βιομηχανικής Επανάστασης και τα σημαντικότερα επιτεύγματά της. 2. Να αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές συνέπειες της Βιομηχανικής Επανάστασης και να τις συσχετίσουν με την εμφάνιση των σοσιαλιστικών ιδεών.	1. Να καταρτίσουν πίνακα με τις αλλαγές που επέφερε η εκβιομηχάνιση. 2. Να καταγράψουν τις επιπτώσεις της εκβιομηχάνισης στη ζωή των ανθρώπων μέσα από λογοτεχνικά και εικαστικά έργα.
Νέα εθνικά κράτη στην Ευρώπη και ανάπτυξη της αποικιοκρατίας (1 ώρα)	1. Να αντιλαμβάνονται τις συνθήκες δημιουργίας εθνικών κρατών στην Κεντρική και Νότια Ευρώπη και στα Βαλκάνια. 2. Να εμπεδώσουν τις αιτίες και	1. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν στη Δυτική και Νοτιοανατολική Ευρώπη. 2. Να εντοπίσουν στον χάρτη τις αποικίες των ευρωπαϊκών

	τις συνέπειες της Αποικιοκρατίας.	κρατών. 3. Να συγκρίνουν τα χαρακτηριστικά των αποικιών του 19ου αιώνα με εκείνα των αποικιών της αρχαίας Ελλάδας και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές.
Το ελληνικό κράτος από την ίδρυσή του ως τις αρχές του 20ου αιώνα (5 ώρες)		
Ο Ιωάννης Καποδίστριας ως κυβερνήτης της Ελλάδας (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν για την οργάνωση του νεοελληνικού κράτους από τον Ιωάννη Καποδίστρια. 2. Να αποτιμούν το έργο του Ι. Καποδίστρια 3. Να προσδιορίζουν τα αίτια της αντίδρασης στο έργο του Ι. Καποδίστρια.	1. Να περιγράψουν την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα, κατά την άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια. 2. Να συντάξουν πίνακα με τα μέτρα του Ιωάννη Καποδίστρια για την παιδεία, την οικονομία, τη διοίκηση κ.λπ. 3. Με βάση απομνημονεύματα, να καταγράψουν τους λόγους που συντέλεσαν στη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια. 4. Σε ένα παιγνίδι ρόλων να αντιπαραθέσουν τα επιχειρήματα υπέρ και κατά των επιλογών του Καποδίστρια. 5. Με τη βοήθεια χάρτη να εντοπίσουν τα όρια του πρώτου νεοελληνικού κράτους και να συζητήσουν για την επάρκειά τους.
Από την άφιξη του Όθωνα (1833) έως την έξωσή του (1862) (1 ώρα)	1. Να μάθουν για το έργο της Αντιβασιλείας. 2. Να αντιλαμβάνονται τα αίτια της Επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου. 3. Να αποτιμούν τη σημασία της καθιέρωσης της συνταγματικής μοναρχίας.	1. Να περιγράψουν τα γεγονότα της επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου μέσα από τον τύπο της εποχής και από απομνημονεύματα. 2. Να δουν εικαστικά έργα για την επανάσταση του 1843.
Από την έξωση του Όθωνα (1862) ως το κίνημα στο Γουδί (1909) (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τις βασικές αρχές του συντάγματος του 1864. 2. Να είναι ενήμεροι για τη συμβολή του Χαρίλαου Τρικούπη στη συγκρότηση ενός σύγχρονου κράτους.	1. Να συγκρίνουν τα πολιτεύματα που καθιέρωσαν τα Συντάγματα του 1844 και 1864. 2. Να βρουν παροιμιώδεις φράσεις του Χαρίλαου Τρικούπη. 3. Να συγκεντρώσουν γελοιογραφίες που σατιρίζουν την πολιτική του Χ. Τρικούπη 4. Σε ένα παιγνίδι ρόλων να

		αντιπαραθέσουν τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της πολιτικής του Χαρίλαου Τρικούπη.
Το Κρητικό Ζήτημα. Εθνικές επιδιώξεις στα Βαλκάνια. Το Μακεδονικό Ζήτημα. (1 ώρα)	1. Να αφομοιώσουν τον όρο *Μεγάλη Ιδέα*. 2. Να αξιολογούν την επίδρασή «της Μεγάλης Ιδέας» στις αλυτρωτικές επιδιώξεις στην Κρήτη και τη Μακεδονία. 3. Να έχουν σαφή εικόνα για τη δημιουργία των εθνικών κρατών στα Βαλκάνια.	1. Αξιοποιώντας πηγές να γράψουν ένα σύντομο κείμενο για τους στόχους της Μεγάλης Ιδέας και την απήχησή της στην ελληνική κοινωνία του 19^{ου} αιώνα. 2. Να καταγράψουν τα σημαντικότερα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα . 3. Να αφηγηθούν τη δράση ενός από τους πρωταγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα. 4. Μετά από μελέτη αποσπασμάτων λογοτεχνικών βιβλίων για το Μακεδονικό ζήτημα, να συζητήσουν τις συνθήκες διεξαγωγής του. 5. Να εντοπίσουν στον χάρτη τις μεταβολές των ελληνικών συνόρων κατά το 19^ο αιώνα. 6. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν στα Βαλκάνια και να συζητήσουν τις γεωπολιτικές αλλαγές που επήλθαν στην περιοχή.
Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19^ο αιώνα. (1 ώρα)	1. Να αποκτούν γνώσεις για την εξέλιξη του αγροτικού ζητήματος και τις δραστηριότητες της ανερχόμενης αστικής τάξης. 2. Να προσδιορίζουν τους λόγους της μετανάστευσης.	1. Μετά από μελέτη αποσπασμάτων λογοτεχνικών βιβλίων και/ή φωτογραφικού υλικού να αφηγηθούν τις συνθήκες ζωής των αγροτών και των αστών στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. 2. Να καταρτίσουν πίνακα με τα μεταναστευτικά ρεύματα και τις περιοχές προέλευσης των μεταναστών. 3. Με χρήση κινηματογραφικού και λογοτεχνικού υλικού να συζητήσουν τις επιπτώσεις της υπερπόντιας μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία των αρχών του 20^{ου} αιώνα και τις δυσκολίες προσαρμογής των μεταναστών στο νέο περιβάλλον.
Η Τέχνη κατά τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη (1 ώρα)	1. Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά των	1. Να παρουσιάσουν αντιπροσωπευτικά έργα τέχνης των σημαντικότερων καλλιτεχνικών ρευμάτων του

	καλλιτεχνικών ρευμάτων του ρομαντισμού, του ρεαλισμού και του ιμπρεσιονισμού στην ευρωπαϊκή τέχνη του 19ου αιώνα . 2. Να αποτιμούν την επίδραση των κυριότερων ευρωπαϊκών καλλιτεχνικών ρευμάτων στην ελληνική καλλιτεχνική δημιουργία του 19ου αιώνα.	19ου αιώνα. 2. Να παρουσιάσουν τους σημαντικότερους Έλληνες καλλιτέχνες του 19ου αιώνα και τα θέματα που επέλεγαν. 3. Να βρουν φωτογραφικό υλικό για τα νεοκλασικά κτίσματα στην Ελλάδα. 4. Να επισκεφθούν μουσεία, Εθνική Πινακοθήκη, Δημοτικές Πινακοθήκες.
Η Ελλάδα από το κίνημα στο Γουδί (1909) ως το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων (1913) (2 ώρες)		
Το κίνημα στο Γουδί (1909) και η βενιζελική πολιτική της περιόδου 1910-1912. (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τους λόγους που προκάλεσαν το κίνημα στο Γουδί. 2. Να αποτιμούν τα αποτελέσματά του κινήματος στο Γουδί. 3. Να γνωρίζουν το εκσυγχρονιστικό έργο του Ελευθέριου Βενιζέλου (1910-1912).	1. Να μελετήσουν συγκεκριμένες εφημερίδες που υπάρχουν σε ψηφιακή μορφή, για να σχολιάσουν την απήχηση του κινήματος στο Γουδί. 2. Να καταγράψουν μέσα από πηγές, τους σκοπούς της ίδρυσης του Στρατιωτικού Συνδέσμου. 3. Μελετώντας το Σύνταγμα του 1911 να βρουν τις βελτιώσεις που έφερε στην εκπαίδευση, την ιδιοκτησία και στη θέση των δημοσίων υπαλλήλων.
Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) (1 ώρα)	1. Να διακρίνουν τις δύο φάσεις των βαλκανικών πολέμων. 2. Να προσδιορίζουν τα αίτια και τις συνέπειές των βαλκανικών πολέμων.	1. Να καταρτίσουν χρονολογικό διάγραμμα με τις κυριότερες μάχες των βαλκανικών πολέμων ή να σχεδιάσουν την πορεία του ελληνικού στρατού με τη βοήθεια φωτογραφικού και κινηματογραφικού υλικού. 2. Να συλλέξουν έργα ζωγράφων με θέμα τους βαλκανικούς πολέμους και να συζητήσουν τις σκηνές που περιγράφονται. 3. Να μελετήσουν χάρτες με τα νέα σύνορα των Βαλκανικών Κρατών και να εκφράσουν τις απόψεις τους για τη σημασία της ενσωμάτωσης των Νέων Χωρών στην Ελλάδα.
Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος και η Ρωσική Επανάσταση (3 ώρες)		
Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918) (1 ώρα)	1. Να έχουν σαφή αντίληψη των αιτιών του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.	1. Να εντοπίσουν στον χάρτη τα αντίπαλα στρατόπεδα και τα σύνορα των νέων κρατών

	2. Να γνωρίζουν τα αντίπαλα στρατόπεδα. 3. Να αξιολογούν τις συνέπειες του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.	μετά τις συνθήκες ειρήνης. 2. Να καταγράψουν τα υλικά, τα μέσα και τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, για την εξουδετέρωση του αντιπάλου.
Η Ελλάδα στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο- Ο Εθνικός Διχασμός (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τις συνθήκες εμπλοκής της Ελλάδας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο 2. Να διακρίνουν τις πολιτικές συνέπειες του Εθνικού Διχασμού.	1. Να συλλέξουν υλικό (φωτογραφίες, άρθρα από τον τύπο) για τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. 2. Να συζητήσουν για τα πάθη που προκάλεσε ο Εθνικός Διχασμός με αφορμή τα άρθρα του βενιζελικού και αντιβενιζελικού τύπου της εποχής.
Ρωσική Επανάσταση (1 ώρα)	1. Να είναι ενήμεροι για τα αίτια και τις αρχές της Ρωσικής Επανάστασης . 2. Να αξιολογούν τη σημασία της Ρωσικής Επανάστασης για την παγκόσμια ιστορία.	1. Να μελετήσουν κείμενα μέσα από τα οποία να διακρίνουν τα αιτήματα των Ρώσων επαναστατών. 2. Να κατασκευάσουν χρονολόγιο με τα σημαντικότερα γεγονότα της Ρωσικής Επανάστασης. 3. Αντλώντας υλικό από τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο να κάνουν εργασία με θέμα την παρουσίαση των κοσμογονικών αλλαγών που επέφερε στην παγκόσμια ιστορία η Οκτωβριανή Επανάσταση.
Ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919-1922) (3 ώρες)		
Οι διεκδικήσεις της Αντάντ και της Ελλάδας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο ελληνισμός της δυτικής Μικράς Ασίας και του Πόντου. Το τουρκικό εθνικό κίνημα (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τις συνθήκες ζωής των ελληνικών κοινοτήτων της Μικράς Ασίας και του Πόντου. 2. Να αναλύουν τους παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάληψη του εγχειρήματος της μικρασιατικής εκστρατείας. 3. Να συσχετίσουν τη μικρασιατική εκστρατείας με την έξαρση του τουρκικού εθνικού κινήματος.	1. Να κατασκευάσουν ακροστιχίδες ή σταυρόλεξα με τις ονομασίες σπουδαίων πόλεων και τοπωνυμιών της Μικράς Ασίας, του Πόντου και της Θράκης. 2. Να βρουν στοιχεία για την οικονομική και πολιτιστική ακμή των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας, του Πόντου και της Θράκης. 3. Να προσδιορίσουν τις αλλαγές που επέφερε στη θέση των ελληνικών κοινοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η επικράτηση του κινήματος των Νεοτούρκων.

Η Μικρασιατική Καταστροφή (1 ώρα)	1. Να διακρίνουν τα κύρια γεγονότα του Μικρασιατικού Πολέμου. 2. Να γνωρίζουν την κατάληξη του Μικρασιατικού Πολέμου.	1. Να κατασκευάσουν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα της μικρασιατικής εκστρατείας. 2. Με βάση φωτογραφικό/ κινηματογραφικό υλικό και μαρτυρίες να συζητήσουν τις τραγικές συνθήκες υπό τις οποίες οι πρόσφυγες εκδιώχθηκαν βίαια από τις πατρίδες τους.
Οι εξελίξεις στην Ελλάδα και την Τουρκία μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τους όρους της Συνθήκης της Λοζάνης 2. Να αποτιμούν τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της Μικρασιατικής Καταστροφής στην Ελλάδα και την Τουρκία.	1. Να συγκρίνουν το περιεχόμενο της Συνθήκης των Σεβρών με το περιεχόμενο της Συνθήκης της Λοζάνης και να εξάγουν συμπεράσματα. 2. Να καταγράψουν τις επιπτώσεις της μικρασιατικής καταστροφής σε ηθικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. 3. Στον χάρτη της Ελλάδας να σημειώσουν τις περιοχές στις οποίες κατέφυγαν οι πρόσφυγες μετά τη μικρασιατική καταστροφή.
Η εποχή του Μεσοπολέμου (1919-1939) (2 ώρες)		
Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι κοινωνικές και πολιτικές της διαστάσεις (1 ώρα)	1. Να έχουν γνώσεις για την οικονομική κρίση του 1929 και για τις σημαντικότερες κοινωνικές της επιπτώσεις 2. Να αντιλαμβάνονται τους λόγους της ανόδου του φασισμού και του ναζισμού	1. Να συζητήσουν την επίδραση που άσκησε η οικονομική κρίση στην άνοδο των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη. 2. Να βρουν τα σύμβολα και να σκιαγραφήσουν τις προσωπικότητες των ηγετών των ολοκληρωτικών καθεστώτων. 3. Να επισημάνουν τα στοιχεία της ακραίας ιδεολογίας των ολοκληρωτικών καθεστώτων μέσα από λογοτεχνικά, θεατρικά και εικαστικά έργα με αντιφασιστικό και αντιναζιστικό περιεχόμενο.
Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936 (1 ώρα)	1. Να έχουν βασικές γνώσεις για τις σημαντικότερες πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα κατά το Μεσοπόλεμο (ανακήρυξη Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας, βενιζελική τετραετία, παλινόρθωση και δικτατορία Μεταξά) 2. Να αξιολογούν την επίδραση της παρουσίας των προσφύγων στην κοινωνική,	1. Σε ένα παιγνίδι ρόλων να αντιπαραθέσουν τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της πολιτικής του Βενιζέλου 2. Διαβάζοντας μαρτυρίες προσφύγων και συγκεντρώνοντας φωτογραφικό υλικό, να καταγράψουν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι

	πολιτική και οικονομική ζωή της Ελλάδας.	πρόσφυγες τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στην Ελλάδα. 3. Να συνθέσουν εργασία με θέμα πρόσφυγες και ρεμπέτικο τραγούδι/ή πρόσφυγες και μικρασιατική παράδοση (χοροί, διατροφικές συνήθειες, έθιμα).
Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και η Ελλάδα (3 ώρες)		
Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τα αίτια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. 2. Να διακρίνουν τις κύριες φάσεις του πολέμου.	1. Να καταγράψουν τις προκλητικές ενέργειες του Χίτλερ που προκάλεσαν την κήρυξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. 2. Να σχολιάσουν τις ακρότητες του πολέμου μέσα από φωτογραφικό και κινηματογραφικό υλικό. 3. Να αξιολογήσουν τη χρήση της ατομικής βόμβας ως μέσου για τον τερματισμό του πολέμου.
Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο 1 ώρα	1. Να αξιολογούν τη σημασία της συμμετοχής της Ελλάδας στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. 2. Να αποτιμούν τα δεινά της Κατοχής και τη σημασία της Εθνικής Αντίστασης.	1. Να αποτυπώσουν με τη βοήθεια χάρτη τη νικηφόρα πορεία του ελληνικού στρατού στο αλβανικό μέτωπο και/ή να γνωρίζουν το έπος του ’40 μέσα από εφημερίδες της εποχής ή μαρτυρίες. 2. Να παρουσιάσουν τα δεινά του πολέμου και της Κατοχής μέσα από μαρτυρίες ή έργα Ελλήνων ποιητών, λογοτεχνών, ζωγράφων και χαρακτών. 3. Να κάνουν εργασία με θέμα «Κατοχή και Αντίσταση», χρησιμοποιώντας φωτογραφικό/ κινηματογραφικό υλικό και μαρτυρίες. 4. Να γνωρίσουν τους τρόπους που αντιμετώπισαν οι Έλληνες τον πόλεμο με βάση γελοιογραφίες και τραγούδια της εποχής
Τα αποτελέσματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και η ίδρυση του ΟΗΕ (1 ώρα)	1. Να προσδιορίζουν τις επιπτώσεις του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. 2. Να αποτιμούν τον ρόλο του ΟΗΕ.	1. Να κάνουν εργασία για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τις καταστροφές από τον πόλεμο μέσα από κινηματογραφικό/φωτογραφικό υλικό και μαρτυρίες Εβραίων επιζησάντων. 2. Να μελετήσουν τα βασικά δικαιώματα που

		κατοχυρώνονται με τη Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ.
Διεθνείς εξελίξεις από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έως τα τέλη του 20ου αιώνα (2 ώρες)		
Η πολιτική διαίρεση της Ευρώπης, Διπολισμός και Ψυχρός Πόλεμος (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τα βασικά αίτια του διαχωρισμού του κόσμου σε Ανατολή και Δύση. 2. Να αποτιμούν τις συνέπειες της αντιπαλότητας Ανατολής-Δύσης.	1. Να σχεδιάσουν χάρτη με τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού και του δυτικού κόσμου. 2. Να συζητήσουν τα προβλήματα που δημιούργησε ο Ψυχρός Πόλεμος στους λαούς της Ανατολής και της Δύσης μέσα από τον κινηματογράφο και τη λογοτεχνία. 3. Να βρουν στοιχεία για τα νεανικά κινήματα της δεκαετίας του ’60 (χίπις, ακτιβιστές) με τη χρήση μουσικού, κινηματογραφικού, φωτογραφικού και λογοτεχνικού υλικού.
Το τέλος της Αποικιοκρατίας και η ανάδυση του Τρίτου Κόσμου (1 ώρα)	1. Να αξιολογούν τους παράγοντες που προκάλεσαν το τέλος της Αποικιοκρατίας. 2. Να γνωρίζουν για την άνοδο των κρατών του Τρίτου Κόσμου. 3. Να εντοπίσουν τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη του Τρίτου Κόσμου.	1. Να βρουν τα κράτη του Τρίτου Κόσμου που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα υποσιτισμού. 2. Να παρουσιάσουν τις σημαντικότερες προσωπικότητες του Τρίτου Κόσμου και να εκτιμήσουν τη συμβολή τους στην πτώση της Αποικιοκρατίας. 3. Να καταγράψουν τα προβλήματα του Τρίτου Κόσμου μέσα από φωτογραφικό, κινηματογραφικό και έντυπο υλικό.
Η Ελλάδα από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου έως τα τέλη του 20ού αιώνα (4 ώρες)		
Ο Εμφύλιος Πόλεμος και τα κύρια προβλήματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας (1944-1963). Ο κυπριακός αγώνας (1955-1960) (1 ώρα)	1. Να γνωρίζουν τις αιτίες του Εμφυλίου Πολέμου. 2. Να αξιολογούν τις επιπτώσεις του στην ελληνική κοινωνία και πολιτική ζωή του τόπου. 3. Να γνωρίζουν τον κυπριακό αγώνα και τις προσπάθειες για την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. 4. Να γνωρίζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο η Κύπρος κέρδισε την ανεξαρτησία της.	1. Να παραθέσουν διαφορετικές απόψεις για τον ελληνικό Εμφύλιο μέσα από τη λογοτεχνική, ποιητική και καλλιτεχνική δημιουργία. 2. Να βρουν φωτογραφικό υλικό για τον ελληνικό Εμφύλιο και τους πολιτικούς πρόσφυγες. 3. Με τη βοήθεια χάρτη των κατεχόμενων περιοχών της Κύπρου να συζητήσουν την αλλοίωση της πληθυσμιακής σύνθεσης της μεγαλονήσου

		μετά την εισβολή.
Όξυνση της πολιτικής κρίσης και η δικτατορία της 21ης Απριλίου 1967 (1 ώρα)	1. Να είναι ενήμεροι για τους λόγους επιβολής της δικτατορίας. 2. Να επισημαίνουν τα χαρακτηριστικά του δικτατορικού καθεστώτος. 3. Να διακρίνουν τα αίτια της κατάρρευσής του.	1. Να καταγράψουν μερικές από τις μεθόδους επιβολής και καταστολής που χρησιμοποιούσε το δικτατορικό καθεστώς. 2. Να συζητήσουν τα βασικά αιτήματα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου και τον ρόλο της στην ανατροπή της χούντας.
Η Ελλάδα από τη Μεταπολίτευση ως τα τέλη της δεκαετίας του ΄80 (1 ώρα)	1. Να έχουν σαφή εικόνα για τους κύριους θεσμούς που συντέλεσαν στην αποκατάσταση της δημοκρατίας. 2. Να αποτιμούν τα μέτρα αναδιοργάνωσης της χώρας κατά την περίοδο αυτή.	1. Να βρουν για τις συνθήκες υπό τις οποίες αποκαταστάθηκε η δημοκρατία. 2. Μελετώντας το Σύνταγμα του 1975, να συζητήσουν για το έργο που επιτέλεσε η κυβέρνηση εθνικής ενότητας και τη συμβολή της στην εγκαθίδρυση δημοκρατικών θεσμών.
Η μεταψυχροπολεμική εποχή στην Ευρώπη και στην Ελλάδα (1 ώρα)	1. Να προσδιορίζουν τους λόγους κατάρρευσης των λαϊκών δημοκρατιών της Ανατολικής Ευρώπης. 2. Να αξιολογούν τις συνακόλουθες αλλαγές της κατάρρευσης των λαϊκών δημοκρατιών στα Βαλκάνια.	1. Να βρουν φωτογραφικό και έντυπο υλικό για την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού. 2. Να παρουσιάσουν την ανέγερση και την πτώση του τείχους του Βερολίνου, ως συμβόλου του Ψυχρού Πολέμου. 3. Να συζητήσουν την επίδραση της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού στη σημερινή εποχή, ιδιαίτερα στα βαλκανικά κράτη.
Οι προσπάθειες ενοποίησης της Ευρώπης και η Ελλάδα (1 ώρα)		
Η Ελλάδα και οι διαδικασίες ενοποίησης της Ευρώπης. Η Ελλάδα κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1 ώρα)	1. Να αξιολογούν τους παράγοντες που οδήγησαν στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. 2. Να αποτιμούν τη σημασία της συγκρότησής της ΕΕ. 3. Να γνωρίζουν τις διαδικασίες ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.	1. Να καταρτίσουν πίνακα με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον χρόνο ένταξής τους σε αυτήν. 2. Να συζητήσουν τις δυνατότητες, αλλά και τα προβλήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 3. Να διερευνήσουν τον ρόλο της ευρωπαϊκής ενοποίησης στην υπέρβαση των εθνικιστικών διαφορών μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών.

Η Τέχνη του 20^{ου} αιώνα (1 ώρα)	1. Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά των κύριων καλλιτεχνικών ρευμάτων του 20^{ου} αιώνα. 2. Να γνωρίζουν τους μεγάλους Έλληνες δημιουργούς.	1. Να παρουσιάσουν σημαντικά έργα κορυφαίων ζωγράφων των σημαντικότερων κινημάτων τέχνης. 2. Να συζητήσουν την επιρροή που δέχεται η Τέχνη από το ιστορικό γίγνεσθαι.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Βασική μεθοδολογική στρατηγική είναι η προσέγγιση του ιστορικού περιεχομένου κατά διδακτικές ενότητες. Απαιτείται η πολυεπίπεδη παρουσίαση και επεξεργασία της διδακτικής ενότητας από τον εκπαιδευτικό με τη συνδρομή επαρκούς και πολυτροπικού διδακτικού υλικού.

Ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί εναλλακτικές αναπαραστάσεις του ιστορικού περιεχομένου. Η αφήγηση από τον διδάσκοντα μπορεί να παρέχει με συντομία και ακρίβεια τις απαραίτητες πληροφορίες για την ενεργοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών και να κινήσει το ενδιαφέρον τους. Επίσης, ο διδάσκων χρησιμοποιεί γραπτές πηγές, υλικά και άυλα κατάλοιπα, οπτικοακουστικά μέσα, το διαδίκτυο, συναφή λογισμικά και ιστορικές αφηγήσεις. Επίσης, μπορεί να εφαρμόσει και ενεργητικές διδακτικές τεχνικές και βιωματικές δράσεις, όπως η δραματική αναπαράσταση ιστορικών σκηνών, η επιτόπια έρευνα, οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους, σε μουσεία, σε αίθουσες τέχνης. Αυτές οι διδακτικές δραστηριότητες στοχεύουν στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία, μέσω της διερεύνησης ιστορικών δεδομένων και πηγών (εικονικών ή γραπτών), Αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι να συνάγουν πληροφορίες ιστορικού ενδιαφέροντος, να κρίνουν και να ερμηνεύουν τεκμήρια του παρελθόντος.

Σημαντικό ρόλο στην προαγωγή της ιστορικής εκπαίδευσης διαδραματίζει η υιοθέτηση της ερευνητικής εργασίας (project). Στο πλαίσιο των ομάδων οι μαθητές μαθαίνουν να μελετούν, να επεξεργάζονται το ιστορικό υλικό και να αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες, γεγονός που συμβάλλει στην προώθηση της ιστορικής μάθησης και στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμη η δημιουργία εργαστηρίου Ιστορίας με διαδραστικούς πίνακες, προβολείς, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, βίντεο, μικρές βιβλιοθήκες κλπ. που προσφέρουν στους διδάσκοντες πολλαπλές επιλογές μεθόδων διδασκαλίας και ευελιξία ως προς την εφαρμογή τους, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζουν και εμπλουτίζουν το σχολικό εγχειρίδιο.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς στοχεύει στην ανατροφοδότηση της διδασκαλίας και στην προοδευτική βελτίωση του μαθητή. Μέσα από τη διαδικασία αυτή οι διδάσκοντες συνειδητοποιούν την επιτυχία ή αποτυχία των ακολουθούμενων μεθόδων και την αποτελεσματικότητα των στρατηγικών που υιοθέτησαν κατά τη διάρκεια της διδακτικής πράξης και προβαίνουν σε βελτιώσεις.

Η αξιολόγηση χρειάζεται να είναι διαρκής και διαμορφωτική και να διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και αναπαραγωγής των ιστορικών γνώσεων από μέρους του μαθητή. Ασκείται μέσα από πολλαπλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως η προφορική και γραπτή εξέταση και η παρουσίαση εργασιών, κατά τις οποίες ελέγχεται η αφηγηματική ικανότητα, η γνώση, η διατύπωση ιστορικού λόγου, η ανάπτυξη κριτικού συλλογισμού.

Επειδή το μάθημα της Ιστορίας στοχεύει στην καλλιέργεια και στην ανάπτυξη ιστορικής κριτικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων, γραπτών και προφορικών, πρέπει να αποσκοπεί όχι μόνο στον έλεγχο της αφομοίωσης γνώσεων αλλά και στην κριτική αξιοποίησή τους.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Α΄ ΤΑΞΗ ΛΥΚΕΙΟΥ
«ΚΡΑΤΗ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ»

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου της Ιστορίας αποσκοπεί στην καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης και στην ανάπτυξη ιστορικής σκέψης εκ μέρους του μαθητή. Μέσω της μελέτης του ιστορικού παρελθόντος ο μαθητής αναπτύσσει την ικανότητα να αναγνωρίζει τις αιτιώδεις σχέσεις που συνδέουν τα ιστορικά γεγονότα και ερμηνεύουν τα ιστορικά φαινόμενα. Με τον τρόπο αυτό αντιλαμβάνεται την ιστορία όχι ως μία στατική, προδιαμορφωμένη οντότητα, αλλά ως μία δυναμική, πολυσύνθετη και εξελισσόμενη πραγματικότητα, της οποίας τμήμα αποτελεί και η εποχή στην οποία ο ίδιος ζει. Επίσης, συνειδητοποιεί την ιστορία ως προσέγγιση και ερμηνεία των γεγονότων του παρελθόντος υπό το πρίσμα του εκάστοτε ιστορικού και της προοπτικής που διαμορφώνεται για αυτόν από τον δικό του ιστορικό χρόνο και το δικό του ιστορικό περιβάλλον.
Διαμέσου των παραπάνω, ο μαθητής αναπτύσσει αίσθημα συμμετοχής στο ιστορικό γίγνεσθαι, συνεπώς και αίσθημα προσωπικής ευθύνης για την διαμόρφωση της ιστορίας. Ειδικότερα, αντιλαμβάνεται ότι η ενσυνείδητη τοποθέτησή του στον χρόνο προϋποθέτει κατανόηση του παρελθόντος, ενεργό συμμετοχή στην διαμόρφωση του παρόντος και δημιουργία των βάσεων για την οικοδόμηση του μέλλοντος. Εν κατακλείδι, μέσω της ιστορικής παιδείας, αναπτύσσει κριτική σκέψη και ενσυνείδητη στάση ζωής, ενεργό πρόσληψη του κόσμου και δημοκρατική συνείδηση˙ μετατρέπεται από αντικείμενο σε υποκείμενο της ιστορίας.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Σε πλαίσιο θεματικής ιστορίας, να γνωρίσουν την πολιτική και πολιτειακή ιστορία, την οποία έχουν διδαχθεί έως την Α΄ Λυκείου μόνο συνοπτικά -στο πλαίσιο της γενικής ιστορίας προηγούμενων βαθμίδων εκπαίδευσης-, εξετάζοντας αυτήν εξελικτικά από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους, στον ελλαδικό, τον ευρύτερο μεσογειακό και τον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και μέσω των επιδράσεών της στην παγκόσμια κοινότητα.
- Στο πλαίσιο αυτό, να κατανοήσουν την οικουμενική προσφορά του ελληνικού πολιτισμού, η οποία συνίσταται στην ανάπτυξη πρώιμων μορφών συμμετοχικής διοίκησης, την καλλιέργεια πολιτικής διάνοιας, πολιτικής φιλοσοφίας-ρητορικής και στην γέννηση του δημοκρατικού πολιτεύματος.
- Παράλληλα όμως, να αναγνωρίζουν την συνεισφορά των διαφορετικών λαών και πολιτισμών στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια κοινότητα, αποφεύγοντας έτσι την προσκόλληση σε στερεότυπα σχήματα ανωτερότητας-κατωτερότητας, υπεροχής-υποβάθμισης.
- Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν την πολιτική και πολιτειακή ιστορία στην εξέλιξή της από τις πρώιμες μορφές άτυπης συμμετοχής των μελών μίας κοινωνίας σε συλλογικές μορφές διοίκησης έως τα σύγχρονα κρατικά και υπερκρατικά μορφώματα.
- Να γνωρίσουν τα πολιτεύματα, όπως διαμορφώθηκαν και εξελίχθηκαν, κατά την διάρκεια της ιστορικής τους πορείας, στην πλέον ολοκληρωμένη τους μορφή, αλλά και στις ποικίλες εκφάνσεις τους.
- Σε συνάφεια με την μορφή του πολιτεύματος, να αναγνωρίσουν την κρατική ιδεολογία και τα μέσα προβολής και επιβολής της (τελετουργία, τιτλοδοσία πολιτειακών λειτουργών, σύμβολα, σκηνοθεσία της εξουσίας, εξουσιαστικούς θεσμούς, εκτελεστικά και κατασταλτικά μέσα κ.ο.κ.).
- Να αναγνωρίσουν την γενικότερη τάση ιστορικής εξέλιξης από προσωποπαγείς συγκεντρωτικές μορφές εξουσίας στην συμμετοχή ευρύτερων στρωμάτων πληθυσμού στην άσκηση της εξουσίας.
- Σε συνάφεια με τον προηγούμενο στόχο, να αναγνωρίσουν την αυξανόμενη σημασία των λαϊκών στρωμάτων στην διαμόρφωση της ιστορίας μέσω των ανάπτυξης των αντιπροσωπευτικών και συμμετοχικών πολιτειακών-πολιτικών οργάνων.
- Να μελετήσουν σε βάθος τον χαρακτήρα, την υπόσταση και την λειτουργία των πολιτειακών οργάνων στις επιμέρους κοινωνίες, τις ιστορικές συνθήκες διαμόρφωσής τους, τις μεταξύ τους σχέσεις και τους ανταγωνισμούς τους για τους κατανομή των αρμοδιοτήτων/εξουσιών.
- Να κατανοήσουν την κρατούσα ύπαρξη πολιτικής-πολιτειακής πολυμορφίας σε όλες τις περιόδους της ιστορίας (με την έννοια της παρουσίας διαφορετικών πολιτευμάτων σε συγχρονικό επίπεδο) και να αντιληφθούν την ποικιλομορφία της παγκόσμιας κοινότητας ως έκφανση της ποικιλότητα των πολιτισμών και των διαφορετικών αναγκών των κοινωνιών.
- Να είναι σε θέση να υπεισέρχονται σε συγκρίσεις, τόσο μεταξύ των πολιτευμάτων, όσο και μεταξύ των επιμέρους πολιτικών οργάνων των διαφόρων κοινωνιών στο πλαίσιο της ιστορικής περιόδου που εξετάζουν, εντοπίζοντας αναλογίες, ομοιότητες και διαφορές.

- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της δημοκρατίας ως βασικού συστατικού μίας κοινωνίας δικαίου και ανθρωπισμού και να ενστερνιστούν την ευθύνη του ατόμου για την προάσπιση και διαφύλαξή της.
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση της κατάλληλης ιστορικής ορολογίας, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η οριοθέτηση των ιστορικών εννοιών και, κατ' επέκταση, διασφαλίζεται η ορθή πρόσληψη της υπό εξέταση περιόδου πέρα από αναχρονισμούς, προβολισμούς και αυθαίρετους συσχετισμούς.
- Να αναγνωρίζουν την σχέση της πολιτειακής ιστορίας με την ευρύτερη πολιτική, στρατιωτική, κοινωνική, οικονομική ιστορία και την ιστορία του πολιτισμού και του καθημερινού βίου, κατανοώντας τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.
- Να αντιλαμβάνονται τις εξελίξεις σε επίπεδο άμεσου κοινωνικοπολιτικού-πολιτισμικού ιστορικού πλαισίου (*μικροϊστορία*) και ευρύτερων συσχετισμών σε επίπεδο δομών (*μακροϊστορία*).
- Να είναι σε θέση να επεξεργάζονται τα ιστορικά δεδομένα αφενός εμβαθύνοντας σε λεπτές συγκρίσεις, διαφοροποιήσεις, συσχετισμούς, αφετέρου γενικεύοντας και καταλήγοντας σε συμπεράσματα.
- Να συνειδητοποιήσουν την πολυπλοκότητα των γεγονότων, να διερευνούν και να αναδεικνύουν τις περίπλοκες αιτιώδεις σχέσεις που τα συνδέουν.
- Να αναγνωρίζουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της ιστορικής αλήθειας, χωρίς να καταλήγουν στον σχετικισμό και την ιδεολογικοποίηση της ιστορίας.
- Να κατανοούν, να εκτιμούν και να σέβονται την διαφορετικότητα ως διακριτό γνώρισμα και βασική αρχή στην προσέγγιση και ερμηνεία της ιστορίας ανά διαφορετική εποχή και κοινωνία.
- Να κατανοούν την αξία των πηγών για την μελέτη της ιστορικής περιόδου και για την ανίχνευση της ιστορι-κής αλήθειας και να τις προσεγγίζουν κριτικά και συγκριτικά, συνεκτιμώντας πάντοτε το είδος τους, τον δημιουργό τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται.
- Να αναγνωρίσουν την προσφορά των συγγενών και των βοηθητικών επιστημών στην ανάπτυξη της ιστορίας.
- Να μελετούν την εποχή σε συνάφεια με τον υλικό πολιτισμό της, μνημεία τέχνης και λοιπά υλικά κατάλοιπα αυτής (αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, νόμισμα, θέατρο, φωτογραφία κ.οκ.), αποκτώντας έτσι, παράλ-ληλα προς την ιστορική παιδεία, αισθητική παιδεία και αγωγή.
- Να αναπτύξουν πρόσθετες βοηθητικές δεξιότητες, όπως ψηφιακό γραμματισμό κατά την επεξεργασία και την παρουσίαση των δεδομένων,
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες αναγωγής των επιμέρους γνώσεων σε ευρύτερες γνωστικές κατηγορίες και έννοιες, μεταβίβασης της γνώσης σε νέα περιβάλλοντα, μεταγνωστικές δεξιότητες.
- Να προσεγγίσουν βιωματικά την ιστορική γνώση αξιοποιώντας χώρους εκπαίδευσης εκτός σχολικού περιβάλλοντος, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες κ.ο.κ.

Γενική Εισαγωγή: Ο χώρος, ο χρόνος και οι έννοιες

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** Οι μαθητές να είναι σε θέση:	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Ο χώρος, ο χρόνος και οι έννοιες (1 ώρα)	• Να κατανοούν την σημασία του χώρου στη διαμόρφωση του ιστορικού γίγνεσθαι, ειδικότερα: - τον ρόλο της γεωγραφικής θέσης και της γεωμορφολογίας στην οργάνωση των κοινωνιών, - τους καταναγκασμούς της γεωμορφολογίας στις παραδοσιακές κοινωνίες, - την αντίληψη των ορίων του χώρου, • Να προσλαμβάνουν την γεωγραφική θέση ως βασικό συντελεστή διαμόρφωσης γεωπολιτικών συσχετισμών. • Να τοποθετούν επιμέρους ιστορικά γεγονότα σε σωστή χρονολογική σειρά, να αντιλαμβάνονται το ρόλο της περιοδολόγησης στην Ιστορία,	*Μελέτη και επεξεργασία εκπαιδευτικού υλικού:* Αναζήτηση, συλλογή και μελέτη υλικού με διαφορετικές εκδοχές διαχείρισης του χώρου σε ειδικά επιμέρους ιστορικά *παραδείγματα.* Ενδεικτικά, παρατήρηση του ρόλου της γεωμορφολογίας της αρχαίας Αιγύπτου στην συγκρότηση του βασιλείου των Φαραώ, επίσης, της γεωμορφολογίας του ελλαδικού χώρου στην συγκρότηση της πόλης –κράτους, αναγνώριση της θέσης-κλειδί της Κωνσταντινούπολης, κατανόηση της σημασίας των γεωπολιτικών συσχετισμών στο πλαίσιο του

	ειδικότερα: - την *γραμμική* και την *κυκλική* διάσταση του ιστορικού χρόνου. - τους διαφορετικούς ιστορικούς χρόνους (ιστορική “δομή”, συγκυρία, χρόνος του γεγονότος). • Να κατανοούν την σημασία της ειδικής εννοιολόγησης όρων στο πλαίσιο της επιστήμης της Ιστορίας και την σημασία της ιστορικής ορολογίας ως παράγοντα μεθοδολογικής προσέγγισης των γεγονότων και συστηματικής εμβάθυνσης σε συσχετισμούς και αιτιώδεις σχέσεις.	Ανατολικού Ζητήματος. *Ανάκληση γνώσεων - Ανάπτυξη διαλόγου*: Παράθεση επιπλέον παραδειγμάτων από τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών. Ανάπτυξη διαλόγου και συναγωγή συμπερασμάτων. *Επεξεργασία πηγών* Σχετικών με την αντίληψη του χώρου και του χρόνου από τον άνθρωπο σε διαφορετικά ιστορικά συμφραζόμενα Ενδεικτικά, μελέτη των διαφορετικών αναπαραστάσεων του χρόνου και του χώρου από τον μεσαιωνικό άνθρωπο και από τον άνθρωπο της πρώτης φάσης της Βιομηχανικής Επανάστασης. *Κατασκευή πινάκων ιστορικών όρων-εννοιών* στη βάση προδιατυπωμένων επιμέρους κριτηρίων. Λειτουργική ομαδοποίηση και τυπολόγηση των εννοιών. Εισαγωγή παραδειγμάτων χρήσης των όρων.

Α Τάξη: Κράτη, Θεσμοί και Διοίκηση, Ιδεολογικά Ρεύματα

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** Οι μαθητές να είναι σε θέση:	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
1η Θεματική: Μορφές κρατικής οργάνωσης κατά την Αρχαιότητα		
Α. Η αρχαία ελληνική *πόλις* των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων		
1. Οι θεσμοί των ομηρικών κοινοτήτων ως προπομπός των θεσμών των πόλεων (1 ώρα)	• Να περιγράφουν τον ρόλο που διαδραματίζει στην ομηρική κοινωνία ο καθένας από τους τρεις θεσμούς, η *βασιλεία*, η *βουλή* και η *συνέλευση* του *δήμου* και να αναγνωρίζουν σε αυτούς τις ιστορικές ρίζες, των μεταγενέστερων βασικών θεσμών της πόλης-κράτους. • Να αναγνωρίζουν ότι η σύμπραξη περισσότερων παραγόντων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων αποτελεί ιστορικό προηγούμενο του μεταγενέστερου καταμερισμού καθηκόντων-αρμοδιοτήτων-εξουσιών εντός της πολιτείας.	*Ανάκληση γνώσεων*: Ανάκληση γνώσεων από τα μαθήματα της ιστορίας και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας των προηγούμενων ετών. *Συγκριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών:* Μελέτη αποσπασμάτων των ομηρικών επών, με αναφορά σε *πρώιμες μορφές πολιτείας* (θεοί, Φαίακες, Τρώες, Αχαιοί, Ιθακίσιοι) Μελέτη αποσπασμάτων σχετικής βιβλιογραφίας. Αντιπαραβολή προς τις απολιτικές-φυσικές κοινωνίες: *Κύκλωπες, Λαιστρυγόνες, Λωτοφάγοι*

	• Να εκτιμούν την επιδίωξη συν-αντίληψης εκ μέρους του *βασιλιά* γύρω από θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος μέσω διαβούλευσης με τους άτυπους φορείς εξουσίας (*βουλή, λαϊκή συνέλευση*) ως στοιχείων πρώιμης συλλογικής πολιτικής διάνοιας που κυοφορεί την μορφή διακυβέρνησης των επόμενων αιώνων στο πλαίσιο της ελληνικής πόλης-κράτους.	*Μελέτη μνημείων - Οπτικοποίηση*: Αναζήτηση παραστάσεων αγγειογραφίας με σκηνές μυθικών κοινοτήτων (συμβούλιο των Ολυμπίων, συγκέντρωση Αχαιών κ.ο.κ.). Αντιπαραβολή με σκηνές της τερατολογίας του Ομήρου.
2. Η ελληνική *πόλις* κατά την πλήρη διαμόρφωσή της (ύστεροι αρχαϊκοί-κλασικοί χρόνοι): **2.1. Ορισμός της πόλεως, τα πολιτεύματα και οι βασικοί πολιτειακοί-πολιτικοί θεσμοί** (3 ώρες)	*1η Διδακτική Ώρα*: • Να έχουν σαφή αντίληψη της διαφοράς μεταξύ της αρχαίας *πόλεως*, ως αυτόνομης κρατικής οντότητας με ιδιαίτερη πολιτική, κοινωνική, οικονομική, στρατιωτική οργάνωση και θρησκευτικό βίο, από την ομώνυμη σύγχρονη οικιστική μονάδα αστικού τύπου. • Να προσδιορίζουν ιστορικά την έννοια της πόλης-κράτους βάσει των δομικών χαρακτηριστικών, των βασικών επιδιώξεων και των πολιτικών θεσμών της. • Να εξηγούν γιατί η πόλη-κράτος θεωρείται το κυρίαρχο πολιτικό και πολιτειακό μόρφωμα του κόσμου της ελληνικής αρχαιότητας, αλλά και ο φορέας διάδοσης του ελληνικού πολιτισμού. • Να προσεγγίζουν κριτικά τις εξελίξεις της αρχαϊκής περιόδου που πιθανώς οδήγησαν στην εμφάνιση της πόλης-κράτους (συνοικισμός, λειτουργία κοινών ιερών, επίδραση ανάλογων πολιτικών δομών της Ανατολής κ.ο.κ.). • Να αναλύουν το πραγματικό και συμβολικό περιεχόμενό των βασικών δομικών χαρακτηριστικών της πόλης, του *ἄστεως* και της *ὑπαίθρου χώρας*, επίσης, να έχουν συνείδηση της σημασίας που απέκτησε η *ἀγορά* ως δημόσιος οριοθετημένος χώρος συγκεντρώσεων, ο οποίος εξελίχθηκε σε πολιτικό, θρησκευτικό και οικονομικό κέντρο. *2η Διδακτική Ώρα*: • Να προσδιορίζουν τους βασικούς	*Ερμηνεία ιστορικών όρων:* Ορισμός της έννοιας «πόλις» στην αρχαία ελληνική. Αντιπαραβολή του αρχαίου ελληνικού όρου «*πόλις*» προς τη λέξη «*πόλη*» της νέας ελληνικής. Συνεξέταση-αντιπαραβολή εννοιών: *πόλις* και *ἄστυ, πόλις* και *δῆμος, πόλις* και *κοινότης*. *Συγκριτική μελέτη πρωτογενών πηγών - Πίνακας δεδομένων:* Σύγκριση-αντιπαραβολή των πρώιμων ανατολικών πολιτευμάτων προς την ελληνική πόλη-κράτος, αναφορικά προς τον χαρακτήρα της εξουσίας και την μορφή οικιστικής δόμησης του χώρου. Σύνθεση πίνακα δεδομένων ή ψηφιακού αρχείου προβολής (ppt). Εικονογράφηση *Αναστοχασμός-εξαγωγή συμπερασμάτων*: Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την κοσμοϊστορικής σημασίας εξέλιξη που σηματοδοτεί η πόλη-κράτος.

	πολιτικούς-πολιτειακούς θεσμούς της πόλης (*εκκλησία του δήμου, βουλή, άρχοντες*) αναφορικά προς την κοινωνική προέλευση των μελών, τις εξουσίες-ευθύνες-αρμοδιότητες και την λειτουργία τους. • Να προσδιορίζουν το ιστορικό περιεχόμενο των όρων: *γένος, φρατρία, φυλή*. • Να συλλάβουν το οξύμωρο μεταξύ του οικουμενικού χαρακτήρα που προσέλαβε ο ελληνικός πολιτισμός μέσω του θεσμού της πόλης και της πολυδιάσπασης που συνεπαγόταν για τον ελληνικό κόσμο η διαίρεση σε πόλεις-κράτη και, κατ' επέκταση, οι διαρκείς μεταξύ τους ανταγωνισμοί. *$3^{η}$ Διδακτική Ώρα*: • Να αναγνωρίσουν τους μετασχηματισμούς και τις μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό των πόλεων μεταξύ του $7^{ου}$-$5^{ου}$ αι. π.Χ., βάσει των οποίων πραγματώνεται η σταδιακή εξέλιξη του πολιτεύματος από τα στάδια της *αριστοκρατίας, ολιγαρχίας, τιμοκρατίας, τυραννίδας, ισονομίας, δημοκρατίας*. • Να αντιλαμβάνονται τις σύνθετες διαδικασίες-εξελίξεις που έλαβαν χώρα εντός της πόλης κράτους κατά τους αρχαϊκούς χρόνους και συνέτειναν στην διαμόρφωση συλλογικής-πολιτικής διάνοιας. • Να προσδιορίζουν τα στοιχεία που καθορίζουν την ταυτότητα του νέου ανθρώπου που συνιστά πυρήνα ύπαρξης της πόλης-κράτους: του *πολίτη-οπλίτη*. *$4^{η}$ Διδακτική Ώρα*: • Να αντιλαμβάνονται την βαθιά κρίση που θα εκδηλωθεί κατά τον $7^{ο}$-$6^{ο}$ αι. π.Χ. στο εσωτερικό των πόλεων μεταξύ των αριστοκρατών και των κατώτερων στρωμάτων για την κατοχή γης και πολιτικών δικαιωμάτων ως μία δυναμική που κυοφορεί εξελίξεις σε πολιτικό και πολιτειακό επίπεδο. • Να αναγνωρίζουν την σημασία της *καταγραφής του δικαίου* για την καλλιέργεια συνείδησης ισότητας των μελών της κοινωνίας έναντι του νόμου (*πολιτική ισότητα*) και της εισαγωγής νέων κριτηρίων κοινωνικής διαστρωμάτωσης για την διεύρυνση	*Έρευνα υλικού-«Ανάγνωση» νομισμάτων:* Αναζήτηση νομισμάτων του $6^{ου}$ αι. π.Χ. Αναγνώριση των πολιτικών-πολιτειακών αντιλήψεων της πόλης του στα πρώιμα νομίσματα (συμβολικές αναπαραστάσεις, πολιτικές αρχές, αξίες) *Ερμηνεία πρωτογενών πηγών - Ανάκληση γνώσεων*: Μελέτη πηγών που αναφέρονται στον πόλεμο μεταξύ Αθήνας-Μεγάρων για τον έλεγχο της Σαλαμίνας ή μεταξύ Κορίνθου-Μεγάρων. Ανάπτυξη διαλόγου για τα αίτια πολέμου μεταξύ όμορων πόλεων-κρατών κατά τους αρχαϊκούς χρόνους. Αναφορά σε γεγονότα σύμπτυξης και διάλυσης συμμαχιών μεταξύ πόλεων των κλασικών χρόνων. *Οπτικοποίηση δεδομένων:* Διαγραμματική απόδοση των κύριων οργάνων εξουσίας της πόλης-κράτους και των αρμοδιοτήτων-υποχρεώσεών τους. *Μελέτη πηγών - Ανάπτυξη διαλόγου:* Μελέτη πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού για το περιεχόμενο των εννοιών «*πόλις*» και «*πολίτης*» και την μεταξύ τους σχέση. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την έννοια του πολίτη, τις προϋποθέσεις ένταξης στο σώμα των πολιτών, τις ευθύνες-υποχρεώσεις που απέρρεαν από την θέση του πολίτη, την σημασία

	του πολιτικού σώματος των πόλεων (*ολιγαρχία-τιμοκρατία*). • Να κατανοούν το πολιτικό περιεχόμενο της τυραννίδας, και να ερμηνεύουν ένα φαινομενικά παράδοξο σχήμα: το «μοναρχικό» σχήμα της τυραννίδας συνέτεινε στην κατεύθυνση εμφάνισης συλλογικότερων μορφών διοίκησης. • Να αντιλαμβάνονται την διαμόρφωση του δημοκρατικού πολιτεύματος ως αποτέλεσμα μακραίωνης διαδικασίας μετασχηματισμών σε επίπεδο ιδεολογίας της κοινωνίας της πόλης και σε επίπεδο θεσμών, η οποία δεν είχε παρόμοια ή ταυτόχρονη εξέλιξη, ούτε ολοκληρώθηκε στον ίδιο βαθμό στις διάφορες πόλεις-κράτη.	της πολιτικής συμμετοχής στην κλασική Αθήνα. *Ερμηνεία Πηγών - Ετυμολογική ανάλυση ιστορικών όρων*: Μελέτη πηγών και αναζήτηση προσδιοριστικών όρων για την τάξη των ευγενών (*εὐπατρίδες, ἱπποβόται, ἱππεῖς, γεωμόροι, ἄριστοι, ἐσθλοὶ*) και για τα εξαθλιωμένα αγροτικά στρώματα (*πονηροί, κονίποδες, δειλοί, κακοί*). Αναζήτηση της ετυμολογίας των λέξεων σε λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και λεξικά ιστορικών όρων. *Επεξεργασία πρωτογενών πηγών – Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ*: Μελέτη πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού, παρακολούθηση video για τη νομοθεσία του Σόλωνα. Ανάπτυξη διαλόγου για την σημασία που είχε η διαδικασία έγκρισης νόμου από συλλογικά όργανα κατά τους κλασικούς χρόνους, ως απείκασμα συλλογικής βούλησης. *Μελέτη και ερμηνεία πηγών:* Μελέτη του γνωστού «*Διαλόγου για τα πολιτεύματα*» του Ηροδότου σχετικά με τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων. Κατασκευή ψηφιακού πίνακα δεδομένων. *Σύνθεση διαγράμματος* για τις πολιτικές και πολιτειακές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην Αθήνα (από την αριστοκρατία της αρχαϊκής περιόδου στην ολοκληρωμένη μορφή δημοκρατίας των κλασικών χρόνων).
2.2. Η Αθηναϊκή Δημοκρατία των κλασικών χρόνων **2.2.1. Η εγκαθίδρυση και η εξέλιξη της δημοκρατίας: οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη, οι περαιτέρω δημοκρατικές ρυθμίσεις από το 487 έως το 452 π.Χ.** (2 ώρες)	*1η Διδακτική Ώρα*: • Να τοποθετούν και να αναλύουν το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα του Κλεισθένη σε πλαίσιο μακροϊστορίας (μακρά διαδικασία διαμόρφωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος) και μικροϊστορίας (κοινωνικοπολιτικές συγκρούσεις του τέλους του 6ου αι. π.Χ.). • Να αναγνωρίζουν την σημασία της	*Κριτική μελέτη βιβλιογραφίας-Ανάπτυξη διαλόγου*: Μελέτη βιβλιογραφίας σχετικά με την διαίρεση της πόλης σε *φυλές, τριττύες, δήμους* από τον Κλεισθένη. Ανάπτυξη διαλόγου για την σημασία που έχει η μετάβαση από την φυσική στην πολιτική μορφή οργάνωσης της πόλης.

	μεταρρύθμισης του Κλεισθένη για την ανατροπή των δομών της αριστοκρατικής πόλης και την εγκαθίδρυση καθεστώτος πολιτικής ισότητας (*ισονομία*), που θέτει τις βάσεις της μετέπειτα δημοκρατικής πολιτείας (Cartledge), αναπτύσσει μία «*δημοκρατική δυναμική*» (Μπιργάλιας). • Να αναγνωρίζουν την σημασία της ίδρυσης νέων πολιτικών οργάνων ευρείας συμμετοχής των πολιτών: της *Βουλής των Πεντακοσίων* και της *Ηλιαίας*. *2^{η} Διδακτική Ώρα*: • Να αντιλαμβάνονται την έννοια της *αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας*, ως άσκησης *άμεσης* εξουσίας-κυριαρχίας από τον *δήμο*, το σύνολο των ενήλικων ανδρών που κατάγονταν από την πόλη, ανεξαρτήτως εισοδηματικών και ιδιοκτησιακών κριτηρίων. • Να κατανοούν και να αναλύουν τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές συνθήκες, οι οποίες, κατά τον 5^{ο} αι. π.Χ., επιτάχυναν τους ρυθμούς εκδημοκρατισμού του πολιτεύματος, με έμφαση: - στην συμβολή των *θητών*, ως *ερετών*, κατά τη διάρκεια των Περσικών Πολέμων και της Αθηναϊκής Συμμαχίας-Ηγεμονίας, - στην σημασία του ναυτικού προγράμματος του Θεμιστοκλή (483-479 π.Χ.) για την προαγωγή δημοκρατικών λειτουργιών και την διαμόρφωση δημοκρατικών αντιλήψεων. • Να αντιλαμβάνονται και να αναλύουν τις συνιστώσες της περαιτέρω διαδικασίας εκδημοκρατισμού του πολιτεύματος κατά την διάρκεια της περιόδου 462-452 π.Χ. και, ειδικότερα, τα αίτια της αποκορύφωσής της με τον Εφιάλτη και κατά τους χρόνους που δεσπόζει ο Περικλής στην αθηναϊκή πολιτική σκηνή.	*Σύνθεση διαγράμματος*: με θέμα την οργανωτική δομή της πόλης που καθιέρωσε ο Κλεισθένης. *Συγκριτική μελέτη αρχαιολογικών και φιλολογικών πηγών*: Μελέτη πρωτογενούς (λογοτεχνικού και αρχαιολογικού) υλικού για την λατρεία των 10 επωνύμων ηρώων. Ανάπτυξη διαλόγου με θέμα την σημασία που είχε η καθιέρωση η δημόσιας λατρείας των *επωνύμων ηρώων* από τον Κλεισθένη, αλλά και η διατήρησή της αιώνες μετά την καθιέρωσή της. Αναγνώριση των αναγκών που ικανοποιούσε η λατρεία των *επωνύμων ηρώων* της Αθήνας κατά τα τέλη του 6^{ου} αι. π.Χ., κατά τα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. και κατά τον 2^{ο} αι. μ.Χ.; *Κριτική μελέτη φιλολογικών πηγών:* Μελέτη αποσπασμάτων σχετικά με την λειτουργία του νόμου ως προστάτη της εξουσίας του δήμου. Ανάπτυξη διαλόγου για τις πεποιθήσεις και τα αισθήματα που θα είχε ένας Αθηναίος της κλασικής περιόδου έναντι του Νόμου και της Πολιτείας. Ανάλυση των ιστορικών γεγονότων, τα οποία θα συνέβαλαν, κατά την κρίση των μαθητών, στην γέννηση αυτών των πεποιθήσεων/ αισθημάτων. *Συγκριτική μελέτη και ερμηνεία πρωτογενών και δευτερογενών πηγών:* Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών για την ανάπτυξη της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος και της δημόσιας υπηρεσίας κατά τους κλασικούς χρόνους. *Διαδραστική άσκηση με χρήση πολυμέσων*: Μελέτη της ιστορίας των ανθρώπων και των θεσμών της Αθήνας μέσω διαδραστικής περιπέτειας στον χώρο της αρχαίας Αγοράς των Αθηνών. *Σύνθεση ψηφιακού πίνακα ιστορικών εννοιών:* *ισονομία, ισηγορία, ισοκρατία, ισοψηφία, δημοκρατία (άμεση δημοκρατία, ριζοσπαστική δημοκρατία), ερέτες, οστρακισμός,*

		τριττύες, φυλές, δήμοι, επώνυμοι ήρωες, μισθοφορά, δοκιμασία, χορηγία, λειτουργία.
2.2.2. Η λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών: Εκκλησία του Δήμου, Βουλή των 500, Ηλιαία (2 ώρες)	<u>1η Διδακτική Ώρα</u>: • Να γνωρίζουν τα βασικά όργανα της αθηναϊκής δημοκρατικής πολιτείας και να προσδιορίζουν: τον βαθμό πρόσβασης των κοινωνικών τάξεων σε αυτά, τον τρόπο λειτουργίας και τις αρμοδιότητές τους. • Να αναλύουν τα βασικά γνωρίσματα της αθηναϊκής δημοκρατίας: τον *συλλογικό* και *ενιαύσιο* χαρακτήρα των αρχών, την επιλογή των αξιωματούχων με *κλήρωση*, την άσκηση *αυστηρού ελέγχου* τους εκ μέρους του *δήμου*. Να κατανοούν τον ρόλο των παραπάνω στην αποτροπή ανάπτυξης μορφών προσωποπαγούς εξουσίας. <u>2η Διδακτική Ώρα</u>: • Να κατανοούν και να αναλύουν την σημασία που προσέλαβε η *Εκκλησία του δήμου* ως κυρίαρχο όργανο της αθηναϊκής δημοκρατίας με την επέκταση των εξουσιών της σε όλους τους τομείς του δημόσιου βίου. • Να συγκρίνουν την Βουλή των 500 προς τα βουλευτικά σώματα άλλων πόλεων-κρατών της κλασικής εποχής όσον αφορά στον αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα και το εύρος των αρμοδιοτήτων της. • Να κατανοούν τον χαρακτήρα της Ηλιαίας ως λαϊκού δικαστηρίου με ισχυρή/πολυμελή λαϊκή αντιπροσώπευση, και την σημασία που είχε η επέκταση των αρμοδιοτήτων της και σε ζητήματα πολιτικής και αστικής δικαιοσύνης.	<u>*Κριτική μελέτη πηγών – Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Μελέτη πρωτογενών πηγών και εντοπισμός των επιμέρους χαρακτηριστικών του δημοκρατικού πολιτεύματος που εκτίθενται σε αυτές. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την αναγκαιότητα τήρησης αυτών των αρχών σε όλες τις πολιτείες δικαίου και διατύπωση απόψεων σχετικά με νοσηρά στοιχεία που καταστρατηγούν την εφαρμογή αυτών των αρχών και οδηγούν στα γνωστά φαινόμενα κρίσης του δημοκρατικού πολιτεύματος. <u>*Κριτική μελέτη πηγών – Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Μελέτη πηγών και ανάπτυξη διαλόγου για την αθηναϊκή Εκκλησία του δήμου, για την προβλεπόμενη διαδικασία που τηρούνταν στις συνελεύσεις, για περιπτώσεις παρεκτροπής από τα καθιερωμένα ήθη. Αναφορά στους κινδύνους που διέκριναν κάποιοι πολιτικοί από την κυριαρχία του δήμου (ο φόβος της *οχλοκρατίας*). Ανάπτυξη διαλόγου με θέμα την σύγκριση της αθηναϊκής δημοκρατίας (άμεση, γενικευμένης συμμετοχικότητας, ριζοσπαστική) με μορφές σύγχρονης δημοκρατίας (κοινοβουλευτική, αντιπροσωπευτική, αβασίλευτη κ.ο.κ.). <u>*Σύνθεση ψηφιακού πίνακα εννοιών*</u>: Ιστορική ερμηνεία των όρων: *ισονομία, ισοτιμία, ισηγορία, χειροτονία, προβούλευμα, οστρακισμός, γραφή παρανόμων, εισαγγελία, γραφαί/δίκαι, Θόλος, Βουλευταί, Ηλιασταί, ψηφοφορία, Στρατηγοί.* Πρόσθεση των νέων δεδομένων στον ψηφιακό πίνακα εννοιών της προηγούμενης ώρας.
2.2.3. Οι υλικές προϋποθέσεις της δημοκρατίας: λειτουργίες-μισθοί-	• Να κατανοούν την ύπαρξη αμφίδρομης σχέσης μεταξύ της οικονομικής ισχυροποίησης της Αθήνας και της πολιτικής,	<u>*Έρευνα υλικού - Μελέτη πρωτογενούς πηγής- Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Αναζήτηση από το διαδίκτυο

θεωρικά (1 ώρα)	στρατιωτικής, πολιτιστικής ανάπτυξης της πόλης κατά τον 5^{ο} αι. π.Χ. • Να κατανοούν ότι η θέσης της πόλης, ως ηγέτιδας δύναμης, και η κατοχή του μεγαλύτερου εμπορικού-ναυτιλιακού κέντρου εντός της Ηγεμονίας συνεπάγονταν για την Αθήνα ένα πλήθος άμεσων ή έμμεσων εσόδων, συνεπώς της παρείχαν εξαιρετικές οικονομικές δυνατότητες. • Να αντιλαμβάνονται ότι η λήψη μέτρων *κοινωνικής πρόνοιας* εκ μέρους της πόλης (μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ.) είχε άμεση επίδραση στον δημόσιο βίο. Ιδιαιτέρως να αναγνωρίζουν την σημασία της *μισθοφοράς* για την διεύρυνσης της συμμετοχής των λαϊκών στρωμάτων στα κοινά. • Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του θεσμού των «*λειτουργιών*» ως μέτρου κοινωνικής δικαιοσύνης, συνεπώς και ως στοιχείου κοινωνικής συνοχής και αποσόβησης εντάσεων για την κοινωνία της πόλης.	επιγραφικού υλικού σχετικού με τον καθορισμό του ύψους και του τρόπου καταβολής του φόρου εκ μέρους των συμμάχων στο πλαίσιο της Ηγεμονίας. Αναζήτηση πληροφοριών για την λεγόμενη «*Στήλη της εξηκοστής*». Ανάπτυξη διαλόγου για τον τρόπο διαχείρισης του ταμείου από τους Αθηναίους. *Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ* για το Επιγραφικό Μουσείο της Αθήνας, στο οποίο γίνεται αναφορά στους φορολογικούς καταλόγους του συμμαχικού ταμείου. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την σημασία των αθηναϊκών ψηφισμάτων ως μνημείου της αθηναϊκής δημοκρατίας, αλλά και ως μνημείου της Αθηναϊκής Ηγεμονίας. *Μελέτη πηγών – Ανάπτυξη διαλόγου:* Μελέτη πηγών σχετικά με την θεσμοθέτηση του *θεωρικού* ταμείου, πιθανώς λίγο μετά τα μέσα του 5ου αι. π.Χ. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την σημασία του θεσμού. *Μελέτη βιβλιογραφίας* σχετικά με την λειτουργία του θεάτρου ως μέσου δημοκρατικής διαπαιδαγώγησης των πολιτών και πρόνοιας της πόλης για την ανανέωση των δημοκρατικών αξιών και την ενδυνάμωση του δημοκρατικού βίου. *Έρευνα υλικού - Κατάρτιση πίνακα δεδομένων*: Αναζήτηση πληροφοριών για τα είδη των λειτουργιών και συγκρότηση πίνακα δεδομένων με κατανομή αυτών αναλόγως προς: α) την παρεχόμενη υπηρεσία: *τριηραρχία, χορηγία, γυμνασιαρχία, εστίασις, προστατεία ή αρχιθεωρία, η ιπποτροφία*, β) την μονιμότητα, την περιοδικότητα ή τον εφάπαξ χαρακτήρα της παροχής: *τακτικές και έκτακτες*. *Έρευνα υλικού - Κατάρτιση πίνακα δεδομένων*: Σύνθεση πίνακα με τις ποικίλες κατηγορίες εσόδων που είχε η

		αθηναϊκή πόλη κατά την περίοδο της μεγάλης ακμής της, χαρακτήρας, σημασία. Σύνθεση υλικού-παρουσίαση σε αρχείο προβολής (ppt).
		ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ – ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ: *Συγκρότηση οριζόντιου άξονα γεγονότων* με τοποθέτηση των σημαντικών ημερομηνιών και γεγονότων που σχετίζονται με την εξέλιξη του αθηναϊκού πολιτεύματος *Gallerie ιστορικών προσωπικοτήτων*: Με τη βοήθεια αξιόπιστων ιστοσελίδων ή βιβλιογραφικού υλικού, δημιουργία «πινακοθήκης» με πληροφορίες για τις σημαντικότερες προσωπικότητες που έπαιξαν ρόλο στην εξέλιξη του αθηναϊκού πολιτεύματος. Εικονογράφηση με πορτρέτα των ανδρών από μνημεία της αρχαιότητας. *Ανάπτυξη διαλόγου* με προτεινόμενα θέματα: - «*Η σημασία της αθηναϊκής δημοκρατίας για τον σύγχρονο κόσμο: αναγνώριση και αμφισβήτηση*» - «*Αντιπαραβολή μεταξύ του αρχαίου και του σύγχρονου πολίτη αναφορικά προς τον βαθμό πολιτικής συνείδησης, διάνοιας και στάσης τους*». **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ:** *Ι. Εκπαιδευτικός Περίπατος στην περιφέρεια της Ακρόπολης:* Προετοιμασία μέσω αναζήτηση πληροφοριών για τα βασικότερα αρχαιολογικά μνημεία της Αθήνας της αρχαϊκής και κλασικής περιόδου. Σχεδίαση της διαδρομής και επισήμανση των μνημείων. Προετοιμασία της ξενάγηση στον χώρο και της παρουσίασης συγκεκριμένων μνημείων από ομάδες 3-4 μαθητών. *ΙΙ. Προετοιμασία επίσκεψης στον ιερό βράχο της Ακρόπολης.*

		Μελέτη σχετικού υλικού από αξιόπιστες ιστοσελίδες. Παρακολούθηση σχετικών video-ντοκιμαντέρ *III. Προετοιμασία επίσκεψης στον χώρο της αρχαίας Αγοράς.* Μελέτη σχετικού υλικού από αξιόπιστες ιστοσελίδες. *IV. Εκπαιδευτική εκδρομή:* Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά, στο Ναυτικό Μουσείο Πειραιά και στα Μακρά Τείχη. Προετοιμασία της εκδρομής. Συλλογής πληροφοριών από αξιόπιστες ιστοσελίδες Παρακολούθηση video.
1. Η αυτοκρατορία των Αχαιμενιδών: σύντομη πολιτική ιστορία και σκιαγράφηση της διοικητικής της οργάνωσης σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο (1 ώρα)	• Να εκθέτουν τους παράγοντες που επέτρεψαν την σύσταση και την μακραίωνη επιβίωση του πολυεθνικού κράτους των Αχαιμενιδών για διάστημα τεσσάρων αιώνων και έως την κατάκτηση του από τον Αλέξανδρο. • Να αναλύουν τα συστατικά στοιχεία της κρατικής ιδεολογίας (απολυταρχική-θεοκρατική εξουσία του Μ. Βασιλέως, αέναος επεκτατισμός-σύσταση κοσμοκρατορίας, σύστημα διοικητικών- φορολογικών περιφερειών, εκτεταμένο δίκτυο αξιωματούχων, ιερατείο) και να αναγνωρίζουν τα στοιχεία μοναρχικής προβολής (τιτλοφορία, αυλική τελετουργία-τυπολογία, ηγεμονική αρχιτεκτονική). • Να αναγνωρίζουν την σημασία της υλοποίησης έργων μεγάλης κλίμακας από τον Μ. Βασιλέα (κωδικοποίηση των νόμων, κοπή νομίσματος, χάραξη οδικού δικτύου) ως συνεκτικού παράγοντα των λαών της αυτοκρατορίας. Ιδιαιτέρως, να αποδίδουν την λειτουργική αξία και το ιδεολογικό περιεχόμενο της «*βασιληίης ὁδοῦ*». • Να προσεγγίζουν κριτικά την στάση των Περσών έναντι των κατακτημένων λαών της αυτοκρατορίας σε θέματα πολιτισμικής και θρησκευτικής ανεκτικότητας.	*Συγκριτική μελέτη μνημείων - Ανάπτυξη διαλόγου:* Αναζήτηση «πορτρέτων» των Περσών βασιλέων Κύρου Β΄, Καμβύση, Δαρείου και Ξέρξη και ερμηνεία της χρήσης συμβόλων εξουσίας (*insignia*) και στερεοτύπων (στάση σώματος, ένδυση-οπλισμός, κόμμωση κ.ά.) για την απόδοση της ιρανικής αυτοκρατορικής ιδεολογίας. Αναφορά στον ρόλο των αυτοκρατορικών τεχνών (μνημειώδης αρχιτεκτονική, γλυπτική, πορτρέτο, νόμισμα) για την νομιμοποίηση της μοναρχίας και την προβολή της εικόνας του μονάρχη. *Συγκριτική μελέτη - ερμηνεία πηγών:* Μελέτη πηγών σχετικά με την περσική απολυταρχική εξουσία, την διοικητική ή την στρατιωτική οργάνωση των Περσών. Κατασκευή πίνακα δεδομένων. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τον βαθμό αντικειμενικότητας των συγγραφέων και τους παράγοντες διαμόρφωσης της οπτικής τους. *Μελέτη-ερμηνεία πηγής και έρευνα υλικού:* Μελέτη αποσπάσματος για την «*βασιλίην ὁδόν*» και ερμηνεία της αξίας του τεχνικού έργου. Αναζήτηση άλλων χωρίων του Ηροδότου που αναφέρονται σε σημαντικά τεχνικά έργα που εκπονήθηκαν από τους Αχαιμενίδες.

		<u>*Διεπιστημονική-διαδραστική διδασκαλία:*</u> Παράλληλη διδασκαλία της Ιστορίας και της Αγγλικής Γλώσσας μέσω παρακολούθησης και επεξεργασίας video αγγλικής εκφώνησης με θέμα την Περσική Αυτοκρτατορία
2. Σύντομη παρουσίαση των βασιλείων στην Ελλάδα κατά τους κλασικούς χρόνους (1 ώρα)	• Να κατανοούν ότι η Σπάρτη αποτελεί μοναδική περίπτωση πόλης-κράτους που διατηρεί κατά τους ιστορικούς χρόνους τον θεσμό της (διπλής) βασιλείας, παρότι δεν διαθέτει τυπικά βασιλικό, αλλά ένα μεικτό, ιδιάζοντος χαρακτήρα πολίτευμα . • Να περιγράφουν την δομή και τη λειτουργία των βασικών πολιτειακών οργάνων της σπαρτιατικής πολιτείας. • Να αναλύουν τον χαρακτήρα της μοναρχικής εξουσίας στα κράτη του βόρειου ελλαδικού χώρου (Μακεδονία, Ήπειρο, Θεσσαλία) και να εκθέτουν α) τους λόγους που δεν ακολούθησαν την πολιτειακή εξέλιξη των υπόλοιπων ελληνικών κοινοτήτων και β) τα αίτια της εισόδου τους στο ιστορικό προσκήνιο σε μεταγενέστερους χρόνους. • Να κατανοήσουν τον καθοριστικό ρόλο που θεωρείται ότι διαδραμάτισε η πολιτειακή και πολιτική δομή του κράτους τους στην διατυπωμένη από περισσότερους συγγραφείς των ελληνικών πόλεων-κρατών άποψη ότι είναι βάρβαροι.	<u>*Συγκριτική μελέτη - ερμηνεία πηγών:*</u> Μελέτη χαρακτηριστικών της σπαρτιατικής διπλής βασιλείας από πρωτογενείς πηγές (αναγωγή καταγωγής σε μυθικό ήρωα, αρμοδιότητες-εξουσίες, περιστολή εξουσιών από τα λοιπά πολιτικά όργανα, απόδοση τιμών, σύγκρουση των δύο βασιλέων). <u>*Ανάλυση εννοιών*</u>: Ιστορική ερμηνεία των επιθέτων «*λακωνικός*», «*σπαρτιατικός*», «*δωρικός*» (κυριολεκτική-μεταφορική χρήση) στην νέα ελληνική γλώσσα και αιτιολόγηση. <u>*Συγκριτική μελέτη - ερμηνεία πηγών:*</u> Μελέτη αποσπασμάτων πρωτογενών και δευτερογενών πηγών με θέμα την μακεδονική βασιλεία, επίσης τις σχέσεις μεταξύ Μακεδόνων και λοιπών Ελλήνων και τις αντιλήψεις των δεύτερων για τους πρώτους έως τον 4^{ο} αι. π.Χ. <u>*Μελέτη – ερμηνεία πηγών:*</u> Μελέτη πρωτογενών πηγών και διεξαγωγή διαλόγου με θέμα την πολιτική προσαρμογής του Φιλίππου, και στη συνέχεια του Αλέξανδρου, στις παραδόσεις των ελληνικών πόλεων, επίσης την στάση των πόλεων έναντι της νέας εξουσίας: εκδήλωση εχθρικής διάθεσης - αποδοχή της νέας εξουσίας ως στοιχείου ενότητας των Ελλήνων. <u>*Παρακολούθηση video*</u> σχετικά με την εποχή του Φιλίππου Β΄ και των ανασκαφών του Μ. Ανδρόνικου στην Βεργίνα (αρχ. Αιγές) Διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με: α) την σημασία των αρχαιολογικών ευρημάτων για την επέκταση της γνώσης μας γύρω από την ελληνική αρχαιότητα,

		β) των διαστάσεων που προσέλαβε το θέμα υπό το πρίσμα του βαλκανικού εθνικισμού κατά τους νεότερους χρόνους.
3. Η αυτοκρατορία του Αλεξάνδρου: σύντομη παρουσίαση της εκστρατείας, μέθοδοι διοικητικής οργάνωσης- αξιοποίηση μερίδας της ιρανικής άρχουσας τάξης (1 ώρα)	• Να περιγράφουν τα κίνητρα και τους στόχους της εκστρατείας στην Ασία, όπως αυτά διαμορφώθηκαν υπό την επίδραση της ελληνικής παιδείας - της μακεδονικής ηγεμονικής αγωγής του Αλέξανδρου και της θέσης του ως εκπροσώπου του Κορινθιακού Συνεδρίου και της Πανελλήνιας Ιδέας. • Να αναλύουν την τριαδική δομή ηγεσίας του Αλέξανδρου: *μακεδονική βασιλεία, ασιατική μοναρχία, πανελλήνια συμμαχία*. • Να αναγνωρίζουν την σημασία που είχε η πολιτική συγκερασμού ασιατικών και ελληνικών στοιχείων, την οποία ακολούθησε ο Αλέξανδρος κατά την διοικητική αναδιοργάνωση της Ασίας, για την διατήρηση της ηγεσίας του επί της αχανούς αυτοκρατορίας. • Να κατανοήσουν την κοσμοϊστορική σημασία του πολυεθνικού κράτους του Αλεξάνδρου για την έξοδο από τα μικρής κλίμακας κράτη στην ιστορία του ελληνορωμαϊκού κόσμου κατά τους επόμενους αιώνες.	<u>*Μελέτη ιστορικού χάρτη – Ψηφιακή αναπαράσταση της πορείας - Χρήση διαδραστικού δίσκου*</u>: παρατήρηση της έκτασης - επισήμανση της εξάπλωσης του κράτους σε ιστορικό χάρτη – εντοπισμός των ορίων. Διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με τους παράγοντες που συντέλεσαν στην διατήρηση της εξουσίας του Αλέξανδρου στην αχανή αυτοκρατορία. <u>*Συμμετοχή σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα*</u> του Αρχείου Χαρτογραφικής Κληρονομιάς για την γεωγραφική εξάπλωση του κράτους του Αλέξανδρου. <u>*Μελέτη πρωτογενών - δευτερογενών πηγών*</u>: Μελέτη υλικού και αναγνώριση στοιχείων σχετικά με πράξεις συμβολικής-τελετουργικής κατάκτηση της Ασίας από τον Αλέξανδρο Ανάπτυξη διαλόγου για την σημασία της σκηνοθεσίας έναρξης της εκστρατείας με πράξεις τελετουργικής πλαισίωσης. <u>*Μελέτη πηγών - Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Μελέτη πηγών σχετικά με την πολιτική προσαρμογής της εξουσίας του Αλέξανδρου στις τοπικές πολιτικές και θρησκευτικές παραδόσεις. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τους λόγους της υιοθέτησης παραδόσεων των κατακτημένων λαών από τον Αλέξανδρο και τις αντιδράσεις που αυτή προξένησε στις τάξεις των Μακεδόνων.
4. Τα ελληνιστικά κράτη: **4.1. Ο χαρακτήρας της ελληνιστικής μοναρχίας** (1 ώρα)	• Να κατανοούν τους λόγους που οδήγησαν σε διάσπαση την αυτοκρατορία του Αλέξανδρου και να εκθέτουν σε αδρές γραμμές την φυσιογνωμία των κρατών που προήλθαν από τους πολυετείς αγώνες	<u>*Άσκηση σε διαδραστικό χάρτη:*</u> Μελέτη των ελληνιστικών βασιλείων, όπως προέκυψαν μετά τους πολέμους των Διαδόχων από ψηφιακό χάρτη και εκπόνηση άσκησης χρωματισμού των

	των Διαδόχων. • Να αναπτύσσουν τον χαρακτήρα της μακεδονικής μοναρχίας, με έμφαση στον ρόλο και τις πηγές εξουσίας του μονάρχη, επίσης στα μέσα εδραίωσης-νομιμοποίησης της αρχής του. • Να αναλύουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα των σχέσεων μεταξύ των φορέων εξουσίας (μονάρχης, μακεδονική ηγεσία) με τις ελληνικές πόλεις, τις τοπικές elit και τους γηγενείς πληθυσμούς και να αναγνωρίζουν την σημασία τους για την συνοχή και την επιβίωση των μακεδονικών βασιλείων.	βασιλείων. *Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών – Ανάπτυξη διαλόγου:* Μελέτη πηγών για την δημιουργία των βασιλείων και την ανάληψη της εξουσίας από τους Διαδόχους. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τις αιτίες που οδήγησαν από το ιδεώδες διατήρησης της ενιαίας αυτοκρατορίας του Αλέξανδρου στην διάσπασή της και στην ίδρυση των ελληνιστικών βασιλείων. *Έρευνα υλικού-Μελέτη έργων τέχνης:* Αναζήτηση αντιπροσωπευτικών έργων προβολής των ελληνιστικών μοναρχών και της μακεδονικής αριστοκρατίας (αρχιτεκτονική των ανακτόρων, μωσαϊκά, ελληνιστικό πορτρέτο). Εντοπισμός των συμβόλων εξουσίας με έμφαση στην σύζευξη στοιχείων της μακεδονικής βασιλείας και των κατά τόπους παραδόσεων. *Σύνθεση ομαδικών εργασιών*: Ενδεικτικά προτεινόμενα θέματα: *- Η φύση της ελληνιστκής μοναρχίας* *- Η σκηνοθεσία της βασιλείας (στρατιωτικά, πολιτικά, θρησκευτικά σύμβολα ελληνικής, μακεδονικής και γηγενούς προέλευσης)* *- Οι ελληνιστικές πόλεις* *- Η ζωή σε ένα ελληνιστικό βασίλειο* *- Μελέτη του ρόλου της γυναίκας στην ελληνιστική μοναρχία*
4.2. Τα ελληνιστικά βασίλεια των Σελευκιδών και των Πτολεμαίων (1 ώρα)	• Να εκθέτουν συνοπτικά την πολιτική ιστορία και την διοικητική οργάνωση των δύο βασιλείων, αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες που απορρέουν από τον πολυεθνικό χαρακτήρα τους. • Να διακρίνουν ως κοινό γνώρισμα των δύο βασιλείων τον συνδυασμό διαφορετικών στοιχείων σε μία ενιαία κρατική δομή: - των πολιτικών παραδόσεων της μακεδονικής βασιλείας, - των παραδόσεων της ελληνικής πόλης, - των τοπικών πολιτικών και θρησκευτικών παραδόσεων και του εγκαθιδρυμένου από αιώνες διοικητικού συστήματος.	*Σύνθεση Ερευνητικής Εργασίας:* Αναζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και εικονογραφικού υλικού. Σύνθεση ομαδικής εργασίας με θέμα «*Τα βασίλεια των Σελευκιδών και των Πτολεμαίων: επίδραση, προσαρμογή, σύζευξη*». *Έρευνα υλικού-Ιστορική «ανάγνωση» νομισμάτων*: Αναζήτηση νομισμάτων του σελευκιδικού και του πτολεμαϊκού βασιλείου από το διαδίκτυο. Μελέτη των νομισμάτων και ερμηνεία της τυπολογίας τους προκειμένου να αναδειχθεί η αποτύπωση της ηγεμονικής

	• Να υπεισέρχονται στις σχέσεις της κρατικής διοίκησης: - αφενός με τις ελληνικές πόλεις (με έμφαση στην υπόσταση και στον νέο χαρακτήρα των πόλεων εντός των ελληνιστικών βασιλείων), - αφετέρου με τους γηγενείς πληθυσμούς (π.χ. προσαρμογή των Σελευκιδών στις τοπικές παραδόσεις, σύζευξη των μακεδονικών πολιτικών παραδόσεων με την φαραωνική παράδοση στο βασίλειο των Πτολεμαίων).	ιδεολογίας αλλά και οι τοπικές παραδόσεις. Συγκριτική μελέτη νομισμάτων διαφορετικών βασιλείων, προκειμένου να διαπιστωθούν επιμέρους διαφοροποιητικά γνωρίσματα, αποκαλυπτικά της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας των βασιλείων.
		ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ – ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ: *Σύνθεση πίνακα δεδομένων:* Επανάληψη της ύλης των 5 τελευταίων διδακτικών ωρών και συγκρότηση πίνακα δεδομένων με τις διαφορετικές μορφές μοναρχίας. Καταχώρηση των βασικών πολιτειακών οργάνων, της πολιτικής θεωρίας, της μορφής και των μέσων άσκησης εξουσίας (χρήση συμπληρωματικού υλικού βιβλιογραφίας). Εντοπισμός κοινών στοιχείων και διαφορών. Καταχώρηση ενδεικτικών αποσπασμάτων από πρωτογενείς πηγές. *Συγκριτική μελέτη αρχιτεκτονικών μνημείων*: Εντοπισμός κοινών χαρακτηριστικών και διαφορών. Αναφορά στην λειτουργία των μνημείων ως στοιχείων προβολής και νομιμοποίησης της μοναρχίας. Έμφαση στην ανάπτυξη τεχνογνωσίας και τεχνολογίας. *Παρακολούθηση ντοκυμαντέρ*: Παρακολούθηση video και τήρηση σημειώσεων - διεξαγωγή διαλόγου. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ:** *Ι. Επίσκεψη σε αρχαιολογικό μουσείο ή σε αρχαιολογικό χώρο*: Μελέτη υλικού για την προετοιμασία επίσκεψης σε μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο της Μακεδονίας. *ΙΙ. Επίσκεψη στο Νομισματικό Μουσείο*.

		Προετοιμασία της επίσκεψης με μελέτη υλικού από την επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου και από σχετική βιβλιογραφία. Πραγματοποίηση ασκήσεων «ανάγνωσης» νομισμάτων στις προθήκες του Μουσείου.
1. Ρώμη: Η περίοδος της *Res Publica* (6ος - 1ος αι. π.Χ.) (1 ώρα)	• Να περιγράφουν τις εξελίξεις που συνεπάγεται η ανατροπή της πρωτόγονης βασιλείας από μία τάξη αριστοκράτων γαιοκτημόνων (*patricii*): εγκαθίδρυση διακυβέρνησης αιρετών αρχόντων, γνωστή ως *Res Publica Romana.* • Να αντιλαμβάνονται τον συνδυασμό παραγόντων που έκαναν δυνατή τη διαδοχική επέκταση των Ρωμαίων και τη σύσταση πολυεθνικού κρατικού μορφώματος και να εμβαθύνουν στην ρωμαϊκή πολιτική ενσωμάτωσης των κατακτημένων πληθυσμών που επέτρεψε την μακραίωνη επιβίωσή του. • Να κατανοούν και να αποτιμούν κριτικά τον χαρακτήρα της ρωμαϊκής διοίκησης ως άσκηση εξουσίας σε επάλληλες ζώνες: Ρώμη, Ιταλοί σύμμαχοι, κατακτημένες περιοχές σε καθεστώς ρωμαϊκής επαρχίας (*provincia*). • Να αναλύουν τις νέες δυναμικές καταστάσεις, που δημιουργούνται κατά τα τέλη της περιόδου (πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις εντός του σώματος των Ρωμαίων πολιτών, εντάσεις μεταξύ Ρωμαίων και Ιταλών συμμάχων), οι οποίες θα οδηγήσουν το ρωμαϊκό κράτος, μέσω εμφυλίων πολέμων, σε νέα μορφή πολιτικής και πολιτειακής ύπαρξης.	*<u>Ανάκληση Γνώσεων - Ερμηνεία πηγών</u>*: Μελέτη πηγών για τον μύθο του Ρωμύλου και του Ρέμου. Ερμηνεία και αναγνώριση μυθικών στερεοτύπων, με τα οποία ενδύεται η αφήγηση για τους γενάρχες της ρωμαϊκής βασιλείας. Αναφορά σε μυθικά παράλληλα από τον χώρο της ελληνικής μυθολογίας και της ελληνικής (προϊστορικής ή ιστορικής) βασιλείας. *<u>Ερμηνεία Μύθου – Ανάκληση γνώσεων</u>*: Μελέτη πηγής σχετικά με την ίδρυση των βασικών ρωμαϊκών οργάνων, της Συγκλήτου και της συνέλευσης του ρωμαϊκού Δήμου, από τον μυθικό βασιλιά Ρωμύλο: Ανάπτυξη διαλόγου για τις αντιλήψεις που απηχεί η πηγή σχετικά με το ρωμαϊκό πολίτευμα. Σύγκριση της βασιλείας των πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων με την ελληνική βασιλεία των Σκοτεινών Αιώνων. *<u>Ιστορική «ανάγνωση» νομίσματος</u>*: Μελέτη του νομίσματος και εκτίμηση της σημασίας που είχε η χρήση του μύθου στην φιλοτέχνηση του νομίσματος. *<u>Μελέτη πηγών – Κατασκευή σχεδιαγράμματος</u>*: Συγκριτική μελέτη πρωτογενούς υλικού με αντίθετες αξιολογικές κρίσεις σχετικά με το ρωμαϊκό πολίτευμα. Μελέτη βιβλιογραφίας για την δομή του πολιτεύματος και σχεδιαγραμματική απόδοση δεδομένων. *<u>Κατασκευή ψηφιακού χάρτη</u>* μεταβαλλόμενων συνόρων ή ψηφιακού αρχείου προβολής (ppt) με χάρτες της σταδιακής επέκτασης των Ρωμαίων στην λεκάνη της

		Μεσογείου. *Κατασκευή πίνακα δεδομένων:* Αναζήτηση ψηφιακού και βιβλιογραφικού υλικού σχετικά με τους εμφυλίους πολέμους της ρεπουμπλικανικής περιόδου. Κατασκευή πίνακα δεδομένων.
2. Ο Αύγουστος και η αυτοκρατορική εποχή (1ος-2ος αι.) – Η διοίκηση των επαρχιών και η ρωμαϊκή ειρήνη (1 ώρα)	• Να προσεγγίζουν κριτικά και να αναλύουν την παγκόσμια σημασία του νέου πολιτειακού μορφώματος (*principatus*) για τις ιστορικές εξελίξεις των επόμενων αιώνων. • Να εκθέτουν τις παραμέτρους που συντέλεσαν στην επικράτηση του Οκταβιανού στην ρωμαϊκή πολιτική σκηνή. Ειδικότερα να αναγνωρίζουν τον χαρακτήρα της νέας μορφής πολιτεύματος που εγκαθίδρυσε ο Οκταβιανός (*principatus*) και την σημασία του για την αποκατάσταση της ειρήνης (*Pax Romana*) και την διασφάλιση της ενότητας της ρωμαϊκής οικουμένης (*orbis Romanus*). • Να αναγνωρίσουν τη σημασία της αυτοκρατορικής λατρείας και των πελατειακών σχέσεων μεταξύ Ρωμαίων *ήγουμένων* και μελών των επαρχιακών ελίτ ως παραγόντων συνοχής του κράτους.	*Συγκριτική μελέτη φιλολογικών – αρχαιολογικών πηγών - Ανάκληση γνώσεων*: Συγκριτική μελέτη φιλολογικών πηγών και μνημείων σχετικά με την νέα μορφή εξουσίας του Αυγούστου. Αναφορά στα μέσα προβολής της αυτοκρατορικής εξουσίας. Ερμηνεία της λειτουργίας του αναγλύφου στο συγκεκριμένο μνημείο. Συσχετισμός με παρόμοιους συμβολισμούς από άλλες μορφές εξουσίας και πολιτισμικούς κύκλους του αρχαίου κόσμου. *Μελέτη πηγών - Ανάπτυξη διαλόγου*: Μελέτη πηγών σχετικά με τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ακμή και την εξάπλωση της ρωμαϊκής δύναμης. Αξιολόγηση και ιεράρχηση των παραγόντων αναλόγως προς την σπουδαιότητά τους. *Ερευνητική Εργασία*: Συγκριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικά με τον ρόλο της μνημειώδους αρχιτεκτονικής στο πλαίσιο των μοναρχικών πολιτευμάτων (ανακτόρων, θριάμβων, ταφών). Αναφορά στην σημασία της φιλοτέχνησης ηγεμονικού τάφου από τον εν ζωή ηγεμόνα. Αναφορά άλλων γνωστών ταφικών μνημείων από διαφορετικούς πολιτισμικούς κύκλους και περιόδους της αρχαιότητας. Συλλογή εικόνων από μνημεία διαφορετικών περιόδων της αρχαίας ιστορίας. Κατασκευή τεχνήματος που θα αναρτηθεί στην τάξη ή αρχείου προβολής που θα δημοσιοποιηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου ή σε Blogg της τάξης. *Συγκριτική μελέτη πηγών –*

		Ανάπτυξη διαλόγου: Συγκριτική μελέτη αποσπασμάτων φιλολογικών πηγών και αρχαιολογικών πηγών σχετικά με την προσωπικότητα και το έργο του Αυγούστου Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τη σημασία του έργου ως μέσου προβολής της αυτοκρατορικής εικόνας (τυπολογία: στάση σώματος, *salutatio*, ένδυση-οπλισμός, κόμμωση κ.ά.). Ανάπτυξη διαλόγου για τον ρόλο της αδριαντοποιίας, και γενικότερα για τη σημασία της τέχνης (γλυπτικής, ζωγραφικής, αρχιτεκτονικής, νομίσματος), στην υπηρεσία της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής προπαγάνδας. *Έρευνα υλικού-Συγκριτική μελέτη νομισμάτων*: Αναζήτηση υλικού από ηλεκτρονικές διευθύνσεις μουσείων ή από εγχειρίδια νομισματικής. Σύγκριση νομισμάτων της ρεπουμπλικανικής και της αυτοκρατορικής περιόδου, μέσα αποτύπωσης της κρατικής ιδεολογίας των δύο πολιτευμάτων (συμβολική, επιγραφές, στοιχεία μύθου-θρησκείας). *Σύνθεση διαγράμματος*: με τον τίτλο του Αυγούστου, *Imperator Caesar Divi Filius Augustus*, στο οποίο θα προσδιορίζεται το περιεχόμενο των επιμέρους όρων, επίσης οι επιμέρους εξουσίες και οι ιδιότητες που του αποδίδονται με αυτούς.
3. Η κρίση του 3ου αι.: οικονομία - κοινωνία - πολιτική. Διάδοση του χριστιανισμού (1 ώρα)	• Να αναγνωρίζουν το βάθος και την έκταση της κρίσης στους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής, της κοινωνίας, της δημογραφικής ανάπτυξης, της θρησκείας και να εκθέτουν φαινόμενα-εκφάνσεις της κρίσης. • Να εκθέτουν τον τρόπο, με τον οποίο οι διάφορες πτυχές της κρίσης συνδέονται αιτιωδώς μεταξύ τους. • Να αναλύουν τους λόγους της εξάπλωσης του χριστιανισμού στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας.	*Έρευνα υλικού-Ερευνητική Εργασία*: Αναζήτηση ποσοτικών τεκμηρίων, από τα οποία πιστοποιείται η οικονομική και δημογραφική κρίση της αυτοκρατορίας σε περισσότερα επιμέρους επίπεδα: - της οικονομίας (παρακμή εμπορίου, κυριαρχία μεγάλων αγροκτημάτων/latifundia), - της κοινωνίας (παρακμή του θεσμού της δουλείας, πρόσδεση των παροίκων στη γη, ανάπτυξη του θεσμού της δουλοπαροικίας), - της πληθυσμιακής ανάπτυξης (δημογραφική κρίση), - της πολιτικής (συνεχείς ανατροπές αυτοκρατόρων και

		εμφύλιοι πόλεμοι, εισβολές βαρβάρων, επαναστάσεις και εξεγέρσεις). *<u>Έρευνα Υλικού-Παρακολούθηση video-ομιλίας</u>*: Συλλογή εικονογραφικού υλικού για την οργάνωση των αγροκτημάτων και τις διάφορες αγροτικές και εμπορικές δραστηριότητες στη διάρκεια του 3ου αι. Αναζήτηση πληροφοριών για τα προβλήματα του καθημερινού βίου των επαγγελματιών, για τους παροίκους-δουλοπαροίκους και την πρόσδεσή τους στη γη. Αναζήτηση πληροφοριακού υλικού για την εξέλιξη και τη σημασία του νέου θεσμού της δουλοπαροικίας.
		ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ – ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ: *<u>Σύνθεση πίνακα δεδομένων</u>*: Επανάληψη της ύλης των 3 τελευταίων διδακτικών ωρών και συγκρότηση πίνακα δεδομένων με τις φάσεις ανάπτυξης και εξέλιξης του ρωμαϊκού πολιτεύματος. Καταχώρηση των βασικών πολιτειακών οργάνων, της πολιτικής θεωρίας, της μορφής και των μέσων άσκησης εξουσίας (χρήση συμπληρωματικού βιβλιογραφικού υλικού). *<u>Σύνταξη Γλωσσαρίου ιστορικών όρων</u>*: Συλλογή των σημαντικότερων λατινικών όρων των 3 τελευταίων ωρών διδασκαλίας και κατάρτιση ψηφιακού γλωσσαρίου. Καταχώριση αντιπροσωπευτικών αποσπασμάτων της λατινικής γραμματείας. *<u>Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ</u>*: με θέμα «*Ρώμη: ισχύς και δόξα*». Καταγραφή των σημαντικότερων γεγονότων που μνημονεύονται στο video. Αναστοχασμός σχετικά με τους παράγοντες που συνέτειναν στην σύσταση και επιβίωση της πολυεθνικής αυτοκρατορίας των Ρωμαίων και ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τις θέσεις που διατυπώνονται στο video επί του θέματος.

		ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ: Προετοιμασία εκπαιδευτικής επίσκεψης σε μνημεία της ρωμαϊκής εποχής ή σε τμήμα μουσείου που αφορά στην ρωμαϊκή αρχαιότητα.
1. Κωνσταντινούπολη - η Νέα Ρώμη: Η αρχή μιας νέας αυτοκρατορίας - Συντελεστές διαμόρφωσης του κράτους (1 ώρα)	• Να αναλύουν κριτικά το σύνθετο πλέγμα αιτιών και παραγόντων (στρατηγικών, οικονομικών, γεωγραφικών και δημογραφικών) που οδήγησαν στην οικοδόμηση της *Κωνσταντινούπολης* ως πολιτικού, διοικητικού και πολιτισμικού κέντρου της βυζαντινής αυτοκρατορίας. • Να αναγνωρίζουν την βυζαντινή αυτοκρατορία: - αφενός ως συνέχεια του *Imperium Romanum*, - αφετέρου ως κρατικό μόρφωμα με νέα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά και ιστορική πορεία. • Να κατανοούν τους συντελεστές διαμόρφωσης του βυζαντινού κράτους: - ρωμαϊκή πολιτική θεωρία και ρωμαϊκό δίκαιο, - ελληνική πολιτισμική και πνευματική παράδοση, - Χριστιανισμός.	*<u>Συγκριτική μελέτη ιστορικού χάρτη - πηγών</u>*: Παρατήρηση της πλεονεκτικής θέσης της Κωνσταντινούπολης και ανάλυση της γεωπολιτικής σημασίας της. *<u>Συγκριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών</u>*: Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικά με τις παραδόσεις επιλογής της θέσης της νέας πρωτεύουσας και καθορισμού των ορίων της από τον Κωνσταντίνο Α΄ κατόπιν θεϊκής υπόδειξης. *<u>Ανάπτυξη διαλόγου - Ανάκληση γνώσεων</u>*: Προβληματισμός και διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με την σημασία του γεωπολιτικού, γεωστρατηγικού, γεωοικονομικού παράγοντα στις ιστορικές εξελίξεις. Αναφορά σε ιστορικά παραδείγματα από προηγούμενες ενότητες του μαθήματος. *<u>Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ - συμπλήρωση φύλλου εργασίας</u>* με ερωτήματα σχετικά προς το περιεχόμενό του ντοκιμαντέρ. Ανάπτυξη διαλόγου για τα βασικά σημεία του video.
2. Η βυζαντινή αυτοκρατορία: σύντομη πολιτική ιστορία με έμφαση στις τομές και στις συνέχειες (4 ώρες)	*<u>1^{η} Διδακτική Ώρα</u>*: • Να κατανοούν και να αναλύουν τη σημασία που είχαν οι πολιτικές, οι διοικητικές και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις του Διοκλητιανού και του Κωνσταντίνου Α΄ για την μεταβολή του χαρακτήρα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.	*<u>Ανάκληση Γνώσεων</u>*: Σύνδεση του μεταρρυθμιστικού έργου του Κωνσταντίνου με τις αιτίες που το προκάλεσαν (σύνδεση με το προηγούμενο κεφάλαιο). *<u>Ιστορική ανάγνωση μνημείων - Ανάκληση γνώσεων</u>*: Αναζήτηση εικόνων με ανδριάντες, προτομές και παραστάσεις επί νομισμάτων του Κωνσταντίνου. Ανάπτυξη διαλόγου για την προσωπικότητα και το έργο του Κωνσταντίνου. *<u>Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ</u>*

	• Να περιγράφουν το διοικητικό σχήμα οργάνωσης της αυτοκρατορίας και να εξηγούν τις συνθήκες διαφοροποίησης της πορείας ανατολικού και δυτικού τμήματος κατά τον 4^{ο} (395) και 5^{ο} αι. (476). • Να επισημαίνουν το πρόβλημα των αιρέσεων, που επηρέασε τη διαμόρφωση του χριστιανικού δόγματος και οδήγησε στη διαπλοκή των σχέσεων κράτους και Εκκλησίας • Να εντρυφούν στις αλλαγές που έλαβαν χώρα κατά τον αιώνα του Ιουστινιανού με έμφαση στον τομέα των στρατιωτικών κατακτήσεων, της κωδικοποίησης του δικαίου και της τέχνης.	με θέμα τον ρόλο που θα διαδραματίσει η βυζαντινή Ανατολή μετά την κατάληψη του δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας κατά τον 5^{ο} αι. από βαρβαρικά φύλα. *Έρευνα Υλικού-Διεξαγωγή διαλόγου*: Αναζήτηση και συγκέντρωση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικά με θεολογικές έριδες που προκλήθηκαν στην αυτοκρατορία (π.χ. Αρειανισμός, Νεστοριανισμός, Μονοφυσιτισμός). Συσχετισμός με την γενική πολιτική ιστορία της περιόδου. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με την επίπτωση των γεγονότων στις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις. *Συγκρότηση πίνακα δεδομένων*: Αναζήτηση πληροφοριακού υλικού και συγκρότηση πίνακα για τις κυριότερες αιρέσεις και για τις αντίστοιχες οικουμενικές συνόδους. *Μελέτη πρωτογενών πηγών-Ανάπτυξη διαλόγου*: Ανάλυση της ιδεολογίας του Ιουστινιανού περί ανασύστασης του *Imperium Romanum*, η οποία υπαγόρευσε την εξωτερική πολιτική του. *Μελέτη βιβλιογραφίας - παρακολούθηση ιστορικού ντοκιμαντέρ*: Παρακολούθηση video με θέμα την αυτοκρατορική πολιτική του Ιουστινιανού, τον ρόλο της Θεοδώρας, την Στάση του Νίκα. Μελέτη αποσπασμάτων βιβλιογραφίας σχετικά με τη Στάση του Νίκα. *Συμπλήρωση φύλλων εργασίας - διεξαγωγή συζήτησης* σχετικά με την σημασία του γεγονότος. *Έρευνα υλικού-Σύνθεση αρχείου προβολής (ppt)*: Συγκέντρωση πληροφοριακού και εικονογραφικού υλικού για το οικοδομικό πρόγραμμα του Ιουστινιανού. Αναφορά στην χριστιανική τέχνη της πρωτοβυζαντινής περιόδου, στο περιεχόμενο και την συμβολική

	<u>*2η Διδακτική Ώρα*</u>: • Να αναλύουν την μεταρρυθμιστική πολιτική του Ηράκλειου, μέσω της οποίας κατέστη δυνατή η διοικητική και στρατιωτική αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας, η αντιμετώπιση των αιρέσεων, η οικονομική ενίσχυση και η απαλλαγή από τον περσικό κίνδυνο. • Να περιγράφουν τα σημαντικότερα πολιτικά γεγονότα της μεσοβυζαντινής περιόδου με έμφαση στη δημιουργία του βουλγαρικού κράτους και τις αραβοβυζαντινές συγκρούσεις (7ος-8ος αι.). • Να αντιλαμβάνονται τον θεσμό των θεμάτων ως μέσο έκφρασης της πολιτικής, οικονομικής και πολιτισμικής ισχύος του Βυζαντίου • Να κατανοούν και να αναλύουν τον σύνθετο χαρακτήρα της Εικονομαχίας, καθώς και τα αποτελέσματα που αυτή είχε, ιδιαίτερα στις σχέσεις μεταξύ κράτους και Εκκλησίας. <u>*3η Διδακτική Ώρα*</u>: • Να εκθέτουν τις στρατιωτικές επιτυχίες των αυτοκρατόρων της Μακεδονικής Δυναστείας και τα	της. <u>*Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών – Ιστορική ερμηνεία όρου*</u>: Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικά με την οργάνωση σε «*θέματα*» των αυτοκρατορικών επαρχιών από την εποχή του Ηράκλειου έως την εποχή των Κομνηνών. Ιστορική ερμηνεία του όρου «*θέμα*» στην εξέλιξή του. <u>*Μελέτη ιστορικού χάρτη*</u> <u>*Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Μελέτη ιστορικού χάρτη με αναπαράσταση της *οργάνωσης των θεμάτων* σε διάφορες περιοχές και εποχές. Διεξαγωγή διαλόγου περί των καινοτομιών που συνεπάγεται η καθιέρωση των θεμάτων για την διοίκηση της αυτοκρατορίας (αυξανόμενος ρόλος του στρατού στα πολιτικά δρώμενα, περιορισμός της έκτασης και εξελληνισμός του κράτους). Γενικότερη αναφορά στους όρους και τα μέσα με τα οποία επιτεύχθηκε η στρατιωτικοποίηση της αυτοκρατορίας κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο. <u>*Συγκρότηση άξονα γεγονότων*</u> με τους σημαντικότερους σταθμούς, τα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές της εικονομαχικής κρίσης. <u>*Εκπόνηση Ερευνητικής Εργασίας*</u>: Ανάλυση των παραμέτρων της εικονομαχικής κρίσης μέσω πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Αναφορά: - στο πλαίσιο που ορίζει η εποχή αυξανόμενης ανασφάλειας (κίνδυνος από εξωτερικούς εχθρούς), - στην πολιτισμική διάσταση μεταξύ ανατολικών και δυτικών επαρχιών, - στον ρόλο που διαδραμάτισαν οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες, - στον ρόλο του μοναχισμού, - στην επίδραση που είχε η Εικονομαχία στη σχέση κράτους-εκκλησίας. <u>*Συγγραφή ιστορικού δοκιμίου*</u>

	επιτεύγματά τους στη διάδοση του Χριστιανισμού και στην καλλιέργεια των Γραμμάτων και του Δικαίου. • Να περιγράφουν τις φάσεις των συγκρούσεων μεταξύ Βυζαντινών και Βουλγάρων και Βυζαντινών και Αράβων ($9^{ος}$ -$10^{ος}$ αι.) και να αντιλαμβάνονται τον ρόλο της ανάπτυξης των λαών του ευρύτερου βαλκανικού κόσμου, όπως των Ρώσων και των Σέρβων. • Να αναλύουν τη σημασία της στέψης του Καρλομάγνου για την εξέλιξη της αυτοκρατορικής ιδέας στο Βυζάντιο. • Να κατανοούν και να εκθέτουν αναλυτικά τις μεταβαλλόμενες συνθήκες του $11^{ου}$ αι. που αποδυνάμωσαν σταδιακά το βυζαντινό κράτος <u>$4^{η}$ Διδακτική Ώρα</u>: • Να κατανοούν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην ταχεία αποδυνάμωση και στην οριστική πτώση του βυζαντινού κράτους κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο. Να περιγράφουν τις μορφές εκδήλωσης της παρακμής της αυτοκρατορίας σε όλους τους τομείς. • Να κατανοούν την σημασία της διάρρηξης της πολιτικής ενότητας του βυζαντινού κράτους μετά την κατάληψη της Πόλης από τους Φράγκους (1204). • Να κατανοούν την σημασία της επέκτασης των Οθωμανών στα βυζαντινά εδάφη για την διαμόρφωση νέου συσχετισμού δυνάμεων κατά τα	με θέμα: «*Η επέκταση των Αράβων στον χώρο της Μεσογείου κατά τον $7^{ο}$ και $8^{ο}$ αι. και οι επιπτώσεις της στην ιστορία και τον πολιτισμό*». Εικονογράφηση του κειμένου με μικρογραφίες βυζαντινών χειρογράφων ή έργα αρχιτεκτονικής με αραβικές επιρροές. <u>*Ιστορική ερμηνεία όρου:*</u> Ερμηνεία του όρου «*Βυζαντινή Εποποιΐα*». <u>*Συγκρότηση άξονα γεγονότων*</u> με τους σημαντικότερους σταθμούς, τα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές των βυζαντινο-αραβικών και βυζαντινο-βουλγαρικών συγκρούσεων. <u>*Έρευνα - μελέτη υλικού*</u>: Συγκέντρωση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών για την κρίση του $11^{ου}$ αι. <u>*Σύνθεση γραπτής εργασίας*</u>: Προτεινόμενα θέματα: - Η μάχη στο Ματζικέρτ (1071) και οι συνέπειές της για τις τύχες της Μ. Ασίας. - Τα αίτια της παρακμής της αυτοκρατορίας κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο. <u>*Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ*</u> σχετικά με τα γεγονότα που οδήγησαν από την πολιτική κατάρρευση του μικρασιατικού ελληνισμού στις αρχές του $11^{ου}$ αι. έως την Άλωση. <u>*Σχεδίαση άξονα γεγονότων*</u> με τους σημαντικότερους σταθμούς της πορείας προς την κατάρρευση του βυζαντινού κράτους. <u>*Ερευνητική εργασία – Σύνθεση καταλόγου*</u>: Αναζήτηση εικονογραφικού υλικού και έργων της ελληνικής και της παγκόσμιας λογοτεχνίας εμπνευσμένα από την Άλωση. Σύνθεση καταλόγου-ευρετηρίου των έργων τέχνης με χρονολογική σειρά παραγωγής. <u>*Σύνθεση αρχείου προβολής – Παρουσίαση σε ενδοσχολική εκδήλωση:*</u> Σύνθεση αρχείου προβολής (ppt)

	τέλη του μεσαίωνα. • Να αναγνωρίζουν την κοσμοϊστορική σημασία των Άλωσης για την διαμόρφωση της πολιτισμικής φυσιογνωμίας της Ευρώπης κατά τους νεότερους χρόνους και, ειδικότερα, τις διαστάσεις που προσέλαβε στην συνείδηση των Νεοελλήνων.	με τα σημαντικότερα έργα ποίησης και ζωγραφικής και μουσική επένδυση από θρήνους για την Άλωση. *Δραματοποίηση κειμένου*: Στο πλαίσιο της παραπάνω εκδήλωσης, ερμηνεία κειμένων με θέμα την Άλωση.
3. Ο εξελληνισμός του Βυζαντίου (1 ώρα)	• Να παρακολουθούν την πορεία σταδιακού εξελληνισμού της αυτοκρατορίας επισημαίνοντας, μέσα από παραδείγματα, τους σημαντικούς σταθμούς και τις εκφάνσεις της σε ποικίλους τομείς (π.χ. πανεπιστημιακή εκπαίδευση: Το πανεπιστήμιον του Θεοδοσίου Β΄ (425), νομικά έργα: Οι νεαρές του Ιουστινιανού και τα Βασιλικά των Μακεδόνων βασιλέων , φιλοσοφία: από τον Μ. Ψελλό στον Πλήθωνα, αυτοκρατορική τιτλοφορία: από την εποχή του Ηρακλείου κ.ε.). • Να κατανοούν και να αναλύουν τους λόγους που συνέβαλαν στον σταδιακό εξελληνισμό της αυτοκρατορίας (με έμφαση στην διαδικασία περιορισμού της αυτοκρατορίας στις ανατολικές ελληνόγλωσσες επαρχίες). • Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του γεγονότος για τον Ελληνισμό και την ιστορική του πορεία μέσα στο χρόνο.	*Μελέτη ιστορικού χάρτη – Έρευνα υλικού*: Εντοπισμός των γλωσσικών ορίων μεταξύ των λατινόφωνων και ελληνόφωνων περιοχών στη νότια Ευρώπη, κατά την πρωτοβυζαντινή εποχή. *Έρευνα υλικού - Κατάρτιση πίνακα*: Επισήμανση της άνθησης που πραγματοποιείται κατά τους βυζαντινούς χρόνους στο πλαίσιο των ελληνικών γραμμάτων και της ελληνικής παιδείας: - αφενός της αναγέννησης της ρητορικής, της φιλοσοφίας, της ιστοριογραφίας, - αφετέρου της γέννησης πολλών νέων λογοτεχνικών ειδών (ποιητική αυτοβιογραφία, εκκλησιαστική ιστορία, χρονογραφία, ρητορικό αγιολογικό εγκώμιο κ.ά.) Σύνθεση πίνακα υλικού με τα νέα λογοτεχνικά είδη και αντιπροσωπευτικά έργα. *Έρευνα υλικού – Ανάπτυξη διαλόγου* Σχετικά με την σημασία που είχε και τον ρόλο που διαδραμάτισε ο Βυζαντινός Ελληνισμός για τη διαμόρφωση του ελληνικού έθνους.
		ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ – ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ: *Κατασκευή ψηφιακού χάρτη* μεταβαλλόμενων συνόρων ή ψηφιακού αρχείου προβολής (ppt) με χάρτες της βυζαντινής αυτοκρατορίας ανά εποχή. *Σχεδιασμός χρονολογικού άξονα γεγονότων* με υπομνηματισμό όλων των επιμέρους γεγονότων σε μορφή καταλόγου. *Gallerie ιστορικών προσωπικοτήτων*: Με τη βοήθεια αξιόπιστων ιστοσελίδων ή βιβλιογραφικού υλικού, δημιουργία «πινακοθήκης»

		με πληροφορίες για τις σημαντικότερες προσωπικότητες της βυζαντινής ιστορίας. Εικονογράφηση με πορτρέτα των ανδρών από μνημεία της περιόδου.
4. Η βυζαντινή πολιτική θεωρία (1 ώρα)	• Να κατανοούν τις σημαντικότερες αρχές της βυζαντινής πολιτικής θεωρίας, η οποία αποτελεί το θεμέλιο του βυζαντινού αυτοκρατορικού πολιτεύματος, και να αντιλαμβάνονται την σημασία που έχει: - η ρωμαϊκή παρακαταθήκη, σε επίπεδο κρατικής θεωρίας και δικαίου, - ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, σε επίπεδο πολιτικής και φιλοσοφικής σκέψης. • Να εντοπίζουν την επίδραση του χριστιανισμού στην οργάνωση της κρατικής εξουσίας και στη διαμόρφωση της αντίληψης ότι η Αυτοκρατορία συνιστά υπερ-ιστορική κρατική δομή, άρρηκτο τμήμα του θεϊκού σχεδίου δημιουργίας της οικουμένης με υπερφυσικό-εσχατολογικό προορισμό ανά τους αιώνες.	<u>*Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών*</u>: Μελέτη αντιπροσωπευτικών αποσπασμάτων με περιγραφή της βυζαντινής πολιτείας και αναφορά των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της. <u>*Οπτικοποίηση δεδομένων*</u>: Αναζήτηση εικονογραφικού υλικού με βυζαντινά μνημεία-υλικά κατάλοιπα, στα οποία αποτυπώνεται η τριπλή διάσταση της βυζαντινής κρατικής ιδεολογίας (νομίσματα, λάβαρα, βασιλικές σφραγίδες, πορτρέτα αυτοκρατόρων και πατριαρχών σε γλυπτά, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά και χειρόγραφα, μνημεία αρχιτεκτονικής, χρηστικά αντικείμενα). Ανάλυση-ερμηνεία τίτλων εξουσίας και συμβόλων κρατικής ιδεολογίας. <u>*Ανάκληση γνώσεων – Συγκριτική «ανάγνωση» μνημείων*</u> : Σύγκριση των ανωτέρω μνημείων με αντίστοιχα της ρωμαϊκής περιόδου και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών. Εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εξέλιξη της κρατικής ιδεολογίας. Αιτιολόγηση της εξέλιξης βάσει των δεδομένων της ιστορικής περιόδου. <u>*Σύνθεση εργασίας:*</u> Μελέτη πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού, σύνθεση εργασίας με θέμα «*Το Ιερόν Παλάτιον: λειτουργική και συμβολική υπόσταση του κέντρου εξουσίας*».
5. Το βυζαντινό πολίτευμα: κρατική οργάνωση και θεσμοί **5.1. Ο αυτοκράτορας και οι ηθικοί και πολιτειακοί περιορισμοί της εξουσίας του**	• Να αντιλαμβάνονται και να αναλύουν το σύνθετο πλέγμα εξουσιών του	<u>*Κριτική ανάλυση πηγών – Άσκηση πολυμεσικού/ψηφιακού γραμματισμού:*</u> Μελέτη αποσπασμάτων από συμβουλευτικούς λόγους που προβάλλουν το πρότυπο του ιδανικού ηγεμόνα, τα γνωστά ως

(1 ώρα)	βυζαντινού αυτοκράτορα, εντός του οποίου αυτός είναι φορέας κρατικής, στρατιωτικής, δικαστικής, νομοθετικής αρχής και προστάτης της Εκκλησίας και του χριστιανισμού. • Να αντιλαμβάνονται ότι, σε επίπεδο κρατικής ιδεολογίας, το απολυταρχικό καθεστώς του αυτοκράτορα περιοριζόταν: - τόσο από ηθικούς φραγμούς, που απέρρεαν από τις ελληνικές πολιτειακές αντιλήψεις και τις χριστιανικές πνευματικές παραδόσεις, - όσο και από πολιτειακούς παράγοντες, συγκεκριμένα από την *Σύγκλητο*, τους *δήμους* και τον *στρατό*. • Να περιγράφουν τη διαδικασία εκλογής και αναγόρευσης του βυζαντινού αυτοκράτορα.	«*Κάτοπτρα Ἡγεμόνος*» κείμενα της βυζαντινής γραμματείας. Εντοπισμός και καταγραφή των τυπικών αρετών του βυζαντινού ηγεμόνα. *Ιστορική «ανάγνωση» μνημείων:* Μελέτη εικονογραφικού υλικού με παραστάσεις βυζαντινών αυτοκρατόρων. συγκεκριμένα: Ανάλυση των εικόνων, επισήμανση συμβόλων (*insignia*) της αυτοκρατορικής εξουσίας και ερμηνεία του ιδεολογικού τους περιεχομένου (σύμφωνα με την βυζαντινή αυτοκρατορική ιδεολογία). *Μελέτη πρωτογενών πηγών – Έρευνα υλικού*: Μελέτη πηγών σχετικά με την λαμπρότητα της παλατινής τελετουργίας και του εθιμοτυπικού της βυζαντινής αυλής. Αναζήτηση σχετικού εικονογραφικού υλικού (γέννηση και βάπτιση διαδόχου, τελετές γάμου, γενεθλίων και κηδείας αυτοκράτορος, προσκύνηση, αυλικοί αγώνες). Ανάλυση του ρόλου και της αυξημένης σημασίας που είχε το αυλικό τυπικό για το βυζαντινό πολίτευμα. *Μελέτη λογοτεχνικών πηγών – Συλλογή εικονογραφικού υλικού* με θέμα την αναγόρευση και στέψη βυζαντινού αυτοκράτορα. Μελέτη αποσπασμάτων βιβλιογραφίας και πρωτογενών πηγών σχετικά με τις διάφορες φάσεις της τελετής αναγορεύσεως του βυζαντινού αυτοκράτορα. Ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τις φάσεις της τελετής, με έμφαση στα σύμβολα και στο τελετουργικό τυπικό. Επισήμανση των στερεότυπων εκφράσεων που χρησιμοποιούνται κατά τη εκλογή του Βυζαντινού αυτοκράτορα. Αναφορά στον ρόλο που διαδραματίζουν οι θεσμικοί φορείς, ο στρατός, η Σύγκλητος, οι Δήμοι και ο Πατριάρχης. Εξέταση της τελετής εντός ενός ευρύτερου ιστορικού πλαισίου. *Σχεδιασμός ψηφιακού αρχείου προβολής (ppt)* με τα ανωτέρω στοιχεία και

		φιλοτέχνησή του με σχετικό εικονογραφικό υλικό. Δημοσιοποίηση του αποτέλεσματος σε Blogg ή σε σχετική ενδοσχολική εκδήλωση.
5.2. Ο θεσμικός και πολιτειακός ρόλος της βυζαντινής συγκλήτου (1 ώρα)	• Να κατανοούν την κοινωνική σύνθεση και τον χαρακτήρα της κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο, αναφέροντας ενδεικτικά τις προσπάθειες του Κωνσταντίνου Α΄ και του Κωνστάντιου Β΄ να «μεταγγίσουν» δυναμικό της Συγκλήτου από την Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη. • Να αναφέρουν τις νομοθετικές, δικαστικές και διπλωματικές αρμοδιότητες της Συγκλήτου και να κατανοούν τον μεταβαλλόμενο ρόλο της επισημαίνοντας την φθίνουσα ισχύ της. • Να αναλύουν τον ρόλο της Συγκλήτου στο ζήτημα της αυτοκρατορικής διαδοχής, επισημαίνοντας τους σημαντικότερους ιστορικούς σταθμούς: - ανάληψη του δικαιώματος εκλογής του αυτοκράτορα το 450, - ενδυνάμωση της θέσης της κατά τον 7^{ο} αι. με τον καθοριστικό ρόλο που διαδραμάτισε στην αυτοκρατορική διαδοχή της δυναστείας των Ηρακλειδών, - περιστολή της δύναμής της επί Μακεδόνων με την αφαίρεση αρμοδιοτήτων από τον Λέοντα Στ΄.	<u>*Συγκριτική μελέτη πρωτογενών πηγών*</u> από την οποία προκύπτει ο θεσμικός ρόλος και οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου. <u>*Έρευνα υλικού - Ανάκληση γνώσεων - Συγκριτική ανάλυση:*</u> Αναζήτηση πληροφοριών για την ιστορία της Συγκλήτου στη Ρώμη και στο Βυζάντιο και επισήμανση της εξέλιξης του θεσμού και του ρόλου των Συγκλητικών στον πολιτικό και κοινωνικό βίο της αυτοκρατορίας. Σύγκριση της Συγκλήτου με άλλα αριστοκρατικά σώματα κοινωνιών του αρχαίου κόσμου. Επισήμανση αναλογιών και διαφορών. <u>*Σχεδίαση άξονα γεγονότων*</u>: Καταγραφή των σημαντικότερων σταθμών στην ιστορία της βυζαντινής συγκλήτου σε χρονολογική σειρά. Συσχετισμός με αυτοκράτορες και γενικότερες εξελίξεις. Τοποθέτηση των γεγονότων σε άξονα, μέσω του οποίου καθίσταται προφανής μία πορεία με παλινωδίες και ασυνέχειες.
5.3. Οι δήμοι και το δικαίωμα αντίστασης του λαού (1 ώρα)	• Να κατανοούν και να εκθέτουν την προέλευση, τον χαρακτήρα και τον ρόλο των δήμων στην πολιτική, στρατιωτική και κοινωνική ζωή της αυτοκρατορίας. • Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα αντίστασης του λαού μέσα από χαρακτηριστικά γεγονότα, όπως: - τα γεγονότα της *Στάσης του Νίκα,* εμβαθύνοντας στα αίτια και τη σημασία της καταστολής της για τις λαϊκές ελευθερίες και την εξέλιξη του βυζαντινού πολιτεύματος και - τα γεγονότα της λαϊκής εξέγερσης του 1042 στην Πόλη, η οποία οδήγησε στην εκθρόνιση και τύφλωση του Μιχαήλ Ε΄ Καλαφάτη και στην αποκατάσταση των νόμιμων εκπροσώπων της Μακεδονικής Δυναστείας, αδελφών Θεοδώρας και Ζωής, στον θρόνο.	<u>*Ερμηνεία πηγών - Ανάπτυξη διαλόγου:*</u> Μελέτη πηγών σχετικά με την δύναμη των δήμων του Ιπποδρόμου και την στάση του αυτοκράτορα έναντι αυτών. <u>*Ανάπτυξη διαλόγου*</u>: Ανάπτυξη διαλόγου με θέμα: Ο Ιππόδρομος έχει χαρακτηρισθεί ως «*το τελευταίο άσυλο των λαϊκών ελευθεριών*» (P.D.Ouspensky). Κριτική πραγμάτευση της θέσης. Παρουσίαση των δομικών χαρακτηριστικών του Ιπποδρόμου, της λειτουργίας (είδος εκδηλώσεων, παριστάμενα πρόσωπα) και της σημασίας του για τον κοινωνικό και πολιτικό βίο.

5.4. Ο στρατός: εκλογή και αναγόρευση αυτοκρατόρων από το στρατό (1 ώρα)	• Να κατανοούν τον ρόλο του στρατού στην διαδικασία εκλογής και αναγόρευσης αυτοκράτορα, ιδιαιτέρως κατά την πρώιμη περίοδο (έως τα μέσα του 5ου αι.). • Να αναλύουν την μεταβολή στον ρόλο του στρατού από πολιτειακό παράγοντα σε ρυθμιστή της πολιτικής ζωής, υποστηρικτή της υπάρχουσας τάξης ή φορέα εξεγέρσεων (ιδιαιτέρως από τον 7ο αι.), εκθέτοντας αντιπροσωπευτικά ιστορικά παραδείγματα: - τον ρόλο του στρατού στους δυναστικούς ανταγωνισμούς της Κωνσταντίνειας Δυναστείας έως την εξέγερση εναντίον του Κωνστάντιου Β΄ (360) και τον ενθρονισμό του Ιουλιανού (361), - την ενεργό ανάμειξη του στρατού στους ανταγωνισμούς για την κατάληψη του θρόνου μετά τον θάνατο του Ιουστινιανού Β΄ και έως την στέψη του Λέοντος Γ΄ (717), - το στρατιωτικό πραξικόπημα που οδήγησε στη ανατροπή του Μιχαήλ Ραγκαβέ και την ενθρόνιση του Λέοντος Ε΄ (813), - τη διαδοχή των γεγονότων που οδήγησαν στην ανακήρυξη του Νικηφόρου Φωκά ως αυτοκράτορα από τον στρατό στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και στην ενθρόνισή του (963).	*<u>Ανάλυση πρωτογενών πηγών και «ανάγνωση» εικόνων:</u>* Μελέτη πρωτογενών πηγών σχετικά με τον ρόλο του στρατού στην εκλογή και αναγόρευση νέου αυτοκράτορα. Μελέτη σχετικού εικονογραφικού υλικού από βυζαντινά χειρόγραφα. *<u>Σύνθεση εργασίας</u>* με θέμα σχετικό με την αυξανόμενη σημασία του στρατού για την βυζαντινή αυτοκρατορία. Συσχετισμός προς την διογκούμενη παρουσία εχθρών στα σύνορά της, την καθιέρωση του συστήματος των θεμάτων στα εδάφη της Μ.Ασίας και την συνακόλουθη αύξηση της πολιτικής δύναμης των στρατηγών των θεμάτων. *<u>Gallerie προσωπικοτήτων</u>*: Σε παράρτημα της εργασίας, σύσταση καταλόγου αυτοκρατόρων που είχαν δοξασθεί στο πεδίο της μάχης και είχαν πραγματοποιήσει θρίαμβο στην πρωτεύουσα (Νικηφόρος Φωκάς, Ιωάννης Τζιμισκής, Βασίλειος Β΄ κ.ά.). *<u>Σύνθεση ψηφιακού αρχείου προβολής</u>*: Αναζήτηση σχετικού εικονογραφικού υλικού και σύνθεση ψηφιακού αρχείου προβολής με: - απεικονίσεις του αυτοκράτορα σε μνημεία της περιόδου, στα οποία υπερισχύουν τα σύμβολα στρατιωτικής εξουσίας, - αγιογραφίες πολεμιστών αγίων. *<u>Συγκριτική μελέτη νομισμάτων</u>*: Παρατήρηση νομίσματος του Ιουλιανού του «Παραβάτη», σύγκριση με νομίσματα άλλων βυζαντινών αυτοκρατόρων και παρατήρηση βασικής διαφοράς ως προς τα σύμβολα εξουσίας. Διατύπωση υποθέσεων - διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με τους λόγους αυτής της διαφοράς. Επισήμανση της περιόδου μετάβασης από την παλαιά ρωμαϊκή στην ανατολική αυτοκρατορία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

5.5: Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας (1 ώρα)	• Να αναγνωρίζουν τα αίτια της συμπόρευσης κράτους και Εκκλησίας στο Βυζάντιο και τη συμβολή της στην μακρόχρονη επιβίωση της αυτοκρατορίας. • Να αναλύουν την σχέση Εκκλησίας και Πολιτείας μέσω ιστορικών παραδειγμάτων. Συγκεκριμένα: - την πολυδιάστατη σύγκρουση των δύο θεσμών στο πλαίσιο της Εικονομαχίας (βλ. Στουδίτες μοναχοί) και τα αποτελέσματα που είχε η αποκατάσταση της συνεργασίας τους μετά το τέλος της, - τις ενέργειες του Πατριάρχη Φώτιου σχετικά με την διατύπωση, στην Επαναγωγή, της άποψης περί διαχωρισμού των δύο εξουσιών, - τη σταδιακή ενδυνάμωση του ρόλου της Εκκλησίας κατά τα παλαιολόγεια χρόνια λόγω του ζητήματος της επανένωσης των δύο Εκκλησιών, που κλόνισε την ισχύ του αυτοκρατορικού θεσμού.	*Συγκριτική ερμηνεία πρωτογενών και δευτερογενών πηγών - Ανάπτυξη διαλόγου:* Μελέτη αποσπασμάτων πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και ανάπτυξη διαλόγου για την σχέση βυζαντινής κοσμικής και εκκλησιαστικής εξουσίας *Σύνθεση διαγράμματος*: Παρουσίαση σε διαγραμματική μορφή των σημαντικότερων δογματικών συγκρούσεων και των συνεπειών τους για τη συνοχή του σώματος της αυτοκρατορίας (*Άρειανοί, Νεστοριανοί, Μονοφυσίτες* κ.λπ.). *Άσκηση ανάπτυξης - εμβάθυνσης*: Αναπαράσταση του διαρκούς διαλόγου Πολιτείας και Εκκλησίας για τη νομοθετική ρύθμιση που θα όριζε το θεσμικό πλαίσιο και τον διακριτό ρόλο του κάθε θεσμού, τους «*οἰκείους ὅρους*», στις μεταξύ τους σχέσεις, κατοχυρώνοντας τον αμοιβαίο σεβασμό για την ταυτότητα και την αποστολή τους. *Ανάλυση ιστορικών όρων*: *- συμβατική ἰσόρροπη συναλληλία,* *- ἀνταγωνιστική παραλληλία*, *- ἀλυσιτελῆς ὑπαλληλία*
		ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ – ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ: *Ερευνητική Εργασία*: Ανάθεση ομαδικών ερευνητικών εργασιών. Ενδεικτικά θέματα: - *Το βυζαντινό πολίτευμα: πρότυπα, αρχές, χαρακτηριστικά.* - *Γυναίκες και εξουσία στο Βυζάντιο.* *Σύνθεση αρχείου προβολής και δημοσιοποίησή του* με ανάρτηση στην ιστοσελίδα του σχολείου ή στο Blogg της τάξης. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ:** *Εκπαιδευτική Επίσκεψη σε μνημεία βυζαντινού πολιτισμού ή σε μουσείο βυζαντινής ιστορίας*: Προετοιμασία των μαθητών για παρουσίαση των μνημείων μέσω εργασιών που έχουν εκπονηθεί από επιμέρους ομάδες. Εκπόνηση ασκήσεων

		αναστοχασμού- επανάληψης.
1. Η δημιουργία των πρώτων μεσαιωνικών ευρωπαϊκών κρατών και αυτοκρατοριών, 5^{ος} - 10^{ος} αι. (1 ώρα)	• Να αναγνωρίζουν το γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο ίδρυσης των κρατών των «βαρβάρων». • Να περιγράφουν τα χαρακτηριστικά του Φραγκικού κράτους και να αναλύουν τις συνθήκες ανάπτυξης του παπικού κράτους. • Να κατανοούν τις συνθήκες ανάπτυξης της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και να αναλύουν τη σύγκρουση μεταξύ εκκλησίας και κράτους.	<u>*Επεξεργασία πηγών*</u> με έμφαση σε: - ιστορικά κείμενα που αφορούν στα γερμανικά κράτη (π.χ. Παύλος Διάκονος) - δείγματα αρχετυπικών κειμένων των ρομανικών γλωσσών. <u>*Ανάγνωση χάρτη*</u>: Ανάγνωση ψηφιακού χάρτη της Ευρώπης για τον εντοπισμό των ορίων των γερμανικών (βαρβαρικών) κρατών και του Φραγκικού κράτους. <u>*Ανάπτυξη διαλόγου*</u>: Συγκέντρωση πληροφοριών σχετικών με τις σχέσεις Εκκλησίας και κράτους στη Δύση και σχετική συζήτηση.
2. Ευρωπαϊκά κράτη του μέσου και ύστερου Μεσαίωνα **2.1. Οι ευρωπαϊκές μοναρχίες** **2.2. Η ανάπτυξη των πόλεων** (1 ώρα)	• Να αναλύουν τις συνθήκες ανάπτυξης των ευρωπαϊκών μοναρχιών και να περιγράφουν την εξέλιξή τους • Να αναγνωρίζουν το γενικό πλαίσιο διεξαγωγής των Σταυροφοριών και να ερμηνεύουν την εμπλοκή των ευρωπαϊκών δυνάμεων σε αυτές και τα αποτελέσματά της σε πολιτικό επίπεδο • Να κατανοούν τις συνθήκες ανάπτυξης των πόλεων και τη σημασία τους σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, μέσα από την παρουσίαση χαρακτηριστικών παραδειγμάτων, όπως είναι η Βενετία, η οποία εξελίχθηκε σε κυρίαρχη δύναμη στην ΝΑ Ευρώπη.	<u>*Ανάγνωση χάρτη*</u> Ανάγνωση ψηφιακού χάρτη της ΝΑ Ευρώπης για τον εντοπισμό των διαδρομών των Σταυροφόρων και των ορίων των κρατών τους στην Ανατολή. <u>*Ανάγνωση μνημείων*</u>: Μελέτη και σχολιασμός εικονογραφικού υλικού με θέμα μεσαιωνικά κάστρα και εμπορικές πόλεις στον Μεσαίωνα . Σχετική συζήτηση. <u>*Σύνθεση σχεδιαγράμματος*</u> Συγκέντρωση πληροφοριών για τις μεσαιωνικές εμπορικές πόλεις και καταγραφή του υλικού για κάθε μιας από αυτές σε σχεδιαγράμματα.
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις: οι μορφές κρατικής οργάνωσης στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους (2 ώρες)	<u>*1^{η} Διδακτική Ώρα*</u>: • Να κατανοούν την έννοια του «κράτους» και να διακρίνουν επιμέρους πτυχές της κρατικής οργάνωσης. • Να κατανοούν την βασική τυπολογία των κρατών και να διαχωρίζουν τα επιμέρους είδη κρατικής οργανώσης στην ιστορική τους διάσταση. • Να εκθέτουν τα πολιτεύματα, τον ρόλο της νομοθεσίας, την εκάστοτε μορφή αναγνωρισμένης κρατικής	<u>*Επεξεργασία πηγών*</u> σχετικών με τη συγκρότηση του νεωτερικού έθνους-κράτους του 19ου αιώνα, με εστίαση σε περιπτώσεις τύπων κράτους. Μεθοδολογικές κατευθύνσεις προσαρμοσμένες στην επεξεργασία πηγών της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας με αξιοποίηση παραδειγμάτων από διαφορετικούς τύπους πηγών. <u>*Άσκηση Αναστοχασμού - Συγκρότηση πίνακα*</u>:

	κυριαρχίας. <u>2η Διδακτική Ώρα</u>: • Να αναγνωρίζουν τα *αίτια* και τις *συνθήκες* που οδήγησαν στην εγκαθίδρυση του προτύπου της *απόλυτης μοναρχίας* του 17ου αιώνα. • Να αναλύουν τις παραμέτρους που οδήγησαν στην συγκρότηση του νεωτερικού έθνους-κράτους του 19ου αιώνα στην Ευρώπη, εκθέτοντας τους θεσμούς του (στρατός, διοίκηση, φορολογικό σύστημα, εκπαίδευση, εκκλησία). • Να ορίζουν με σαφήνεια τις σημαντικές για το θέμα *ιστορικές έννοιες*.	Αναδρομή στις μέχρι στιγμής διδαχθείσες ενότητες και συγκέντρωση των μορφών κρατικής οργάνωσης, των πολιτευμάτων και των βασικών θεσμικών οργάνων τους. Κατάρτιση πίνακα δεδομένων. *<u>Σύνθεση ομαδικών ή ατομικών εργασιών</u>* σε επιμέρους θεματικούς άξονες (κρατικοί θεσμοί στα μεσαιωνικά και στα νεότερα κράτη, συμβολική επιβολή της κρατικής εξουσίας). *<u>Συγκρότηση πίνακα</u>* με τους βασικούς γεωγραφικούς, ιστορικούς και πολιτικούς όρους.
2. Αυτοκρατορίες **2.1.** **Η Οθωμανική Αυτοκρατορία** (2 ώρες)	<u>1η Διδακτική Ώρα</u>: • Να εντάσσουν την οθωμανική αυτοκρατορία στον χώρο και τον χρόνο. • Να κατανοούν τις πολιτισμικές της καταβολές και τον πολυεθνικό της χαρακτήρα, τα θεμελιώδη δημογραφικά, εθνολογικά και θρησκευτικά δεδομένα, με έμφαση στον ρόλο των Ελληνορθοδόξων κατοίκων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. <u>2η Διδακτική Ώρα</u>: • Να κατανοούν τις συνέπειες της οθωμανικής κατάκτησης επί των κατακτημένων πληθυσμών και τις σχέσεις κυρίαρχων Οθωμανών-μουσουλμάνων και *ραγιάδων.* Ειδική αναφορά: - στον θεσμό του *παιδομαζώματος* για τη στελέχωση του στρατού και της διοίκησης και - στους θεσμούς με τους οποίους επιδιώχθηκε να καλυφθεί το έλλειμμα των Οθωμανών σε παράδοση κρατικής οργάνωσης και οικονομικής διαχείρισης. • Να διαχωρίζουν τις περιόδους της Οθωμανικής Ιστορίας στο πλαίσιο των εξελίξεων του *Ανατολικού Ζητήματος*): - φάση επέκτασης και ανόδου - απαρχές παρακμής	*<u>Εργασία σε ομάδες – Ανάπτυξη διαλόγου:</u>* Χορήγηση και μελέτη συναφούς επεξεργασμένου υλικού. Ανάπτυξη διαλόγου με θέμα τη σύγκριση βασικών θεσμών της Αυτοκρατορίας με τα αντίστοιχα δεδομένα των ευρωπαϊκών κρατών κατά τους αιώνες της ακμής της *Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (15ος-17ος αιώνας). *<u>Προβολή ντοκιμαντέρ</u>*: Με αφορμή προβολή σύντομου ψηφιακού οπτικοακουστικού υλικού σχετικού με το ανάκτορο *Τοπ Καπί* του Οθωμανού σουλτάνου στην Κωνσταντινούπολη., μελέτη του τρόπου και των μέσων, με τα οποία υποδηλώνεται ο κυρίαρχος θεσμικός του ρόλος. *<u>Ανάγνωση μνημείων</u>*: Προβληματισμός των μαθητών για το πολιτισμικό κλίμα του *οριενταλισμού* μέσω της προβολής εικαστικού υλικού από πίνακες Ευρωπαίων ζωγράφων του 18ου και 19ου αιώνα. *<u>Επεξεργασία ιστορικών πηγών</u>* Ειδικότερα: - μεταφρασμένης οθωμανικής πηγής,

	- παρακμή και πτώση • Να περιγράφουν τον χαρακτήρα της Αυτοκρατορίας σε σχέση με τα ευρωπαϊκά κράτη της εποχής.	- μεταφρασμενης αγγλικής διπλωματικής έκθεσης για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, - μεταφρασμένου γαλλικού περιηγητικού κειμένου. _Σύνθεση πίνακα εννοιών:_ σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
3. Η ανάπτυξη των εθνικών κρατών **3.1. Αγγλία** (2 ώρες)	_1η Διδακτική Ώρα_: • Να προσδιορίζουν το κράτος της Αγγλίας στο χώρο και το χρόνο και να διακρίνουν τις επιμέρους περιόδους της ιστορίας του. • Να εντάσσουν την αγγλική εθνική ιδέα στο ευρύτερο σχήμα της εθνικής ιδεολογίας των νεότερων χρόνων. • Να κατανοούν την πρώιμη εξέλιξη των πολιτικών ελευθεριών και δικαιωμάτων (*Magna Carta, Ένδοξη Επανάσταση, κοινοβουλευτισμός*). _2η Διδακτική Ώρα_: • Να αναλύουν το φαινόμενο της αγγλικής αποικιοκρατίας και να γνωρίζουν τα αίτια ανάπτυξης και παρακμής της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. • Να κατανοούν το γεωπολιτικό ειδικό βάρος της Μ. Βρετανίας κατά τους 19ο και 20ο αιώνα.	_Έρευνα υλικού - Σύνθεση άξονα γεγονότων_: Αναζήτηση υλικού πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, περιοδολόγηση της ιστορίας της Αγγλίας και σχεδιασμός άξονα ιστορικών γεγονότων. _Έρευνα υλικού – Μελέτη νομίσματος_: Αναζήτηση εικονογραφικού υλικού με νομίσματα από την Αγγλία του 17ου και 18ου αι. Μελέτη και ανάλυση των συμβόλων κρατικής ιδεολογίας. Παρακολούθηση των πολιτειακών μεταβολών μέσω της συμβολικής των νομισμάτων _Μελέτη ιστορικού χάρτη_: Εντοπισμός με τη χρήση ψηφιακού χάρτη της αποικιοκρατικής επέκτασης και της γαιοπολιτικής και οικονομικής επιρροής της *Βρετανικής Αυτοκρατορίας* Αποτύπωση των αγγλο-γαλλικών συγκρούσεων χρονολογικά και γεωγραφικά με ψηφιακή παρουσίαση. _Επεξεργασία πηγών – Ανάπτυξη διαλόγου – Συγγραφή εργασίας_: Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικά με την ζωή των εργατών στις απαρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης και τον ρόλο της Αγγλίας στους Παγκοσμίους Πολέμους. Ανάπτυξη διαλόγου για τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις της *Βιομηχανικής Επανάστασης* και ανάθεση επιμέρους εργασιών γύρω από διαφορετικές πτυχές του θέματος.

		<u>*Ερευνητικές εργασίες*</u>: Ανάθεση σύντομων ερευνητικών εργασιών σε ομάδες μαθητών με θέματα όπως: - Οι ελληνο-βρετανικές σχέσεις του 19ου και 20ου αιώνα - Το *Ιρλανδικό Ζήτημα* - Η Σκωτία στα πλαίσια της Μεγάλης Βρετανίας - Τα κοινωνικά ήθη της *Βικτωριανής Αγγλίας* <u>*Σύνθεση πίνακα εννοιών*</u> με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
3.2. Γαλλία (2 ώρες)	<u>*1η Διδακτική Ώρα*</u>: • Να προσδιορίζουν το γαλλικό κράτος στο χώρο και το χρόνο και να διακρίνουν τις διαδοχικές περιόδους της ιστορίας του. • Να διακρίνουν τις περιόδους της Νεότερης και Σύγχρονης Γαλλικής Ιστορίας. • Να κατανοούν το «*Παλαιό Καθεστώς*» της περιόδου πριν την Επανάσταση ως συνδυασμό φεουδαρχικού και απολυταρχικού προτύπου διακυβέρνησης. <u>*2η Διδακτική Ώρα*</u>: • Να κατανοούν τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές εξελίξεις του 18ο αιώνα, ιδιαίτερα τον *Διαφωτισμό* και την *Γαλλική Επανάσταση* και να διακρίνουν τα αίτια, από τις συνθήκες και τις αφορμές που οδήγησαν στην *Επανάσταση* του 1789. • Να κατανοούν το γαλλικό *αυτοκρατορικό πρότυπο διακυβέρνησης* του Ναπολέοντα και τους επεκτατικούς ναπολεόντιους πολέμους. • Να κατανοούν και να αιτιολογούν τις γαλλογερμανικές συγκρούσεις του 19ου και του 20ου αιώνα και – στη συνέχεια - να εξηγούν τη συγκρότηση του *γαλλογερμανικού άξονα* κατά τη μεταπολεμική διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.	<u>*Μελέτη ψηφιακού χάρτη*</u> για τον αρχικό εντοπισμό του υπό μελέτη θέματος στον χώρο και τον χρόνο. <u>*Προβολή ταινίας*</u>: Σύντομη προβολή αποσπασμάτων από ταινία μυθοπλασίας σχετικής με τη *Γαλλική Επανάσταση*. Σχολιασμός και συζήτηση με τους μαθητές με στόχο την κατανόηση των συνθηκών και του κλίματος της εποχής. <u>*Διαθεματικό μάθημα Ιστορίας και Γαλλικής Γλώσσας*</u> - <u>*Ανάγνωση έργων τέχνης*</u>: Στο πλαίσιο του μαθήματος της Γαλλικής Γλώσσας, αναζήτηση εικονογραφικού υλικού (ελαιογραφίες, γκραβούρες, πορτρέτα,, σατυρικές απεικονίσεις, μετάλλια, νομίσματα) από γαλλικές ιστοσελίδες σχετικά με την αποτύπωση της Γαλλικής Επανάστασης στη ζωγραφική. Συλλογή πληροφοριακού υλικού, μετάφραση στην ελληνική. Σύσταση αποθετηρίου υλικού. <u>*Μελέτη υλικού – Ανάπτυξη διαλόγου*</u>: Αξιοποίηση του υλικού στο μάθημα της ιστορίας. Ερμηνεία των έργων - κυρίως αναγνώριση της συμβολικής των επαναστατικών ιδεών. Από την συχνότητα αποτύπωσης του γεγονότος στην τέχνη, εξαγωγή συμπερασμάτων για την σημασία του γεγονότος στην παγκόσμια

		ιστορία. Σύνθεση πολυτροπικού αρχείου προβολής (κειμένου-εικόνας-video) και παρουσίαση σε ενδοσχολική εκδήλωση. _Μελέτη δευτερογενών πηγών_: Επεξεργασία παραθεμάτων από ιστοριογραφικές προσεγγίσεις για την τυπολογία των εθνικισμών και τη σχετική τοποθέτηση του γαλλικού εθνικισμού. _Μελέτη πρωτογενών πηγών_: Επεξεργασία πηγών στο πλαίσιο ερευνητικών ομαδικών εργασιών (πέντε ομάδες): - αποσπασμάτων από θεμελιώδη κείμενα του *Διαφωτισμού* (σύντομα χαρακτηριστικά αποσπάσματα από έργα των Βολταίρου, Ρουσώ και Μοντεσκιέ) και διατύπωση συμπερασμάτων-γενικεύσεων, - το πρώτο Σύνταγμα της Γαλλικής Επανάστασης και σχολιασμός-συμπεράσματα, - κρατικό γαλλικό έγγραφο για την κατάληψη των Επτανήσων από τους Γάλλους (αναζήτηση των συνθηκών που επικράτησαν στη σύντομη η γαλλική παρουσία στην Κέρκυρα και μέσω του παραδείγματος της Κέρκυρας σύντομη διερεύνηση και γενίκευση σχετικά με τη ναπολεόντειο ιδεολογία), - αποσπάσματα κειμένων του Αδ. Κοραή, του Ρήγα και Γάλλων φιλελλήνων για την ιδέα της *Επανάστασης* και εντοπισμός της επίδρασης των ιδεών του Διαφωτισμού στον *Νεοελληνικό Διαφωτισμό* και στην ιδεολογία της Ελληνικής Επανάστασης, - κείμενο σε μετάφραση από πρόσφατο κοινό γαλλο-γερμανικό εγχειρίδιο το οποίο εκφράζει την κοινή πορεία των δύο εθνών στο πλαίσιο της Ε.Ε. _Σύνθεση πίνακα εννοιών_: σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
3.3. Γερμανία (2 ώρες)	_1η Διδακτική Ώρα_: • Να προσδιορίζουν τα γερμανικά κράτη στον χώρο και τον χρόνο μέχρι την ίδρυση του γερμανικού έθνους-	_Μελέτη ψηφιακού χάρτη_: Αξιοποίηση ψηφιακού χάρτη για τον αρχικό εντοπισμό του υπό μελέτη θέματος στον χώρο και τον χρόνο.

	κράτους -με πρόσθετη ειδική επισήμανση σχετικά με το ποια από αυτά εντάχθηκαν στη μεταπολεμική Δυτική Γερμανία και ποια στην Ανατολική. • Να μπορούν να ανασυνθέσουν τη συνοπτική περιοδολόγηση της Ιστορίας του γερμανικού κράτους. • Να ερμηνεύουν τη συμβολή του *προτεσταντισμού* στην ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού οικονομικού συστήματος της Γερμανίας. • Να κατανοούν το φαινόμενο του *γερμανικού ρομαντισμού* και την ιδιαίτερη φύση του γερμανικού εθνικισμού. Να τον συγκρίνουν με τον γαλλικό «πολιτικό» εθνικισμό. *2η Διδακτική Ώρα*: • Να κατανοούν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κρίση στη Γερμανία του Μεσοπολέμου και να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της γερμανικής εκδοχής ολοκληρωτισμού (*ναζισμός*). • Να παραθέτουν χρονολογικά τα σημαντικά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι την ήττα της Γερμανίας. • Να κατανοούν το ρόλο της Γερμανίας μεταπολεμικά κατά την περίοδο του *Ψυχρού Πολέμου* και τη μεταπολεμική συμβολή της στην *ευρωπαϊκή ενοποίηση*.	Ειδική ψηφιακή αναπαράσταση - διαδοχικά- των κύριων θεματικών κέντρων: - της σταδιακής διαμόρφωσης της γερμανικής επικράτειας από το «πρώτο» ως το λεγόμενο «τρίτο ράιχ» και τις μεταπολεμικές εξελίξεις του διαμελισμού της χώρας, - των γεωγραφικών ορίων των επιμέρους γερμανόφωνων περιοχών κυριαρχίας καθολικών και προτεσταντών, - συνοπτική ψηφιακή παρουσίαση σε χάρτη των ιστορικών γεγονότων των δύο παγκοσμίων πολέμων. *Προβολή και σχολιασμός ψηφιακού οπτικοακουστικού υλικού*, σχετικού με θέματα όπως: - η ναζιστική προπαγάνδα, - η επίδραση του ναζιστικού καθεστώτος στη γερμανική κοινωνία, - η πτώση του ναζισμού και η ήττα της Γερμανίας κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, - η πτώση του τείχους του Βερολίνου. Της προβολής προηγείται ειδική συνοπτική εισαγωγή από τον εκπαιδευτικό και έπεται σχολιασμός του υλικού από τους μαθητές. *Επεξεργασία πηγών - Σύνθεση ατομικών ή ομαδικών ερευνητικών εργασιών*: Ενδεικτικά προτείνονται: - Επεξεργασία παραθέματος από μεταφρασμένα κείμενα των Goethe και Schiller. Σχολιασμός της επίδρασης του *ρομαντισμού* στη συγκρότησης της *γερμανικής εθνικής ιδέας*. - Διασκευασμένο απόσπασμα με επεξηγηματικό σχολιασμό από την ανάλυση του Max Weber για την *προτεσταντική ηθική*. - Παραθέματα με κείμενα ανάλυσης των τεχνικών της ναζιστικής προπαγάνδας. - Παράθεμα από το ημερολόγιο της Άννα Φρανκ ή από άλλες καταγραφές, απομνημονεύματα, ημερολόγια κ.ο.κ. με ειδική αναφορά στο *Ολοκαύτωμα*. - Δημοσιογραφικό κείμενο που αναδεικνύει τον σύγχρονο

		κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του Βερολίνου. *Σύνθεση πίνακα εννοιών:* σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
4. Σύγχρονα ιδεολογικά ρεύματα (ιδεολογικές αρχές, κύριοι εκπρόσωποι, απήχηση): **4.1. Συντηρητισμός** (1 ώρα)	• Να ορίζουν και να οριοθετούν την πολιτική ιδεολογία του συντηρητισμού στα ιστορικά συμφραζόμενα της Νεότερης και Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας, από την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης έως τον 20ο αι. Να αναφέρουν τους κύριους εκφραστές της και να προσδιορίζουν την κοινωνική προέλευση των υποστηρικτών της. • Να αντιδιαστέλουν τον συντηρητισμό προς τις φιλελεύθερες και *σοσιαλιστικές* ιδέες του 19ου και 20ου αιώνα (από τη *Γαλλική Επανάσταση* έως το *Β' Παγκόσμιο Πόλεμο*). • Να κατανοούν τη συντηρητική ιδεολογία της εποχής της *Γαλλικής Επανάστασης*, όταν οι ριζικά συντηρητικοί επιθυμούσαν τη διατήρηση του *Παλαιού Καθεστώτος*. • Να κατανοούν την αποδοχή της φιλελεύθερης δημοκρατικής διακυβέρνησης από την πλειοψηφία των συντηρητικών μετά τα μέσα του 20ου αιώνα.	*Μελέτη ψηφιακού χάρτη*: Αξιοποίηση ψηφιακού χάρτη της Ευρώπης για τον εντοπισμό στο χώρο και στο χρόνο της εμφάνισης της ιδεολογίας του *συντηρητισμού* στη Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, και σχετικός σχολιασμός-συζήτηση. *Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών*: Μελέτη και επεξεργασία ιστορικής πηγής ή παραθέματος από ιστορική μελέτη για την περίοδο των ευρωπαϊκών *Επαναστάσεων* (1789-1848). Σχολιασμός και ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με τις θέσεις των συντηρητικών αντιπάλων των επαναστατικών ιδεών. Μελέτη και σχολιασμός παραθέματος, σχετικού με την ανάλυση του *συντηρητισμού* ως κοινωνικού φαινομένου. *Σύνθεση πίνακα εννοιών:* σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
4.2. Φιλελευθε-ρισμός (2 ώρες)	*1η Διδακτική Ώρα*: • Να κατανοούν και να μπορούν να περιγράφουν την ιδεολογία του *φιλελευθερισμού (πολιτικού* και *οικονομικού)* και να διακρίνουν τις διαδοχικές φάσεις εξέλιξής του. • Να αναφέρουν τους κύριους εκφραστές της ιδεολογίας (18ος-20ος αιώνας) και την κοινωνική προέλευση των υποστηρικτών της.	*Μελέτη ιστορικού χάρτη*: Με την αξιοποίηση ψηφιακών χαρτών, εντοπισμός στο χώρο και στο χρόνο: - της εμφάνισης της ιδεολογίας του *φιλελευθερισμού* στη Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, - των κορυφαίων ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με την εξέλιξη της *φιλελεύθερης ιδεολογίας* από τον 17ο έως τον 20ο αιώνα.

	<u>*2η Διδακτική Ώρα*</u>: • Να επισημαίνουν την επίδραση που άσκησε στην φιλελεύθερη ιδεολογία η ανάπτυξη της ιδεολογίας του *Σοσιαλισμού* και ιδιαίτερα η επικράτηση των *Μπολσεβίκων* στη Ρωσία (*Οκτωβριανή Επανάσταση 1917*). • Να κατανοούν την εξέλιξη της ιδεολογίας του *φιλελευθερισμού* κατά τον 20ο αιώνα.	<u>*Παρακολούθηση ντοκυμαντέρ – Ανάπτυξη διαλόγου*</u> με θέμα τους κορυφαίους διανοητές του φιλελευθερισμού. <u>*Μελέτη πηγών – Συγκριτική ανάλυση*</u>: Επεξεργασία, ατομικά ή σε ομάδες, παραθεμάτων από ιστορικές πηγές, σχετικών με κείμενα σημαντικών φιλελεύθερων στοχαστών του 18ου και 19ου αιώνα. Σύγκριση της φιλελεύθερης ιδεολογίας στην Γαλλία του Διαφωτισμού και στην Αγγλία του 18ου και 19ου αιώνα. <u>*Σύνθεση πίνακα εννοιών:*</u> σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.
4.3. Σοσιαλισμός (1 ώρα)	• Να κατανοούν και να περιγράφουν την ιδεολογία του *σοσιαλισμού*. Να εντάσσουν τη σοσιαλιστική ιδεολογία στα ιστορικά της συμφραζόμενα (σε σχέση με το *κεφαλαιοκρατικό σύστημα* και τη *Βιομηχανική Επανάσταση*). • Να γνωρίζουν τους κύριους εκπροσώπους των σοσιαλιστικών ιδεών του 19ου και 20ου αιώνα. • Να κατανοούν τα επιμέρους στάδια της εξέλιξης της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, από το β' μισό του 19ου αιώνα μέχρι την Πτώση του τείχους του Βερολίνου, το 1989. • Να κατανοούν τις αλληλεπιδράσεις της *φιλελεύθερης* και της *σοσιαλιστικής ιδεολογίας* κατά τον 20ο αιώνα και ιδιαίτερα κατά τη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο περίοδο.	<u>*Μελέτη ιστορικού χάρτη:*</u> Εντοπισμός στον χώρο και στον χρόνο: - της εμφάνισης και της εξάπλωσης της ιδεολογίας του *σοσιαλισμού,* - των κορυφαίων ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με την εξέλιξη της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, μέσω της αξιοποίησης ψηφιακών χαρτών. <u>*Παρακολούθηση οπτικοακουστικού υλικού*</u>: Σχολιασμός και συζήτηση σχετικά με τα χρονικά όρια και τις κορυφαίες στιγμές κατά την ιστορική περίοδο επικράτησης του κομμουνισμού στη Ρωσία με αφορμή την προβολή ολιγόλεπτου ψηφιακού οπτικοακουστικού υλικού. <u>*Μελέτη πηγών*</u>: Επεξεργασία πηγών με αξιοποίηση παραθεμάτων από θεμελιώδη για τον σοσιαλισμό κείμενα των Marx και Lenin. <u>*Σύνθεση πίνακα εννοιών:*</u> σύνθεση πίνακα με τους βασικούς γεωγραφικούς και ιστορικούς όρους.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η διδασκαλία της Ιστορίας έχει λάβει νέες κατευθύνσεις και προοπτικές κατά τις τελευταίες δεκαετίες υπό την επίδραση των πορισμάτων της επιστημονικής έρευνας που διεξάγεται σε επίπεδο Διδακτικής της Ιστορίας, Παιδαγωγικής, Γνωσιακής Επιστήμης, Παιδοψυχολογίας. Στο πλαίσιο αυτό η πρόσληψη του αντικειμένου της Ιστορίας από τον μαθητή όλο και περισσότερο τείνει να απομακρύνεται από τα μοντέλα αυτούσιας μεταφοράς γνώσεων από μία μοναδική πηγή, από τον καθηγητή-αυθεντία, και να στηρίζεται σε σύνθετες διαδικασίες οικοδόμησης της γνώσης: ομαδοσυνεργατική-κοινωνική και διερευνητική διαδικασία ανάπτυξης της γνώσης υπό την φθίνουσα καθοδήγηση και τη διαρκή υποστήριξη εκ μέρους του εκπαιδευτικού.

Πρόκειται για μία ενεργητική διαδικασία καλλιέργειας της γνώσης με ποικίλα μαθησιακά μέσα και σε διαφορετικά πραγματικά ή ψηφιακά περιβάλλοντα, κατά την οποία οι παράγοντες της εκπαιδευτικής πράξης στο σύνολό τους (εκπαιδευτικοί και μαθητές) λαμβάνουν μέρος σε μια πορεία έρευνας, διαλόγου, γνώσης-μάθησης, αναστοχασμού, αυτογνωσίας και αυτοαξιολόγησης.

Η διδασκαλία, στο πλαίσιο αυτό, προϋποθέτει την λειτουργία της τάξης ως κοινότητας μάθησης, εντός της οποίας αναπτύσσονται ποικίλες διαδικασίες διάδρασης και συνέργειας που επιτρέπουν αφενός την καλλιέργεια του γνωστικού αντικειμένου με τρόπο βιωματικό, αφετέρου την εμπέδωση της ιστορικής γνώσης και την μεταγνωστική δεξιότητα, ώστε αυτή να οδηγεί σε καλλιέργεια κοινωνικών αρετών και πολιτικής συνείδησης.

Οι σύγχρονες βασικές αρχές διδακτικής μεθοδολογίας του γνωστικού αντικειμένου δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη διερευνητικού πνεύματος εκ μέρους του μαθητή, στην οποία βαρύνοντα ρόλο έχουν:

<u>Α. Η χρήση των πηγών:</u>

- Η κατανόηση της σημασίας των πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών και η αξιοποίησή τους από τον μαθητή.
- Η αναγνώριση των αντικειμενικών δεδομένων, αλλά και του υποκειμενικού στοιχείου κατά την ερμη-νεία των πηγών.
- Η αναζήτηση πρόσθετου βιβλιογραφικού υλικού και την μελέτη του από τον μαθητή, στη σύνδεση και συνεξέταση της ιστορία των γεγονότων (στρατιωτικών, πολιτικών, διπλωματικών κ.ο.κ.) με τις κοινωνικές και οικονομικές δομές, στην ιστορία των κοινωνικών ηθών, των ανθρώπινων συμπεριφορών και μορφών ζωής, η οποία μπορεί να έχει ισχυρότερη απήχηση στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή.

<u>Β. Η χρήση μεθόδων βιωματικής προσέγγισης της γνώσης και ανάπτυξης συνεργατικών δεξιοτήτων εκ μέρους του μαθητή</u>:

- Η σύνδεση του ιστορικού αντικειμένου με το σύγχρονο κόσμο.
- Η προώθηση των αρχών της διαθεματικότητας, της διεπιστημονικότητας και της διαπολιτισμικότητας μέσω της σύνδεσης κάθε γνωστικού κεφαλαίου με προηγούμενες γνώσεις και προϋπάρχουσες εμπειρίες.
- Οι ατομικές και ομαδικές εργασίες, που επιτρέπουν εμβάθυνση σε επιμέρους γνωστικές υποενότητες και προάγουν την δυνατότητα αναζήτησης βαθύτερων παραμέτρων στην διαμόρφωση της ιστορικής πραγματικότητας.
- Η χρήση νέων εκπαιδευτικών υλικών και ψηφιακών μεθόδων.
- Η εναλλαγή των χώρων διδασκαλίας (μεταφορά του μαθήματος στη βιβλιοθήκη ή η αίθουσα πολυμέσων του σχολείου αλλά ή σε χώρους εκτός σχολείου, π.χ. σε μουσεία, σε αρχαιολογικούς χώρους κ.ο.κ.).
- Η χρήση νέων μαθησιακών στρατηγικών και διδακτικών εργαλείων βιωματικής πρόσληψης του αντικειμένου, όπως θεατρικά δρώμενα, ρητορικός αγώνας (debate), παιχνίδια προσομοίωσης, οπτικοακουστικά μέσα, σχεδιασμός αφίσας, οργάνωση εκδηλώσεων κοινοποίησης των σχολικών εργασιών ή των αποτελεσμάτων μικροέρευνας κ.ά.

<u>Γ. Ο νέος ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ο Εκπαιδευτικός ως επόπτης-καθοδογητής και εμψυχωτής-υποστηρικτής</u> των μαθητών στην διαδικασία αναζήτησης, έρευνας, κριτικής προσέγγισης και κατάκτησης γνωστικών πεδίων εκ μέρους τους.

Είναι σαφές ότι η χρήση των παραπάνω μεθόδων στο σύνολό τους δεν αποτελεί κανόνα, ούτε ενδείκνυται για κάθε σχολική τάξη. Αντιθέτως, η ποικιλότητα των διαθέσιμων μέσων, προσφέρει μεν διευρυμένες δυνατότητες στον σύγχρονο εκπαιδευτικό, μπορεί όμως να λειτουργήσει αρνητικά, επιφέροντας το χάος και τη διάχυση, εάν αυτός δεν χρησιμοποιήσει την εμπειρία του, προκειμένου να εκτιμήσει το επίπεδο και να αξιολογήσει τις δυνατότητες, ακόμη περισσότερο, εάν δεν διακατέχεται από γνώση της προσωπικότητας και βαθιά ενσυναίσθηση των αναγκών των μαθητών

του, προκειμένου να σχεδιάσει και να αναπτύξει ένα μάθημα προσαρμοσμένο στην ιδιαίτερη δική του τάξη.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση αποτελεί μέσο ανατροφοδότησης της διδακτικής διαδικασίας, που αποσκοπεί, μέσω του εντοπισμού αδυναμιών και δυνατοτήτων, κατ' επέκταση μέσω της διαρκούς ανανέωσης στόχων, στην αυτοβελτίωση. Συνιστά σημαντικό μέσον ανάπτυξης της μάθησης, καθώς επιτρέπει την ενσυνείδητη στάση του μαθητή έναντι της γνωστικής διαδικασίας, τον έλεγχο της πορείας του στην καλλιέργεια γνώσεων και δεξιοτήτων από τον ίδιο, συνεπώς την απόκτηση μεταγνωστικής δεξιότητας.

Με τον τρόπο αυτό, ο μαθητής αναπτύσσει την ικανότητα συγκρότησης ιστορικών εννοιών και μεταβίβασης της ιστορικής γνώσης σε νέα περιβάλλοντα. Υπό το πρίσμα αυτό η ιστορική παιδεία δεν παραμένει συσσωρευμένη γνώση, αλλά γίνεται φακός παρατήρησης, παράγοντας ερμηνείας και κατανόησης του κόσμου.

Οι τεχνικές αξιολόγησης, όπως και οι δραστηριότητες, πρέπει να οργανώνονται με γνώμονα την καλλιέργεια εμπεριστατωμένης γνώσης και την προαγωγή κριτικής σκέψης, η οποία αποτελεί βασικό σκοπό του διδακτικού αντικειμένου της Ιστορίας˙ συνιστούν, ωστόσο, ενισχυτικά στοιχεία της διδασκαλίας και δεν στοχεύουν στην υποκατάστασή της. Η αξιολόγηση δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελεί αυτοσκοπό.

<u>Α. *Μορφές αξιολόγησης*</u>:

Η αξιολόγηση διακρίνεται σε *Αρχική* ή *Διαγνωστική* (*diagnostic assessment*), *Ενδιάμεση* ή *Διαμορφωτική* (*formative assessment*) και *Τελική, Συνολική* ή *Αθροιστική* (*summative assessment*). Συγκεκριμένα:

- Η *αρχική/διαγνωστική αξιολόγηση* έχει διερευνητικό χαρακτήρα και στοχεύει σε εκτίμηση του επιπέδου και των δυνατοτήτων των μαθητών, κατ' επέκταση, σε ανάλογη προς αυτήν διαμόρφωση της ακολουθούμενης μεθόδου και των εφαρμοζόμενων στρατηγικών από τον εκπαιδευτικό.
- Η *ενδιάμεση/διαμορφωτική αξιολόγηση* πραγματοποιείται σε περισσότερες φάσεις και εκτείνεται σε όλο το διδακτικό έτος, λαμβάνει δε χώρα μέσω διαρκούς αξιολόγησης-επανεκτίμησης του βαθμού ανταπόκρισης των μαθητών στην μέθοδο και στο αντικείμενο διδασκαλίας, διερεύνησης και καταγραφής του βαθμού κατανόησης ιστορικών γεγονότων και συνείδησης των δομικών στοιχείων της ιστορικής περιόδου. Με έμφαση στις ατομικές δυνατότητες του κάθε μαθητή, σε πλαίσιο κατά το δυνατόν εξατομικευμένης διδασκαλίας, επιχειρείται αναδιαμόρφωση των διδακτικών μεθόδων και τεχνικών, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.
- Η *αθροιστική/τελική αξιολόγηση* δίνει την δυνατότητα να συναχθούν συμπεράσματα ολιστικού χαρα-κτήρα, βάσει των οποίων θα γίνουν συγκεκριμένα βήματα τροποποίησης της διδακτικής πράξης και θα εξαχθούν συμπεράσματα για ευρύτερη χρήση στο μέλλον.

<u>Β. *Επιμέρους τεχνικές αξιολόγησης*</u>:

- Προφορική αξιολόγηση με διατύπωση ερωτήσεων για την εμπέδωση της διδακτέας ύλης (καθημερινά, στο τελικό στάδιο της διδασκαλίας κάθε ενότητας).
- Φύλλα αξιολόγησης/εργασίας. Το φύλλο αξιολόγησης/εργασίας είναι σύνθετη μέθοδος αξιολόγησης του μαθήματος, αφού αξιολογεί τις γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες του μαθητή με βάση το γνωστικό επίπεδο των μαθητών και τους στόχους της διδασκαλίας. Προϋποθέτει διαβάθμιση και κλιμάκωση των ερωτήσεων ως προς τον βαθμό δυσκολίας τους και μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις είτε ανοιχτού, είτε κλειστού τύπου (Σωστό-Λάθος, πολλαπλής επιλογής, αντιστοίχισης).
- Επεξεργασία σύντομων ιστορικών πηγών (κειμένων άμεσων πηγών ή παραθεμάτων από ιστοριογρα-φικές μελέτες, πινάκων, εικόνων, φωτογραφιών, οπτικοακουστικιού κινηματογραφικού υλικού) με την κατάλληλη μεθοδολογική προετοιμασία των μαθητών και διατύπωση πλαισίου ερωτημάτων, ώστε με την ερμηνεία των υπό εξέταση ιστορικών δεδομένων να ασκούνται στην αξιοποίηση της ιστορικής μεθοδολογίας και στην καλλιέργεια της κριτικής ιστορικής σκέψης.
- Συνθετικές εργασίες (ατομικές ή ομαδικές), οι οποίες απαιτούν κριτική επεξεργασία και παρουσίαση ιστορικών πηγών και χαρτών, εικαστικού υλικού, πινάκων και διαγραμμάτων.
- Τεστ - διαγωνίσματα (στο πλαίσιο των *ενδιάμεσων αξιολογήσεων και* της τελικής αξιολόγησης)

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στις γραπτές δοκιμασίες:

- Θα πρέπει να είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας, ώστε να διασφαλίζεται η ακριβέστερη δυνατή αξιολογική κρίση των μαθητών από τον διδάσκοντα.
- Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνουν θα πρέπει να είναι σαφείς και συγκεκριμένες και οι απαντήσεις σε αυτές να εντοπίζονται εύκολα από τον μαθητή στο σχολικό εγχειρίδιο.

- Αναλόγως προς το επίπεδο των μαθητών, ο διδάσκων μπορεί να θέσει συνδυαστικά ερωτήματα, στα οποία ο μαθητής θα πρέπει να αναζητήσει την απάντηση σε περισσότερες από μία παραγράφους ή και ενότητες του βιβλίου.
- Σκόπιμη κρίνεται η ύπαρξη άσκησης ερμηνείας πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών (αποσπάσματος κειμένου, μνημείου αρχιτεκτονικής, γλυπτικής, νομίσματος κ.ο.κ.), ο βαθμός δυσκολίας της οποίας καθορίζεται επίσης από το επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών, όπως αυτό έχει εκτιμηθεί από τον εκπαιδευτικό κατά την αρχική/διαγνωστική και, κυρίως, στα περισσότερα επιμέρους στάδια της ενδιάμεσης/διαμορφωτικής αξιολόγησης.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Β΄ ΤΑΞΗ ΛΥΚΕΙΟΥ
«ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ»

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου της ιστορίας αποσκοπεί στην απόκτηση από μέρους των μαθητών διανοητικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, που τους επιτρέπουν να αυτοπροσδιορίζονται τόσο στον χώρο και τον χρόνο, όσο και στη σχέση τους με τους άλλους ανθρώπους. Από την άλλη πλευρά, μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της κοινότητας με υπευθυνότητα, αναπτυγμένη κριτική ικανότητα και σεβασμό στον ίδιο τον άνθρωπο. Συνεπώς η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης και ιστορικής σκέψης αποτελούν κύριο σκοπό της διδασκαλίας της ιστορίας. Ιδιαίτερα η διδασκαλία της θεματικής ιστορίας συμβάλλει στην κατανόηση των κινήτρων δράσης των ομάδων και λαών του παρελθόντος, υποβοηθώντας και την αντιμετώπιση ή επίλυση ποικίλων κοινωνικών ζητημάτων του παρόντος. Ο μαθητής συνειδητοποιεί ότι η πολιτισμική ιδιαιτερότητα αποτελεί έκφραση συγκεκριμένης βιοθεωρίας, που αποτυπώνεται στις κοινωνίες του παρελθόντος και αναγνωρίζει την συμβολή τους στον παγκόσμιο πολιτισμό. Παράλληλα, εκτιμά την συμβολή του έθνους στο ευρωπαϊκό σύστημα αξιών, αποκτά αίσθημα συμμετοχής στον ευρύτερο πολιτισμικό περίγυρο και εκδηλώνει ενεργητική στάση στα ζητήματα της εποχής του. Επίσης, κατανοεί τη σύνδεση των ιστορικών γεγονότων ως μια αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων, αποκλείοντας μονομέρειες και δογματισμούς κατά την ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων ή φαινομένων. Τέλος, είναι σε θέση να αξιολογήσει τη διασύνδεση παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος, η οποία εκφράζει την αναγκαιότητα της έννοιας του χρόνου ως μέσου κρίσης, αποτίμησης, εξέλιξης και προόδου.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Να γνωρίσουν, οι μαθητές, συγκεκριμένους τομείς της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού (π.χ. κοινωνία, οικονομία, κ.ά) και να τους συνδέσουν με τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Να εμβαθύνουν σε τομείς, όπως η οικονομία, η κοινωνία και η δημογραφία, που είτε διδάχθηκαν συνοπτικά είτε δεν διδάχθηκαν συστηματικά κατά τις προηγούμενες βαθμίδες της Εκπαίδευσης.
- Να συνδέσουν τα πολιτικά γεγονότα με τις κοινωνικές - οικονομικές αλλαγές, κατανοώντας τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.
- Να κατανοήσουν τη διασύνδεση των τομέων της οικονομίας, της κοινωνίας και της δημογραφίας με την ιστορική εξέλιξη των λαών.
- Να αναγνωρίσουν τους δεσμούς μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών, εκτιμώντας τη συνεισφορά τους στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμικό οικοδόμημα μέσα από την ενθάρρυνση και ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου.
- Να οικοδομήσουν μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα .
- Να εντοπίσουν τις συνέχειες ή τις αλλαγές/τομές στις οικονομικές δομές διαφόρων εποχών και τόπων, μελετώντας το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλοντος.
- Να οικειωθούν το περιεχόμενο ιστορικών όρων και εννοιών, προκειμένου να προσεγγίσουν βαθύτερα και πληρέστερα τα ιστορικά γεγονότα ή φαινόμενα.
- Να συνειδητοποιήσουν την πολυπλοκότητα των γεγονότων και την αιτιακή τους σχέση.
- Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι «ανακατασκευή» του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία.

- Να προσεγγίσουν κριτικά τις ιστορικές πηγές, ανάλογα με το είδος τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται.
- Να αναγνωρίσουν ότι τα ιστορικά γεγονότα ή φαινόμενα επιδέχονται ποικίλων ερμηνειών και προσεγγίσεων.
- Να κατανοήσουν το ιστορικό παρελθόν στην ολότητά του, αναγνωρίζοντας ότι συντίθεται από ένα σύνολο διαφορετικών πεδίων της ανθρώπινης δραστηριότητας.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της δημοκρατίας ως βασικού συστατικού για την οργάνωση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής και να αξιολογήσουν την ευθύνη τόσο του ατόμου, όσο και του συνόλου για τη διαφύλαξή της.
- Να αναπτύξουν θετική στάση ως προς τη συμμετοχή τους στο ιστορικό γίγνεσθαι.
- Να αναγνωρίσουν και να αξιοποιήσουν τα πορίσματα διαφορετικών επιστημονικών κλάδων (της γεωγραφίας, κλπ.), που τυχόν συνδέονται με τα ιστορικά ζητήματα που εξετάζουν.
- Να επιδιώξουν την κατανόηση των παραγόντων της ιστορικής εξέλιξης, με αναφορές σε όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας (πολιτικό και ιδεολογικό, οικονομικό και κοινωνικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό, περιβαλλοντολογικό και οικολογικό κλπ.) ανακαλύπτοντας τον διεπιστημονικό χαρακτήρα προσέγγισης της ιστορικής γνώσης.
- Να αναπτύξουν ορισμένες δεξιότητες, όπως να αναζητούν, να επεξεργάζονται και να αξιολογούν ποικίλες ιστορικές πηγές (άμεσες, πρωτογενείς και έμμεσες, κλπ.).
- Να αξιολογήσουν κριτικά τις ποικίλες δυνατότητες της μη συμβατικής ιστορικής εκπαίδευσης, που προσφέρουν τα μουσεία, τα ΜΜΕ και οι εκλαϊκευτικές εκδόσεις, χωρίς να υιοθετούν άκριτα ενδεχόμενα λάθη και ανιστόρητες ή ατεκμηρίωτες

- Να καταστούν ικανοί να ερμηνεύουν τις ιστορικές πληροφορίες, εντάσσοντάς τες στο κατάλληλο χωροχρονικό πλαίσιο και να προχωρούν σε γενικεύσεις ή στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

- Να είναι σε θέση να ελέγχουν το παρελθόν αποδομώντας στερεότυπα και μύθους.

Ειδικοί στόχοι:

- ❖ Να συλλέγουν τα ιστορικά δεδομένα, μέσα από τις πρωτογενείς πηγές και τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία .
- ❖ Να ανασυνθέτουν το παρελθόν.
- ❖ Να συγκρίνουν και να αντιπαραθέτουν διαφορετικές ιδέες, αξίες και θεσμούς διαφορετικών εποχών και πολιτισμών.
- ❖ Να αναγνωρίζουν την επίδραση του παρελθόντος στο παρόν.
- ❖ Να σχηματίζουν ιστορικά ερωτήματα.
- ❖ Να αξιολογούν διαφορετικές απόψεις και ερμηνείες του παρελθόντος.
- ❖ Να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις.
- ❖ Να έρθουν σε επαφή με τα εργαλεία της ιστορικής έρευνας και μεθοδολογίας.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** Οι μαθητές, όταν θα έχουν ολοκληρώσει τη διδακτική ενότητα, θα είναι σε θέση:	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Εισαγωγή: Ο χώρος, ο χρόνος και οι έννοιες (1 ώρα)	- Να κατανοούν τις έννοιες του χώρου και του χρόνου ως βασικών παραμέτρων της ιστορίας - Να αναγνωρίζουν τα πολλαπλά επίπεδα του χρόνου -Να έχουν εποπτεία των ιστορικών περιόδων μέσω συμβατικών περιοδολογήσεων - Να αντιλαμβάνονται την ιστορική διάσταση των όρων και των εννοιών	- Μελέτη χαρτών της Ευρώπης και της ΝΑ Μεσογείου με σκοπό τον εντοπισμό των διαχρονικών χαρακτηριστικών της θέσης του ελλαδικού χώρου από γεωστρατηγικής και πολιτισμικής σκοπιάς - Συζήτηση σε ομάδες για τις διαστάσεις του χρόνου, λαμβάνοντας υπόψη τις καθημερινές δραστηριότητες των ανθρώπων (π.χ. ο χρόνος των κοινωνικών ομάδων) - Παρουσίαση ενδεικτικών παραδειγμάτων σχετικά με τη σημασία που λαμβάνουν οι όροι και οι έννοιες κατά την ιστορική διάρκεια (π.χ. επανάσταση, στάση, κίνημα)

	1η θεματική: Κοινωνικές τάξεις και ομάδες	
Α. Κοινωνικές τάξεις και ομάδες στις αρχαίες ελληνικές πόλεις **1. Τα ανώτερα στρώματα. Οι ιδιοκτήτριες τάξεις** (1 ώρα)	- Να ερμηνεύουν την έννοια της ιδιοκτησίας -περιουσίας και να αναγνωρίζουν τις μορφές της (κατοχή γης ή κινητών αγαθών) - Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των ανώτερων στρωμάτων στις κοινωνίες της Αθήνας και της Σπάρτης κατά την αρχαϊκή εποχή, εξηγώντας τις διαφορές τους - Να αναγνωρίζουν τα κριτήρια ένταξης στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα (καταγωγή, ελευθερία, κατοχή γης) μέσα από τη μελέτη της κοινωνίας της κλασικής περιόδου - Να περιγράφουν τις συνθήκες ανάπτυξης της κοινωνικής ομάδας των τραπεζιτών και τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος κατά την ελληνιστική περίοδο	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Οι απόψεις του Αριστοτέλη για το κέρδος και το νόμισμα (*Πολιτικά* 1258a, 17- 1258b, 9) - Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με περιγραφή των πολιτών, που συνθέτουν την ανώτερη τάξη (μεγαλο-γαιοκτήμονες, εύποροι ιδιοκτήτες μεσαίων αγροκτημάτων, ιδιοκτήτες μεγάλων εμπορικών «επιχειρήσεων», κάτοχοι κεφαλαίου/δανειστές και τραπεζίτες) και ταξινόμησή τους με βάση τα οικονομικά μέσα και την περιοχή ανάπτυξής τους (Αθήνα /Σπάρτη) - Ερευνητική εργασία: Η «επανάσταση» της οπλιτικής φάλαγγας - Σύσταση ομάδων εργασίας για την αναζήτηση -μέσω διαδικτύου - και καταγραφή πληροφοριών σχετικών με την ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος από την αρχαιότητα, στον μεσαίωνα και τους νεότερους χρόνους
2. Πολίτες των κατωτέρων στρωμάτων: Μικροϊδιοκτήτες, τεχνίτες, εργάτες και μισθωτές γης (1 ώρα)	- Να αναλύουν τις συνθήκες που προκαλούσαν την υπερχρέωση των μικροκαλλιεργητών και ενίοτε τη μετάπτωσή τους σε κατάσταση δουλείας, μέσα από τη μελέτη: α. της περίπτωσης των «εκτημόρων» και των μεταρρυθμίσεων του Σόλωνα κατά την αρχαϊκή εποχή και β. των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών των Άγι Δ΄ και Κλεομένη Γ΄ στη Σπάρτη, κατά την ελληνιστική περίοδο - Να αποτιμούν τον ρόλο και τη θέση των μικροϊδιοκτητών στην οικονομική ζωή των πόλεων	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Οι μεταρρυθμίσεις των βασιλιάδων της Σπάρτης, Άγι και Κλεομένη, κατά τον Πλούταρχο. - Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή και παρουσίαση των κατώτερων στρωμάτων (ιδιοκτήτες μικρών αγροκτημάτων, ιδιοκτήτες μικρών εμπορικών καταστημάτων (κάπηλοι), τεχνίτες, μισθωτοί εργάτες, ενοικιαστές γης) - Παρατήρηση έργων τέχνης και μικροτεχνίας-μέσω της επίσκεψης σε μουσείο ή την παρακολούθηση ψηφιακού υλικού- με στόχο τον εντοπισμό της παρουσίας των κοινωνικών ομάδων στη δημόσια και ιδιωτική ζωή
3. Υπόχρεοι καταναγκαστικής εργασίας: εισαγόμενοι (αργυρώνητοι) δούλοι και αυτόχθονες κάτοικοι του ελλαδικού χώρου και των ελληνικών αποικιών, 8ος -3ος αι. (1 ώρα)	- Να διακρίνουν τις κατηγορίες των δούλων (οικιακοί, δημόσιοι, κ.ά), τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν στο πλαίσιο της τάξης και της πόλης τους - Να αξιολογούν τη σημασία της δουλείας σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο - Να αναγνωρίζουν ότι η πρόσδεση γης και ανθρώπων συνιστά ιστορικό φαινόμενο τόσο της αρχαιότητας, όσο και των μέσων χρόνων	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Απόψεις για τη δουλεία κατά τον Αριστοτέλη, (*Πολιτικά,* VII, 1328 b 37 -1329 a 2, μετ. Τ. Κουκουλιού) - Σύσταση ομάδων εργασίας για τον εντοπισμό των κατοίκων του ελλαδικού χώρου που ήταν υπόχρεοι σε καταναγκαστική εργασία (Είλωτες Σπάρτης, Πενέστες Θεσσαλίας, Μνωίτες και Κλαρώτες Κρήτης) και την καταγραφή αυτών σε σχεδιαγράμματα - Συζήτηση για την εξελικτική πορεία της δουλείας στον ευρωπαϊκό χώρο - Παιχνίδι ρόλων για την παρουσίαση της σχέσης μεταξύ δούλων και ελεύθερων

		πολιτών
4. Η θέση των γυναικών (1 ώρα)	- Να περιγράφουν τη θέση της γυναίκας εξελικτικά, από την ομηρική εποχή έως την εποχή της πόλης-κράτους, επισημαίνοντας τις σχετικές διαφορές μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης - Να διακρίνουν τις ελεύθερες γυναίκες από τις δούλες, τις παλλακίδες και τις εταίρες, αναγνωρίζοντας την συμβολή των γυναικών στην οικονομία της οικογένειας (προίκα) - Να συγκρίνουν τη στάση έναντι των φύλων στην κοινωνία της αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Η θέση του Αριστοτέλη για τον έλεγχο των γεννήσεων (*Πολιτικά* 1335b, 10) - Παράλληλα κείμενα: μελέτη κειμένων σύγχρονων ιστορικών με σκοπό τη συγκριτική ανάλυση της θέσης της γυναίκας στην αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα - Αναζήτηση, από τους μαθητές, παραδειγμάτων γυναικών (π.χ. Ασπασία, Καλλιπάτειρα, κ.α) ως υποδειγμάτων για την αξιολόγηση της θέσης της γυναίκας στην αρχαιότητα. Σχετική συζήτηση - Παρακολούθηση-μέσω της επίσκεψης σε μουσείο ή της επίδειξης ψηφιακού υλικού-έργων τέχνης με παραστάσεις γυναικών και των δραστηριοτήτων τους (π.χ. ύφανση, κ.α.)
Β. Κοινωνική διαστρωμάτωση και κοινωνική κινητικότητα στο Βυζάντιο **1. Άρχουσα τάξη - δυνατοί, μέσοι, πένητες, πάροικοι και δούλοι** (2 ώρες)	- Να διακρίνουν τη διάρθρωση της βυζαντινής κοινωνίας, να περιγράφουν τις κοινωνικές ομάδες που τη συνθέτουν και να αναλύουν τα κριτήρια που προσδιόρισαν την κοινωνική διαστρωμάτωση στο Βυζάντιο - Να συσχετίζουν τις κοινωνικές μεταβολές με τα πολιτικά γεγονότα, μέσα από την μελέτη της πολιτικής που εφάρμοσαν οι Μακεδόνες αυτοκράτορες έναντι των «δυνατών» και των συνεπειών της - Να αποτιμούν τους παράγοντες που διευκόλυναν την κοινωνική κινητικότητα στο Βυζάντιο, γνωρίζοντας χαρακτηριστικές περιπτώσεις ατόμων χαμηλής ή ταπεινής καταγωγής, οι οποίοι ανήλθαν στον αυτοκρατορικό θρόνο, όπως ο Βασίλειος Α΄, αλλά και γυναικών, όπως η Θεοδώρα, η οποία, αν και προερχόταν από τον απαξιωμένο κόσμο του θεάτρου έγινε σύζυγος αυτοκράτορα, αφού προηγήθηκε αλλαγή νόμου	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Οι «στάσεις» των Βάρδα Σκληρού και Βάρδα Φωκά κατά τον 10^{ο} αι. μέσα από την αφήγηση του Ιωάννη Σκυλίτζη (*Σύνοψις Ιστοριών,* εκδ. H. Thurn, σσ. 324, 332) - Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή των κατηγοριών που συνθέτουν τις κοινωνικές τάξεις και κοινωνικές ομάδες στο Βυζάντιο (π.χ. Δυνατοί, μεσαίοι, πένητες, πάροικοι, δούλοι) και ταξινόμησή τους βάσει οικονομικών κριτηρίων - Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με την οικονομική πολιτική των Μακεδόνων, μέσα από την μελέτη ενδεικτικών παραδειγμάτων, όπως τη Νεαρά «περί προτιμήσεως» του Ρωμανού Λεκαπηνού (922) και το «αλληλέγγυον» του Βασιλείου Β΄ (1002) ή την ανάγνωση κειμένων σύγχρονων ιστορικών για τους δυνατούς και τους πένητες
2. Ευπαθείς ομάδες και «κράτος πρόνοιας». Τα ευαγή ιδρύματα (1 ώρα)	- Να αναγνωρίζουν τη βυζαντινή φιλανθρωπία, μέσα από την μελέτη της οργάνωσης και της δράσης αντιπροσωπευτικών ιδρυμάτων, όπως της Μονής Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη, η οποία λειτούργησε ως νοσοκομείο και αποτέλεσε πρότυπο για την ίδρυση αντίστοιχων ιδρυμάτων στη Δύση - Να διακρίνουν τα είδη των ευαγών ιδρυμάτων στον Μεσαίωνα κατηγοριοποιώντας εκείνα που	- «Χαρτογράφηση» των ευαγών ιδρυμάτων στην Κωνσταντινούπολη σε ψηφιακό ή συμβατικό χάρτη - Σύσταση ομάδων εργασίας για την αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με τα ευαγή ιδρύματα που ίδρυσαν τα μοναχικά τάγματα στη Δύση και συγκριτική παράθεσή τους με τα αντίστοιχα του Βυζαντίου - Συζήτηση ή ερευνητική εργασία για την

	δημιουργήθηκαν με κρατική ή ιδιωτική πρωτοβουλία ή την μέριμνα της Εκκλησίας - Να συγκρίνουν την έννοια του κράτους πρόνοιας με την σύγχρονη μορφή του	ιστορική εξέλιξη του όρου «κράτος πρόνοιας»
3. Κληρικοί και μοναχοί. Ο μοναχισμός σε Ανατολή και Δύση (2 ώρες)	- Να διακρίνουν την οργάνωση των βυζαντινών μοναστηριών, μέσα από τη μελέτη των ιδρυτικών πράξεων (τυπικών) συγκεκριμένων μονών. Η μονή του Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου της Πάτμου αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα πνευματικού ιδρύματος - Να αναλύουν τις μορφές του βυζαντινού μοναχισμού (π.χ. ασκητισμός, Λαύρα, κ.ά), αξιολογώντας την πνευματική παράδοση του Άθω και τη σημασία της για τον βαλκανικό κόσμο - Να περιγράφουν τους τομείς δράσης του δυτικού μοναχισμού και να συγκρίνουν τον μοναχισμό σε Ανατολή και Δύση, αποτιμώντας την επίδρασή του στις μεσαιωνικές κοινωνίες	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Ο «τράγος»: το Α΄ τυπικό του Αγ. Όρους. - Μελέτη χάρτη για την κατανόηση της «γεωγραφίας» του βυζαντινού μοναχισμού - Παρακολούθηση ψηφιακού υλικού (π.χ. ντοκιμαντέρ) για το Άγιο Όρος - Επίδειξη βυζαντινών χειρογράφων -μέσω της επίσκεψης σε βυζαντινό μουσείο ή της παρακολούθησης ψηφιακού υλικού- και συζήτηση για τα εργαστήρια παραγωγής χειρογράφων των μονών - Σύσταση ομάδων εργασίας για την εκπόνηση μικρών εργασιών σχετικά με τον μοναχισμό στην Ανατολή και τη Δύση (τόποι ίδρυσης μοναστηριών-δράσεις)
Γ. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους **1. Γαλλία, Αγγλία, Ρωσία** (3 ώρες)	- Να περιγράφουν σχηματικά τις κοινωνικές τάξεις του παλαιού καθεστώτος (βασιλιάς, αριστοκρατία-ευγενείς, ανώτερος κλήρος, λαός), να αναπτύσσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και να αναλύουν τις μεταξύ τους διαφορές - Να κατανοούν τον ρόλο των συντεχνιών κατά την πρώιμη νεότερη εποχή - Να περιγράφουν τις συνθήκες ανόδου της αστικής τάξης σε κάθε κράτος χωριστά, μέσα από τη μελέτη χαρακτηριστικών παραδειγμάτων: α. Γαλλία: η Γαλλική επανάσταση (1789), η Ιουλιανή επανάσταση (1830), οι επαναστάσεις του 1848, β. Αγγλία: ο ρόλος της Εμπορικής Επανάστασης και του Διαφωτισμού στη διαμόρφωση της αστικής τάξης, η πορεία προς τον κοινοβουλευτισμό (Τόρηδες και Ουίγοι, Φιλελεύθεροι (Γλάδστων) και Συντηρητικοί (Ντισραέλι), γ. Ρωσία: προσπάθειες εκσυγχρονισμού από τον τσάρο Αλέξανδρο Β΄(1855-1881)), η καταπολέμηση της δουλοπαροικίας - Να αναλύουν τη σταδιακή διαμόρφωση, συγκρότηση και άνοδο της εργατικής τάξης στη διάρκεια του 19ου αιώνα και τη σύνδεσή της με την	- Αποτύπωση σε ψηφιακό χάρτη των κοινωνικών τάξεων του ευρωπαϊκού χώρου (αριστοκράτες, μεσαίοι, χωρικοί, εργάτες) και επισήμανση αυτών με διακριτά χρώματα. - Σύνταξη γλωσσαρίου για την καταγραφή και επεξήγηση όρων, όπως συντηρητισμός, φιλελευθερισμός, μαρξισμός, σοσιαλισμός, (αναρχο)συνδικαλισμός, κληρικαλισμός, απολυταρχισμός, δεσποτεία, κ.ά - Σύσταση ομάδων εργασίας για την αναζήτηση- μέσω του διαδικτύου-της έννοιας ορισμένων πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων (π.χ. σοσιαλιστικό, απεργιακό, εργατικό, κ.ά) και καταγραφή των χαρακτηριστικών τους. Σχετική συζήτηση - Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με την εξέλιξη του απολυταρχισμού στην Ευρώπη (16ος -20ος αι.) μέσα από την

	Βιομηχανική Επανάσταση - Να εξηγούν τους πολιτικούς προσανατολισμούς των διαφόρων τάξεων - Να κατανοούν την έννοια του όρου «κίνημα» και να περιγράφουν ορισμένα είδη του, όπως το εθνικό, απεργιακό, το σοσιαλιστικό, το φεμινιστικό, κ.ά	ανάλυση ενδεικτικών παραδειγμάτων. Αγγλία: Ο χάρτης των δικαιωμάτων (1628). Γαλλία: Λουδοβίκος ΙΔ΄: η ενσάρκωση της απόλυτης μοναρχίας. Ρωσία: Ο εξευρωπαϊσμός του Πέτρου του Μεγάλου(1682-1725) - Παρακολούθηση ψηφιακού υλικού (π.χ. έργα τέχνης ή βίντεο) σχετικού με γεγονότα ή πρόσωπα , π.χ. Λουδοβίκος ΙΔ΄, Μ. Αικατερίνη, κ.ά
2. Η κοινωνική και πολιτική συγκρότηση του υπόδουλου Ελληνισμού (τουρκοκρατούμενου και λατινοκρατούμενου) (2 ώρες)	- Να γνωρίζουν τις διαφορετικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης των Ελλήνων στις λατινοκρατούμενες περιοχές και να κατανοούν τόσο τις μεταξύ τους σχέσεις, όσο και με την κυρίαρχη ομάδα. Μορφές διακρίσεων (π.χ. αγγαρείες) - Να περιγράφουν το λεγόμενο κοινοτικό σύστημα αναλύοντας τη φυσιογνωμία, τον χαρακτήρα (αγροτικός, αστικός) και τη σημασία της κοινότητας ως οργανωτικού θεσμικού παράγοντα και δείκτη της κοινωνικής συνοχής του υπόδουλου ελληνισμού - Να αξιολογούν τον ρόλο των Ελλήνων στη διοίκηση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, μέσα από τη μελέτη της ομάδας των Φαναριωτών - Να γνωρίζουν τη δράση των δυνάμεων αντίστασης στην οθωμανική (stradioti, κλέφτες, αρματολοί) και τη λατινική κυριαρχία (π.χ. Ρεμπελιό των Ποπολάρων) - Να αποτιμούν τον ρόλο της Εκκλησίας στη συγκρότηση της ταυτότητας του υπόδουλου ελληνισμού μέσα από το κοινωνικό και εκπαιδευτικό της έργο	- «Χαρτογράφηση» των τουρκοκρατούμενων και λατινοκρατούμενων περιοχών του ελληνικού κόσμου - Δημιουργία χρονολογίου με τα επαναστατικά κινήματα, που εκδηλώθηκαν στον ελλαδικό χώρο από τον 15ο έως τον 18ο αι. -Σύνθεση πίνακα με τα ονόματα Ελλήνων μεγάλων διερμηνέων και αποτύπωση των οικογενειακών δεσμών, που τυχόν τους συνδέουν - Σύσταση ομάδων εργασίας για τη συγκέντρωση και παρουσίαση πληροφοριών σχετικών με τη δράση κλεφτών ή αρματολών, που έδρασαν στην περιοχή που βρίσκεται η σχολική μονάδα
	2η Θεματική: Τρόποι και μέσα παραγωγής, προϊόντα, υπηρεσίες, από τη γεωργική επανάσταση στη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία	
Α. Γεωργία, εμπόριο και βιοτεχνία στην αρχαιότητα **1. Η γεωργική επανάσταση στις περιοχές της Εύφορης**	- Να αντιλαμβάνονται, μέσω της σύγκρισης, τις διαφορές και τις ομοιότητες ως προς τις γεωγραφικές συνθήκες των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν στην περιοχή της Μεσοποταμίας - Να αιτιολογούν την εμφάνιση των μεγάλων πολιτισμών στις περιοχές αυτές	- Οριοθέτηση της περιοχής της Μεσοποταμίας σε χάρτη ηλεκτρονικής μορφής και καταγραφή των γεωγραφικών συνθηκών - Διατύπωση υποθέσεων για τους τομείς ανάπτυξης της οικονομίας με βάση τις γεωγραφικές συνθήκες της συγκεκριμένης περιοχής - Αναζήτηση σε ηλεκτρονικά λεξικά του

Μεσοποταμίας (1 ώρα)	- Να εντοπίζουν τον επαναστατικό χαρακτήρα των αλλαγών στην καλλιέργεια της γης	περιεχομένου της έννοιας «επανάσταση» και αιτιολόγηση του χαρακτηρισμού «γεωργική επανάσταση» στις περιοχές της Εύφορης Μεσοποταμίας καταγράφοντας τις αλλαγές που σημειώθηκαν - Εντοπισμός των χωρών που βρίσκονται σήμερα στην περιοχή της Μεσοποταμίας και αναζήτηση στοιχείων για την οικονομία των χωρών αυτών σήμερα
2. Οι βασικές οικονομικές δραστηριότητες του αρχαίου ελληνικού κόσμου **2.1 Η καλλιέργεια και η κατανάλωση των σιτηρών** **2.2 Η ελαιουργία και η αμπελουργία** **2.3Η κτηνοτροφία** (2 ώρες)	- Να κατηγοριοποιούν τα βασικά προϊόντα του αρχαίου μεσογειακού κόσμου μέσα από τα ευρήματα της αρχαιολογίας, κυρίως κεραμική, πινακίδες γραμμικής γραφής Β, σπόρους, αγγειογραφίες, αλλά και μέσα από τις γραπτές πηγές -Να περιγράφουν την έννοια της αυτάρκειας στις πόλεις κράτη λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες (χώρο και πληθυσμιακές ανάγκες) - Να συνδέουν την ίδρυση αποικιών με τον οικονομικό παράγοντα (ανεπάρκεια τοπικής παραγωγής, αναζήτηση νέων πλουτοπαραγωγικών πηγών) - Να διαπιστώνουν την ύπαρξη εμπορικών δρόμων, θαλάσσιων και χερσαίων από την Κριμαία και τον Εύξεινο Πόντο μέχρι την Ισπανία -Να συνδέουν την ανάπτυξη του εμπορίου με την νομισματοκοπία -Να συσχετίζουν τη μαζική παραγωγή προϊόντων με τη δουλεία ως μέσο παραγωγής - Να συσχετίζουν την παραγωγή προϊόντων με την κοινωνική τάξη των καταναλωτών τους. - Να συσχετίζουν τη διαφοροποίηση των προϊόντων ως προς το είδος και την ποιότητα με τις κοινωνικές τάξεις (σιτάρι για τα ανώτερα και μεσαία στρώματα και κριθάρι για τα κατώτερα)	- Μελέτη αποσπασμάτων από συγγραφείς και ποιητές, όπως Όμηρο, Αριστοφάνη , Αθήναιο, για την καταγραφή των βασικών προϊόντων της Αθήνας και άλλων περιοχών - Πραγματοποίηση οργανωμένης επίσκεψης σε ένα Μουσείο Φυσικής Ιστορίας - Παρατήρηση αγγειογραφιών με παραστάσεις εμπορικών πλοίων και μελέτη ευρημάτων από τα ναυάγια πλοίων ώστε να διατυπωθούν υποθέσεις για τα προϊόντα που μετέφεραν και τους προορισμούς των πλόων. - Εντοπισμός σε χάρτη των μεγάλων εμπορικών κέντρων και λιμανιών και ερμηνεία της επιλογής της θέσης τους - Καταγραφή των προϊόντων που παράγονταν στον αρχαίο κόσμο μέσα από τη μελέτη των σκευών αποθήκευσης και μεταφοράς τους και της σχετικής εικονογραφίας. - Μελέτη των συμβόλων που εικονίζονται σε νομίσματα, ταξινόμησή τους με βάση την πόλη προέλευσής τους και διατύπωση υποθέσεων για την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων αυτών. - Εκπόνηση μιας διαθεματικής εργασίας με θέμα «*το λάδι στην αρχαιότητα*» (παραστάσεις, μύθοι, σκεύη αποθήκευσης, μεταφοράς και χρήσης, αποσπάσματα κειμένων, ταφικά ευρήματα, βραβεία ολυμπιακών αγώνων) - Εκπόνηση ερευνητικής εργασίας με θέμα την παραγωγή και κατανάλωση κρασιού στην αρχαιότητα - Επίλυση προβλήματος: Το 1844 σε έναν τάφο στο Κιούσι Ιταλίας βρέθηκε από τον Αλεσάντρο Φρανσουά ένας κρατήρας, γνωστός ως κρατήρας του Φρανσουά. Μελετήστε τον κρατήρα και αφού λάβετε υπόψη τον χώρο στον οποίο βρέθηκε, κάντε υποθέσεις για τον κάτοχό του, τη χρονολόγησή του, την προέλευσή του και αναζητήστε στοιχεία για την οικονομική ανάπτυξη του Ελλαδικού χώρου στη συγκεκριμένη περίοδο. Διατυπώστε τα κατάλληλα ερευνητικά ερωτήματα.

3. Η βιοτεχνία και το εμπόριο: **3.1 Βιοτεχνικά εργαστήρια και επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας** **3.2 Ανάπτυξη εμπορίου σε τοπικό επίπεδο** **3.3 Εμπορικά δίκτυα και λιμάνια** (2 ώρες)	- Να συνδέουν την ανάπτυξη του εμπορίου με την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και το πλεόνασμα τοπικών προϊόντων - Να αναγνωρίζουν τους παράγοντες που συνέτειναν στην ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας. - Να διακρίνουν τα επίπεδα των εμπορικών συναλλαγών (τοπικές αγορές, πανηγύρεις, ανάπτυξη εμπορικών δικτύων με άλλες περιοχές, κέντρα διαμετακομιστικού εμπορίου) - Να αναφέρουν τα προϊόντα που εισήγαγαν και εξήγαγαν οι πόλεις κράτη μεταξύ τους - Να εξηγούν τους λόγους της εμφάνισης εξειδικευμένων τεχνιτών και εργαστηρίων - Να επισημάνουν τη σημασία της εμφάνισης της νομισματικής οικονομίας τον 7ο αιώνα π.Χ.	-Μελέτη της δομής μιας αρχαίας ελληνικής πόλης και επισήμανση του χώρου της Αγοράς - Θετική ανταπόκριση σε ένα υποθετικό σενάριο με χρήση ΤΠΕ με θέμα: Πάμε για ψώνια στην αγορά (5ος αιώνας π.Χ. Αθήνα) - Με τη βοήθεια γραπτών πηγών εντοπισμός στον χάρτη των Εμπορίων και παρακολούθηση της μετεξέλιξής τους σε μεγάλους εμπορικούς σταθμούς - Μελέτη ευρημάτων από ανασκαφές (κεραμική, κοσμήματα, εργαλεία, γλυπτά) ως προς την κατασκευή τους και καταγραφή των κατηγοριών εξειδικευμένων τεχνιτών και εργαστηρίων. - Εργασία σε ομάδες για την καταγραφή των επιτευγμάτων στον τομέα της τεχνολογίας (παραγωγή, επεξεργασία και διακίνηση προϊόντων) - Δημιουργία ενός χάρτη με τα τοπικά προϊόντα κάθε περιοχής - Συζήτηση σε ομάδες για τις επιπτώσεις που επέφερε η νομισματική οικονομία σε όλους τους τομείς - Μελέτη νομισμάτων από διάφορες περιοχές και καταγραφή των παρατηρήσεών τους ως προς το υλικό κατασκευής και τις παραστάσεις που απεικονίζουν - Εκπόνηση ερευνητικής εργασίας με θέμα: *Εμπορικά δίκτυα τότε και σήμερα* - Εντοπισμός στον χάρτη των πόλεων που ίδρυσε ο Μ. Αλέξανδρος και διατύπωση υποθέσεων για την επιλογή της θέσης τους.
4. η οικονομική σημασία της δουλείας: το παράδειγμα των ρωμαϊκών λατιφουνδίων. (1 ώρα)	- Να περιγράφουν την ιστορική σημασία του όρου «λατιφούνδια» - Να εκθέτουν τις ιστορικές συνθήκες που συνέβαλαν στην δημιουργία των «λατιφουνδίων» - Να συνδέουν την ανάπτυξη της δουλείας με τις μεγάλες ιδιοκτησίες γης	- Αναζήτηση στα λεξικά της έννοιας «λατιφούνδια» - Μελέτη γραπτών πηγών για την αναζήτηση στοιχείων για τη δημιουργία των λατιφούνδιων και για τον τρόπο εκμετάλλευσής τους - Μέσα από τη μελέτη γραπτών και οπτικών πηγών (π.χ.ψηφιδωτά, αναγλύφων) να αναζητήσουν στοιχεία για τη θέση των δούλων στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία. - Συγγραφή ενός αποσπάσματος από τα απομνημονεύματα ενός δούλου. -Προβολή αποσπασμάτων από την κινηματογραφική ταινία *Σπάρτακος* και μελέτη της ταινίας με βάση συγκεκριμένα ερωτήματα που αφορούν τη θέση των δούλων ως μέσων παραγωγής και εκμετάλλευσης.

Β. Αστικές και αγροτικές οικονομικές δομές στο Βυζάντιο **1. Πλουτοπαραγωγικές πηγές και τεχνικές παραγωγής στο Βυζάντιο** (1 ώρα)	-Να αναφέρουν τις βασικές πηγές πλούτου της βυζαντινής αυτοκρατορίας - Να αξιολογούν τις φυσικές και τεχνολογικές συνθήκες της παραγωγής (π.χ. τριζωνική καλλιέργεια, εναλλαγή καλλιεργειών, χρήση νερόμυλου, κ.ά)	- Μελέτη χάρτη της βυζαντινής αυτοκρατορίας για τον εντοπισμό των μεγάλων πεδιάδων και λιμανιών, που αποτελούσαν βασικές πλουτοπαραγωγικές περιοχές - Μελέτη χάρτη (ή πηγών) για τον εντοπισμό των μεταλλείων χρυσού, χαλκού, μολύβδου και σιδήρου, αλλά και για τα ορυχεία μαρμάρων, θείου και στυπτηρίας. Συζήτηση για τη σημασία τους
2. Γεωργία **2.1 Αγροτική οικονομία (7^{ος}-15^{ος} αιώνας)** **2.2 Βυζάντιο και μεσογειακός γεωργικός πολιτισμός** (1 ώρα)	- Να αναφέρουν τα βασικά αγροτικά προϊόντα (σιτηρά, λάδι, κρασί, κ.ά) που παράγονταν στη βυζαντινή αυτοκρατορία - Να περιγράφουν τις ενασχολήσεις των κατοίκων στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοκομία) - Να εξηγούν τις συνθήκες αύξησης της μεγάλης γαιοκτησίας - Να αποτιμούν τις δομές και την οργάνωση της παραγωγής στην αγροτική οικονομία συσχετίζοντάς την με την γεωργική παράδοση του ευρύτερου μεσογειακού χώρου	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Η καλλιέργεια των αμπελιών, σύμφωνα με τα Γεωπονικά του Κασσιανού Βάσσου (κεφ. Δ΄) - Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή σε πίνακα των βασικών αγροτικών προϊόντων - Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με το κλίμα συγκεκριμένων γεωγραφικών τμημάτων της βυζαντινής αυτοκρατορίας (π.χ. Μ. Ασία, Βαλκάνια) και τις εκεί ασχολίες των κατοίκων - Εργασία με θέμα: Η διατροφή στο Βυζάντιο. Περιγράψτε την καθημερινή διατροφή ενός «δυνατού» και ενός καλλιεργητή
3. Αστική οικονομία **3.1 Η αστική οικονομία από τον 7^{ο} ως τον 12^{ο} αιώνα** **3.2 Οικονομία των πόλεων κατά την υστεροβυζαντινή εποχή** (2 ώρες)	- Να διακρίνουν τις ιστορικές συνθήκες που ευνόησαν την ανάπτυξη της οικονομίας των πόλεων - Να αναγνωρίζουν τις δομές και την οργάνωση της παραγωγής στις πόλεις (είδη επαγγελματιών και τεχνιτών, εργαστήρια) - Να διακρίνουν τις επενδύσεις και τους πιστωτικούς μηχανισμούς - Να αποτιμούν τον ρόλο των πόλεων ως περιφερειακών οικονομικών κέντρων στο ύστερο Βυζάντιο	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Επαγγέλματα των κατοίκων της Κωνσταντινούπολης, σύμφωνα με το Επαρχικό Βιβλίο του Λέοντος Στ΄ Σοφού - Σύνθεση πίνακα ή γλωσσαρίου με τα αστικά επαγγέλματα και ανάλυση του όρου «συστήματα» - Παρακολούθηση ψηφιακού υλικού (αντικείμενα μικροτεχνίας) με στόχο την κατανόηση της λειτουργίας των βιοτεχνικών εργαστηρίων. - Υποθετικό σενάριο: επίσκεψη στην πόλη των Ιωαννίνων κατά τον 14^{ο} αι. αι. Περιγραφή της αγοράς και των επαγγελματιών της
4. Ανταλλαγές, εμπόριο και αγορές **4.1 Οι ανταλλαγές και το εμπόριο από τον 7^{ο} ως τον 12^{ο} αιώνα**	- Να περιγράφουν τις χερσαίες και θαλάσσιες αρτηρίες μέσω των οποίων διεξαγόταν το εμπόριο στο Βυζάντιο, καθώς και τα εμπορεύσιμα είδη - Να εντοπίζουν τον ρόλο της Κωνσταντινούπολης ως οικονομικού κόμβου μεταξύ Ανατολής και Δύσης	- Κατασκευή χάρτη της ΝΑ Μεσογείου με επίκεντρο την Κωνσταντινούπολη ως οικονομικού κόμβου και χάραξη των εμπορικών οδών που διαπερνούν τη συγκεκριμένη πόλη . Παρακολούθηση μέσω ψηφιακού υλικού ή επίσκεψης σε μουσείο, βυζαντινών νομισμάτων

4.2 Ανταλλαγές, εμπόριο, αγορές και χρήμα (13ος-15ος αι.) **4.3 Το εμπόριο στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μαύρη θάλασσα κατά τον Μεσαίωνα.** (1 ώρα)	- Να αντιλαμβάνονται τους τρόπους ανταλλαγής, τις τιμές και την κυκλοφορία των νομισμάτων - Να αναλύουν τη θέση της βυζαντινής οικονομίας στον μεσαιωνικό κόσμο της Μεσογείου	- Αναζήτηση πληροφοριών για τους πλωτούς δρόμους των Βαράγγων, που εξυπηρετούσε τη διεξαγωγή του εμπορίου στην Μ. Θάλασσα - Μελέτη κειμένων σχετικά με τις εμπορικές σχέσεις Βυζαντίου και Κίνας και συζήτηση για τον δρόμο του μεταξιού
5. Οικονομικοί θεσμοί και κράτος. Ο ρόλος του βυζαντινού κράτους στην οικονομία (1 ώρα)	- Να κατανοούν τον χαρακτήρα της βυζαντινής οικονομίας και να αιτιολογούν την παρεμβατική πολιτική του βυζαντινού κράτους, μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα, όπως της πολιτικής των Μακεδόνων αυτοκρατόρων - Να εξηγούν τη διείσδυση των ιταλικών εμπορικών πόλεων στη βυζαντινή οικονομία - Να αντιλαμβάνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της βυζαντινής οικονομίας (προσαρμοστικότητα,, συνδυασμός κρατικής και ιδιωτικής δραστηριότητας, κ.ά) - Να περιγράφουν τους θεσμούς ιδιοκτησίας και συναλλαγών αναλύοντας τον θεσμό της πρόνοιας και της οικονομικο-κοινωνικής του σημασίας	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Η οικονομική σημασία της μεγάλης ιδιοκτησίας μέσα από τον Βίο του Αγ. Φιλαρέτου του Ελεήμονος. - Αναζήτηση πληροφοριών για τον θεσμό της πρόνοιας στο Βυζάντιο. Συζήτηση για τυχόν ομοιότητες ή διαφορές με το δυτικό φέουδο - Υποθετικό σενάριο: εφαρμόζοντας το «αλληλέγγυον» σε εποχές οικονομικής κρίσης - Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή γνωστών προνοιαρίων στο Βυζάντιο και παρουσίαση της δράσης τους - Άσκηση δραματοποίησης: Ερωταποκρίσεις σχετικά με τις «κακώσεις» του Νικηφόρου Α΄
Γ. Η Εμπορική Επανάσταση (μέσα 15ου -17ος αιώνας) **1.1 Αύξηση παραγωγής** **1.2 Τραπεζικό σύστημα, πιστωτικές διευκολύνσεις, εμφάνιση καπιταλισμού και μερκαντιλισμού** **1.3 Εθνικά νομίσματα** **1.4 Νέες διατροφικές συνήθειες, νέες καλλιέργειες** **1.5 Παρακμή συντεχνιών** (1 ώρα)	- Να ορίζουν την έννοια της εμπορικής επανάστασης τοποθετώντας την στο συγκείμενό της - Να απαριθμούν τις επιπτώσεις της εμπορικής επανάστασης μετά την ανακάλυψη των νέων χωρών στην οικονομία της Ευρώπης	- Χαρτογράφηση της έννοιας «Εμπορική Επανάσταση» - Μέσα από τη μελέτη γραπτών και οπτικών πηγών (χαρτών), διατύπωση υποθέσεων για τις αλλαγές που επέφερε η ανακάλυψη των νέων χωρών και η ανάπτυξη του εμπορίου. - Εκπόνηση ερευνητικής εργασίας με θέμα: *Η συμβολή της τεχνολογίας στην εμπορική επανάσταση.*
Δ. Η Βιομηχανική Επανάσταση	- Να αναφέρουν τους παράγοντες που	- Μελέτη πηγών και διαμόρφωση ενός

(μέσα 18ου-19ος αιώνας) **1.1 Πρώτη και δεύτερη φάση της βιομηχανικής επανάστασης** **1.2 Αίτια και γεωγραφική εξάπλωση** **1.3 Το βαμβάκι, ο γαιάνθρακας, η ανάπτυξη των σιδηροδρόμων, η πρόοδος της ηλεκτροχημείας, οι μηχανές εσωτερικής καύσης** **1.4 Οι βιομηχανικές μονάδες** **1.5 Συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης** (1 ώρα)	οδήγησαν στη βιομηχανική επανάσταση - Να αναφέρουν τα κύρια χαρακτηριστικά της βιομηχανικής επανάστασης - Να αξιολογούν την επίδραση της βιομηχανικής επανάστασης στον τρόπο οργάνωσης της οικονομίας στις σύγχρονες κοινωνίες.	πίνακα στον οποίο θα πρέπει να ταξινομήσουν τους παράγοντες (πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, τεχνικούς) που οδήγησαν στη βιομηχανική επανάσταση - Ομαδική εργασία στο εργαστήριο πληροφορικής: οι μαθητές σε ομάδες συζητούν τους λόγους για τους οποίους η βιομηχανική επανάσταση ξεκίνησε από την Αγγλία. Το τελικό προϊόν των ομάδων είναι η σύνθεση ενός κειμένου. - Μελέτη οπτικών και γραπτών πηγών για την καταγραφή των μεταβολών που επέφερε η βιομηχανική επανάσταση σε οικονομικό επίπεδο και κοινωνικό επίπεδο - Ερευνητική εργασία: *Δύο αιώνες αργότερα: η επίδραση της βιομηχανικής επανάστασης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*
Ε. Οι οικονομικές εξελίξεις στον ελληνικό χώρο από τον 19ο έως τον 20ο αιώνα **1.1 Η αγροτική οικονομία** **1.2 Το εμπόριο και η ναυτιλία** **1.3 Βιοτεχνίες και νέες τεχνικές** **1.4 Η ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.** **1.5 Οι Έλληνες κεφαλαιούχοι, οι μεγάλες επενδύσεις και η εκβιομηχάνιση του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα** **1.6 Η εποχή της οικονομικής κρίσης, ο δανεισμός, η σταδιακή ανάκαμψη του 20ου αιώνα.** (1 ώρα)	- Να αιτιολογούν την αναγκαιότητα αγροτικής μεταρρύθμισης μετά την προσάρτηση νέων εδαφών από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι και την έλευση των προσφύγων το 1922-23. - Να συνδέουν τη σταφιδική κρίση με την απουσία σταθερής οικονομικής πολιτικής - Να αναφέρουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ελληνικής ναυτιλίας τον 19ο αιώνα. - Να συνδέουν την ανάπτυξη της βιομηχανίας με την ανάπτυξη του εμπορίου και των μέσων συγκοινωνίας και μεταφοράς - Να διακρίνουν τις χρονικές φάσεις της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας από τον 19ο έως τις αρχές του 20ο αιώνα. - Να εξηγούν τους λόγους οικονομικής ύφεσης στα τέλη του 19ου αιώνα - Να συγκρίνουν την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας με αυτήν της Ευρώπης κατά τον 19ο αιώνα. - Να αξιολογούν τον ρόλο του εξω-ελλαδικού κεφαλαίου στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. - Να προβληματίζονται για την	- Μέσα από τη μελέτη πρωτογενών (φωτογραφίες, γκραβούρες, πίνακες ζωγραφικής, διαφημίσεις, αρχειακό υλικό) και δευτερογενών πηγών (προσεγγίσεις ιστορικών και οικονομολόγων) σχεδίαση ενός πίνακα με όλες τις αλλαγές που διαπιστώνονται στον οικονομικό τομέα από τον 19ο έως τον 20ο αιώνα. - Μελέτη περίπτωσης: με τη δημιουργία του ελληνικού κράτους τέθηκε το πρόβλημα της διάθεσης των εθνικών γαιών. Κάντε υποθέσεις για την επίλυση του προβλήματος διερευνώντας και τις πηγές - Μελέτη πινάκων με δημογραφικά δεδομένα, όπως προκύπτουν από τις προσαρτήσεις των νέων εδαφών και τη μετανάστευση, και καταγραφή σε έναν πίνακα των θετικών και των αρνητικών στοιχείων για την ανάπτυξη της οικονομίας - Μελέτη πηγών και καταγραφή των λόγων της σταφιδικής κρίσης - Σε ομάδες αναζήτηση στο διαδίκτυο και στη βιβλιογραφία διαφημίσεων των εργοστασίων που λειτούργησαν από τον 19ο αιώνα έως τον 20ο στον ελλαδικό χώρο για την άντληση πληροφοριών αναφορικά με τη λειτουργία τους και την παραγωγή προϊόντων - Μελέτη γραπτών πηγών και επισήμανση στον χάρτη των σημαντικότερων

	αναγκαιότητα δανεισμού από τις χώρες της Δύσης. - Να συνδέουν την έλευση των προσφύγων με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας την εποχή του μεσοπολέμου. -Να κατανοούν την μεταπολεμική οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας.	εμπορικών και ναυτιλιακών κέντρων - Μελέτη στατιστικών πινάκων για τη σύγκριση της ελληνικής οικονομίας με την οικονομία της Ευρώπης (εισαγωγές-εξαγωγές προϊόντων) - Μελέτη πηγών γραπτών και στατιστικών για την εισροή εξωελλαδικού κεφαλαίου - Μελέτη του χάρτη εξάπλωσης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ευρώπη κατά τον 19^{ο} αιώνα και σύγκριση με το αντίστοιχο δίκτυο στην Ελλάδα - Εργασία τοπικής ιστορίας: αναζητήστε πληροφορίες μέσα από ποικίλες πηγές, γραπτές, οπτικές (εφημερίδες, φωτογραφίες), συνεντεύξεις, για ένα μεγάλο εργοστάσιο της περιοχής σας που λειτούργησε την περίοδο του 19^{ου} αιώνα έως τον 20^{ο}. - Σχεδίαση ενός χρονολογικού πίνακα στον οποίο να φαίνεται η διαμόρφωση της οικονομικής ανάπτυξης και τα γεγονότα (πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά) που την επηρέασαν. - Συζήτηση σε ομάδες για τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές, από τη σύναψη δανείου με τις χώρες της Δύσης - Καταγραφή των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που οδήγησαν στην οικονομική ύφεση - .Εκπόνηση ερευνητικής εργασίας: το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας την περίοδο αυτή. - Μελέτη γελοιογραφιών (Τρικούπη-Δηλιγιάννη) για την οικονομική πολιτική που ακολούθησαν - Μελέτη λογοτεχνικών έργων που γράφτηκαν την περίοδο αυτή και επισήμανση των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Εργασία: αναζήτηση στο διαδίκτυο πληροφοριών για το έργο μεγάλων ευεργετών της εποχής εκείνης.
	3^{η} Θεματική: Μετακινήσεις πληθυσμών, μεταναστευτικά ρεύματα	
Α. Μετακινήσεις πληθυσμών κατά την Αρχαιότητα **1. Ο ελληνικός αποικισμός στη Μεσόγειο (8^{ος}-6^{ος} αι. π.Χ.)**	- Να αναλύουν τα αίτια του αποικισμού και να περιγράφουν τον γεωγραφικό χώρο εξάπλωσης των αποίκων - Να αναγνωρίζουν τη σημασία του	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Η ίδρυση των Συρακουσών, κατά την περιγραφή του Στράβωνα (6.2,4) - Ανάγνωση και σχολιασμός χάρτη της Μεσογείου με τις «διαδρομές» του αποικισμού

(1 ώρα)	ελληνικού αποικισμού για την ανάπτυξη και εξέλιξη της πόλης-κράτους - Να αντιλαμβάνονται τον απόηχο που είχε ο αποικισμός σε όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας και να περιγράφουν τα αποτελέσματά του σε πολιτισμικό επίπεδο	- Σύσταση ομάδων εργασίας για την συλλογή ψηφιακού πληροφοριακού υλικού σχετικά με τους γνωστότερους οικιστές και τη δράση τους - Παρακολούθηση οπτικού ή ψηφιακού υλικού σχετικά με τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, που αποδεικνύουν την πολιτισμική εξάπλωση των Ελλήνων (π.χ. Κάτω Ιταλία)
2. Οι μετακινήσεις των Ελλήνων στην Ανατολή κατά τους ελληνιστικούς χρόνους (1 ώρα)	- Να αναγνωρίζουν τους λόγους της μετακίνησης και τον χαρακτήρα της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Ανατολή, με έμφαση στην ίδρυση πόλεων εντός των ελληνιστικών βασιλείων (Αίγυπτος, Κράτος Σελευκιδών, Κράτος Περγάμου) - Να περιγράφουν τις σχέσεις μεταξύ των Ελλήνων εποίκων και των λαών της Ανατολής, αναγνωρίζοντας τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις - Να αναλύουν τον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό ρόλο των Ελλήνων στα ελληνιστικά βασίλεια της Ανατολής	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Η πληθυσμιακή σύνθεση της Αλεξάνδρειας, κατά τον Πολύβιο (*Ιστορίαι* 34.14) - Σύσταση ομάδων εργασίας για τον εντοπισμό των ελληνικών πόλεων (αποικιών) σε χάρτη της ελληνιστικής περιόδου και σύνταξη μικρών κειμένων με πληροφορίες για κάθε μια από αυτές - Σύνταξη γλωσσαρίου για την καταγραφή και επεξήγηση όρων σχετικών με τις μετακινήσεις, π.χ. αποικισμός, εποικισμός, αποικία, μητρόπολη, μετανάστευση, κ.α. - Συγκριτική αποτίμηση των μετακινήσεων των αρχαίων Ελλήνων και συζήτηση για τον ρόλο της «κοινής» ως μέσου επικοινωνίας στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου
3. Μεταναστεύσεις και εγκαταστάσεις Ρωμαίων στην Ελλάδα: οι Ρωμαίοι έμποροι και οι ρωμαϊκές αποικίες (1 ώρα)	- Να διακρίνουν τις μορφές εγκατάστασης των Ρωμαίων στον ελλαδικό χώρο - να εκτιμήσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των γηγενών Ελλήνων και των Ρωμαίων που εγκαθίσταντο στην Ανατολή. - Να αναλύουν τον χαρακτήρα των ρωμαϊκών αποικιών και να περιγράφουν τις διαφορές τους από τις ελληνικές	- Ανάγνωση χάρτη ή παρακολούθηση ψηφιακού υλικού για τον εντοπισμό των ρωμαϊκών κατάλοιπων στον ελλαδικό χώρο και συζήτηση για τα κριτήρια επιλογής της θέσης των ρωμαϊκών αποικιών - Σχεδιασμός χάρτη με τις διαδρομές του εμπορίου στον χώρο της Μεσογείου - Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων σχετικών με τα ρωμαϊκά «εμπορεία»
Β. Μετακινήσεις πληθυσμών κατά τον Μεσαίωνα **1. Η μετανάστευση των λαών, 4^{ος} -7^{ος} αι.** **1.1 Η «κάθοδος» των γερμανικών φύλων στον ευρωπαϊκό χώρο και οι επιπτώσεις**	- Να περιγράφουν τους τρόπους μετακίνησης και τις εστίες εγκατάστασης των γερμανικών λαών στον ευρωπαϊκό χώρο, διαπιστώνοντας τον σταδιακό κατακερματισμό του - Να αναλύουν σχηματικά τις συνθήκες της πολιτικής επιβολής των γερμανικών λαών στην Ευρώπη και να διακρίνουν τους μηχανισμούς αντίδρασης του βυζαντινού κράτους, μέσα από τη μελέτη πολιτικής του Θεοδοσίου Α΄ έναντι των Γότθων και	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Περιγραφή των Ούννων από τον Πρίσκο (*Ιστορία,* στ. 264-312) - Χάραξη, με διακριτά χρώματα, πάνω σε σύγχρονο χάρτη της Ευρώπης της πορείας των γερμανικών λαών και των Ούννων - Σύνταξη σχεδιαγραμμάτων ή ευρετηρίων, στα οποία θα καταγράφονται τα γερμανικά φύλα και οι τόποι προέλευσης και εγκατάστασής τους (π.χ. Βάνδαλοι: Σλοβακία/Τρανσυλβανία→ Τύνιδα ή Βησιγότθοι:βόρεια του Δούναβη→ Ιβηρική

της (1 ώρα)	του λεγόμενου γοτθικού ζητήματος ($4^{ος}$ αι.) - Να αποτιμούν τις δημογραφικές ανακατατάξεις στον χώρο της Μεσογείου και της Ευρώπης μετά τις μετακινήσεις των λαών	χερσόνησος κ.α.) - Συγκρίσεις (ποσοτικές και ποιοτικές) μεταξύ μεγάλων μεταναστεύσεων στην ευρωπαϊκή ιστορία, μέσα από την παρουσίαση στατιστικών μελετών ή χαρτών ή άλλου πληροφοριακού υλικού
1.2 Προς τη διαμόρφωση του μεσαιωνικού κόσμου. Οι Φράγκοι στην Ιταλία και η θεμελίωση του παπικού κράτους ($8^{ος}$ αι.) (1 ώρα)	- Να διακρίνουν τις συνθήκες διαμόρφωσης του πολιτικού χάρτη της ιταλικής χερσονήσου κατά τον $8^{ο}$ αι. σε συνδυασμό με το διεθνές περιβάλλον της εποχής, αναγνωρίζοντας την εμπλοκή Βυζαντινών, Φράγκων, Λογγοβάρδων και του Πάπα - Να αναλύουν τις συνθήκες που ευνόησαν τη δημιουργία του παπικού κράτους - Να αποτιμούν την έννοια της φεουδαρχίας ως αρχής οργάνωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του Μεσαίωνα	- Ανάγνωση του χάρτη της Ιταλικής χερσονήσου με σκοπό τον εντοπισμό των θέσεων των Λογγοβάρδων, των Φράγκων και των Βυζαντινών - Δημιουργία ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με την οργάνωση των πρώτων μεσαιωνικών βασιλείων - Παρακολούθηση φωτογραφικού ή ψηφιακού υλικού, σχετικού με τα κάστρα, που αποτελούν μέσα έκφρασης της φεουδαρχικής αντίληψης του δυτικού μεσαιωνικού κόσμου
2. Πρώιμοι Σλάβοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Αλβανοί στον βαλκανικό χώρο **2.1 Η έλευση των Σλάβων στα Βαλκάνια: «Σκλαβηνίες» και σλαβικές εγκαταστάσεις στον ελλαδικό χώρο ($7^{ος}$ -$10^{ος}$ αι.)** (1 ώρα)	- Να αναλύουν τις συνθήκες έλευσης και εγκατάστασης των Σλάβων στα Βαλκάνια - Να ερμηνεύουν τον όρο «Σκλαβηνίες» - Να αξιολογούν την πολιτική που εφάρμοσε το βυζαντινό κράτος για την ένταξη και αφομοίωση των Σλάβων, μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα, όπως είναι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά των Σλάβων από τον Ιουστινιανό Β΄(688), τον λογοθέτη Σταυράκιο (783) και τον Νικηφόρου Α΄ (805), καθώς και η πολιτική πρακτική των βίαιων μετακινήσεων των πληθυσμών (Ιουστινιανός Β΄και Νικηφόρος Α΄)	- Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Εξέγερση Σλάβων στην Πάτρα (805) μέσα από την αφήγηση του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου (*Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν* κεφ. 49.1-75) - Κατασκευή χάρτη της νότιας Βαλκανικής με τις θέσεις των «Σκλαβηνιών» και τα ονόματα των σλαβικών φύλων που εγκαταστάθηκαν εκεί - Σύνταξη ευρετηρίου για την καταγραφή των σλαβικών τοπωνυμίων που προέρχονται από την περιοχή στην οποία βρίσκεται η σχολική μονάδα
2.2 Βούλγαροι και Σέρβοι: η διαμόρφωση των πρώτων βαλκανικών κρατών ($7^{ος}$ -$14^{ος}$ αι.). Η διείσδυση των Αλβανών στον ελλαδικό χώρο ($14^{ος}$-$15^{ος}$ αι.) (1 ώρα)	- Να περιγράφουν σχηματικά τις γενικές συνθήκες γένεσης και επέκτασης του βουλγαρικού και σερβικού κράτους κατά τη μεσαιωνική περίοδο - Να αποτιμούν την επίδραση του Βυζαντίου στην οργάνωση και εξέλιξη των βαλκανικών κρατών, μέσα από την μελέτη της πολιτικής του ηγεμόνα των Σέρβων Στέφανου Δουσάν, ο οποίος υιοθέτησε βυζαντινά πρότυπα στον διοικητικό, πολιτικό και θρησκευτικό τομέα - Να περιγράφουν την πορεία του αλβανικού λαού στην κεντρική και νότια Ελλάδα κατά τον ύστερο Μεσαίωνα και να αναλύουν τους τρόπους ένταξής του στην κοινωνία	- Κατασκευή χάρτη της Βαλκανικής χερσονήσου με αποτύπωση και επισήμανση των ορίων των βαλκανικών κρατών, ώστε να διαφανεί η ρευστότητα των συνόρων κατά τον Μεσαίωνα. Παράλληλη κατάρτιση συγκριτικού πίνακα αριθμητικών δεδομένων, όπως της έκτασης των κρατών αυτών από τον $7^{ο}$ έως τον $15^{ο}$ αι. - Δημιουργία χρονολογικού πίνακα με τους βασικότερους σταθμούς στην ιστορική πορεία των βαλκανικών κρατών - Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Ο νομοθετικός κώδικας του Στέφανου Δουσάν - Δωρεές της οικογένειας του Δουσάν (Σέρρες, Μετέωρα) - Επίδειξη ψηφιακού υλικού σχετικά με

	του ελλαδικού χώρου -Να εκτιμούν τη δημογραφική κατάσταση και εθνοτική σύσταση των Βαλκανίων κατά τον Μεσαίωνα	ορισμένους ναούς των Βαλκανίων (π.χ. μονή οσίου Ναούμ, στην Οχρίδα ή μονή των 40 Μαρτύρων στο Τέρνοβο της Βουλγαρίας) και συζήτηση σχετικά με την επίδραση του Βυζαντίου στην τέχνη των βαλκανικών λαών
Γ. Μετακινήσεις πληθυσμών κατά τους Νεότερους χρόνους **1. Η ελληνική Διασπορά** (3 ώρες)	- Να περιγράφουν τις περιόδους της ελληνικής διασποράς, τα αίτια και τους τόπους μετακίνησης των Ελλήνων - Να κατανοούν τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της ελληνικής διασποράς σε κάθε χρονική περίοδο - Να περιγράφουν την οργάνωση των παροικιών (αδελφότητες) και να αποτιμούν τη συμβολή του παροικιακού ελληνισμού στην ανάδυση της νεοελληνικής πολιτικής ιδεολογίας - Να διακρίνουν τα αίτια και τις συνέπειες της υπερπόντιας μετανάστευσης (1840-1940) - Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής μετανάστευσης και τα προβλήματα της παλιννόστησης - Να κατανοούν τη δυναμική της ελληνικής διασποράς και τη συμβολή της στην εξέλιξη των εθνικών θεμάτων	- Επισήμανση, με διακριτά χρώματα, σε χάρτη της Ευρώπης των ελληνικών παροικιών από την Άλωση έως τον 18ο αι. και συζήτηση για τους τομείς δράσης τους - Σύνθεση εννοιολογικού πίνακα με περιγραφή όρων σχετικών με τη διασπορά, π.χ. παροικία, αποικία, κοινότητα, αδελφότητα, διασπορά, απόδημος ελληνισμός, αλυτρωτισμός, μετανάστευση (μορφές: εκπαιδευτική, οικονομική, κ.α), παλιννόστηση, κ.ά - Σύσταση ομάδων εργασίας για τη συλλογή και καταγραφή πληροφοριών για τον ελληνισμό του Καυκάσου και της Αλεξάνδρειας. Σχετική συζήτηση - Παρακολούθηση ψηφιακού υλικού για τις ελληνικές κοινότητες στην Ευρώπη ή την Αμερική και συζήτηση για τη δράση και τη συνεισφορά τους στη διάδοση του ελληνισμού
2. Μετακινήσεις και ανταλλαγές πληθυσμών από και προς την ελληνική χερσόνησο **2.1 Προσφυγικά ρεύματα** (1 ώρα)	- Να αναλύουν τις συνθήκες της εκάστοτε μετακίνησης από το 1900 έως το 1940 (π.χ. Έλληνες από τη Βουλγαρία λόγω του ελληνοβουλγαρικού ανταγωνισμού στο πλαίσιο του Μακεδονικού Ζητήματος, Έλληνες από τη Ρουμανία λόγω της συρρίκνωσης των ελληνικών κοινοτήτων, Έλληνες από τη νότια Σερβία και την Αλβανία, Έλληνες από την Ανατολική Θράκη, τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και τον Καύκασο λόγω των διώξεων που υπέστησαν από το νεοτουρκικό καθεστώς), συνδέοντας τις μετακινήσεις με τους πολέμους του 20ου αι, την έκρηξη του εθνικισμού και την προσπάθεια ομογενοποίησης των βαλκανικών κρατών με βάση, φυλετικά, γλωσσικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά - Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της περίθαλψης που θεσμοθετήθηκε στο ελληνικό κράτος ως αποτέλεσμα του προσφυγικού ζητήματος	- Μελέτη στατιστικών στοιχείων ή αρχείων για τους εκτοπισμούς των Ελλήνων (π.χ. εκτοπισμοί του 1914 και 1922) και σύνθεση πίνακα με συγκριτικά στοιχεία - Αποτύπωση σε χάρτη των διαδρομών των μετακινήσεων των πληθυσμών (ελληνόφωνων, σλαβόφωνων και τουρκόφωνων) στον βαλκανικό χώρο από το 1900 έως το 1940 - Δημιουργία χρονολογίου για την καταγραφή των μετακινήσεων (μεταναστευτικών και προσφυγικών) του ελληνισμού στον χώρο των Βαλκανίων - Υποθετικό σενάριο: Έλληνας πρόσφυγας από τη Ρουμανία δέχεται την περίθαλψη του ελληνικού κράτους (1919) - Αναζήτηση-μέσω του διαδικτύου-πληροφοριών για τον όρο της γενοκτονίας και την πρόσληψή του από τη διεθνή κοινότητα και την πρόσφατη ελληνική νομοθεσία
2.2. Οι οργανωμένες πληθυσμιακές μετακινήσεις:	- Να αντιλαμβάνονται την νομικοπολιτική σημασία της έννοιας της ανταλλαγής των πληθυσμών μέσα από τη μελέτη των συνθηκών του	- Ανάγνωση και σχολιασμός εφημερίδων της εποχής ή ημερολογίων, ή νόμων και διαταγμάτων, που αναφέρονται στις συνθήκες έλευσης και διαβίωσης του

α. η συνθήκη του Νεϊγύ **β. η συνθήκη της Λωζάνης** (2 ώρες)	Νεϊγύ (1919) και της Λωζάνης (1923) - Να αναγνωρίζουν τη σημασία της εγκατάστασης των προσφύγων και της συμβολής τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας - Να αξιολογούν τις διαδικασίες αποκατάστασης και ένταξης των προσφύγων στην Ελλάδα - Να αποτιμούν την εθνολογική σύσταση των Βαλκανίων μετά τις ανταλλαγές των πληθυσμών	μικρασιατικού ελληνισμού στον ελλαδικό χώρο - Παρακολούθηση και σχολιασμός ψηφιακού υλικού (ντοκιμαντέρ) σχετικά με την καταστροφή της Σμύρνης - Σύσταση ομάδων εργασίας για τη συλλογή και καταγραφή τοπωνυμίων σχετικών με τους προσφυγικούς οικισμούς, που τυχόν βρίσκονται στον τόπο της σχολικής μονάδας - Αναζήτηση και συλλογή προφορικών μαρτυριών από απογόνους προσφύγων, οι οποίοι ενδεχομένως βρίσκονται στην τάξη - Συγκριτική παράθεση χαρτών των Βαλκανίων με την απεικόνιση των μετακινήσεων του 20ου αι. και των αντίστοιχων της Μεσαιωνικής περιόδου. Σχετική συζήτηση

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η μάθηση είναι μια ενεργός ατομική διαδικασία προσωπικής δόμησης και οργάνωσης νοημάτων και εννοιολογικών σχημάτων μέσω εμπειριών και εξαρτάται από τους μαθησιακούς στόχους, τα ενδιαφέροντα και τους ρυθμούς του μαθητή, ενώ επηρεάζεται από τις εξωτερικές συνθήκες. Σύμφωνα με την εποικοδομητική προσέγγιση, βασική αρχή της μάθησης είναι ότι η υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας δεν μπορεί να πραγματωθεί, εάν δεν ληφθεί υπόψη ο τρόπος με τον οποίο οικοδομούν τις γνώσεις τους τα άτομα που μαθαίνουν. Επομένως, για τη μάθηση και τη διδασκαλία είναι σημαντικά:

- η ενεργός συμμετοχή του μαθητή
- η ενθάρρυνση πολλαπλών οπτικών και αναπαραστάσεων των εννοιών και των περιεχομένων
- η διαμόρφωση του κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος
- η συσχέτιση του περιβάλλοντος μάθησης και των δεξιοτήτων με τον πραγματικό κόσμο καθώς και η αναπαράσταση της πολυπλοκότητάς του
- η χρησιμοποίηση των πρωτογενών πηγών
- η έμφαση στην παραγωγή γνώσης
- η έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης
- η συμμετοχική και συνεργατική μάθηση, καθώς οι μαθητές μαθαίνουν μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης
- η εισαγωγή των μαθητών σε διαδικασίες και δραστηριότητες που ευνοούν την αναζήτηση και την έρευνα, ώστε να ανακαλύπτουν τη γνώση
- η συσχέτιση των νέων γνώσεων με την πρότερη γνώση, ώστε οι μαθητές να οδηγηθούν στην ουσιαστική μάθηση, τη μάθηση με νόημα (meaningful learning).

Η διδασκαλία για να είναι αποτελεσματική και ουσιαστική για τους μαθητές θα πρέπει να συνδέεται με τους σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος και τις ανάγκες των μαθητών. Βασικά στάδια είναι:

- Θεμελιώδεις γνώσεις που αφορούν πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση
- Εφαρμογή των γνώσεων, που σημαίνει ότι οι μαθητές αναπτύσσουν την κριτική, δημιουργική και πρακτική σκέψη, καθώς και δεξιότητες, όπως είναι η επικοινωνία ή η περάτωση πολύπλοκων σχεδίων εργασίας
- Απόπειρα διεπιστημονικών προσεγγίσεων
- Ανθρώπινη διάσταση με την έννοια της κατανόησης των άλλων αλλά και του εαυτού μας, κάτι που προϋποθέτει ενσυναισθητική προσέγγιση και συνεπάγεται την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Άλλωστε η μάθηση προϋποθέτει το προσωπικό ενδιαφέρον του μαθητή να μάθει κάτι.
- Ενδιαφέρον για κάτι. Αν οι μαθητές ενδιαφερθούν για κάτι, μπορεί να τροποποιήσουν τα συναισθήματα και τις αξίες τους.

- Απόκτηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων και στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να βοηθήσουν νέοι τρόποι διδασκαλίας, όπως είναι η υπόδυση ρόλων, οι μελέτες περίπτωσης, οι ομαδοσυνεργατικές διδασκαλίες, η επίλυση προβλημάτων και η ηλεκτρονική μάθηση.

Στο μάθημα της Ιστορίας σημαντικά θεωρούνται:

- η γνώση και η κατανόηση των ιστορικών γεγονότων που έχουν καθοριστική σημασία για την περίοδο αναφοράς
- η αφηγηματική κατανόηση και ικανότητα
- οι διερευνητικές γνώσεις και δεξιότητες
- η κατανόηση και χρήση της ιστορικής γλώσσας και των ιστορικών εννοιών
- η χρήση των τεχνολογιών
- η ανάπτυξη ενδιαφέροντος για διαμάχες αναφορικά με την ερμηνεία του ιστορικού παρελθόντος
- η ιστορική κατανόηση

Μέσω της διδακτικής της Ιστορίας επιχειρείται ο συνδυασμός της απόκτησης των ιστορικών γνώσεων, των προτύπων σκέψης και των αξιών που θεωρούνται απαραίτητες για τον ιστορικό γραμματισμό των υποκειμένων και της δημιουργίας της ιστορικής κουλτούρας των πολιτών με τη διαμόρφωση των γνωστικών δεξιοτήτων και την άρθρωση της ιστορικής σκέψης έτσι, ώστε να διαμορφώνονται ενημερωμένοι, υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες με αναπτυγμένη κριτική ικανότητα και διανοητικές δεξιότητες, ενώ θα είναι εξοικειωμένοι με τα μεθοδολογικά και εννοιολογικά εργαλεία της ιστορικής επιστήμης. Η μεθοδολογία της ιστορικής σκέψης στηρίζεται στη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων βάσει της προϋπάρχουσας ιστορικής γνώσης, τη συλλογή καταλοίπων και τη χρήση τους ως πηγών, τη διατύπωση των κατάλληλων ερωτήσεων ως προς τις πηγές, τη διαμόρφωση ιστορικών υποθέσεων και τη χρήση ενός εννοιολογικού συστήματος.

Η Ιστορία είναι κατασκευή του ιστορικού και η πρώτη ύλη της ιστορικής έρευνας είναι οι πηγές. Οι πηγές είναι τα κατάλοιπα του παρελθόντος μέσα από τα οποία μπορούμε να ανιχνεύσουμε το παρελθόν. Ωστόσο, οι πηγές δεν μιλούν από μόνες τους, εξαρτώνται από τη χρήση τους, ανάλογα με τα ερωτήματα που θέτει ο ιστορικός. Δεν υπάρχει ένα σώμα πηγών. Τόσο η επιλογή των πηγών που θα χρησιμοποιηθούν όσο και το είδος των ερωτημάτων που θα θέσουμε είναι μια επιλεκτική διαδικασία, γιατί ο ιστορικός επιλέγει, ταξινομεί, απορρίπτει ή απομονώνει στοιχεία από πηγές στην προσπάθειά του να διαβάσει το παρελθόν. Οι νέες ιστοριογραφικές οπτικές ανέδειξαν μια τεράστια ποικιλία πηγών που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους ιστορικούς, όπως είναι τα επίσημα έγγραφα, τα ανεπίσημα και ιδιωτικά έγγραφα, η λογοτεχνία, τα ιστοριογραφικά κείμενα, κείμενα άλλων επιστημών, οπτικές πηγές, όπως είναι η φωτογραφία, η γελοιογραφία, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, οι χάρτες, οι πίνακες, τα διαγράμματα, οι ακουστικές-ηχητικές, όπως το ραδιόφωνο, οι ομιλίες, οι προφορικές πηγές, η μουσική και τα τραγούδια, οι απτικές πηγές, δηλαδή τα κατάλοιπα του πολιτισμού, και οι ιστορικοί τόποι.

Η ανάγνωση των πηγών εξυπηρετεί πολλούς στόχους, μεθοδολογικούς και παιδαγωγικούς. Συμβάλλει στη δραστηριοποίηση κινήτρων μάθησης, στην προώθηση της ενεργητικής και ανακαλυπτικής μάθησης, στην ανάπτυξη ερμηνευτικών δεξιοτήτων και στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης, την ενίσχυση της ιστορικής φαντασίας και της ενσυναίσθησης καθώς και την κατανόηση βασικών εννοιών. Η διερεύνηση των πηγών στην τάξη ακολουθεί τα εξής στάδια: α) παρουσίαση σύντομων αποσπασμάτων πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών σχετικών με το θέμα της διδακτικής ενότητας, β) εντοπισμός και διευκρίνιση ιστορικών όρων, γ) συσχετισμός των πληροφοριών των πηγών με το θέμα που αναλύεται στο διδακτικό εγχειρίδιο και εξακρίβωση κοινών, συμπληρωματικών ή αντιθετικών στοιχείων, δ) σύνθεση των πληροφοριών των πηγών και ανάλυση της επιχειρηματολογίας τους, ε) εξακρίβωση του πνευματικού υπόβαθρου του συγγραφέα της πηγής, της αντικειμενικότητάς του και των κινήτρων της συγγραφής. Κατά την προσέγγιση των πηγών οι μαθητές πρέπει να ασκούνται σε ερωτήματα όπως:

- Τι είδους πηγή είναι; Είναι μια πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή;
- Ποιος είναι ο συντάκτης και ποιος ο παραλήπτης του ιστορικού τεκμηρίου;
- Πότε συντάχθηκε η ιστορική πηγή και σε ποιο ιστορικό πλαίσιο;
- Ο δημιουργός της πηγής είχε ανάμειξη στα γεγονότα;
- Πρόκειται για το πλήρες σώμα της πηγής ή για μέρος αυτής;
- Είναι άμεση ή έμμεση πηγή;
- Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας παρέχονται και ποιες παραλείπονται;
- Υπάρχουν στοιχεία που αποσιωπώνται;
- Ποιες είναι οι προθέσεις του συντάκτη της πηγής και ποιες οι προσδοκίες των παραληπτών της;
- Πόσο αξιόπιστη φαίνεται να είναι;
- Ποια είναι η σχέση της πηγής αυτής με άλλες συναφείς; Συμφωνεί ή έρχεται σε σύγκρουση;

- Ποια είναι η επιρροή που άσκησε στην εποχή της ή σε μεταγενέστερες εποχές;
- Πώς αυτή η πηγή υποστηρίζει ή απορρίπτει τη θέση μας;

Ιδιαίτερα για την προσέγγιση των εικόνων (φωτογραφιών και γελοιογραφιών) θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω στάδια:

- παρατήρηση και περιγραφή προσώπων και αντικειμένων
- αναγνώριση θέματος
- ανάκληση γνώσεων των μαθητών για τα πρόσωπα που εικονίζονται και για το συγκεκριμένο γεγονός
- αναγνώριση συμβόλων
- συνθήκη δημιουργίας της εικόνας
- τίτλος, λεζάντα
- δημιουργός
- τόπος και χρόνος δημοσίευσης
- ερμηνεία μηνύματος
- συσχέτιση με την αφήγηση του σχολικού εγχειριδίου
- αποδέκτες της εικόνας
- υλικά και μέσα δημιουργίας, μέγεθος εικόνας
- διασταύρωση με άλλες πηγές
- στάση του δημιουργού απέναντι στο θέμα

Η ανάπτυξη κριτικής σκέψης προϋποθέτει την κριτική προσέγγιση αντικρουόμενων ιστορικών πηγών και ερμηνειών αλλά και ποικίλων ειδών ώστε να ευνοείται η πολυπρισματική προσέγγιση. Η αντιπαραβολή αντικρουόμενων πηγών και η σύγκριση των διαφορετικών οπτικών μέσω της ποικιλίας των πηγών μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση των σύγχρονων κοινωνιών. Εάν οι μαθητές αντιληφθούν ότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές ερμηνείες των ιστορικών γεγονότων και κατ' επέκταση διαφορετικοί τρόποι αντίληψης της πραγματικότητας, διαφορετικές θέσεις και συνεπώς, διαφορετικές ιστορίες και διαφορετικές αφηγήσεις για τα ιστορικά θέματα, τότε μπορούν να αντιληφθούν και την πολυπλοκότητα του κόσμου που τους περιβάλλει.

Κατά τη διδασκαλία τονίζεται η διάσταση του χώρου και του χρόνου που είναι οι δύο βασικές έννοιες της Ιστορίας. Ο χώρος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των δραστηριοτήτων των ανθρώπων και η σχέση του με τον χαρακτήρα των πολιτισμών είναι ουσιαστική. Από την άλλη μεριά, ο χρόνος επιτρέπει την οργάνωση και παρουσίαση των γεγονότων σε λογική ακολουθία. Ωστόσο, ο χρόνος αρθρώνεται σε τρία επίπεδα: το γεγονοτολογικό, το συγκυριακό-κυκλικό και τη μακρά διάρκεια. Επομένως, έννοιες όπως η διαδοχή, η συγχρονικότητα, η διάρκεια και η περίοδος, αλλά και η περιοδολόγηση, ο κύκλος, η συγκυρία και η μακρά διάρκεια αποτελούν θεμέλιο του ιστορικού χρόνου. Ο μαθητής πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνει τον σύντομο χρόνο των συμβάντων από τη μακρά διάρκεια των φαινομένων, αναγνωρίζοντας τις συνέχειες ή ασυνέχειες στην Ιστορία.

Αξιοποιούνται οι εμπειρίες των μαθητών για την ανάπλαση του παρελθόντος μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων, που στοχεύουν στην τόνωση της δημιουργικότητας. Η ευρηματικότητα και η ευελιξία του εκπαιδευτικού και η εναλλαγή των μεθόδων συνιστούν βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης πρακτικής της διδακτικής της Ιστορίας. Προκρίνονται οι ενεργητικές και συνεπώς, μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας, που ενεργοποιούν τη συμμετοχή των μαθητών. Αυτές, περιλαμβάνουν την ατομική ή ομαδική εργασία με την μορφή ερευνητικού σχεδίου, την έρευνα των πηγών μέσα στην τάξη, τη διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων και την ανάπτυξη ελεύθερου διαλόγου με σκοπό τη διερεύνηση ιστορικών ζητημάτων, τον σχεδιασμό ασκήσεων αναπαράστασης ιστορικών γεγονότων, τη βιωματική προσέγγιση (παιγνίδι ρόλων, υποθετικό σενάριο), κ.ά. Ωστόσο, χρειάζεται προσοχή στον τρόπο εφαρμογής των μεθόδων αυτών, γιατί υπάρχει κίνδυνος να καταλήξουν σε απλές απαριθμήσεις ή καταγραφές, οι οποίες δεν επιτρέπουν την κριτική προσέγγιση των προβλημάτων και οδηγούν σε απομάκρυνση από τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί.

Θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων (πολιτισμός, επανάσταση, κίνημα, εξέγερση).Για την προσέγγισή τους προτείνεται ως δραστηριότητα η δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, οι οποίοι μπορούν να γίνουν και με τη βοήθεια ψηφιακών προγραμμάτων. Όσον αφορά τα εποπτικά μέσα, τα οποία στοχεύουν στην αισθητοποίηση αφηρημένων ιστορικών εννοιών σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας, στην αρχή για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, κατά τη διάρκεια της για την κατανόηση ουσιωδών σημείων και στο τέλος για τη σύνθεση και την εμπέδωση του περιεχομένου της, προτείνονται τα ψηφιακά μέσα (λογισμικά, χρήση διαδικτύου, video,) αλλά και η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης του σχολείου (εικονογραφημένο υλικό, φωτογραφίες, σκίτσα, περιοδικά, εφημερίδες, λογοτεχνία, γραμματόσημα, κόμικς, posters, διαγράμματα, χρονολογικοί πίνακες κ.α.). Τον ίδιο ρόλο έχουν και οι δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν τη χρήση των εποπτικών μέσων (π.χ. οργάνωση εκθέσεων, δημιουργία παρουσιάσεων, σύνταξη «εφημερίδας», οργάνωση ασκήσεων και παιχνιδιών, κ.ά). Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να γίνεται αξιολόγηση των

επιλεγμένων μέσων σε σχέση με τους διδακτικούς στόχους. Κατά την παρουσίαση και επεξεργασία μεγάλου μέρους των μέσων αυτών, π.χ. εφημερίδων, εικόνων, κ.ά, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κατευθύνσεις ή περιορισμοί που θέτει η ιστορική μεθοδολογία και αφορά στις ιστορικές πηγές.

Οι ατομικές και ομαδικές εργασίες των μαθητών εντός και εκτός της τάξης, οι οποίες αφορούν σε μια διδακτική ενότητα ή περισσότερες, στοχεύουν στην ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής σκέψης αλλά και στην ανάπτυξη των ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (δημιουργία παρουσιάσεων, διαγραμμάτων, χαρτών κ.λπ.) και μπορεί να ολοκληρώνονται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Στο πλαίσιο αυτών των εργασιών καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη και οι δυνατότητες που προσφέρει η τοπική ιστορία και να πραγματοποιούνται οργανωμένες επισκέψεις σε μουσειακά περιβάλλοντα. Οι προτάσεις για επισκέψεις σε διάφορα μουσεία και μουσειοποιημένους χώρους εντάσσονται στις ενεργητικές διδακτικές μεθόδους, ενώ αποτελούν συμπληρωματικές της διδασκαλίας πρακτικές. Διευκολύνουν την ένταξη του μαθητή σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, επιτρέπουν την κριτική του τοποθέτηση έναντι των παραδοχών ή εντυπώσεων, που έχει διαμορφώσει, παρέχουν κίνητρα για την ανάπτυξη των ενδιαφερόντων του και αποσκοπούν στην εμπέδωση της γνώσης. Οι επισκέψεις αυτές συνδέονται με τους στόχους του μαθήματος, μια συγκεκριμένη θεματική και αναφέρονται στις ενδεικτικές δραστηριότητες τις οποίες μπορεί να πραγματοποιήσει ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να οπτικοποιηθούν οι θεωρητικές έννοιες του μαθήματος και να εξοικειωθούν οι μαθητές με ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας. Είναι, ωστόσο, απαραίτητη η οργάνωση και προετοιμασία των επισκέψεων αυτών, ώστε να εξασφαλίζονται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών (εισηγήσεις, ερωτήματα, κ.ά), η συνέχεια της διδασκαλίας και η συνοχή της ιστορικής γνώσης

Η προβολή ταινιών μπορεί να μπορεί να ενταχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία με πολύ γόνιμο και δημιουργικό τρόπο έτσι, ώστε οι μαθητές να καταστούν ικανοί να προχωρούν στην ανάλυση πολύπλευρων σχέσεων της οπτικής επικοινωνίας με την κοινωνία και να συσχετίζουν τις εικόνες με το λόγο της ιστοριογραφίας και την ιστορική σκέψη. Θα πρέπει να επισημαίνεται ότι μια κινηματογραφική ταινία ιστορικού περιεχομένου αποτελεί ερμηνεία της ιστορίας και ότι μπορεί να προβληθεί στα πλαίσια της αντίστοιχης ενότητας για να μελετήσουν οι μαθητές την ερμηνευτική προσέγγιση του σκηνοθέτη ως πηγή προβληματισμού. Με τον τρόπο αυτό αίρονται και οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που δημιουργούνται στους μαθητές από την άκριτη αποδοχή των μηνυμάτων που τους παρουσιάζονται, ενώ ταυτόχρονα ασκούνται σε ποικίλους γραμματισμούς. Οι ταινίες οποιουδήποτε θέματος, ως έργα τέχνης, δεν παύουν να είναι ιστορικές πηγές και μάλιστα πρωτογενείς για την εποχή στην οποία παρήχθησαν. Όπως κάθε έργο τέχνης, η κινηματογραφική ταινία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη χρονική στιγμή της δημιουργίας της, από τη σύλληψή της μέχρι την παραγωγή και την τελική επαφή της με το κοινό, που σημαίνει ότι υπεισέρχονται άπειροι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες. Το θεσμικό πλαίσιο, οι πηγές χρηματοδότησης, οι μηχανισμοί παρώθησης, η ελευθερία της έκφρασης, οι γενικότερες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες σε σχέση με τις κυρίαρχες ιδεολογίες, πολιτικές και αισθητικές καθορίζουν μια ταινία, αλλά και όλη την εξέλιξη του κινηματογράφου. Στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε να αναλύουν τις οπτικο-ακουστικές εικόνες λαμβάνοντας υπόψη ότι αντανακλούν την κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα της εποχής στην οποία παράγονται. Επομένως, η κινηματογραφική ταινία μπορεί να μελετηθεί ως τεκμήριο μιας εποχής. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα ντοκιμαντέρ και τα newsreels για τα οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι ισχύουν οι ίδιες επιφυλάξεις που ισχύουν και σε μια οποιαδήποτε κινηματογραφική ταινία, γιατί η εστίαση, ο φωτισμός, τα πλάνα αποτελούν μέσα που δίνουν έμφαση σε κάποια χαρακτηριστικά του θέματος σε βάρος κάποιων άλλων. Και εδώ τίθεται το θέμα της αξιοπιστίας της πηγής, όπως εξάλλου και σε οποιαδήποτε άλλη. Επομένως απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στη διατύπωση των ερωτημάτων που θα θέσουμε για την προσέγγισή τους. Το ζητούμενο λοιπόν είναι πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια κινηματογραφική ταινία στη διδασκαλία της ιστορίας μέσα στη σχολική τάξη έτσι, ώστε οι μαθητές να ασκηθούν στον οπτικό γραμματισμό, αλλά και να διευρύνουμε τον προβληματισμό τους στο μάθημα της ιστορίας. Η προσέγγιση των κινηματογραφικών ταινιών μέσα σ' αυτά τα πλαίσια απαιτεί σχεδιασμό ερωτήσεων που αφορούν :

1. την εξέταση των εξωτερικών χαρακτηριστικών (τίτλος, παραγωγή, γλώσσα κλπ)
2. την εξέταση του υπόβαθρου (σκηνοθέτης, ιδεολογία, τεχνική σενάριο κλπ)
3. την εξέταση εσωτερικών χαρακτηριστικών (σκηνοθεσία, πλάνα, φωτογραφίες, κίνηση, υπόθεση, δραματικότητα, μουσική, καλλιτεχνικά ρεύματα κλπ)
4. την ανάλυση (ένταξη ταινίας στην ιστορία του κινηματογράφου, συσχέτιση με γεγονότα και κοινωνία της εποχής, σύγκριση με άλλες πηγές, ιδεολογία , ντοκουμέντα, επινοήσεις, προθέσεις και μηνύματα

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην αξιοποίηση της λογοτεχνίας στο μάθημα της Ιστορίας και συγκεκριμένα των ιστορικών μυθιστορημάτων. Και στην περίπτωση αυτή, η λογοτεχνία μπορεί να είναι πρωτογενής πηγή για την εποχή στην οποία παρήχθη το έργο, αλλά απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή όταν το λογοτεχνικό έργο προσεγγίζεται ως πηγή με βάση τη θεματική του. Τότε έχουμε μια

λογοτεχνική μετάπλαση των ιστορικών γεγονότων και απαιτούνται άλλα ερωτήματα και βέβαια διασταύρωση του μυθιστορήματος με άλλες πηγές.

Το εικονογραφικό υλικό του σχολικού εγχειριδίου, όπως και η αφήγηση του διδακτικού εγχειριδίου μπορούν και πρέπει να αξιοποιούνται κατά τη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία, αρκεί ο εκπαιδευτικός να διατυπώνει τις κατάλληλες ερωτήσεις ώστε να ευνοείται ο διάλογος μέσα στην τάξη και να παρέχεται στον μαθητή η δυνατότητα συμμετοχής και αυτενέργειας.

Παρόλα αυτά, η διδασκαλία της Ιστορίας δεν πρέπει να ταυτιστεί ούτε με την αυστηρή επιστημονική έρευνα, ούτε με μια διαδικασία απλοποίησης, που μπορεί να εμφανίσει η ποικιλία των διδακτικών μεθόδων, αν εφαρμοστεί άκριτα ή καταχρηστικά. Αντίθετα, ακολουθώντας την επιστημονική εγκυρότητα και μεθοδολογία, οφείλει να επιδιώξει τη σύνδεση επιστήμης και προσωπικής εμπειρίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ως διαδικασία κατέχει κρίσιμο ρόλο στην εκπαιδευτική λειτουργία, καθώς οι έννοιες της αξιολόγησης και της μάθησης συνδέονται στενά. Αυτό σημαίνει ότι η αξιολόγηση μέσα από τις διάφορες μορφές μπορεί να ενθαρρύνει τον εκπαιδευόμενο στην επιδίωξη μιας βαθύτερης σχέσης με τη γνώση. Αποτελεί μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού οδηγεί στη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας ή μη των εφαρμοζόμενων διδακτικών μεθόδων και στρατηγικών. Επομένως, είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τον εκπαιδευτικό, με το οποίο ελέγχει και βελτιώνει την διδακτική πρακτική του, αλλά και ένας τρόπος να ελεγχθεί η απόκτηση γνώσεων, ενώ στοχεύει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών, οι οποίοι μαθαίνουν να αξιοποιούν τις γνώσεις τους, ερμηνεύοντας γεγονότα, εξάγοντας συμπεράσματα, να επιλύει προβλήματα, κ.α.

Οι νέες συνθήκες- και ιδιαίτερα κάτω από την επίδραση των θεωριών της Γνωστικής Ψυχολογίας- προϋποθέτουν ιδιαίτερες δεξιότητες όπως : α. γνωστικές, όπως είναι η επίλυση προβλημάτων, η κριτική σκέψη, η διαμόρφωση ερωτημάτων, η πραγματοποίηση παρατηρήσεων και ερευνών, η ανάλυση και παρουσίαση δεδομένων με επικοινωνιακό τρόπο, η προφορική και γραπτή παρουσίαση, β. μεταγνωστικές ικανότητες, όπως είναι η αυτοαξιολόγηση και ο αναστοχασμός, γ. κοινωνικές ικανότητες, όπως η καθοδήγηση συζητήσεων, η πειθώ, η συνεργασία, η εργασία σε ομάδες κλπ, δ. συναισθηματικές προδιαθέσεις, όπως είναι η επιμονή, η ανεξαρτησία, η ευελιξία, η αντιμετώπιση κρίσεων κλπ.

Η αξιολόγηση του μαθητή ως διαγνωστική (diagnostic), διαμορφωτική (formative) και τελική διαδικασία (summative) είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και συμβάλλει στον εντοπισμό των προβλημάτων, στη διερεύνηση των αντιλήψεων και του επιπέδου των δεξιοτήτων των μαθητών, στην ιεράρχηση των στόχων, στην αποτίμηση του διδακτικού σχεδιασμού και του εκπαιδευτικού έργου καθώς και στον επανασχεδιασμό του. Εκτός όμως από αυτήν την παραδοσιακή ταξινόμηση της αξιολόγησης υποστηρίζεται ότι η αξιολόγηση πρέπει να είναι :

- *Ολιστική (holistic)* : να συσχετίζεται με τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης και να δίνει πλήρεις και σφαιρικές πληροφορίες για την ποιότητά τους.
- *Εναλλακτική (alternative*): να ξεπερνάει τη λογική των παραδοσιακών μεθόδων και να υιοθετεί άλλες εναλλακτικές μεθόδους για την αξιολόγηση στάσεων και δραστηριοτήτων, όπως είναι το portfolio και η αυτοαξιολόγηση.
- *Αυθεντική (authentic*): να αποβλέπει στην αποτίμηση τόσο των γνώσεων όσο και των ικανοτήτων του μαθητή και να αξιοποιεί την παρεχόμενη γνώση μέσα σε όσο το δυνατόν αυθεντικές συνθήκες. Βασική προϋπόθεση της αυθεντικής αξιολογικής διαδικασίας είναι η αυθεντική διδασκαλία και η αυθεντική μάθηση, η οποία αφορά καταστάσεις της καθημερινής πρακτικής.

Στις ταξινομήσεις αυτές της αξιολόγησης θα πρέπει να επισημανθεί και η αξία της *μεταγνωστικής αξιολόγησης* που συμβάλλει στο να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη φύση των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν κατά την προσπάθεια μάθησης καθώς και στην αυτοαξιολόγηση της προόδου τους. Μια τέτοια μορφή αξιολόγησης προϋποθέτει και τη διαμόρφωση των κατάλληλων ερωτήσεων, όπως είναι οι ερωτήσεις προγραμματισμού και καθοδήγησης της σκέψης, ερωτήσεις ανάλυσης των συναισθημάτων και των γνωστικών έξεων.

Όλες οι μορφές της αξιολόγησης αποβλέπουν στη διαμόρφωση αξιολογικών κρίσεων των εκπαιδευτικών, τις οποίες εκφέρουν για να ενημερώσουν τους μαθητές για την πρόοδό τους αλλά και για να ενημερωθούν και οι ίδιοι. Οι αξιολογικές κρίσεις έχουν ως αφετηρία τους την εργασία των εκπαιδευτικών με τους μαθητές μέσα στην τάξη και, επομένως, προκύπτουν από τον συνδυασμό της παρατήρησης μέσα στην τάξη και της βαθμολόγησης σχετικά με το τι επιτυγχάνουν οι μαθητές και πώς εργάζονται μέσα στην τάξη. Επομένως, η ανάθεση εργασιών, ατομικών ή ομαδικών, η συμπλήρωση φύλλων αξιολόγησης, οι ασκήσεις ανάπτυξης προφορικού και γραπτού λόγου οι οποίες πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη και η κάθε μορφής γραπτή δραστηριότητα αποτελούν τεχνικές

αξιολόγησης. Οι ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας και εξαρτώνται από τους στόχους του μαθήματος και της θεματικής ενότητας. Οι τεχνικές αξιολόγησης, όπως και οι δραστηριότητες πρέπει να οργανώνονται με γνώμονα την καλλιέργεια και την προαγωγή της κριτικής σκέψης, η οποία αποτελεί βασικό σκοπό του διδακτικού αντικειμένου της Ιστορίας

Τα περιεχόμενα της αξιολόγησης στο μάθημα της Ιστορίας με τη χρήση πηγών μπορεί να είναι:

- η διάκριση του σημαντικού από το λιγότερο σημαντικό
- η κριτική προσέγγιση και ανάλυση πηγών
- η διάκριση ιστορικής σκέψης και ιστορικής αιτιολόγησης
- η διατύπωση αξιολογικών κρίσεων
- η υποβολή ερωτημάτων στο ιστορικό υλικό και διατύπωση υποθέσεων
- οι προτάσεις για επίλυση ιστορικών προβλημάτων
- η αναγνώριση και εξήγηση διαφορετικών ερμηνειών
- η άντληση στοιχείων από πηγές για τη συγκρότηση επιχειρημάτων
- η διαμόρφωση λογικών και τεκμηριωμένων συμπερασμάτων
- η σύνθεση απόψεων με βάση την ανάλυση πηγών
- η οργάνωση, ερμηνεία και έκφραση σκέψεων
- η καλά οργανωμένη παρουσίαση (παραδείγματα, αξιοποίηση τεκμηρίων, επιχειρήματα για την υποστήριξη των βασικών θέσεων)

Η αξιολόγηση είναι βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας και αποτελεί το κύριο μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, όσον αφορά την επιτυχία της διδακτικής μεθοδολογίας και της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί η επίτευξη των ειδικών στόχων του μαθήματος της Ιστορίας.. Ωστόσο, οι τεχνικές αξιολόγησης αποτελούν ενισχυτικά στοιχεία της διδασκαλίας και δεν στοχεύουν στην υποκατάστασή της. Η αξιολόγηση δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελεί αυτοσκοπό.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΛΥΚΕΙΟΥ

«ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ»

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Γενικός σκοπός του μαθήματος της ιστορίας είναι να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να γνωρίσουν το παρελθόν και να αποκτήσουν ιστορική σκέψη και συνείδηση. Επίσης, η διαμόρφωση πολιτών που θα είναι σε θέση να κατανοούν και να ερμηνεύουν τη σύγχρονη ελληνική και διεθνή επικαιρότητα μέσα από τη γνώση και ερμηνεία του παρελθόντος. Η ιστορική σκέψη αναπτύσσεται με την κατανόηση και ερμηνεία του ιστορικού γίγνεσθαι. Ειδικότερα, η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά στην κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και βασικών εννοιών του χώρου και του χρόνου μέσω της καλλιέργειας ερευνητικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών, τη σύνδεση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά στην κατανόηση της συμπεριφοράς του ανθρώπου σε συγκεκριμένες καταστάσεις και στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την εκδήλωση υπεύθυνης ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Επομένως, με τη διδασκαλία της Ιστορίας μπορεί ο μαθητής να αντιλαμβάνεται ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και να έχει την επίγνωση ότι ο ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη δική του κοινωνία και τη ζωή του. Συμπερασματικά, ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και συνείδησης συνδέεται με τον γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης, που αναφέρεται στην προετοιμασία συνειδητών δημοκρατικών πολιτών, ώστε, ελεύθερα και κριτικά, με γνώση και σύνεση να αποφασίζουν για το μέλλον τους.

Στους γενικότερους σκοπούς του μαθήματος περιλαμβάνεται επίσης, η καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης, απαλλαγμένης από συμπλέγματα και μισαλλόδοξες αντιλήψεις, όπως, επίσης, και η συνείδηση της συμμετοχής σε έναν ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο, (ευρωπαϊκό, μεσογειακό, βαλκανικό), ο οποίος ανέκαθεν βρισκόταν στο επίκεντρο συγκρούσεων, αναταράξεων, μετακινήσεων πληθυσμών, αλλά και γόνιμων οικονομικών και πολιτισμικών ανταλλαγών, μέσω της διαρκούς επαφής διαφορετικών εθνών, θρησκειών και πολιτισμών. Με άλλα λόγια, θα λέγαμε πως σκοπός του μαθήματος είναι η παροχή εκείνων των γνώσεων και τεκμηρίων που θα επιτρέπει την ουσιαστική κατανόηση του αποσπάσματος από γνωστή ομιλία του Σεφέρη: «Βρισκόμαστε σ’ ένα σταυροδρόμι·

δεν ήμασταν ποτέ απομονωμένοι· μείναμε πάντα ανοιχτοί σ' όλα τα ρεύματα - Ανατολή και Δύση· και τ' αφομοιώναμε θαυμάσια τις ώρες που λειτουργούσαμε σαν εύρωστος οργανισμός». Αυτός ο «εύρωστος οργανισμός» με αναπτυγμένη ικανότητα δημιουργικής αφομοίωσης αποτελεί το μέτρο και το κριτήριο της επιτυχίας της Παιδείας γενικά και του μαθήματος της Ιστορίας ειδικότερα.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

-Γενικοί Στόχοι: μέσω του μαθήματος της Ιστορίας οι μαθητές επιδιώκεται:
1. Να εξοικειώνονται με τη διαδικασία της διερεύνησης και αξιολόγησης πολύμορφων ιστορικών πληροφοριών 2. Να κατανοούν βασικές ιστορικές έννοιες, ανά ενότητα, και να αναδεικνύουν τις βαθύτερες σχέσεις μεταξύ των εννοιών με τη συσχέτιση ιστορικών όρων με αντίστοιχους σύγχρονους, συνάγοντας χρήσιμες γενικεύσεις στο βαθμό που επιτρέπεται χωρίς αναχρονισμούς 3. Να εξοικειώνονται με την παρατήρηση της εικόνας ως πηγής πληροφοριών 4. Να προσεγγίζουν πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές και να αντλούν από αυτές πληροφορίες για να ερμηνεύσουν ιστορικά γεγονότα 5. Να καλλιεργούν δεξιότητες, όπως η συγκρότηση επιχειρημάτων, η τεκμηρίωση, η αναλυτική και συνθετική ικανότητα, η ενσυναίσθηση, η αποκάλυψη κινήτρων, η διακρίβωση της αιτιότητας και η κατανόηση της 6. Να κατανοούν έννοιες που αποδίδουν την ιστορική πραγματικότητα και εξέλιξη. 7. Να αντιλαμβάνονται τις αιτίες που προκαλούν τα συγκεκριμένα αποτελέσματα και τις συγκρούσεις μεταξύ ομάδων ανθρώπων 8. Να κατανοούν τον ρόλο των δρώντων υποκειμένων-προσώπων στη διαμόρφωση των ιστορικών γεγονότων και της ιστορίας, δηλαδή τον ρόλο τόσο της κυρίαρχης εξουσίας και των ηγετών όσο και των απλών ανθρώπων.
–Ειδικοί στόχοι: 1. Να κατανοούν ότι η δράση προσώπων εξαρτήθηκε από συγκεκριμένους παράγοντες του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο έζησαν, 2. Να συνειδητοποιούν ότι η κατανόηση κάθε κοινωνίας προϋποθέτει τη μελέτη όλων των πτυχών της, όπως πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής-θρησκευτικής. 3. Να κάνουν υποθέσεις, με βάση πρωτογενείς πηγές και να εξαγάγουν συμπεράσματα 4. Να κατανοούν τα ιστορικά ζητήματα και την πολυπλοκότητά τους για να διαμορφώσουν συνείδηση της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας 5. Να εκτιμούν και να σέβονται τις θρησκευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών.
6. Να συγκρίνουν ιστορικά γεγονότα ή φαινόμενα και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές 7. Να προσεγγίζουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών ανάλογα με το είδος τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται 8. Να εισάγονται στη διαδικασία κατανόησης, ανάλυσης, ερμηνείας και αξιολόγησης των διαφορετικών οπτικών, με τις οποίες προσεγγίζονται και ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα από τους ιστορικούς 9. Να κατανοούν ότι η ιστορική αφήγηση θεμελιώνεται στην ορθή αξιοποίηση των ιστορικών πηγών 10. Να συνδέουν την τοπική ιστορία με την εθνική, την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία μέσω της αναζήτησης σχέσεων και αλληλεπιδράσεων 11. Να κατανοούν ότι η ιστοριογραφία αποτελεί «ανακατασκευή» του παρελθόντος, που στηρίζεται σε επιλεκτική διαδικασία των ιστορικών πηγών με κοινά αποδεκτή επιστημονική μεθοδολογία 12. Να κατανοούν την πολυπλοκότητα του σύγχρονου κόσμου με τη συστηματική μελέτη σύνθετων διεθνών ζητημάτων, που επηρεάζουν τη ζωή τους 13. Να συνειδητοποιούν την ατομική και συλλογική ευθύνη του ανθρώπου για τη δημοκρατική λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και την πρόοδο του πολιτισμού.
Αναλυτικά, στους γενικούς στόχους της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας στην Γ΄ Λυκείου περιλαμβάνονται:
1) η κατανόηση και τεκμηριωμένη ερμηνεία των διεθνών σχέσεων
2) η μελέτη των σημαντικότερων συγκρούσεων που έλαβαν χώρα τόσο στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο όσο και διεθνώς από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή
3) η διερεύνηση και κατανόηση των αιτίων και των παραγόντων που οδήγησαν σε αυτές
4) η επισήμανση των συνεπειών αυτών των συγκρούσεων
5) η μελέτη των προσπαθειών για ειρηνική διευθέτηση των διακρατικών και εθνικών διαφορών
6) η συστηματικότερη ενασχόληση με την ιστορία της διπλωματίας
7) η εξοικείωση με την έννοια του συστήματος ασφαλείας
8) η κατανόηση των συνθηκών που υπαγορεύουν τους όρους μιας συνθήκης ειρήνης
9) η διερεύνηση και κριτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων των προσπαθειών για ειρηνική διευθέτηση των συγκρούσεων, των διεθνών οργανισμών (ΚτΕ, ΟΗΕ), καθώς και των συνθηκών ειρήνης
10) ο γόνιμος προβληματισμός πάνω στην αναγκαιότητα ή το αναπόφευκτο του πολέμου
11) η προσήλωση στην αξία της δικαιοσύνης στις διακρατικές και διεθνείς σχέσεις ως προϋπόθεση της ειρήνης
12) η ανάδειξη της ειρήνης ως πανανθρώπινου αγαθού
13) η επιστημονικά τεκμηριωμένη υπεράσπιση των εθνικών δικαιωμάτων και παράλληλα η επισήμανση και η κριτική αξιολόγηση των επιχειρημάτων της άλλης πλευράς

Διδακτικοί στόχοι σε Σενάρια-Σχέδια Εργασίας (Projects) Ιστορίας:

1. Με τη αξιοποίηση νέων τεχνολογιών ΤΠΕ: α) Να διατυπώνουν ερωτήματα, θέτοντας αποτελεσματικές παραμέτρους, β) να διασταυρώνουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές γ) να επιλέγουν τις απαραίτητες πληροφορίες για την τεκμηρίωση και ερμηνεία ιστορικών γεγονότων και φαινομένων.

Ως προς τη μαθησιακή διαδικασία: α) Να καλλιεργούν αναλυτική και συνθετική ικανότητα, β) να εκτιμούν, μέσα από τη δραστηριοποίησή τους σε ομάδες, την αποτελεσματικότητα της συνεργατικής μάθησης για την εμπέδωση της διδακτέας ύλης, όπου με τη δραματοποίηση ως τεχνική βιωματικής μάθησης, με τη μορφή ανάληψης ρόλων ιστορικών προσώπων από τη μεριά των μαθητών, οι ίδιοι καλλιεργούν την ιστορική ενσυναίσθηση.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** *Οι μαθητές να είναι σε θέση:*	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ**
Εισαγωγή: ο χώρος, ο χρόνος και οι έννοιες (1 ώρα)	• Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του χώρου και του χρόνου στην Ιστορία • Να γνωρίζουν βασικές ιστορικές έννοιες για τη μελέτη των θεματικών ενοτήτων που εξετάζονται στην Γ΄ Λυκείου	• Μελέτη ιστορικών παραδειγμάτων με κριτήριο την επίδραση που άσκησαν ο συγκεκριμένος χώρος και χρόνος στην έκβαση των γεγονότων. • Μελέτη και εξοικείωση με βασικές ιστορικές έννοιες • Αναζήτηση και επισήμανση ιστορικών εννοιών σε σύγχρονα παραδείγματα πολιτικού/ διπλωματικού λόγου	• Χάρτης • Ηλεκτρονικό λεξικό • Εννοιολογικός χάρτης

1η Θεματική Ενότητα: Συστήματα Ασφαλείας

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** *Οι μαθητές να είναι σε θέση:*	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Α. Αρχαιότητα **1. Αμφικτυονίες** (1 ώρα)	• Να κατανοούν την έννοια της Αμφικτυονίας και την ένταξή της στο οικείο ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο • Να κατανοούν τον θρησκευτικό/πολιτικό χαρακτήρα των Αμφικτυονιών	• Να γίνει χρήση κυρίως πρωτογενών πηγών • Να δημιουργήσουν σχεδιάγραμμα πάνω σε χάρτη με τα μέλη των Αμφικτυονιών • Να γίνει Εργασία/Συζήτηση: «Πώς φαντάζεστε έναν ανάλογο θεσμό στα σύγχρονα δεδομένα;»
2. Πανελλήνια Συνέδρια και Συμμαχίες: (3 ώρες) **2.1. Κόρινθος 481π.Χ.**	• Να γνωρίζουν τα γεγονότα και τις συνθήκες που οδήγησαν στο Συνέδριο της Κορίνθου του 481π.Χ. • Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του Συνεδρίου • Να αντιλαμβάνονται τον ρόλο του «αντιπάλου δέους» ως ενοποιητικού παράγοντα.	• Να γίνει χρήση κυρίως πρωτογενών πηγών • Να γίνει ιστορική αναδρομή • Να γίνει έρευνα/καταγραφή των πόλεων-κρατών που συμμετείχαν στο Συνέδριο • Να γίνει επισήμανση και καταγραφή των συμβολικών αναπαραστάσεων που συνοδεύουν την ίδρυση της συμμαχίας των ελληνικών πόλεων
2.2. Από την Πελοποννησιακή Συμμαχία στις Α΄ (Δηλιακή) και Β΄ Αθηναϊκές Συμμαχίες	• Να γνωρίζουν τις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκαν οι διάφορες συμμαχίες κατά της Κλασικούς Χρόνους καθώς και τους σκοπούς που αυτές εξυπηρετούσαν	• Να γίνει χρήση κυρίως πρωτογενών πηγών • Να γίνει ανάκληση προηγούμενων γνώσεων/Ιστορική αναδρομή στην Πεντηκονταετία, τον Πελοποννησιακό Πόλεμο και τον 4οπ.Χ. αιώνα έως την επικράτηση της Μακεδονίας • Να δημιουργήσουν χάρτη με τις πόλεις – κράτη μέλη των συμμαχιών • Να γίνει Εργασία/Συζήτηση: «Από τη Συμμαχία στην Ηγεμονία» σχετικά με την κατάληξη της Α΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας»
3. Πολιτικές ενώσεις : Κοινά και Συμπολιτείες (2 ώρες)	• Να γνωρίζουν τις έννοιες: «Κοινόν» και «Συμπολιτεία» • Να αντιλαμβάνονται το ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου ιδρύθηκαν αυτές οι πολιτικές ενώσεις, καθώς και τους στόχους τους	• Να γίνει χρήση κυρίως πρωτογενών πηγών • Να γίνει χρήση χάρτη για την επισήμανση των γεωγραφικών ορίων των Κοινών και των Συμπολιτειών • Να γίνει εργασία με θέμα: αναζήτηση και παρουσίαση πληροφοριών σχετικά με τα Κοινά • Να γίνει σύγκριση με νεότερες και σύγχρονες μορφές ομοσπονδιακής οργάνωσης • Να γίνει συζήτηση σχετικά με τα αίτια της διάλυσης των Κοινών • Να γίνει σύγκριση της πόλης-κράτους με τα κοινά ή με τις συμπολιτείες
4. Η οργάνωση της Ιταλίας	• Να αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα της ένωσης της ιταλικής χερσονήσου για την	• Να γίνει χρήση πηγών • Να γίνει ανάκληση προηγούμενων

από τη Ρώμη (1 ώρα)	Ρώμη • Να εντοπίζουν τις αιτίες και τους παράγοντες που επέτρεψαν στη Ρώμη να επιβληθεί έναντι των υπολοίπων δυνάμεων στην Ιταλία	γνώσεων σχετικά με την ιταλική ενοποίηση υπό ρωμαϊκή κυριαρχία • Να γίνει Εργασία/Συζήτηση με θέμα την αναγκαιότητα της ιταλικής ενοποίησης για την ασφάλεια και την οικονομική ευμάρεια της Ρώμης
Β. Μέσοι χρόνοι **1. Η βυζαντινή *Οικουμένη:* ένα ιδιότυπο σύστημα διαχείρισης των διεθνών σχέσεων του Μεσαίωνα** (2 ώρες)	• Να αναγνωρίζουν τα οργανωτικά χαρακτηριστικά του βυζαντινού imperium και τη λειτουργία τους μέσα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων του Μεσαίωνα • Να αναλύουν το θεωρητικό υπόβαθρο της έννοιας της *Οικουμένης* με την προώθηση «συγγενικών» δεσμών και την διαχείριση κατ' αυτόν τον τρόπο των διπλωματικών σχέσεων • Να εντοπίσουν τη σημασία της έννοιας της *Οικουμένης* στη διαμόρφωση τόσο των δυτικών μεσαιωνικών μοναρχιών, όσο και των μεσαιωνικών βαλκανικών κρατών • Να κατανοούν ότι η έννοια της *Οικουμένης* υπήρξε το θεμέλιο στήριξης της μακραίωνης παρουσίας και της κυριαρχίας του βυζαντινού κράτους σε πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο	• Ανάγνωση και σχολιασμός πηγών. Ο όρος «translatio imperii» • Ανάγνωση χάρτη της μεσαιωνικής Ευρώπης, εντοπισμός των λαών που ανήκαν στη βυζαντινή *Οικουμένη* και καταγραφή του είδους της σχέσης που τους συνέδεαν με τον βυζαντινό αυτοκράτορα • Σύσταση ομάδων εργασίας για την μελέτη τριών αυτοκρατοριών, της αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου, του Ιουστινιανού και των Ρώσων και συζήτηση για τις αντιλήψεις τους περί πολιτικής κυριαρχίας • Συζήτηση σχετικά με τα αίτια κρίσης του συστήματος κατά την ύστερη βυζαντινή εποχή
2. Η «Βυζαντινή Κοινοπολιτεία» (1 ώρα)	• Να περιγράφουν τα κράτη που συνέθεταν τη λεγόμενη «Βυζαντινή κοινοπολιτεία» και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά που τα συνέδεαν (γεωγραφία, χριστιανισμός, δίκαιο, τέχνη) • Να γνωρίζουν σχηματικά την μεσαιωνική ιστορία των λαών της ανατολικής Ευρώπης • Να γνωρίζουν τη συμβολή της «Κοινοπολιτείας» στη διάδοση της βυζαντινής παράδοσης στην ανατολική Ευρώπη και την επιβίωσή της μέσα από ιδεολογικά σχήματα των νεότερων χρόνων (Μεγάλη Ιδέα)	• Αξιοποίηση χάρτη της ΝΑ Ευρώπης με σκοπό την επισήμανση, με διακριτά χρώματα, των λαών και κρατών που απάρτιζαν τη «Βυζαντινή Κοινοπολιτεία» • Αναζήτηση, μέσω του διαδικτύου, πληροφοριών σχετικών με τον όρο «Βυζαντινή Κοινοπολιτεία», τον εισηγητή του και τις σύγχρονες απόψεις για τον όρο αυτό. Σχετική συζήτηση • Αναζήτηση και παρακολούθηση ψηφιακού υλικού (ντοκιμαντέρ)/συνεντεύξεων για την επίδραση του Βυζαντίου στους βαλκανικούς λαούς και τη Ρωσία
3.Η βυζαντινή διπλωματία ως μέσον αποφυγής του πολέμου (2 ώρες) **3.1. Όψεις της βυζαντινής διπλωματίας**	• Να περιγράφουν τις μεθόδους (άμεσες και έμμεσες) και τα μέσα της βυζαντινής διπλωματίας (πρεσβείες, δώρα, επίσημες υποδοχές, ιεραποστολές-εκχριστιανισμός, αναδοχές, επιγαμίες, εμπορικές συναλλαγές, παραχωρήσεις, διάσπαση των αντιπάλων) • Να αξιολογούν τα αποτελέσματα της εφαρμογής κάθε διπλωματικού μέσου, μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα, π.χ. πρεσβείες: ο	• Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών: Περσική πρεσβεία στο Βυζάντιο σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (*Περί βασιλείου Τάξεως,* κεφ. 89) • Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή των μέσων της βυζαντινής διπλωματίας • Αναζήτηση, μέσω του διαδικτύου, πληροφοριών σχετικών με τη βυζαντινή διπλωματία ως προτύπου για τη διπλωματία άλλων κρατών • Ερευνητική εργασία με θέμα: Γυναίκες «πρέσβειρες» του Βυζαντίου σε Δύση και

	Φώτιος «επ' Ασσυρίους», επιγαμίες: γάμος Μανουήλ Α΄ με την Βέρθα του Sulzbach, ιεραποστολές: Κύριλλος και Μεθόδιος στη Μοραβία, αναδοχές: βάπτιση Βόρι από τον Μιχαήλ Γ΄, κ.ά • Να γνωρίζουν τις συνθήκες που επέβαλλαν την άσκηση διπλωματίας και τις έμμεσες πρακτικές της.	Ανατολή (π.χ. Μαρία Λεκαπηνή, Θεοφανώ, Άννα Πορφυρογέννητη)
3.2 Οι έννοιες του πολέμου και της ειρήνης: δίκαιος και αμυντικός πόλεμος	• Να κατανοούν το θεωρητικό υπόβαθρο των βυζαντινών αντιλήψεων περί πολέμου και ειρήνης • Να αναγνωρίζουν τον ρόλο του αυτοκράτορα στην προάσπιση της ειρήνης (ο ειρηνοποιός αυτοκράτωρ) • Να αναλύουν τον όρο «δίκαιος» πόλεμος, εξηγώντας τους λόγους των στρατιωτικών παρεμβάσεων των Βυζαντινών και τον αμυντικό χαρακτήρα του βυζαντινού πολέμου	• Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Οι απόψεις του Λέοντα Σοφού για τον πόλεμο (*Τακτικά Λέοντος Σοφού*, πρόλογος παρ.4) • Σύνθεση γλωσσαρίου για την καταγραφή όρων σχετικών με τις μορφές του πολέμου (αμυντικός, επιθετικός, δίκαιος, ιερός, κ.ά) • Αναζήτηση, μέσω του διαδικτύου, πληροφοριών σχετικών με τον όρο «δίκαιος» πόλεμος και την ιστορική του εξέλιξη στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου πολέμου
4. Η ενοποίηση της Δυτικής Ευρώπης: Η αυτοκρατορία του Καρλομάγνου (9^{ος} αι.) και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού έθνους (10^{ος} -11^{ος} αι.) (1 ώρα)	• Να γνωρίζουν τις συνθήκες ίδρυσης και τα χαρακτηριστικά των πρώτων μεσαιωνικών αυτοκρατοριών • Να αναγνωρίζουν το πλέγμα των διεθνών σχέσεων της εποχής και τα κριτήρια διαμόρφωσής του • Να κατανοούν την αντιπαράθεση μεταξύ των δυτικών αυτοκρατοριών και του βυζαντινού κράτους για τη διεκδίκηση του Imperium romanum και να εξηγούν τη συμβολή καθενός στην πολιτική ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου • Να κατανοούν τις συνέπειες της σύγκρουσης του πάπα με τον αυτοκράτορα της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (έριδα της περιβολής) στο πολιτικό πεδίο (Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία) κατά τον ύστερο Μεσαίωνα	• Μελέτη χάρτη της Δυτικής Ευρώπης με σκοπό την σύγκριση των ορίων των σημερινών κρατών με τις αυτοκρατορίες του Καρλομάγνου και του Όθωνα Α΄ • Αναζήτηση, μέσω του διαδικτύου, πληροφοριών για την λεγόμενη «έριδα της περιβολής». Σχετική συζήτηση • Ανάγνωση και σχολιασμός των πηγών. Οι επισκέψεις του Λιουτπράνδου στην Κωνσταντινούπολη (949, 968)
5. Η Ευρώπη των πολέμων και των μοναρχιών (12^{ος} - 15^{ος} αι.) (2 ώρες)	• Να αναγνωρίζουν τις φάσεις του γερμανικού επεκτατισμού, τον κατακερματισμό του γερμανικού χώρου και την κρίση του γερμανικού αυτοκρατορικού θεσμού (12^{ος} -15^{ος} αι.) • Να περιγράφουν σχηματικά τις συνθήκες συγκρότησης και εξέλιξης των δυτικών μοναρχιών: α. η ενοποίηση της Γαλλίας από τους Καπετίδες	• Αποτύπωση σε χάρτη της Ευρώπης των ορίων της γερμανικής αυτοκρατορίας, της Γαλλίας και της Αγγλίας κατά τον ύστερο Μεσαίωνα. Συζήτηση σχετικά με τα σημερινά όρια των αντίστοιχων κρατών • Αναζήτηση, μέσω του διαδικτύου, πληροφοριών για τη magna carta (1215). Παρουσίαση των συνθηκών παραχώρησής της και της σημασίας της για την θεμελίωση των κοινοβουλευτικών θεσμών στην Αγγλία

	βασιλείς (987-1328) και η ενδυνάμωση της βασιλικής εξουσίας από τον Λουδοβίκο Στ΄ και τον Φίλιππο Β΄ Αύγουστο β. Η εδραίωση της Αγγλικής μοναρχίας: οι Νορμανδοί (Γουλιέλμος ο Κατακτητής) και η δυναστεία των Anjou-Plantagenet (1066-1399). • Να κατανοούν τις επιπτώσεις των μεγάλων πολέμων της εποχής, όπως του εκατονταετούς πολέμου (1337-1453), που διεξήχθη μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας και οδήγησε σε αναταραχές στο εσωτερικό των κρατών (αγροτικές εξεγέρσεις-πόλεμος των Ρόδων), όπως και στη συγκρότηση εθνικών στρατευμάτων ως στηριγμάτων των κρατών • Να αντιλαμβάνονται την πτώση του πολιτικού παπικού κύρους μέσα από την συνοπτική παράθεση των βασικών επεισοδίων της κρίσης του παπισμού («βαβυλώνειος» αιχμαλωσία και μεγάλο Σχίσμα τον 14ο αι.) • Να εξηγούν την άνοδο των αστών και την ανάπτυξη των ιταλικών πόλεων, της Φλάνδρας και της Χάνσας • Να εντοπίζουν τα αναδυόμενα χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού χώρου κατά τον ύστερο μεσαίωνα, όπως την άνοδο της αστικής τάξης, την ανάδυση της έννοιας του διεθνούς δικαίου, την έναρξη των διεργασιών διαμόρφωσης εθνικών κρατών με ισχυρή κεντρική εξουσία, την υιοθέτηση προστατευτικών οικονομικών μέτρων, τόσο σε επίπεδο διεθνούς οικονομίας, όσο και σε περιφερειακό, την προϊούσα υποβάθμιση του κύρους του κλήρου, κ.ά	• Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή συγκεκριμένων μαχών, όπως της μάχης του Hastings (1066) και συζήτηση για την πολιτική της σημασία • Διερεύνηση, μέσω του διαδικτύου, της μάχης του Crecy (1346), που διεξήχθη στο πλαίσιο του εκατονταετούς πολέμου και ανέδειξε την αλλαγή στο πλαίσιο της διεξαγωγής του πολέμου με την εισαγωγή νέων όπλων και τακτικών • Παρακολούθηση ταινιών/ψηφιακού υλικού (ντοκιμαντέρ) για την Ιωάννα της Λωραίνης
Γ. Νεότεροι Χρόνοι **1. Το σύστημα ασφαλείας του Συνεδρίου της Βιέννης** (5 ώρες)		

1.1. Ιερά Συμμαχία (1815)	• Να γνωρίζουν τη διεθνή κατάσταση όπως διαμορφώθηκε μετά το τέλος των Ναπολεοντίων Πολέμων • Να κατανοούν τα μέτρα διατήρησης του status quo/της απόλυτης Μοναρχίας	• Να γίνει αξιοποίηση πηγών • Να γίνει ανάκληση προηγούμενων γνώσεων • Να επισημάνουν τις διαφορετικές επιδιώξεις των Μεγάλων Δυνάμεων
1.2.Παράγοντες αποσταθεροποίησης του συστήματος της Ιεράς Συμμαχίας: 1.2.1. Εθνικά Κινήματα	• Να γνωρίζουν τους παράγοντες που ευνόησαν την αφύπνιση/ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης τον 18^{ο} και 19^{ο} αιώνα • Να γνωρίζουν και να διακρίνουν τα εθνικά κινήματα του 19^{ου} αιώνα • Να γνωρίζουν τους όρους: «έθνος», «εθνικό κίνημα», «εθνικισμός», «εθνική ολοκλήρωση»	• Να γίνει παρουσίαση της πορείας των λαών προς την εθνική αφύπνιση και την εθνική τους ολοκλήρωση • Να γίνει σύγκριση του παραδείγματος της Ελληνικής Επανάστασης με τα κινήματα άλλων λαών. • Να γίνει αξιοποίηση πηγών (ιστορικών, εικαστικών, λογοτεχνικών) που εκφράζουν τον εθνικό χαρακτήρα των λαών που διεκδικούν την ελευθερία τους
1.2.2. Ανταγωνισμοί των Μεγάλων Δυνάμεων και Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος/ το Συνέδριο της Ειρήνης	• Να γνωρίζουν τους παράγοντες που οδήγησαν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο • Να κατανοούν τους σχετικούς ιστορικούς όρους: «μιλιταρισμός», «ιμπεριαλισμός», «αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών» • Να αντιλαμβάνονται τα διαφορετικά και αλληλοσυγκρουόμενα εθνικά συμφέροντα	• Να γίνει ανάκληση προηγούμενων γνώσεων σχετικών με τα γεγονότα που αφορούν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο • Να γίνει αξιοποίηση του χάρτη με τις εθνικές διεκδικήσεις και τις συνοριακές μεταβολές που προέκυψαν εξαιτίας του πολέμου. Ιδιαίτερη έμφαση να δοθεί στο Πρόγραμμα των Ελληνικών Εθνικών Διεκδικήσεων • Να γίνει προβολή και σχολιασμός ταινίας με θέμα τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (π.χ. «Ουδέν νεότερον από το Δυτικόν Μέτωπον», «Joyeux Noel») • Να γίνει προβολή επικαίρων της εποχής
2. Η Κοινωνία των Εθνών και η αμφισβήτησή της (5 ώρες)		
2.1. Η ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ)	• Να γνωρίζουν την ίδρυση, τον σκοπό και τις λειτουργίες τα ΚτΕ • Να γνωρίζουν τις παρεμβάσεις της ΚτΕ σε συγκεκριμένες διεθνείς διενέξεις • Να αντιμετωπίζουν κριτικά τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς και των ιμπεριαλιστικών χωρών απέναντι στην ΚτΕ	• Να γίνει αξιοποίηση πηγών • Να γίνουν Εργασίες: η φασιστική Ιταλία και η Ιαπωνία απέναντι στην ΚτΕ • Να γίνει Εργασία: η ΚτΕ και η Ελλάδα του Μεσοπολέμου: η περίπτωση του ιταλικού βομβαρδισμού της Κέρκυρας το 1923, της ελληνοβουλγαρικής διένεξης του 1925 και της αιθιοπικής κρίσης του 1935 • Να γίνει συζήτηση: κριτική αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της ΚτΕ
2.2. **Μειονοτικά ζητήματα στην Ευρώπη κατά το Μεσοπόλεμο**	• Να διακρίνουν τους όρους: «μειονότητα», «εθνότητα», «μειονοτικά δικαιώματα». • Να αντιλαμβάνονται τη σημασία των μειονοτικών ζητημάτων • Να γνωρίζουν τον τρόπο προστασίας των μειονοτήτων	Να γίνει: • Εντοπισμός με τη χρήση χάρτη των κυριότερων μειονοτήτων στην Ευρώπη • Σχολιασμός των πληθυσμιακών μεταβολών των μειονοτήτων (η περίπτωση των ελληνικών μειονοτήτων σε γειτονικές χώρες)

	στο πλαίσιο της λειτουργίας της Κτε • Να γνωρίζουν την ιστορική προέλευση των μειονοτήτων με ιδιαίτερη αναφορά στις ελληνικές μειονότητες στις γειτονικές χώρες • Να αποκτήσουν σεβασμό των μειονοτήτων ως γέφυρας επαφών στο πλαίσιο τα ειρηνικής συνύπαρξης και των πολιτισμικών ανταλλαγών	• Εργασία/συζήτηση: οι μειονότητες στην Ελλάδα • Εργασία/συζήτηση: οι μειονότητες ως αφορμή διακρατικών διαφορών και πολέμων • Εργασία/συζήτηση: στέρηση μειονοτικών δικαιωμάτων και απόπειρες αφομοίωσής τους
2.3 Η άνοδος του φασισμού/ναζισμού	• Να γνωρίζουν τους παράγοντες που ευνόησαν τη γέννηση και επικράτηση του ναζισμού και του φασισμού • Να αντιλαμβάνονται τα πρακτικά αποτελέσματα των ρατσιστικών και εθνικιστικών ιδεολογιών	• Να γίνει • Συζήτηση για το ιστορικό φαινόμενο του φασισμού και τη σύγχρονη αναβίωσή του • Εργασία/παρουσίαση των εγκλημάτων του ναζισμού/φασισμού • Προβολή σχετικών ταινιών/ντοκιμαντέρ/επικαίρων • Αξιοποίηση λογοτεχνικών και εικαστικών έργων, όπως η Guernica του Πικάσο ή το ποίημα: «Νέα περί του θανάτου του Ισπανού ποιητού Φεντερίκο Γκαρσία Λόρκα» του Ν. Εγγονόπουλου
2.4. Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	• Να κατανοούν τη διπλωματία του Πολέμου • Να αντιλαμβάνονται τις διαφορετικές επιδιώξεις των Μεγάλων Δυνάμεων • Να γνωρίζουν τις αποφάσεις των Συνεδρίων που έλαβαν χώρα στη διάρκεια του πολέμου	• Να γίνει • Αξιοποίηση του χάρτη για τη μελέτη και επισήμανση της γεωπολιτικής του Πολέμου • Αξιοποίηση πηγών από τα διπλωματικά αρχεία και σχετικές δημοσιευμένες πηγές • Προβολή σχετικών ταινιών/ντοκιμαντέρ/επικαίρων
4. Η ίδρυση του ΟΗΕ (1 ώρα)	• Να γνωρίζουν την ίδρυση και λειτουργία του οργανισμού • Να προσεγγίζουν κριτικά το έργο και την προσφορά του	• Να γίνει • Έρευνα/συζήτηση με θέμα της ειρηνευτικές πρωτοβουλίες/αποστολές του ΟΗΕ • Συζήτηση γύρω από την αποτελεσματικότητα του οργανισμού • Προβολή αποσπασμάτων από ειδήσεις που αφορούν τη δράση του ΟΗΕ σε διάφορα σημεία του πλανήτη • Προβολή ταινιών με χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από ιστορικές Γενικές Συνελεύσεις του ΟΗΕ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
1. Το Ανατολικό Ζήτημα (5 ώρες)		
1.1. Ορισμός και χρονική οριοθέτηση/αίτια και αποτελέσματα	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να γνωρίζουν και να κατανοούν τον όρο «Ανατολικό Ζήτημα» που περιλαμβάνει τα ποικίλα διπλωματικά και πολιτικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν λόγω της προοδευτικής παρακμής και αποσύνθεσης του «Μεγάλου Ασθενούς» της Ευρώπης, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στη διάρκεια του 18ου, του 19ου και του 20ου αιώνα. ▪ Να προσδιορίζουν τις στρατιωτικές συγκρούσεις της Ρωσίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, που οδήγησαν στην ανάληψη της προστασίας από την Ρωσία των χριστιανικών πληθυσμών που διαβιούσαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (Συνθήκη Κιουτσούκ-Καϊναρτζή, 1774). ▪ Να γνωρίζουν και να κατανοούν τις εθνικοαπελευθερωτικές επαναστάσεις των υπόδουλων βαλκανικών λαών το πρώτο μισό του 20ου αιώνα που οδήγησαν στην αυτονομία της Σερβίας (1829-1830) και στην ανεξαρτησία της Ελλάδας (1830). ▪ Να γνωρίζουν και να κατανοούν το ζήτημα των Στενών με συνέπεια την εμπλοκή των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων, που κατέληξε στη Σύμβαση των Στενών (Λονδίνο, Ιούλιος 1841) ▪ Να γνωρίζουν τις αίτια και τις συνέπειες του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856) για την Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Ελλάδα και να προσδιορίζουν το ρόλο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως κρατικής οντότητας στην ευρωπαϊκή διεθνή σκηνή ύστερα από τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (30 Μαρτίου 1856). ▪ Να αποτιμούν την περίοδο του	–Να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα όρια και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στο απόγειο της ακμής της –Να μελετήσουν τους όρους της Συνθήκης του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή 1774 και να εξάγουν συμπεράσματα για την οικονομική ανάπτυξη των χριστιανικών πληθυσμών της αυτοκρατορίας –Να διερευνήσουν ιστορικές αρχειακές πηγές, όπως εκθέσεις πρεσβευτών των ευρωπαϊκών κρατών στην Κωνσταντινούπολη σχετικά με τη διοίκηση, την οικονομία και την κοινωνία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας –Να αξιολογήσουν τις πολεμικές επεμβάσεις της Ρωσίας εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για την απελευθέρωση των Βαλκανικών κρατών και την εξασφάλιση προνομιακής θέσης στα Στενά για τη ναυσιπλοΐα της –Να δημιουργήσουν χάρτη με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του Κριμαϊκού Πολέμου και να αναδείξουν τις συνέπειές του για την Ελλάδα –Να μελετήσουν τους όρους της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων (30 Μαρτίου 1856) και να αξιολογήσουν τη σημασία της για το ρόλο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη διεθνή σκηνή –Να αξιολογήσουν τις αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία κατά την περίοδο του «Τανζιμάτ» (1839-1878) μέσω της μελέτης των προβλέψεων των δύο κύριων διαταγμάτων (φιρμάνια) του Τανζιμάτ, που ήταν το Αυτοκρατορικό Διάταγμα του Ροδώνα (ΓκιουλχανέΧαττ-ι Σερίφ, 1839) και το Διάταγμα της Εμπέδωσης των Μεταρρυθμίσεων (Ισλαχάτ Φεμανί ή Χαττ-ι-Χουμαγιούν, 1856) και να αναδείξουν τη διαφορετική

	«Τανζιμάτ» (1839-1878), της υιοθέτησης δηλαδή μεταρρυθμίσεων από το Σουλτάνο υπό την διπλωματική πίεση των Μεγάλων Δυνάμεων	πρόσληψη και σημασία του όρου «Τανζιμάτ» για τους ίδιους τους Οθωμανούς και για τις ευρωπαϊκές Μεγάλες Δυνάμεις.
1.2.Το Κρητικό Ζήτημα	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να εντοπίζουν την εμφάνιση του *Κρητικού Ζητήματος* ως μέρος του Ανατολικού ζητήματος στη διάρκεια του δεύτερου Τουρκο-αιγυπτιακού πολέμου (1839-1841) ▪ Να αναδεικνύουν τα αίτια και τις επιδιώξεις των κρητικών επαναστάσεων του 1866-1869, του 1878, του 1889, του 1896-1897 και του 1905 (του Θερίσου) και να εκτιμούν τα αποτελέσματά τους: «Οργανικός Νόμος» του 1868, η «Σύμβαση της Χαλέπας» του 1878, η «Κρητική Πολιτεία», η ένωση με την Ελλάδα την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων	–Να επισημάνουν τις επιδιώξεις των Μεγάλων Δυνάμεων για επαναφορά της Κρήτης στη δικαιοδοσία του Σουλτάνου με τη Συνθήκη του Λονδίνου (3/7/1840) ως αποτέλεσμα του τουρκο-αιγυπτιακού πολέμου (1839-1841) και να σχολιάσουν τόσο τις θέσεις του Υπομνήματος (5/4/1841) των επαναστατημένων Κρητών προς τους βασιλείς Αγγλίας, Γαλλίας και στον τσάρο της Ρωσίας στο οποίο εξιστορούσαν τα δεινά του κρητικού λαού και ζητούσαν την παραχώρηση αυτονομίας όσο και την αδιαφορία των Μεγάλων Δυνάμεων –Να εντοπίσουν τα αιτήματα του μυστικού Υπομνήματος των επαναστατημένων Κρητών προς τους βασιλείς της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας της (15/5/1866). –Να δημιουργήσουν διπλό εννοιολογικό χάρτη με τις παραχωρήσεις του «Οργανικού Νόμου» 1868 και της «Σύμβασης της Χαλέπας» 1878 ως αποτέλεσμα των δύο μεγάλων κρητικών επαναστάσεων και να εξάγουν συγκριτικά συμπεράσματα για την επίλυση του Κρητικού Ζητήματος –Να διερευνήσουν τα αίτια για τη δημιουργία της αυτόνομης «Κρητικής Πολιτείας» μέσα από την εξέταση αρχειακών πηγών, όπως τα Υπομνήματα των Μεγάλων Δυνάμεων προς τον Σουλτάνο, ύστερα από την αποτυχημένη επανάσταση του 1896-1897 –Να εξετάσουν τις θέσεις του Υπομνήματος της κρητικής αντιπολίτευσης προς τις Μεγάλες Δυνάμεις (26/2/1905) κατά την επανάσταση του Θερίσου το 1905
1.3 Το Μακεδονικό Ζήτημα	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να διερευνούν την εμφάνιση *του Μακεδονικού Ζητήματος* ως βασικής πτυχής του Ανατολικού Ζητήματος ύστερα από τη Συνθήκη Αγίου Στεφάνου (Φεβρουάριος 1878) και του Συνεδρίου του Βερολίνου (Ιούνιος 1878) σε σχέση με τις διεκδικήσεις των	–Να διερευνήσουν τη στάση της Ελλάδας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κων/λεως απέναντι στην ίδρυση της Βουλγαρικής Εξαρχίας, ύστερα από την έκδοση σουλτανικού φερμανιού (1870) μέσα από αρχειακές πηγές και εφημερίδες της εποχής. –Να μελετήσουν τους όρους της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και του

	κρατών Ελλάδας, Βουλγαρίας, Σερβίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. ▪ Να εντοπίζουν τα αίτια της σύγκρουσης των Βαλκανικών λαών στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με την ίδρυση της βουλγαρικής Εξαρχίας (1870) και τις επιδιώξεις της στα εδάφη της Μακεδονίας, σε συνδυασμό με την προσάρτηση της Ανατ. Ρωμυλίας από τη Βουλγαρία και το Σερβο-βουλγαρικό πόλεμο (1885) και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, (ένοπλος Μακεδονικός Αγώνας, (1904-1908), Βαλκανικοί Πόλεμοι ▪ Να αντιληφθούν τη δράση των Μακεδομάχων απέναντι στην προσπάθεια αφελληνισμού των κατοίκων της Μακεδονίας από τους βούλγαρους Κομιτατζήδες και να επισημάνουν τα αίτια του προσωρινού τερματισμού του Μακεδονικού Αγώνα με την έκρηξη του Κινήματος των Νεοτούρκων (1908) ▪ Να διερευνούν κριτικά την επίλυση του Μακεδονικού Ζητήματος στο πλαίσιο των πολεμικών ενεργειών και των συνθηκών των *δύο Βαλκανικών Πολέμων* (1912-1913) χωρίς την άμεση στρατιωτική εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων	Συνεδρίου του Βερολίνου (1878) ως προς την τύχη της Μακεδονίας και την προώθηση της Μεγάλης Ιδέας και να δημιουργήσουν χάρτη με τις αλλαγές, που οι συνθήκες αυτές επέβαλαν –Να δημιουργήσουν χάρτη με τα κυριότερα πεδία συγκρούσεων στη διάρκεια του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα –Να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα κίνητρα, τα χαρακτηριστικά και τους στόχους του Κινήματος των Νεοτούρκων (1908). –Να συγκρίνουν τους όρους των Συνθηκών του Λονδίνου (17/5/1913) και του Βουκουρεστίου (10/8/1913) και να εξάγουν συμπεράσματα για την επίλυση του Μακεδονικού Ζητήματος. –Να αναδείξουν τον καθοριστικό ρόλο του Χασάν Ταχσίν πασά Μεσσαρέ, διοικητή του Γ΄ Σώματος του Οθωμανικού στρατού κατά την αναίμακτη παράδοση της Θεσσαλονίκης στους Έλληνες (ημερολόγιο της αυτοβιογραφίας του Χασάν Ταχσίν πασά).
2.1 Γενοκτονί ες-Διωγμοί-Εθνοκαθάρσει ς (1 ώρα)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να προσδιορίζουν τους όρους «γενοκτονία», «διωγμός» και «εθνοκάθαρση» ως πρακτική των αποικιοκρατικών δυνάμεων απέναντι στους αυτόχθονες πληθυσμούς αλλά και των κρατών που εφάρμοσαν ακραία εθνικιστική πολιτική απέναντι σε αλλοεθνείς και αλλόθρησκους πληθυσμούς ▪ Να γνωρίζουν τις πολιτικές διωγμών που ακολουθήθηκαν στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων από τα αντιμαχόμενα βαλκανικά κράτη ▪ Να εντοπίζουν τα αίτια της εθνικιστικής πολιτικής των γενοκτονιών, των διωγμών και των εθνοκαθάρσεων από τους Νεότουρκους με την εφαρμογή σχεδίου εκτουρκισμού των μη τουρκικών πληθυσμών της Αυτοκρατορίας, όπως των Αρμενίων (1915), των Ποντίων (1919-1922) και	–Να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των γενοκτονιών, των διωγμών και των εθνοκαθάρσεων και να αναδείξουν παρόμοιες περιπτώσεις σε διάφορα μέρη της γης στην ανθρώπινη ιστορία –Να μελετήσουν την επίδραση των εξελίξεων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην επιβολή εθνικιστικής πολιτικής από τους Νεότουρκους –Να γνωρίσουν μαρτυρίες επιζώντων προσφύγων Αρμενίων, Ποντίων και Μικρασιατών –Να επισκεφτούν Μουσεία του Ποντιακού και του Μικρασιατικού ελληνισμού καθώς και των Αρμενίων –Να δουν ιστορικό υλικό, όπως ντοκιμαντέρ και φωτογραφίες με μνημεία του Αρμενικού και του Ελληνικού πολιτισμού στη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Αρμενία και να καταγράψουν τη σημασία τους στον παγκόσμιο πολιτισμό –Να μελετήσουν το Χάρτη του ΟΗΕ για

	των Μικρασιατών Ελλήνων ▪ Να γνωρίζουν ποια μέτρα πήραν οι Νεότουρκοι εναντίον των αλλοεθνών και αλλόθρησκων πληθυσμών	τα ανθρώπινα δικαιώματα και να συζητήσουν για να κατανοήσουν τα κίνητρα, τις αιτίες, τη μαζικότητα και τις συνέπειες των γενοκτονιών για το μέλλον της ανθρωπότητας και να προτείνουν τρόπους αποτροπής τέτοιων εγκληματικών πράξεων.
2.2. Το Ολοκαύτωμα (1 ώρα)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να επισημαίνουν τα αίτια του αντισημιτισμού στη Γερμανική κοινωνία και να διερευνήσουν τη σημασία του όρου «Ολοκαύτωμα» ▪ Να προσδιορίζουν την εχθρική στάση απέναντι στους Εβραίους, που μορφοποιείται στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία της ναζιστικής Γερμανίας και να αναδεικνύουν την «Τελική Λύση του εβραϊκού ζητήματος» (Endlösung den Judenfrage), που μεθόδευσε την εξολόθρευση εκατομμυρίων Εβραίων και άλλων μειονοτήτων της Ευρώπης στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης ▪ Να κατανοούν τις δυσκολίες διαβίωσης των Εβραίων της περιοχής τους στη διάρκεια της Κατοχής, επισημαίνοντας τη στάση των ελλήνων απέναντι στον εκτοπισμό των ελλήνων εβραίων στη διάρκεια της Κατοχής και να αναδείξουν τις συνέπειες του Ολοκαυτώματος για τον ανθρώπινο πολιτισμό και την ανθρωπότητα ▪ να κατανοήσουν πως το φαινόμενο δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην περίπτωση των Εβραίων, αλλά πως οι ίδιες μέθοδοι εξόντωσης, στους ίδιους χώρους (στρατόπεδα συγκέντρωσης) και την ίδια ακριβώς εποχή, εφαρμόστηκαν εναντίον και άλλων κατηγοριών πληθυσμών (π.χ. Αθίγγανοι, Σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου, διανοούμενοι, ομοφυλόφιλοι).	–Να δώσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του «*Πογκρόμ*» από τη στάση του γερμανικού κράτους απέναντι στις μειονοτικές πληθυσμιακές ομάδες μέσα από εικονιστικό υλικό και να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του «*Ολοκαυτώματος»*. –Να μελετήσουν τις αποφάσεις της ναζιστικής κυβέρνησης για την εξολόθρευση των Εβραίων και των υπολοίπων μειονοτικών ομάδων μέσα από την ανάλυση αρχειακών πηγών. –Να επισημάνουν τα κυριότερα στρατόπεδα συγκέντρωσης των ναζιστών σε χάρτη της Ευρώπης και να ερευνήσουν σε ποια στρατόπεδα μεταφέρθηκαν έλληνες Εβραίοι (Άουσβιτς-Μπίρκεναου, Μαουτχάουζεν, Τρεμπλίνκα, Σομπίμπουρ, Νταχάου, Ράβενσμπρουκ, Μπέλζεκ, Μπέλζεν). –Να μελετήσουν ιστορικές πηγές, (κείμενα και εικονογραφικό υλικό) για να επισημάνουν τα αίτια της μαζικής εκτόπισης των Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη και τα Γιάννενα. –Να μελετήσουν μαρτυρίες Εβραίων, που επέζησαν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και να συγκεντρώσουν μαρτυρίες ανθρώπων για τη ζωή των Εβραίων της περιοχής τους στη διάρκεια της Κατοχής. –Να παρακολουθήσουν ντοκιμαντέρ με τις φρικαλεότητες του *Ολοκαυτώματος,* που διέπραξαν οι ναζιστές και τα όργανά τους και να καταγράψουν τα συναισθήματά τους. –Να οργανώσουν επίσκεψη σε κάποιο Μουσείο του *Ολοκαυτώματος* και να καταγράψουν τις εντυπώσεις τους.

3. Το Κυπριακό Ζήτημα (3 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να γνωρίζουν ότι το Κυπριακό πρόβλημα υπήρξε πτυχή του Ανατολικού Ζητήματος, κατανοώντας το Κυπριακό ως ένα ζήτημα πρώτον αποαποικιοποίησης και δεύτερον εισβολής-κατοχής κράτους μέλους του ΟΗΕ, ▪ Να κατανοούν και να εκτιμούν τον αγώνα των Κυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα με έμφαση στον Αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959) ▪ Να αναδεικνύουν κριτικά την ελληνική, βρετανική και τουρκική πολιτική στο Κυπριακό και να αξιολογούν τα αποτελέσματά τους, ύστερα από την ανεξαρτητοποίηση της Κύπρου, τον Αύγουστο του 1960, ως πρόβλεψη των τριμερών Συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου τον Φεβρουάριο του 1959 ▪ Να αναδεικνύουν την εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών με ειδική αναφορά στο δίπολο "Διεθνοποίηση-αποδιεθνοποίηση" ▪ Να προσδιορίζουν τα αδύνατα σημεία του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσα από την πρόταση αναθεώρησης που υποβλήθηκε στις 30/11/1963 από τον Πρόεδρο Μακάριο ▪ Να κατανοούν τους παράγοντες που οδήγησαν στο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή τον Ιούλιο του 1974 και να διερευνούν τις συνέπειές τους ▪ Να γνωρίζουν και να διερευνούν κριτικά τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού και τον αγώνα των Κυπρίων για απελευθέρωση από το 1974 έως τις μέρες μας	–Να δημιουργήσουν χάρτη της Ανατολικής Μεσογείου, και να αξιολογήσουν τη θέση της Κύπρου στη ευρύτερη περιοχή με τη βοήθεια διαδραστικού πίνακα ή ιστορικού χάρτη από την εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας και την παραχώρηση του νησιού στους Βρετανούς –Να μελετήσουν τα επιχειρήματα της Βρετανικής κυβέρνησης για την άρνηση παραχώρησης της ανεξαρτησίας και αυτοδιάθεσης στην Κύπρο –Να μελετήσουν πρωτοσέλιδα μεταπολεμικών ελληνικών εφημερίδων και άλλες πηγές για να επισημανθεί η ανάδειξη του Κυπριακού προβλήματος στην ελληνική κοινωνία και πολιτική –Αφού μελετήσουν ποικίλες ιστορικές πηγές της δράσης της ΕΟΚΑ 1955-1959, να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά και τις επιδιώξεις της οργάνωσης ΕΟΚΑ και να εξάγουν συμπεράσματα για τη δράση της –Να αξιοποιήσουν ιστορικές πηγές (βιβλία, άρθρα, εφημερίδες, δημοσιευμένο αρχειακό υλικό) για να αναδειχθούν οι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος –Να εξετάσουν τα 13 σημεία της πρότασης αναθεώρησης του Κυπριακού Συντάγματος από το Μακάριο και να επισημάνουν τα αίτια της αποτυχίας της εξαιτίας της άρνησης των Βρετανών και Τουρκοκυπρίων –Να αξιοποιήσουν βίντεο, ταινίες και ντοκουμέντα σχετικά με την τουρκική εισβολή και το Κυπριακό (π.χ. Μιχάλης Κακογιάννης: «Αττίλας 74», Θέκλα Κίττου: «Κύπρος, η άλλη πραγματικότητα», το ψηφιοποιημένο αρχείο της ΕΡΤ κ.ά.) -Να αναζητήσουν και να πάρουν συνεντεύξεις από πρόσωπα που υπηρέτησαν στην Κύπρο την περίοδο 1964-1974 -Να αξιοποιήσουν προφορικές ή δημοσιευμένες προσωπικές μαρτυρίες σχετικές με την σύγχρονη Ιστορία της Κύπρου
4. Το Μεσανατολικό Ζήτημα	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να προσδιορίζουν το γεωπολιτικό όρο «Μέση Ανατολή» διαχρονικά σε	–Να δημιουργήσουν χάρτη της Μέσης Ανατολής αποτυπώνοντας τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των λαών

(2 ώρες)	σχέση με τα πολιτικά, οικονομικά πολιτιστικά, φυλετικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά της περιοχής και να αναδεικνύουν την πολυδιάσπαση του Αραβικού κόσμου ▪ Να κατανοούν ότι η ανάδυση του Μεσανατολικού Ζητήματος στο διεθνές προσκήνιο προήλθε από την απόπειρα διευθέτησης του Ανατολικού Ζητήματος εξαιτίας του αποικιακού ανταγωνισμού που προέκυψε από την εύρεση κοιτασμάτων πετρελαίου στις αρχές του 20ου αιώνα ▪ Να γνωρίζουν ότι τα εδάφη της Μέσης Ανατολής αποτέλεσαν θέατρο πολεμικών συγκρούσεων μεταξύ των δυνάμεων της Αντάντ και της Τριπλής Συμμαχίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Μέτωπο Παλαιστίνης και Μέτωπο Ιράκ) ▪ Να αναδεικνύουν τη μυστική «Συμφωνία Σάικς–Πικώ» (1916), εκπροσώπων της Βρετανίας και Γαλλίας για τη διαίρεση των εδαφών της Μέσης Ανατολής μεσούντος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου καθώς και τη «Διακήρυξη Μπάλφουρ» (2/11/1917), υπουργού Εξωτερικών της Βρετανίας, που προέβλεπε την ίδρυση Εβραϊκής εθνικής εστίας στην Παλαιστίνη σε σχέση με την υπόσχεση της Αντάντ ότι θα παραχωρούσε πλήρη ανεξαρτησία σε όλους τους Άραβες, αν εξεγείρονταν εναντίον των Οθωμανών ▪ Να γνωρίζουν ότι τα εδάφη της Παλαιστίνης περιήλθαν υπό καθεστώς Βρετανικής Εντολής (Mandate) με απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών και της Συμφωνίας του Σαν Ρέμο (25/4/1920) με την οποία άρχισε ο εβραϊκός αποικισμός της Παλαιστίνης και να αξιολογούν την απόφαση-ψήφισμα 181 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (29/11/1947) για υιοθέτηση ενός σχεδίου διαχωρισμού της Παλαιστίνης σε δύο κράτη, το Εβραϊκό και το Παλαιστινιακό, με την πόλη των Ιεροσολύμων υπό διμερές ειδικό καθεστώς ως «corpus separatum», που οδήγησε στην ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ (14/5/1948) και στην έναρξη επιθέσεων των γειτονικών Αραβικών κρατών εναντίον του ▪ Να προσδιορίζουν τα αίτια των τεσσάρων αραβο-ισραηλινών	της περιοχής, συνθέτοντας εννοιολογικό χάρτη με τους κυριότερους όρους και πρωταγωνιστές του Μεσανατολικού προβλήματος στην εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας –Να διερευνήσουν κριτικά τις διαφορές των διαφόρων λαών και εθνών του Αραβικού κόσμου μέσα από την επεξεργασία ιστορικών πηγών στο πλαίσιο δημιουργικής-βιωματικής μάθησης του project (διαφορετικές ομάδες μαθητών να διερευνήσουν διαφορετικά αραβικά έθνη). –Να μελετήσουν το όραμα και τις προτάσεις του Τόμας Έντουαρντ Λόρενς (Thomas Edward Lawrence) που ήταν βρετανός αρχαιολόγος, στρατιωτικός και συγγραφέας, που έμεινε γνωστός ως *ο Λόρενς της Αραβίας* στη Διάσκεψη των Βερσαλλιών 1918-1919, ως σύμβουλος του εμίρη Χουσεΐν, και να εξάγουν τα αίτια της αποτυχίας δημιουργίας Αραβικού κράτους με πρωτεύουσα τη Δαμασκό –Να μελετήσουν μέσα από κειμενικές πηγές το κλίμα αντισημιτισμού στις ευρωπαϊκές χώρες, να προβληθεί η ταινία «*Η Υπόθεση Ντρέϋφους*» ή να διαβαστεί το άρθρο του συγγραφέα Εμίλ Ζολά, ο οποίος στις 13 Ιανουαρίου1898 δημοσίευσε στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας "*L' Aurore*" το περίφημο *"Κατηγορώ…!"*, μια ανοιχτή επιστολή προς τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας. –Να δημιουργήσουν χάρτη της Μέσης Ανατολής σύμφωνα με τα σχέδια της «Συμφωνίας Σάϊκς-Πικώ» και να επισημάνουν τα κίνητρα της Διακήρυξης Μπάλφουρ» στις 2/11/1917 μεσούντος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. –Να δραματοποιήσουν τα επιχειρήματα Ισραηλινών και Παλαιστινίων σχετικά με τα δικαιώματά τους πάνω στη γη της Ιουδαίας και Παλαιστίνης. –Να αξιολογήσουν τους όρους της Συνθήκης του Σαν Ρέμο (25/4/1920) και να επισημάνουν τη στάση της Βρετανικής διοίκησης στην Παλαιστίνη κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Εντολής. –Να δημιουργήσουν χάρτη με την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ του 1948 στα εδάφη της Παλαιστίνης σύμφωνα με την απόφαση του ΟΗΕ. –Να αναλύσουν τη στάση των δύο

	συγκρούσεων, όπως ο πόλεμος του 1948, η κρίση του Σουέζ (1956), ο πόλεμος των Έξι Ημερών (1967) και ο πόλεμος του Γιομ Κιπούρ (1973) καθώς και της ισραηλινής εισβολής στο Λίβανο (1982) και να αναδεικνύουν τις ειρηνευτικές προσπάθειες μεταξύ Ισραήλ και Αραβικών κρατών και Παλαιστινίων, όπως ήταν η Συμφωνία «Camp David» μεταξύ Αιγυπτιο-ισραηλινών (Κάρτερ-Σαντάτ-Μπέγκιν, 26/3/1979), *η Συμφωνία του Όσλο*, 1993 και η *ίδρυση της Παλαιστινιακής Αρχής* ▪ Να διερευνούν κριτικά τη στάση των δύο Υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο στο Μεσανατολικό ζήτημα ▪ Να κατανοούν ότι το πρόβλημα Ισραήλ-Παλαιστίνης δείχνει με τον πιο ανάγλυφο τρόπο τον παραλογισμό των εθνικισμών και εμποδίζει την ειρηνική συνύπαρξη των λαών	πυρηνικών Υπερδυνάμεων ΗΠΑ και ΕΣΣΔ στους Αραβο-ισραηλινούς πολέμους και να επισημάνουν τους τρόπους υποστήριξης των εμπολέμων –Να μελετήσουν εφημερίδες και περιοδικά, ώστε να αναδείξουν τις αρνητικές συνέπειες εθνικιστικών ενεργειών των αντιμαχόμενων πλευρών οι οποίες δυσκολεύουν την ειρηνική συνύπαρξη.
5. Αποικιοκρατία και Αποαποικιο-ποίηση (2 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: ▪ Να προσδιορίζουν κριτικά τη σημασία του όρου «αποικιοκρατία» σε διαχρονική βάση και να επισημαίνουν τα αίτια της αποικιοκρατίας στα τέλη του 19ου αιώνα ▪ Να γνωρίζουν τις αποικιοκρατικές δυνάμεις και τις σφαίρες επιρροής τους και να επισημαίνουν τις διαφορές τους ▪ Να εξηγούν τη σημασία της ευρωπαϊκής εξάπλωσης και κυριαρχίας στον πλανήτη στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα ▪ Να κατανοούν τις συνέπειες της αποικιοκρατίας και ότι ένα από τα σημαντικότερα αίτια του Α΄Παγκοσμίου Πολέμου ήταν ο αποικιακός ανταγωνισμός, η αναζήτηση πρώτων υλών και νέων πηγών ενέργειας για τις οικονομίες των ισχυρών κρατών, καθώς και η ανεύρεση νέων αγορών για την απορρόφηση των εμπορικών τους πλεονασμάτων. ▪ Να γνωρίζουν ότι από το 1945 έως το 1960 περίπου 40 χώρες με πληθυσμό 800 εκατομμύρια κατοίκους εξεγέρθηκαν κατά της αποικιοκρατίας και απέκτησαν την πολιτική τους ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση	–Να δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αποικιοκρατίας ως μια μορφή ιμπεριαλισμού και εθνικισμού των ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών –Να δημιουργήσουν και να μελετήσουν χάρτη με τις σφαίρες επιρροής των αποικιακών δυνάμεων για να εντοπίσουν τις διαφορές και ομοιότητες των αποικιοκρατικών δυνάμεων -Να εντοπίσουν τα βασικά σημεία της παγκόσμιας πολιτικής (Weltpolitik) που εγκαινιάστηκε στα 1897 από τον αυτοκράτορα της Γερμανίας Γουλιέλμο Β΄ σε αντίθεση με τη Realpolitik του καγκελάριου Βίσμαρκ, οδηγώντας στην οικονομική διείσδυση της Γερμανίας στη Μέση Ανατολή. –Να δημιουργήσουν χάρτη με τις αποικίες που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους ύστερα από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από την Βρετανία: *Ινδία-Πακιστάν, Αίγυπτος, Κύπρος*, από την Γαλλία: στην Β.Δ. Αφρική *(Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο, Σενεγάλη, Μαυριτανία κ.ά.)* και στην Άπω Ανατολή (Ινδοκίνα: Βιετνάμ, Λάος, Καμπότζη) κ.α. και να εξηγήσουν τις συνέπειες για τις πρώην αποικιοκρατικές δυνάμεις –Να μελετήσουν τις οκτώ Αρχές του

	▪ Να διερευνούν κριτικά τη συγκρότηση της ομάδας κρατών ως «Τρίτος Κόσμος» στο Συνέδριο της Μπαντούνγκ (Bandung), (18-24 Απριλίου 1955) στην Ινδονησία υπό τον πρόεδρο Σουκάρνο με σκοπό την ένωση των αναπτυσσόμενων χωρών της Ασίας και της Αφρικής κατά της αποικιοκρατίας σε ένα αδέσμευτο κίνημα ως αντίβαρο στις ανταγωνιζόμενες υπερδυνάμεις της εποχής, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. ▪ Να προσδιορίζουν την ίδρυση του Κινήματος των Αδεσμεύτων από χώρες του Τρίτου Κόσμου στη Διάσκεψη Βελιγραδίου (1961), τους στόχους και τα αίτια που δεν απέκτησε ισχύ και συνοχή.	Συνεδρίου της Bandung, 18-24 Απριλίου 1955 και να ερμηνεύσουν τους στόχους του κινήματος των Αδεσμεύτων κρατών.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας στην Γ΄ Λυκείου συστήνεται να εφαρμόζεται ποικιλία διδακτικών μεθόδων, προκειμένου να «αιφνιδιάζεται ευχάριστα» ο μαθητής/η μαθήτρια. Περιττό να επισημάνουμε ότι δίνεται περισσότερο βάρος στη μέθοδο που α) κατέχει επαρκέστερα ο διδάσκων/η διδάσκουσα, β) ανταποκρίνεται περισσότερο στις δυνατότητες πρόσληψης των μαθητών/μαθητριών, γ) επιτρέπουν οι συνθήκες (η υλικοτεχνική υποδομή, οι διαθέσιμες ώρες, η ύπαρξη χώρων ιστορικού ενδιαφέροντος, μουσείων, αρχαιολογικών χώρων, μνημείων κοντά στο σχολείο κτλ).

Το αναλυτικό πρόγραμμα είναι δομημένο με τέτοιον τρόπο, έτσι ώστε η ύλη να καλύπτεται σε λιγότερες ώρες από όσες έχει στη διάθεσή του ο διδάσκων/η διδάσκουσα. Αυτό σημαίνει πως έχει στη διάθεσή του/της επιπλέον ώρες για επαναλήψεις, καλύτερη εμπέδωση και πολλές δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου, όπως: προβολές ταινιών, συζητήσεις, επισκέψεις σε χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος κτλ. Κάθε διδάσκων/διδάσκουσα καλύπτει την ύλη, προγραμματίζοντας με βάση τις ανάγκες των μαθητών, τις δικές του/της ευαισθησίες, τις δεδομένες συνθήκες και την πορεία του μαθήματος, το οποίο αποτελεί πολλές φορές μία διαδικασία με τον δικό της χρόνο και ρυθμό.

Ο διδάσκων/η διδάσκουσα οδηγείται στην υιοθέτηση μιας διδακτικής μεθοδολογίας που στηρίζεται στον α) Εποικοδομητισμό (Constructivism: Αξιοποίηση της προγενέστερης γνώσης)

β) στον Αναστοχασμό και τη διαμορφωτική αξιολόγηση τόσο στη διδακτική διαδικασία όσο και την αξιολόγηση

γ) στην Ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση

δ) στη διαδικασία επίλυσης Προβλήματος

ε) στην προώθηση του «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω»

στ) στη σύντομη και συνοπτική αφήγηση που συνδυάζεται με διάλογο

ζ) στον διάλογο με ερωτήσεις, όπου επιδιώκεται η συμμετοχή όλων των μαθητών με την αξιοποίηση των γνώσεων και εμπειριών τους.

η) στην έρευνα ιστορικών πηγών, όπου καλλιεργείται η κριτική σκέψη και αξιολογούνται οι πηγές από άποψη εγκυρότητας και αντικειμενικότητας.

θ) στη δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, κυρίως για ανακεφαλαίωση του μαθήματος

ι) στις επισκέψεις σε μουσεία, ιστορικούς τόπους και αρχαιολογικούς χώρους, που βοηθούν στην εμπέδωση των γνώσεων και συμπληρώνουν τη διδασκαλία στην τάξη. Οι επισκέψεις πρέπει να είναι προετοιμασμένες κατάλληλα με προκαθορισμένους στόχους και δραστηριότητες, που θα διεξάγονται με τη συμπλήρωση φύλλων εργασίας

ια) στη βιωματική προσέγγιση με δραματοποιημένους διαλόγους, όπως είναι η έκφραση επιχειρημάτων από διαφορετικές οπτικές, συνεντεύξεις από επιζώντες ή αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων

ια) στην αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών-ΤΠΕ

ιβ) στην υιοθέτηση της Ερευνητικής εργασίας (project), ώστε να κατορθωθεί η εξοικείωση των μαθητών με την προβληματική και τη μεθοδολογία της Ιστορίας. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία και η πολυπρισματική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης επιτυγχάνεται με τα σχέδια εργασίας, που επεξεργάζονται οι μαθητές στην τάξη ομαδοσυνεργατικά, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, της

βιβλιοθήκης των προσχεδιασμένων επισκέψεων σε μουσεία, ιστορικούς τόπους και αρχαιολογικούς χώρους, ενώ στην ολομέλεια, με το δημιουργικό διάλογο, οι μαθητές ασκούνται στην τεκμηριωμένη ιστορική αφήγηση και τον έλεγχο των ιστορικών πηγών.

Παρακάτω περιγράφονται, πιο αναλυτικά, οι κυριότερες μέθοδοι, που στην ιδανική περίπτωση συνδυάζονται κατά την παρουσίαση της διδακτικής ενότητας:

Το εκπαιδευτικό σενάριο*:* Είναι η δημιουργία Σεναρίων εκπαιδευτικών λογισμικών για διδασκαλία με ΤΠΕ, που στηρίζονται στη διδασκόμενη ύλη του βιβλίου του μαθητή και αποτελούν σχέδια μαθημάτων, που αφορούν στις πληροφορίες του περιβάλλοντος του Λογισμικού. Ωστόσο, για να υλοποιηθούν αποτελεσματικά τα σενάρια εκπαιδευτικού λογισμικού στην τάξη, πρέπει να στηρίζονται σε προϋποθέσεις, όπως είναι ο ακριβής χρονο-προγραμματισμός και οι σαφείς οδηγίες για την ολοκλήρωσή του από τους μαθητές, καθώς και ερωτήσεις αξιολόγησης.

Αφήγηση με χρήση εποπτικών μέσων: Στην ιδανική περίπτωση, το μάθημα διεξάγεται σε αίθουσα που διαθέτει εξοπλισμό (διαδραστικό πίνακα ή υπολογιστή, προτζέκτορα και οθόνη με σύνδεση στο διαδίκτυο), προκειμένου να παρουσιάζεται το μάθημα με τον πλέον ελκυστικό τρόπο. Η ετοιμασία διαφανειών για κάθε διδακτική ενότητα στο πρόγραμμα Παρουσίαση (power point) είναι, επίσης, επιθυμητή, γιατί επιτρέπει την καλύτερη παρακολούθηση της παράδοσης από τους μαθητές/τις μαθήτριες. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή, μπορεί ο διδάσκων/η διδάσκουσα να αναγράφει (ιδανικά από το διάλειμμα, ίσως με ανάθεση σε κάποιον καλλιγράφο μαθητή) το διάγραμμα του μαθήματος στον πίνακα. Η διανομή του διαγράμματος σε φωτοτυπία είναι, επίσης, μία καλή πρακτική. Οι σημειώσεις με οποιαδήποτε από την παραπάνω μορφή παρουσίασης βοηθούν τον διδάσκοντα να καθιστά την αφήγηση της νέας ενότητας ευκολότερη, περισσότερο εύληπτη και χρονικά καλύτερα ελέγξιμη. Με παιδαγωγικούς όρους, μιλάμε για την *εμπλουτισμένη διδασκαλία*. Εμπλουτισμένη διδασκαλία θεωρείται κάθε διδασκαλία με πρόσθετο υλικό, όπως είναι το οπτικοακουστικό ή πρωτογενές υλικό και η εφαρμογή διδακτικών τεχνικών, όπως η ιστορική ανάλυση φωτογραφιών. Το πρόσθετο υλικό εντάσσεται στο πλαίσιο της προκαθορισμένης διδακτικής ενότητας, ενώ προϋποθέτει την αυτενέργεια του εκπαιδευτικού και στοχεύει στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης των μαθητών. Επομένως, το πρόσθετο υλικό είναι μαθησιακό περιβάλλον της επιλογής του εκπαιδευτικού, με εστιασμένο γνωστικό αντικείμενο και σαφείς μαθησιακούς στόχους.

.Διερευνητική μέθοδος/Επίλυση προβλήματος: Η αφήγηση, ωστόσο, δεν μπορεί να αποτελεί τη μοναδική διδακτική μέθοδο, με όποιον τρόπο ή μέσον και αν διανθίζεται. Εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας είναι η διερευνητική μέθοδος με τη μορφή της μεθόδου επίλυσης προβλήματος. Ο διδάσκων/ η διδάσκουσα θέτει ένα ή περισσότερα προβλήματα τα οποία οι μαθητές/τριες καλούνται να επιλύσουν, αξιοποιώντας τις προηγούμενες γνώσεις τους. Αυτό σημαίνει πως παρέχεται στους μαθητές/τις μαθήτριες το κατάλληλο υλικό είτε σε φωτοτυπία είτε στην οθόνη (με τη χρήση των κατάλληλων λογισμικών ή του διαδικτύου) είτε, στην έσχατη περίπτωση, στον πίνακα. Ουσιαστικά εδώ ακολουθείται η μέθοδος του κατευθυνόμενου διαλόγου και της μαιευτικής, αφού τα συμπεράσματα δεν μπορεί να είναι αυθαίρετα, αλλά αυτά που τεκμηριώνονται από τα ιστορικά δεδομένα. Επομένως, ο διδάσκων/η διδάσκουσα παρεμβαίνει στον διάλογο, κατευθύνοντας τη συζήτηση προς την κατεύθυνση που είναι επιστημονικά αποδεκτή και αυτό μπορεί να περιλαμβάνει και διαφορετικές, αλλά πάντοτε τεκμηριωμένες ερμηνείες.

Ελεύθερος διάλογος: Εκτός από τον κατευθυνόμενο διάλογο, στο πλαίσιο της διερευνητικής μεθόδου, μπορεί να διατίθεται χρόνος και για ελεύθερη συζήτηση στο πλαίσιο, για παράδειγμα, της αποτίμησης της αποτελεσματικότητας ενός διεθνούς οργανισμού. Εδώ, ο διάλογος είναι πραγματικά ελεύθερος εφόσον δεν υπάρχει τεκμηριωμένη επιστημονικά απάντηση – παρά μόνον λογικές θέσεις και επιχειρήματα – για τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της παρέμβασης ενός οργανισμού σε μία διεθνή διένεξη. Έτσι, οι μαθητές/τριες αντιμετωπίζουν πραγματικά διλήμματα και γίνονται συγκροτημένα άτομα με άποψη πάνω σε συγκεκριμένα προβλήματα. Μαθαίνουν, δηλαδή, πως οι επιλογές των ανθρώπων στην Ιστορία, το πώς απαντούν σε συγκεκριμένα προβλήματα και προκλήσεις, δεν κρίνονται με βάση την επιστημονική ορθότητα, αλλά προκύπτουν από την ελεύθερη βούληση των ανθρώπων και κρίνονται κυρίως, με βάση ηθικές αξίες, όπως είναι η συμβολή τους στην ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την ειρήνη. Αυτό δεν σημαίνει πως καλλιεργούμε τον σχετικισμό, στην ερμηνεία των γεγονότων: πως τάχα όλοι έχουν δίκιο, αφού κινούνται με βάση τα ατομικά τους συμφέροντα. Κάθε άλλο. Το Ολοκαύτωμα, για παράδειγμα, αποτελεί ένα αντικειμενικό γεγονός, ένα έγκλημα του Ναζισμού κατά της ανθρωπότητας και δεν αμφισβητείται. Δεν είναι ζήτημα οπτικής γωνίας! Αυτό που μπορεί να συζητηθεί είναι το πώς ο άνθρωπος γίνεται, κάτω από ορισμένες συνθήκες, ικανός για τα πιο αποκρουστικά εγκλήματα. Η παρουσία του ΟΗΕ στην Κύπρο από το 1964 μέχρι σήμερα, αποτελεί, επίσης, ένα ιστορικό γεγονός. Η αποτελεσματικότητα της παρέμβασής του, όμως, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης.

Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: Ο χωρισμός των μαθητών/τριών της τάξης σε ομάδες μπορεί, επίσης, να εφαρμόζεται σε ορισμένες περιπτώσεις, χωρίς να αποτελεί «φετίχ» ή αυτοσκοπό. Στην περίπτωση της διερεύνησης προβλήματος, μπορούμε να αναθέσουμε σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων μαθητών/τριών να συζητήσουν μεταξύ τους και να ανακοινώσουν, στη συνέχεια, στην τάξη τα

πορίσματα της «έρευνάς τους». Το ίδιο μπορεί να γίνει και στην περίπτωση του ελεύθερου διαλόγου: να διατυπώνουν επιχειρήματα και να καταθέτουν την άποψή τους πάνω σε συγκεκριμένα ιστορικά διλήμματα. Επίσης, μπορούν να ανατεθούν ομαδικές εργασίες, που μπορούν να εκπονηθούν εντός ή εκτός σχολείου.

Μάθημα εκτός σχολικής αίθουσας: Ο σχεδιασμός του παρόντος αναλυτικού προγράμματος επιτρέπει να συμπεριλάβουμε μια σειρά από δραστηριότητες με πολλαπλές ωφέλειες για τους μαθητές. Οι προβολές ταινιών, ντοκιμαντέρ ή επικαίρων, οι επισκέψεις σε χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος, οι διαλέξεις από ειδικούς επιστήμονες, οι συνεντεύξεις από πρόσωπα που πήραν μέρος σε ιστορικά γεγονότα της σύγχρονης Ιστορίας, η φωτογράφιση μνημείων, ηρώων κτλ αποτελούν δραστηριότητες, που συμβάλλουν πολύπλευρα στην κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και καθιστούν το μάθημα πιο ευχάριστο και ελκυστικό.

Σκιαγραφώντας την πορεία διδασκαλίας, ως ιδανική επιλογή, προτείνεται η παρακάτω:

Η διδασκαλία κάθε διδακτικής ενότητας αρχίζει με την ανασκόπηση των προηγουμένων, την αποτίμηση της υπάρχουσας γνώσης και την ανίχνευση αναπαραστάσεων και γνωστικών δυσκολιών. Στη δεύτερη φάση, ακολουθεί η πολυεπίπεδη παρουσίαση και επεξεργασία της νέας διδακτικής ενότητας από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές με τη συνδρομή επαρκούς και πολύμορφου διδακτικού υλικού. Στην τρίτη φάση, επιχειρείται η κριτική ανάλυση και ερμηνεία των τεκμηρίων του παρελθόντος, ώστε να κατανοήσουν την ιδεολογική τους διάσταση. Η διερεύνηση μπορεί να καταλήξει στη διατύπωση ιστορικού λόγου, με την ανάπλαση του ιστορικού περιεχομένου ή την εξαρχής σύνθεση ιστορικής αφήγησης με τη βοήθεια των τεχνικών της δημιουργικής γραφής. Η διδακτική διαδικασία ολοκληρώνεται με την ανάδειξη της σύνδεσής της με τα επόμενα και τη συσχέτιση της μάθησης με καταστάσεις της σύγχρονης ζωής. Απαραίτητο εργαλείο στην επεξεργασία κάθε διδακτικής ενότητας είναι η δημιουργία ενός σχεδίου μαθήματος από τον διδάσκοντα, που θα χαράζει έναν προσανατολισμό στη διδασκαλία με αρχή-μέση και τέλος.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών στο μάθημα της Ιστορίας συστήνεται να γίνεται σε κάθε μάθημα με κάθε προσφερόμενο μέσο, προκειμένου να ελέγχεται ο βαθμός πρόσληψης και εμπέδωσης της νέας γνώσης: φύλλο εργασίας, σύντομη άσκηση τύπου «σωστό-λάθος», προφορική εξέταση. Αυτό επιτρέπει στον διδάσκοντα/στη διδάσκουσα να παρακολουθεί την πρόοδο των μαθητών και να μπορεί να παρεμβαίνει διορθωτικά είτε με την επανάληψη των ζητημάτων, που δεν έγιναν αντιληπτά από μεγάλη μερίδα μαθητών/τριών είτε με την παροχή περισσότερων πηγών, στοιχείων, πληροφοριών, ερεθισμάτων.

Είναι πολύ σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι οι τελειόφοιτοι του Γενικού Λυκείου κατέχουν σε επαρκή βαθμό, βασικές γνώσεις της ελληνικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας Ιστορίας και ότι γνωρίζουν τα χρονικά όρια των σημαντικότερων ιστορικών περιόδων και γεγονότων (π.χ. των Παγκοσμίων Πολέμων). Άρα, σημαντικό μέρος της εξέτασης θα πρέπει να περιέχει ερωτήσεις ελέγχου των γνώσεων των μαθητών και το αν μπορούν να εντάσσουν ένα γεγονός στην οικεία ιστορική περίοδο.

Παρακάτω ακολουθούν, πιο αναλυτικά, προτάσεις και ιδέες για την αξιολόγηση.

–*Το Φύλλο Αξιολόγησης/Εργασίας (work sheet)*: Είναι σύνθετη μέθοδος αξιολόγησης του μαθήματος, αφού αξιολογεί τις γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες του μαθητή. Προϋποθέτει διαβάθμιση και κλιμάκωση των ερωτήσεων, ως προς τον βαθμό δυσκολίας τους, και μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις είτε ανοιχτού είτε κλειστού τύπου ή κάποια φορά μπορεί να συνδυάζονται οι δύο τύποι ερωτήσεων. Επίσης, οι ερωτήσεις απαιτούν τη *Μελέτη διαγραμμάτων* και την *ερμηνεία δεδομένων*, την *παρατήρηση χαρτών* με σκοπό την επισήμανση των τροποποιήσεων του εδαφικού καθεστώτος, *την επεξεργασία σύντομων ιστορικών πηγών, όπως κειμένων και φωτογραφιών, εικόνων, πινάκων κλπ.*, για την εξαγωγή χρήσιμων ιστορικών πληροφοριών. Επίσης, εκτός από την αξιολόγηση, είναι χρήσιμο η διδακτική και μαθησιακή δραστηριότητα να συστηματοποιηθεί, αν δημιουργηθεί ο «*Φάκελος του Εκπαιδευτικού*» και ο «*Φάκελος του μαθητή*», επειδή η διαδικασία αυτή προσφέρει τη δυνατότητα στο μαθητή και τον εκπαιδευτικό για αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμό και ανατροφοδότηση του διδακτικού έργου. Ο «Φάκελος» του εκπαιδευτικού, εκτός από χρήσιμο ομαδοποιημένο ιστορικό υλικό (ιστορικές πηγές), είναι αναγκαίο να περιλαμβάνει τον προγραμματισμό της διδασκαλίας, ώστε να μπορεί ο διδάσκων να παρεμβαίνει αναστοχαστικά και ανατροφοδοτικά στη διαχείριση της διδακτέας ύλης για μια αποτελεσματική πορεία της διδασκαλίας.

–*Συνθετικές εργασίες:* Αυτές μπορεί να είναι είτε ατομικές είτε ομαδικές εργασίες που απαιτούν κριτική επεξεργασία και παρουσίαση ιστορικών πηγών και χαρτών, εικαστικού υλικού, πινάκων και διαγραμμάτων ή σύνθεση και η παρουσίαση παρατηρήσεων, κρίσεων και συμπερασμάτων των μαθητών από επισκέψεις σε μουσεία, ιστορικούς τόπους και αρχαιολογικούς χώρους.

Αξίζει να επισημανθεί ότι σε όλες τις μορφές αξιολόγησης, όπως είναι η προφορική εξέταση, τα τεστ, τα διαγωνίσματα και η τελική εξέταση, οι ερωτήσεις θα πρέπει να είναι σαφείς και συγκεκριμένες και οι

απαντήσεις σε αυτές να εντοπίζονται εύκολα από τον μαθητή/τη μαθήτρια στο σχολικό εγχειρίδιο. Αν το κρίνει ο διδάσκων/η διδάσκουσα μπορεί να θέτει συνδυαστικά ερωτήματα στα οποία ο μαθητής/η μαθήτρια θα πρέπει να αναζητά την απάντηση σε περισσότερες από μία παραγράφους ή και ενότητες του βιβλίου.
Οι ερωτήσεις ανάπτυξης συστήνεται να μπορούν να απαντηθούν σε μία παράγραφο (80-120 λέξεις) και να μην απαιτούν την απομνημόνευση λεπτομερειών. Χρήσιμες, επίσης, είναι οι ερωτήσεις σύντομης απάντησης, όπως το να δοθεί ο ορισμός ή η αποσαφήνιση ενός ιστορικού όρου. Οι ερωτήσεις τύπου «σωστό-λάθος» έχουν νόημα, εφόσον είναι πολλές, από δέκα και πάνω, διαφορετικά βάζουν τον μαθητή/τη μαθήτρια στον πειρασμό να αντιγράψει. Σε διαφορετική περίπτωση, συστήνεται να ζητάμε αιτιολόγηση της επιλογής. Η άσκηση αντιστοίχισης προσφέρει, επίσης, την ευκαιρία να διαπιστώσουμε τη γνωστική επάρκεια, αλλά και την κρίση του μαθητή/της μαθήτριας. Οι ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών θα πρέπει, εφόσον επιλέγονται, να προετοιμάζονται με μεγάλη προσοχή, καθώς, επίσης, ευνοούν την αντιγραφή, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να γίνει λάθος από σύγχυση όταν δύο ή περισσότερες επιλογές διαφέρουν σε λεπτομέρειες. Άλλου τύπου ερωτήσεις μπορούν να αφορούν στη χρήση χάρτη (π.χ. να γράψουν σε αυτόν ένα ιστορικό τοπωνύμιο), στην αξιοποίηση μιας εικόνας ή στον σχολιασμό μιας ιστορικής φράσης. Οι λεγόμενες «ερωτήσεις κρίσης» δεν θα πρέπει να είναι αποκλειστικά συγκεκαλυμμένες γνωστικές ερωτήσεις, όπου και πάλι καλείται ο μαθητής/η μαθήτρια να αποδώσει ένα μέρος της προς εξέταση ύλης. Εφόσον επιλέγονται τέτοιου τύπου ερωτήσεις, θα πρέπει να είναι κρίσης και όχι τελικά αποστήθισης. Ούτε μπορεί να αφορούν αποκλειστικά στην αξιοποίηση πηγών. Μπορεί να αφορούν στην παράθεση μιας εικόνας ή να είναι μία άσκηση τύπου «σωστό-λάθος», που απαιτεί αιτιολόγηση. Ωστόσο, οι πηγές αποτελούν σημαντικό ιστορικό εργαλείο και συστήνεται να χρησιμοποιούνται κατά την εξέταση, με την προϋπόθεση να έχουν προετοιμαστεί οι μαθητές/τριες κατάλληλα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Γ΄ ΤΑΞΗ ΛΥΚΕΙΟΥ
«ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

(α) Η επιστήμη της Ιστορίας (θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις)
(β) Παραδείγματα
i. Το Ελληνικό Ζήτημα και η λύση του (από τον ώριμο Νεοελληνικό Διαφωτισμό έως την ένταξη της Ελλάδας στην Ενωμένη Ευρώπη)
ii. Η Ευρώπη ως ιστορική ενότητα από την αρχαιότητα έως σήμερα

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
Σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας (μάθημα προσανατολισμού) στην Γ΄ τάξη του Γενικού Λυκείου είναι η στοιχειώδης εξοικείωση των μαθητών με τα ιδιαίτερα επιστημολογικά γνωρίσματα, τις μεθόδους της ιστορικής επιστήμης και τις θεμελιώδεις ιστορικές έννοιες, αναγκαία προϋπόθεση για την εισαγωγή τους στη διαδικασία της ερμηνείας και κατανόησης των ιστορικών γεγονότων και φαινομένων. Μέσω της εξοικείωσης αυτής οι μαθητές θα είναι σε θέση να ανακαλύψουν σταδιακά ότι η Ιστορία δεν είναι μια τελεσίδικη «ετυμηγορία» για το παρελθόν, αλλά ένας διαρκής διάλογος με το παρελθόν και μια δημιουργική και δυναμική διερεύνηση που απελευθερώνει τον άνθρωπο από στερεότυπα και προκαταλήψεις, πραγματώνει την αυτογνωσία του και διαμορφώνει οικουμενικό τρόπο σκέψης. Ειδικότερα, με τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας επιδιώκεται να εξοικειωθούν οι μαθητές με τις μεθόδους επεξεργασίας του ιστορικού υλικού για την κατανόηση και ερμηνεία της δράσης του ανθρώπου, δηλαδή να αποκτήσουν σταδιακά ιστορική σκέψη με την ένταξη των ιστορικών γεγονότων/φαινομένων στο κατάλληλο χωροχρονικό ιστορικό πλαίσιο, τη διασύνδεση των ιστορικών πληροφοριών κατά την αιτιώδη συνάφειά τους, τη μετάβαση από το ειδικό και συγκεκριμένο στο γενικό και αφηρημένο. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας αναπτύσσεται ιστορική συνείδηση, δηλαδή κατανόηση και απροκατάληπτη προσέγγιση της συμπεριφοράς, των αντιλήψεων και της ανθρώπινης δράσης στη διάρκεια του ιστορικού χρόνου, ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση να εντάσσονται στο ιστορικό γίγνεσθαι συνειδητά. Τέλος, επιδιώκεται να αποκτήσουν συνείδηση της εθνικής τους ταυτότητας με τη μελέτη της ελληνικής ιστορίας καθώς και συνείδηση της κοινής πολιτισμικής

ταυτότητας των ευρωπαϊκών λαών, ώστε να προετοιμαστούν για την ένταξή τους στη σύγχρονη ελληνική, ευρωπαϊκή, και παγκόσμια κοινότητα ως υπεύθυνοι δημοκρατικοί πολίτες με πνεύμα μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού στο διαφορετικό.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

-Να εισαχθούν στη μεθοδολογία της ιστορικής έρευνας (διατύπωση υποθέσεων εργασίας, ικανότητα τεκμηρίωσης με τη χρήση πηγών, παραγωγή ιστορικού λόγου προφορικού ή γραπτού).
-Να αναπτύξουν δεξιότητες αναλυτικής, συνθετικής και κριτικής συγκρότησης και σκέψης με την επεξεργασία γραπτών ή εικονιστικών πηγών και τεκμηρίων.
-Να διακρίνουν τις πηγές ιστορικής πληροφόρησης και να εκτιμούν τη σημασία τους.
-Να εμπεδώσουν την έννοια του ιστορικού χώρου και χρόνου.
-Να χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες επικοινωνίας ως μέσο για την ανεύρεση πηγών.
-Να δημιουργηθούν ευκαιρίες και δυνατότητες που θα επιτρέψουν στους μαθητές να παράγουν ιστορία.
-Να κατανοήσουν ότι η ιστορία δεν ανακαλύπτεται αλλά ότι «ανακατασκευάζεται» από τους ιστορικούς, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία του ιστορικού.
-Να κατανοήσουν τις διασυνδέσεις των ιστορικών πληροφοριών και την αιτιώδη συνάφειά τους.
-Να κατανοήσουν ότι οι αλήθειες είναι πολλές αλλά όχι εξίσου έγκυρες και ότι η ιστορική αλήθεια προκύπτει από την αυξανόμενη νέα γνώση και από τη διατύπωση νέων ερωτημάτων.
-Να προσεγγίζουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών ανάλογα με το είδος τους, τον συντάκτη και τον σκοπό για τον οποίο συντάχτηκαν.
-Να καλλιεργήσουν δεξιότητες όπως την ορθή προσέγγιση των ιστορικών τεκμηρίων, την αναγνώριση, την κατανόηση, την ερμηνεία, τη διασκευή, την ανάλυση, τη σύνθεση, την εντιμότητα, τη διάκριση των μαρτυριών, των γεγονότων και των απόψεων.
-Να γνωρίσουν την ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία, χρησιμοποιώντας καινοτόμα μεθοδολογικά εργαλεία της ιστορικής επιστήμης (πηγές, χάρτες, λογισμικά).
-Να κατανοήσουν τη σύνδεση της ιστορικής πορείας του ελληνισμού με τις εξελίξεις στο ευρωπαϊκό επίπεδο.
-Να γνωρίσουν έννοιες (γενικές, δομικές, οργανωτικές, ιστορικές) που είναι αναγκαίες για την κατανόηση του ιστορικού λόγου, κατακτώντας όρους που αποτελούν το υπόβαθρο της ιστορίας της επιστήμης: τεκμήρια, αιτιότητα, μεταβολή, αλλαγή, επανάσταση, διάρκεια, ιδεολογικά ρεύματα, πολυπλοκότητα των γεγονότων, εξελικτική διαδικασία.
-Να συλλαμβάνουν το ιστορικό παρελθόν μέσα στο χώρο και στο χρόνο ως ολότητα και ως συνισταμένη των ποικίλων πεδίων της ανθρώπινης δραστηριότητας και των αλληλεπιδράσεών τους. -Να τοποθετούν σωστά στο χώρο και στο χρόνο γεγονότα, πρόσωπα, φαινόμενα, ιδεολογίες.
-Να αντιληφθούν τους μετασχηματισμούς που έχει υποστεί ο κόσμος από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

(α) Η επιστήμη της Ιστορίας (θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις)

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
1.Τι είναι ιστορία; (3 ώρες) **1.α** (1 ώρα) **Παρελθόν, μύθος, ιστορία, ιστοριογραφία.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στον μύθο, τον θρύλο και την ιστορία και να προσδιορίζουν τη σχέση παρελθόντος και ιστορίας. -Να προσδιορίζουν τις έννοιες της	-Διερεύνηση διαφορών ανάμεσα σε μυθολογικές και ιστορικές εξιστορήσεις του παρελθόντος (ενδεικτικά: Ιλιάδα -ιστορία Ηροδότου -Θουκυδίδη, Η φυλλάδα του Μεγαλέξανδρου-Βίοι Παράλληλοι του Πλουτάρχου, κτλ.).

1.β (1 ώρα) **Τι μελετά η ιστορία.** **α) τοπική-εθνική-ευρωπαϊκή-παγκόσμια ιστορία** **β) πολιτική, διπλωματική, στρατιωτική ιστορία, ιστορία των θεσμών, των κοινωνικών ομάδων, οικονομική ιστορία, ιστορία των ιδεών, ιστορία του φύλου κτλ.**	Ιστορίας ως επιστήμης και της ιστοριογραφίας. -Να αναγνωρίζουν τον ρόλο του ιστορικού ως «διαμεσολαβητή» ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν. -Να αναγνωρίζουν τα διαφορετικά πεδία και τις επιδιώξεις της ιστορίας. -Να διαπιστώνουν ότι η ιστορία είναι ανθρωπιστική και κοινωνική επιστήμη.	-Συζήτηση της σημασίας των φράσεων: «Ηρόδοτος, πατέρας της ιστορίας», «Κων/νος Παπαρρηγόπουλος, πατέρας της ελληνικής ιστοριογραφίας». -Συζήτηση, με βάση την εμπειρία των μαθητών από τον εορτασμό των εθνικών επετείων στο σχολείο, για το πώς η προσέγγιση σε συγκεκριμένα, κορυφαία γεγονότα του παρελθόντος μας συνιστά μια όψη της εθνικής μας ιστορίας. -Συζήτηση, με βάση την εμπειρία των μαθητών για γεγονότα που αποτελούν μέρος της τοπικής, της εθνικής, της ευρωπαϊκής ή της παγκόσμιας ιστορίας.
1.γ (1 ώρα) **Ποια η χρησιμότητα της μελέτης της ιστορίας (η κατάκτηση της ιστορικής γνώσης και η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης).**	-Να επισημαίνουν ποια επίδραση έχει ή θεωρείται ότι έχει η ιστορική γνώση στη διαμόρφωση εθνικής και κοινωνικής συνείδησης. -Να διαπιστώνουν ότι μέσω της ιστορίας μπορούν να αναπτύξουν οικουμενικό τρόπο σκέψης, θετική στάση για την ανάγκη συμμετοχής στο ιστορικό γίγνεσθαι και ικανότητα αντιμετώπισης των πολλαπλών προκλήσεων της σύγχρονης πραγματικότητας.	-Διερεύνηση: α) των αγώνων των γυναικών για χειραφέτηση σε συγκεκριμένες χώρες και β) γιατί στις κοινωνίες αυτές οι γυναίκες αντιμετωπίζονται ως ισότιμες με τους άνδρες. -Μελέτη της μεταχείρισης των Ελλήνων μεταναστών στις ΗΠΑ κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα και σύγκριση με τη μεταχείριση των σημερινών μεταναστών στη χώρα μας.
2. Τι είναι το ιστορικό γεγονός; (4 ώρες) **2.α.** (1 ώρα) **Απλό γεγονός (συμβάν), φυσικό γεγονός, ιστορικό γεγονός, τυχαίο γεγονός.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να ορίζουν την έννοια του ιστορικού γεγονότος και να διακρίνουν το «ιστορικό» από το μη «ιστορικό» γεγονός. -Να διαπιστώνουν ότι ο ιστορικός μετατρέπει το γεγονός σε «ιστορικό» .	-Αναζήτηση και εντοπισμός μικρότερων ή μεγαλύτερων σεισμών που συνέβησαν στην Ελλάδα κατά την αρχαιότητα, τη μεσαιωνική περίοδο ή κατά τη σύγχρονη εποχή και αξιολόγησή τους, ποιοι από αυτούς ήταν μόνο φυσικό και ποιοι φυσικό αλλά και ιστορικό γεγονός. -Συζήτηση για τη διάβαση του Ρουβίκωνα από τον Καίσαρα το 44 π. Χ. και για την ιστορική σημασία της φράσης «alea jacta

		est».
2.β. (1 ώρα) **Αξιολόγηση της φυσιογνωμίας και της σημασίας των ιστορικών φαινομένων-γεγονότων: (π.χ. γεγονότα-τομές, επαναστάσεις, διπλωματικές συνθήκες κ.ά.).**	-Να εντοπίζουν τα αίτια που γεννούν τα ιστορικά φαινόμενα-γεγονότα. -Να αναγνωρίζουν τη σημασία ιστορικών φαινομένων-γεγονότων και τις επιδράσεις τους στο ιστορικό γίγνεσθαι.	-Να αναζητήσουν και να εντοπίσουν ιστορικά γεγονότα και να εξηγήσουν πώς επηρέασαν τις μεταγενέστερες γενιές (ενδεικτικά: οικονομική κρίση του 1929, η ίδρυση της ΓΣΕΕ, κτλ.). -Να αναζητήσουν διπλωματικές συνθήκες που άλλαξαν τα δεδομένα (εθνικά, εδαφικά, δημογραφικά) της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας.
2.γ. (1 ώρα) **Ο ρόλος των ηγετών και των κοινωνικών ομάδων στην ιστορία.**	-Να αναγνωρίζουν τον ρόλο του ηγέτη στη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης. -Να περιγράφουν τη σχέση των ηγετών με τους λαούς. -Να αναγνωρίζουν τον ρόλο των κοινωνικών ομάδων στη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης.	-Συζήτηση για ιστορικά πρόσωπα που έλαβαν την προσωνυμία «Μέγας» ή «Εθνάρχης» ή αναγνωρίζονται στη χώρα τους ως εθνικά σύμβολα. -Αναζήτηση βιογραφικών στοιχείων και συζήτηση για σημαντικές ιστορικές προσωπικότητες ενός τόπου και πώς με τη δράση τους ή το έργο τους επηρέασαν την πορεία του τόπου τους. -Διερεύνηση του ρόλου μιας κοινωνικής ομάδας στις πολιτικές εξελίξεις σε συγκεκριμένο ιστορικό τόπο και χρόνο (ενδεικτικά: των εμπόρων βιοτεχνών στην αρχαϊκή εποχή, των Δυνατών στο Βυζάντιο, των αστών στη Γαλλική επανάσταση, των τοπικών προεστών /προκρίτων στις αλλαγές που επιχείρησε ο Καποδίστριας, της ελληνικής αστικής τάξης την περίοδο 1875-1909, κτλ.).
2.δ (1 ώρα) **Η μακρά διάρκεια στην ιστορία. Ο ρόλος των δομών (οικονομικές, κοινωνικές, θεσμικές, ιδεολογικές).**	Να εξηγούν την έννοια της δομής στην ιστορία. -Να διαπιστώνουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι αλλαγές στη διάρκεια του χρόνου είναι σταδιακές και δύσκολα ανιχνεύσιμες	-Να μελετήσουν τις οικονομικές, κοινωνικές, θεσμικές και ιδεολογικές δομές που διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας στους υπόδουλους Έλληνες και να αντιληφθούν πώς καθόρισαν κάποια χαρακτηριστικά του νεοϊδρυθέντος ελληνικού κράτους.
3. Πηγές της ιστορίας-άμεσες και έμμεσες (3 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να διακρίνουν τα είδη/τυπολογίες	-Δημιουργία πίνακα με είδη πηγών (γραπτές, παραστατικές)

3.α. (1 ώρα) **Τα είδη-κατηγορίες των ιστορικών πηγών. Άμεσες και έμμεσες πηγές.**	(γραπτές, προφορικές, παραστατικές: μνημεία, έργα τέχνης, αρχαιολογικά ευρήματα). -Να κατατάσσουν τις πηγές σε άμεσες και έμμεσες. -Να ορίζουν την έννοια Αρχείο και να αναγνωρίζουν τη σημασία των Αρχείων για την ιστορική γνώση.	και τις πληροφορίες που αντλεί ο ερευνητής από αυτές. -Συνοπτική καταγραφή πηγών, γραπτών και μη, μιας ιστορικής περιόδου (ενδεικτικά: αρχαϊκής, κλασικής, κτλ.) ή ενός ιστορικού γεγονότος (ενδεικτικά: της Επανάστασης του 1821, κτλ.). -Συζήτηση για τα είδη πρωτογενών πηγών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές για να γράψουν την ιστορία π.χ. του σχολείου -Συλλογή πληροφοριακού υλικού για τον μηχανισμό των Αντικυθήρων και διερεύνηση του θέματος: «Ο μηχανισμός των Αντικυθήρων ως ιστορική πηγή για το τεχνολογικό επίπεδο των αρχαίων Ελλήνων». -Εργασία σχετικά με την ίδρυση των ΓΑΚ το 1914 και τη συνεισφορά τους στην ελληνική ιστοριογραφία και στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.
3.β. (1 ώρα) **Η αξία, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των πηγών.**	-Να αναγνωρίζουν τη σημασία ελέγχου της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των πηγών. -Να αναγνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους ο ιστορικός ελέγχει την αξιοπιστία των πηγών. -Να ερμηνεύουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών ανάλογα με το είδος τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται. -Να αντιληφθούν ότι τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα ερμηνεύονται πάντοτε εντός του ιστορικού πλαισίου στο οποίο δημιουργήθηκαν.	-Η μαρτυρία-αφήγηση του Μανόλη Γλέζου για την αφαίρεση της ναζιστικής σημαίας από την Ακρόπολη και ο έλεγχος της αξιοπιστίας της σε συνδυασμό με το σχετικό γερμανικό ανακοινωθέν. -Αναζήτηση ιστορικών γεγονότων και σύγκριση των πληροφοριών μέσα από τα Απομνημονεύματα αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης. -Διερεύνηση του θέματος: «Πληροφορίες και ερμηνείες βυζαντινών συγγραφέων, δυτικών χρονικογράφων του Μεσαίωνα και ιστορικών των νεότερων χρόνων για θέματα όπως: τη μαγεία, τη «συντέλεια του κόσμου», τις επιδημίες πανώλης, τους αποικιοκρατούμενους λαούς, κτλ.».
3.γ. (1 ώρα) **Ψηφιοποιημένες πηγές**	-Να αναγνωρίζουν εργαλεία και τρόπους αναζήτησης	-Αναζήτηση ιστορικών πηγών στο διαδίκτυο για την ιστορία

	ηλεκτρονικών πηγών. -Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία ταυτότητας και τα κριτήρια και αξιολόγησης των ηλεκτρονικών πηγών.	μιας πόλης, μιας περιοχής ή ενός ιστορικού φαινομένου. -Ανάθεση δραστηριοτήτων με τη χρήση εργαλείων επεξεργασίας, διαχείρισης, οργάνωσης και παρουσίασης ενός ιστορικού γεγονότος /φαινομένου και διατύπωση ιστορικών συμπερασμάτων
4. Ιστορία και συγγενείς επιστήμες (2 ώρες) **Οι συγγενείς επιστήμες: «βοηθητικές» (αρχαιολογία, φιλολογία, γλωσσολογία, διπλωματική, επιγραφική, παπυρολογία, παλαιογραφία, νομισματική, κ.ά) και κοινωνικές (γεωγραφία, εθνογραφία, δημογραφία, λαογραφία, ανθρωπολογία, κοινωνιολογία, πολιτική οικονομία, κ.ά).**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να προσδιορίζουν τα θέματα μελέτης των συγγενών με την ιστορία επιστημών. -Να αναγνωρίζουν τον «βοηθητικό» ρόλο τους στην επιστήμη της ιστορίας.	-Καταγραφή των πληροφοριών σε διάφορους τομείς (οικονομική, πολιτική, κοινωνική κατάσταση μιας εποχής) που παρέχουν στον ιστορικό συγγενείς επιστήμες. - Διερεύνηση μέσω εποπτικού ψηφιακού υλικού (Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Εθνικό Κέντρο Ερευνών) επιγραφών με ιστορική αξία. -Συλλογή σχετικού πληροφοριακού υλικού και διερεύνηση του θέματος: «Πόσο φώτισαν οι ανασκαφές του Άρθουρ Έβανς στην Κνωσό τις γνώσεις μας για τον Μινωικό πολιτισμό;».
5.Ο ιστορικός τόπος και χρόνος (2 ώρες) **5. α.** (1 ώρα) **Ο τόπος ως μεθοδολογικό εργαλείο για τον ιστορικό και την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να συσχετίζουν τον γεωγραφικό παράγοντα με όψεις της ιστορικής δραστηριότητας του ανθρώπου. -Να αναγνωρίζουν την ιστορικότητα συγκεκριμένων γεωγραφικών όρων (Νέες Χώρες, Βαλκάνια, Τρίτος Κόσμος, κτλ.) και τη σημασία τους ως μεθοδολογικού εργαλείου για τους ιστορικούς και για την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.	-Διερεύνηση της αιτιώδους σχέσης του γεωγραφικού-φυσικού παράγοντα (μορφολογία εδάφους ή υπεδάφους, γεωγραφική θέση και απόσταση), για ένα ιστορικό γεγονός/ φαινόμενο ή για τις ιστορικές εξελίξεις (ενδεικτικά: ανάπτυξη μεσοποτάμιων πολιτισμών, ο Δούναβης και ο Ρήνος ως φυσικά σύνορα της ρωμαϊκής και της βυζαντινής αυτοκρατορίας, γεωγραφική θέση της Ισπανίας και Πορτογαλίας για τις εξερευνήσεις, κοιτάσματα της Μοσούλης και διανομή εδαφών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, κατάρρευση μικρασιατικού μετώπου, κτλ.).
5. β. (1 ώρα) **Χρονολόγηση και Περιοδολόγηση.**	-Να προσδιορίζουν την έννοια του ιστορικού χρόνου. -Να ορίζουν τις έννοιες:	-Προσδιορισμός των εννοιών: προ Χριστού, μετά Χριστόν, Εποχή, Περίοδος, φάση, μεταίχμιο.

	χρονολόγηση και περιοδολόγηση. -Να διαπιστώνουν ότι η περιοδολόγηση αποσκοπεί στη διευκόλυνση της δουλειάς των ιστορικών και ότι ιστορικός χρόνος δεν τεμαχίζεται, αλλά η διαίρεσή του σε μεγαλύτερες ή μικρότερες χρονικές περιόδους στοχεύει στην ομαδοποίηση διαφόρων ιστορικών φαινομένων με τελικό σκοπό την πληρέστερη ανάλυση και κατανόησή τους.	-Σύνταξη χρονολογικού πίνακα με σημαντικές πολιτικές εξελίξεις, στρατιωτικά, πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά γεγονότα μιας περιόδου (ενδεικτικά: του Βυζαντίου, του Μεσαίωνα, κτλ.). -Συζήτηση στην τάξη για τις ιστορικές τομές από την αρχαία ελληνική έως τη σύγχρονη ιστορία.
6. Η μέθοδος του ιστορικού: «Ανασκάπτοντας» και ερμηνεύοντας το παρελθόν-το δημιουργικό εργαστήρι του ιστορικού. (5 ώρες) **6.α.** (2 ώρες) **Τα στάδια της ιστορικής μεθόδου** **Η σημασία της μεθοδολογίας.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να διαχωρίζουν τα στάδια της ιστορικής μεθόδου. -Να αναγνωρίζουν τη σημασία των υποθέσεων εργασίας κατά την ιστορική έρευνα. -Να αναγνωρίζουν ότι οι μέθοδοι του ιστορικού περιορίζουν την αυθαιρεσία και τον υποκειμενισμό. -Να αναγνωρίζουν τη σημασία της εντιμότητας ως βασικής αρχής που διέπει τη δουλειά των ιστορικών.	-Διερεύνηση τρόπων συγκέντρωσης βιβλιογραφικού υλικού για ένα θέμα της νεότερης ή της σύγχρονης ιστορίας. -Συζήτηση στην τάξη για ένα θέμα τοπικής ιστορίας και διαμόρφωση ενδεικτικών ερωτημάτων, ενός κεντρικού και συνακόλουθων επιμέρους, σχετικών με το θέμα αυτό. Συζήτηση για τον σχεδιασμό μιας ειδικής αίθουσας για τη διδασκαλία της Ιστορίας, ένα είδος «Εργαστηρίου Ιστορίας» (αναγκαία εποπτικά και τεχνολογικά μέσα, ιστορικά τεκμήρια).
6.β. (2 ώρες) **Μεθοδολογία επεξεργασίας των πηγών στη διδακτική πράξη (ένταξη στο ιστορικό πλαίσιο, κειμενική, διακειμενική προσέγγιση, σύνθεση κειμένου προφορικού ή γραπτού).**	Να περιγράφουν το γεγονός που παρουσιάζεται στην πηγή (τι, ποιος, πού, πότε, πώς, τι αποτελέσματα είχε). -Να οργανώνουν τη μεθοδολογία κατανόησης μιας πηγής (ερμηνεία κινήτρων, προθέσεων, επιδιώξεων των ιστορικών υποκειμένων και εξήγηση του γεγονότος: εντοπισμός αιτίων που το δημιούργησαν /προκάλεσαν, που το έκαναν ιστορικά αναγκαίο). -Να εντοπίζουν τις διαφορές στην οπτική με την οποία παρουσιάζεται ή ερμηνεύεται ένα ιστορικό γεγονός ή φαινόμενο.	-Διερεύνηση ιστορικών πηγών που εστιάζονται σε ένα ιστορικό γεγονός (ή σε μια πτυχή του γεγονότος) και το φωτίζουν με εντελώς διαφορετική προσέγγιση η καθεμιά και εντοπισμός των διαφορών. -Εργασία: Συγκέντρωση πρωτογενούς υλικού που αφορά ένα επιμέρους συμβάν της τοπικής ιστορίας, επεξεργασία του με βάση τη μεθοδολογία επεξεργασίας των πηγών και τελική σύνθεση μιας ιστορικής αφήγησης .
6.γ. (1 ώρα) **Το έργο του ιστορικού. Ιδιότητες και**	-Να διαπιστώνουν ότι η ιστορία είναι «ανακατασκευή» του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε	-Συζήτηση στην τάξη με αφορμή την παράθεση της παραδοσιακής θεωρίας για την

συγκρότηση του ιστορικού. **Ο ιστορικός, ο ιστοριοδίφης, ο συλλέκτης ιστορικών πηγών / κειμηλίων: Οι διαφορές τους.**	πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία του ιστοριογράφου. -Να διαπιστώνουν ότι το έργο του ιστορικού δεν θεωρείται δεδομένο αλλά ότι ανανεώνεται, υπόκειται σε διαρκή αμφισβήτηση και συνεχή κριτική. -Να εντοπίζουν τα στοιχεία που διαμορφώνουν τη συγκρότηση (επιστημονική, ηθική, προσωπική ακεραιότητα και εντιμότητα) του επαγγελματία ιστορικού.	κάθοδο των Δωριέων και της σύγχρονης, διαφοροποιημένης ιστοριογραφικής άποψης. -Σύγκριση ενός άρθρου (από τον Τύπο ή το διαδίκτυο) δημοσιογράφου ή ερασιτέχνη ιστορικού για ένα ιστορικό θέμα και διερεύνηση της ιστορικής αξιοπιστίας του, συγκρίνοντάς το με την αντίστοιχη αφήγηση επαγγελματιών ιστορικών.
7. Αντικειμενικότητα και υποκειμενικότητα στην ιστορία. (3 ώρες) **7. α.** (1 ώρα) **Αντικειμενικότητα και Υποκειμενικότητα: Τα γεγονότα, οι πηγές, οι ιστορικοί και η ιστοριογραφία.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να συσχετίζουν την αντικειμενικότητα της ιστορικής πραγματικότητας σε σχέση με τις άμεσες πηγές. -Να συσχετίζουν την υποκειμενικότητα σε σχέση με τα αρχεία-πηγές, την επιλογή και τη μελέτη του θέματος από τον ιστορικό. -Να διαπιστώνουν ότι το έργο του ιστορικού επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις διαθέσιμες πηγές	-Παρουσίαση της σωζόμενης επιγραφής των Αθηναϊκών Φορολογικών Καταλόγων (Athenian Tribute Lists) για το 433-432 π. Χ. και συζήτηση για τις συνεισφορές των συμμάχων, οι οποίες αποδίδονταν στην Αθηνά Πολιάδα. -Διερεύνηση του θέματος: «Η περιορισμένη παρουσία ή η επιλεκτική απουσία ορισμένων κοινωνικών ομάδων από τις πηγές (ενδεικτικά: ειλώτων στην Σπάρτη, μετοίκων στην αρχαία Αθήνα, αγροτών, δούλων, γυναικών, εργατών, κτλ.) και η σημασία της απουσίας της οπτικής αυτών των ομάδων για την εικόνα του παρελθόντος».
7. β. (1 ώρα) **Η ιστορική «αλήθεια» και η οπτική γωνία του ιστορικού, το πρόβλημα της ιδεολογικής μονομέρειας.**	-Να διαπιστώνουν ότι η ιστορική αλήθεια είναι ανοιχτή στη νέα γνώση και στον διάλογο της επιστημονικής κοινότητας. -Να διακρίνουν τη συγγραφή επιστημονικής ιστορίας, από τη συγγραφή στρατευμένης ιστορίας, την πολιτική-κομματική ή ιδεολογική χρήση της ιστορίας. -Να διαπιστώνουν ότι το ιστορικό τεκμήριο υπόκειται σε διαφορετικές ερμηνείες χωρίς κατ' ανάγκη να γίνεται συνειδητή παραποίηση ή ιδεολογική χρήση του.	-Σύγκριση της διαφορετικής οπτικής γωνίας με την οποία προσέγγιζαν τους αποικιοκρατούμενους λαούς οι Ευρωπαίοι ιστορικοί την εποχή της ακμής της αποικιοκρατίας, και σήμερα. -Συζήτηση για την οπτική των λόγιων συγγραφέων του αιώνα του Διαφωτισμού απέναντι στον βυζαντινό πολιτισμό και συσχέτιση με σύγχρονες απόψεις ιστορικών.
7. γ. (1 ώρα) **Πώς διαμορφώνονται οι ιστορικές ερμηνείες. Η σχετικότητα των ιστορικών**	-Να διαπιστώνουν ότι το ιδεολογικό υπόβαθρο, το πνεύμα της κάθε εποχής, η επιλογή ιστορικών μεθόδων και οι επιδιώξεις του ιστορικού	-Συζήτηση της παρατήρησης του ιστορικού Ε. Η. Carr: «Η σκέψη των ιστορικών όπως και των άλλων ανθρώπινων όντων διαμορφώνεται από το

«αποφάνσεων» και ο ρόλος του ιστορικού.	προσδιορίζουν την οπτική του γωνία. -Να διακρίνουν την αξία της εντιμότητας στη χρήση των ιστορικών πηγών.	χωροχρονικό περιβάλλον». -Διερεύνηση του θέματος: «Η καταλυτική επίδραση του Θουκυδίδη στην παρουσίαση των γεγονότων του Πελοποννησιακού Πολέμου και της φυσιογνωμίας των πρωταγωνιστικών προσώπων».
8. Ιστοριογραφικές σχολές (4 ώρες) **8. α.** (2 ώρες) **Η ιστοριογραφία από την αρχαιότητα έως και τον Διαφωτισμό: (η ιστορία του Ηροδότου και του Θουκυδίδη, η ιστορία του Πολυβίου και του Πλουτάρχου, τα έργα των Βυζαντινών ιστορικών και χρονογράφων, η εισαγωγή της πολιτικής ανάλυσης του Ν. Μακιαβέλι και ο ορθολογισμός των διαφωτιστών).**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να διαπιστώνουν ότι η καταγραφή της ιστορίας αλλάζει από εποχή σε εποχή. -Να περιγράφουν όρους σχετικούς με τις ιστοριογραφικές σχολές.	-Εντοπισμός χαρακτηριστικών απόψεων των εξεταζόμενων ιστοριογράφων και σχολιασμός τους στην τάξη. -Διάγραμμα με την πορεία των εξεταζόμενων τάσεων και των σχολών στο πεδίο της ιστορίας.
8. β. (2 ώρες) **(19ος-20ός αι. θετικισμός/ιστορικισμός, ο Leopold von Ranke, η μαρξιστική αντίληψη της ιστορίας, η διεπιστημονική προσέγγιση της σχολής των Annales (Marc Bloch, Lucien Febvre, Fernand Braudel), η στροφή στην πολιτισμική και την «καθολική» ιστορία.**	-Να αναγνωρίζουν τις ιστοριογραφικές οπτικές της παραδοσιακής και της μοντέρνας ιστοριογραφίας: ως προς το παρελθόν, τον ιστορικό χρόνο, την περιοδολόγηση, την αιτιακή εξήγηση, τις πηγές-γεγονότα, την αντικειμενικότητα και την ιστορική αλήθεια.	-Καταγραφή των κυριότερων χαρακτηριστικών των ιστοριογραφικών προσεγγίσεων του 20ού αι. -Διερεύνηση του θέματος: «Ποιες εναλλακτικές προσεγγίσεις εισήγαγαν οι ιστορικοί των Annales για να φωτίσουν την ιστορία κοινωνικών ομάδων που απουσιάζουν από τις πρωτογενείς πηγές (ενδεικτικά: κατώτερων κοινωνικά ομάδων, γυναικών, κτλ.);».
9. Όψεις της Ελληνικής ιστοριογραφίας (19ος αι.) (1 ώρα) **Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, Σπυρίδων Ζαμπέλιος.**	Οι μαθητές να είναι σε θέση: -Να αναγνωρίζουν βασικά ιστορικά έργα Ελλήνων ιστορικών του 19ου αι. -Να αξιολογούν τη συνεισφορά του Κ. Παπαρρηγόπουλου και του Σ. Ζαμπέλιου στην ελληνική ιστοριογραφία.	Διερεύνηση του θέματος: «Ο Jacob Phillip Fallmerayer (1790-1861) ως παράγοντας γα την άνθηση των ιστορικών σπουδών στην Ελλάδα.

i. Το Ελληνικό Ζήτημα (από τον ώριμο Νεοελληνικό Διαφωτισμό έως την ένταξη της Ελλάδας στην Ενωμένη Ευρώπη)

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Τι είναι το Ελληνικό Ζήτημα; Προσδιορισμός και οριοθέτηση (2 ώρες) Όροι και κριτήρια προσδιορισμού του Ελληνικού Ζητήματος. Απαρχές και εξέλιξη του Ελληνικού Ζητήματος	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν το Ελληνικό Ζήτημα, τους όρους, τα κριτήρια, τις απαρχές και την εξέλιξή του	Μελέτη δευτερογενών πηγών. Εντοπισμός των κριτηρίων που οριοθετούν το Ελληνικό Ζήτημα. Καταγραφή χρονολογιών - τομών του Ελληνικού Ζητήματος. Σχολιασμός της σημασίας της χρονολόγησης – (αιτιατή) συσχέτιση με τα γεγονότα.
Ο υπόδουλος ελληνισμός (κοινοτική οργάνωση, εκπαίδευση, επαναστατικά κινήματα, καθημερινή ζωή): (4 ώρες) Κοινοτική οργάνωση: Προέλευση του θεσμού των κοινοτήτων. Οργάνωση, ποικιλία μορφών των κοινοτήτων**.** Σημασία της λειτουργίας του θεσμού των κοινοτήτων Εκπαίδευση: Συνοπτική παρουσίαση: Τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του υπόδουλου ελληνισμού. Επαναστατικά κινήματα κατά την Τουρκοκρατία: Συνοπτική παρουσίαση των ενοτήτων: Επαναστατικά κινήματα στα τέλη 16^{ου} αρχές 17ου αιώνα. Επανάσταση του 1770 (Ορλοφικά)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να διακρίνουν την οργάνωση, την ποικιλία μορφών, τα χαρακτηριστικά του θεσμού των κοινοτήτων και το ρόλο τους στη διατήρηση της συνοχής του Ελληνισμού στα χρόνια της Οθωμανοκρατίας να αναγνωρίζουν τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του υπόδουλου ελληνισμού που ιδρύθηκαν μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας και των κοινοτήτων, τους δασκάλους του Γένους και τις συνθήκες δράσης τους να ερμηνεύουν την προοδευτική πνευματική χειραφέτηση του έθνους και ως αποτέλεσμα της λειτουργίας τους. να γνωρίζουν τα σημαντικότερα επαναστατικά κινήματα του υπόδουλου ελληνισμού, τους πρωτεργάτες και τις συνθήκες ανάδειξής τους. Να παρατηρούν: την οικονομική και κοινωνική ζωή (την υποβάθμιση των υπόδουλων αγροτών Χριστιανών αρχικά και αργότερα τη συμβολή των οικονομικών δυνάμεων στις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές) το λαϊκό πολιτισμό του υπόδουλου Ελληνισμού (δημοτικά τραγούδια, θρύλοι, έργα χειροτεχνίας) που αναπτύχθηκε σε αντιδιαστολή με τη λόγια βυζαντινή πολιτιστική	Επεξεργασία πηγών: Μελέτη *απομνημονευμάτων* (π.χ Φωτάκου) με αναφορά στους κοτζαμπάσηδες. Αξιολόγηση της πηγής και σύνθεση κειμένου σχετικού με τον τρόπο διοίκησης. Κατασκευή πίνακα με τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του υπόδουλου ελληνισμού και τους σημαντικότερους δασκάλους-λογίους. Μελέτη πηγών. Διερεύνηση των επιδιώξεων και του ρόλου της Ρωσίας στην επανάσταση του 1770 (Ορλοφκά) και στην επαναστατική δράση του Λάμπρου Κατσώνη (1788-1792). Αξιολόγηση της στάσης της και εξαγωγή συμπερασμάτων. Προεπιλεγμένες πηγές από τη λόγια και τη λαϊκή παράδοση και εξαγωγή συμπερασμάτων για τη ζωή, τις αντιλήψεις και τον πολιτισμό των υπόδουλων Ελλήνων.

και ο αντίκτυπος στις ελληνικές χώρες. Δράση Λάμπρου Κατσώνη (1788-1792). Επαναστατική κίνηση του Ρήγα. Αγώνες των Σουλιωτών κατά του Αλή Πασά(1789-1792). Επιθέσεις του Αλή Πασά κατά των Σουλιωτών (1800-1803) Καθημερινή ζωή: Οικονομική, κοινωνική ζωή. Λαϊκός πολιτισμός.	παράδοση της Εκκλησίας.	
Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός (2 ώρες) Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός (περιεχόμενο, χαρακτηριστικά, κύριοι εκπρόσωποι) Φορείς και στόχοι του ελληνικού φιλελευθερισμού: (Αδαμάντιος Κοραής: γλώσσα- παιδεία, θρησκεία, διοίκηση) Ριζοσπαστικές τάσεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (Ρήγας Βελεστινλής, Ανώνυμος του 1789, Ρωσοαγγλογάλλος 1805, Ελληνική Νομαρχία 1806, Κρίτωνος στοχασμοί 1819)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν το περιεχόμενο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού να γνωρίζουν τους αντιπροσωπευτικούς φορείς και να διακρίνουν τους στόχους του φιλελεύθερου και ριζοσπαστικού Διαφωτισμού να αξιολογούν την ιδεολογική τους επίδραση στην πνευματική αναγέννηση του ελληνισμού.	Αναζήτηση φιλελεύθερων και ριζοσπαστικών απόψεων των νεοελλήνων Διαφωτιστών σε προεπιλεγμένα κείμενά τους, μεθοδική ταξινόμηση - επιλογή του υλικού, αξιολόγηση και συνθετική παρουσίαση αυτών. Μελέτη του ιδεολογικού περιεχομένου εκτενών αποσπασμάτων ενός έργου (με φιλελεύθερη ή ριζοσπαστική ιδεολογία). Παρουσίαση.
Περιηγητές στον ελληνικό χώρο (2 ώρες) Φύση και επιδιώξεις του περιηγητισμού στον ελληνικό χώρο τον 18ο και τον 19ο αιώνα	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να επισημαίνουν τους λόγους που ώθησαν τους περιηγητές να γνωρίσουν και να καταγράψουν την πραγματικότητα της εποχής στον ελληνικό χώρο και τις επιδιώξεις τους.	Επεξεργασία πρωτογενών πηγών με διαφορετικές οπτικές, σχετικές με τις επιδιώξεις των περιηγητών, τη θετική και την αρνητική τους δράση. Επεξεργασία κειμένων περιηγητών με αναφορές στην Ελληνική Επανάσταση του 1821 και στη Γεωγραφία

		ελληνικών τόπων, σύνθεση κειμένου- παρουσίαση. (Γεωγραφία)
Ο Φιλελληνισμός (2 ώρες) Αίτια και μορφές του φιλελληνισμού (να δοθεί και η ευρωπαϊκή διάσταση: ο Φιλελληνισμός ως αποτέλεσμα του ευρωπαϊκού κλασικισμού-ρομαντισμού). Χαρακτηριστικά και επίδραση του φιλελληνικού κινήματος	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν το χαρακτήρα του φιλελληνισμού και τις αιτίες δημιουργίας του να διακρίνουν τη θετική και την αρνητική πλευρά του στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας.	Μελέτη κειμένων των Φιλελλήνων με αναφορές στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, σύνθεση κειμένου και παρουσίαση. Διερεύνηση, μέσα από τον τύπο της εποχής, των ποικίλων απόψεων των Φιλελλήνων σχετικά με την Ελληνική Επανάσταση. Αξιολόγηση, επεξεργασία και σύνθεση κειμένου
Μυστικές επαναστατικές οργανώσεις (Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον, Φιλική Εταιρεία, κ.α.) (2 ώρες) Συνθήκες δημιουργίας-Οργάνωση της Φιλικής Εταιρείας και του Ελληνόγλωσσου Ξενοδοχείου Ο ρόλος και η σημασία των οργανώσεων στην προετοιμασία της ελληνικής επανάστασης	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να γνωρίζουν τις προϋποθέσεις και τις συνθήκες σύστασης των μυστικών πολιτιστικών και επαναστατικών οργανώσεων και να κρίνουν το ρόλο και τη σημασία τους στην προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης.	Μελέτη προκήρυξης του Αλέξανδρου Υψηλάντη και διερεύνηση της υποκειμενικότητας, εστιάζοντας στην επιλογή του θέματος και την επίδραση των ιδεολογικών παραγόντων που επηρέασαν την ιδεολογία του. Αναζήτηση των στόχων του Αλέξανδρου Υψηλάντη.
Οι Μεγάλες Δυνάμεις και το Ελληνικό Ζήτημα (2 ώρες) Ο ανταγωνισμός των ευρωπαϊκών δυνάμεων ύστερα από το 1821. Η βαθμιαία μεταστροφή τους απέναντι στο	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να διαπιστώνουν τους ανταγωνισμούς των Μεγάλων Δυνάμεων, ύστερα από την Ελληνική Επανάσταση, στο πλαίσιο του Ανατολικού Ζητήματος και τους λόγους της μεταστροφής της πολιτικής τους απέναντι στο Ελληνικό Ζήτημα μέχρι τη δημιουργία του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους.	Επεξεργασία κειμένων Ελλήνων επαναστατών (πχ Μακρυγιάννη, Δημητρίου Υψηλάντη) και καταγραφή της στάσης τους απέναντι στις Μεγάλες Δυνάμεις. Μελέτη κειμένων ξένων πολιτικών, διπλωματών και ιστορικών των χρόνων της Επανάστασης που ερμηνεύουν την βαθμιαία μεταστροφή της πολιτικής

Ελληνικό Ζήτημα ως συνιστώσα του Ανατολικού Ζητήματος (1821-1826). Η πορεία προς την Ελληνική Ανεξαρτησία (1826-1830). Η τελική ρύθμιση των συνόρων (1832)		των Μεγάλων Δυνάμεων έναντι της Ελληνικής Επανάστασης. Αξιολόγηση και σύνθεση κειμένου. Πίνακας με τις διπλωματικές πράξεις (κράτη, χρονολογία) που οδήγησαν στην Ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους.
Οι βαλκανικές διαστάσεις της Ελληνικής Επανάστασης (2 ώρες) Φιλική Εταιρεία και βαλκανικοί λαοί	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εντοπίζουν την επίδραση της Φιλικής Εταιρείας στην ανάπτυξη επαναστατικού πνεύματος στους βαλκανικούς λαούς.	Συζήτηση- προβληματισμός για τις σχέσεις των υπόδουλων βαλκάνιων λαών και τον πόθο τους για απελευθέρωση στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης. Παρατήρηση-σχολιασμός της φωτογραφίας με το απόσπασμα της προκήρυξης του Αλέξανδρου Υψηλάντη.
Η εδαφική επέκταση (διαμόρφωση συνόρων, εθνική ολοκλήρωση) (3 ώρες) Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα (1864) - Προσάρτηση Θεσσαλίας- Άρτας (1881). Συνοπτική παρουσίαση του κεφαλαίου: Κρητικό Ζήτημα: η πορεία προς την ένωση με την Ελλάδα (1821-1913). Βαλκανικοί Πόλεμοι και εδαφικά οφέλη. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: προς την εδαφική ολοκλήρωση. Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα. (Τα θέματα αναπτύσσονται σε συνάρτηση με το Ανατολικό Ζήτημα).	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εντάσσουν τους αλυτρωτικούς αγώνες για την απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων κατά το 19ο και 20ο αιώνα στο χωροχρόνο και να τα ερμηνεύουν σε συνάρτηση με την πορεία του Ανατολικού Ζητήματος.	Δημιουργία πίνακα, καταγραφή και κατηγοριοποίηση των συνθηκών και των συνόρων από τη δημιουργία του Ανεξάρτητου ελληνικού κράτους μέχρι την εθνική ολοκλήρωση. Αξιολόγηση των διπλωματικών συνθηκών. Μελέτη στο χάρτη των σταδιακών εδαφικών επεκτάσεων της Ελλάδας (1864-1948) και κατάρτιση συγκριτικού πίνακα αριθμητικών δεδομένων, όπως π.χ. της έκτασης και του πληθυσμού της χώρας πριν και μετά τις εδαφικές προσαρτήσεις (Μαθηματικά, Γεωγραφία). Μελέτη άρθρων μιας Συνθήκης (πχ Συνθήκη του Βουκουρεστίου) και εξαγωγή συμπερασμάτων.
Όρια και πολιτικές της Μεγάλης Ιδέας	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εμβαθύνουν στον όρο Μεγάλη Ιδέα	Αγόρευση του Ιωάννη Κωλέττη στη Βουλή (14-1-1844) και κριτική του λόγου

(2 ώρες) Η γέννηση του όρου (αγόρευση του Κωλέττη 14. 1. 1844) Ο αλυτρωτισμός και η Μεγάλη Ιδέα (οι διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις για τη Μεγάλη Ιδέα).	να επισημαίνουν τη γέννηση, την ιδεολογία της Μεγάλης Ιδέας και τις πολιτικές που εκπορεύτηκαν από αυτή.	του. Αξιολόγηση και καταγραφή συμπερασμάτων για την ιδεολογία του, την πολιτική του, τους στόχους του. Συγκριτική παρουσίαση διαφορετικών απόψεων δύο πολιτικών του 19 ου αιώνα (πχ Ιωάννη Κωλέττη - Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου ή Χαρίλαου Τρικούπη-Θεόδωρου Δηλιγιάννη) για τον τρόπο υλοποίησης της Μεγάλης Ιδέας.
Ανάμεσα στην παράδοση και τον εκσυγχρονισμό (7 ώρες) Προσδιορισμός των όρων: Παράδοση – Εκσυγχρονισμός. Συνοπτική προσέγγιση των κεφαλαίων: Το Πελατειακό σύστημα την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Παραδοσιακές- νέες δυνάμεις και εξουσία στην Επανάσταση. Τα πρώτα ελληνικά κόμματα. Το ελληνικό κράτος και η εξέλιξή του (1830-1880). Προς την αστικοποίηση της ελληνικής οικονομίας και τον κοινωνικό μετασχηματισμό (1880-1909): Συνοπτική προσέγγιση των κεφαλαίων: Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Το Σύνταγμα του 1844. Παρακμή των κομμάτων. Νέες πολιτικές Δυνάμεις. Το Σύνταγμα 1864, Αρχή της δεδηλωμένης (1875). Αναλυτική διδασκαλία: Δικομματισμός	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να ορίζουν τις έννοιες παράδοση-εκσυγχρονισμός να περιγράφουν συνοπτικά τις κοινωνικές δομές των χρόνων της Οθωμανοκρατίας, της Επανάστασης και του ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους. Να διακρίνουν τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος να αξιολογούν τη συμβολή του Χαρίλαου Τρικούπη και του Ελευθερίου Βενιζέλου στην αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και τον εκσυγχρονισμό της χώρας και να συσχετίζουν τις αλλαγές με τα πολιτικά και κοινωνικά αιτήματα της εποχής να γνωρίζουν τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Ελλάδας από την περίοδο του Μεσοπολέμου μέχρι την ένταξή της ως πλήρους μέλους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1981.	Μελέτη ιστορικών και λογοτεχνικών κειμένων για τη ζωή στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, με παράλληλη χρήση εικονογραφικού υλικού (γκραβούρες και παλιές φωτογραφίες τοπίων, κτιρίων, ενδυμασιών, προσώπων κ.λπ.) και σύνθεση κειμένου (Λογοτεχνία, Λαογραφία, Αισθητική Αγωγή). Μελέτη προεπιλεγμένων άρθρων των Συνταγμάτων 1844-1864. Εντοπισμός των ομοιοτήτων και των διαφορών και εξαγωγή συμπερασμάτων για τα φιλελεύθερα και συντηρητικά τους στοιχεία. Ανακοίνωση των συμπερασμάτων. Μελέτη πηγών (πχ ιστορικών κειμένων, εφημερίδων της εποχής κλπ) με αναφορά στο εκσυγχρονιστικό έργο του Χαρίλαου Τρικούπη και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Σύνθεση κειμένου και παρουσίαση των συμπερασμάτων. Παρατήρηση προεπιλεγμένων πολιτικών γελοιογραφιών από τον τύπο της εποχής του Χαρίλαου Τρικούπη και του Θεοδώρου Δηλιγιάννη. Περιγραφή και συσχέτισή τους με τα γεγονότα. (ιστορική παιδεία) Αγώνας λόγου των αντιτιθέμενων απόψεων – πολιτικών επιλογών του Χαρίλαου Τρικούπη και του

(Χαρίλαος Τρικούπης και Θεόδωρος Δηλιγιάννης) και εκσυγχρονισμός. Το κίνημα στο Γουδί (1909). Ανανέωση της πολιτικής ζωής: Το Μεταρρυθμιστικό έργο του Ελευθερίου Βενιζέλου. Τα αντιβενιζελικά κόμματα. Η ανάπτυξη του εργατικού κινήματος (1914-1924). Τα αριστερά κόμματα. *Περίοδος του Μεσοπολέμου (1919-1939)*: Αβασίλευτη δημοκρατία. Η πολιτική αστάθεια και η εγκαθίδρυση της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου 1936 *Η μεταπολεμική Ελλάδα*: κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές εξελίξεις. Η δικτατορία 1967-1974. Η Μεταπολίτευση και η συγκρότηση της Τρίτης Δημοκρατίας (1974- 1981).		Θεοδώρου Δηλιγιάννη. Εργασία: το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα την περίοδο του Μεσοπολέμου μέσα από την αξιοποίηση προεπιλεγμένων δευτερογενών πηγών. Συζήτηση για τις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές της μεταπολεμικής Ελλάδας. Εξαγωγή συμπερασμάτων με ιστορικά επιχειρήματα. Σύνταξη γλωσσαρίου όρων αυτής της περιόδου
Το Αγροτικό Ζήτημα (2 ώρες) «Εθνικές γαίες», αναδασμός της γης το 19ο αιώνα. Το πρόβλημα της μεγάλης ιδιοκτησίας γης με την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881). Το αγροτικό ζήτημα στον 20ο αιώνα (Κιλελέρ, μεταρρυθμίσεις)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εντοπίζουν τα βασικά στοιχεία και τους όρους της αγροτικής οικονομίας στην Ελλάδα κατά το 19ο και 20ο αιώνα να αξιολογούν τους αγώνες των αγροτών και τις προσπάθειες των κυβερνήσεων για επίλυση του αγροτικού ζητήματος με τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις έως την εγκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής.	Διερεύνηση και αντιπαραβολή πηγών της επίσημης πολιτικής, των τσιφλικάδων, των κολίγων και των εκφραστών του αγροτικού κινήματος. Επεξεργασία, αξιολόγηση και σύνθεση κειμένου

Το Προσφυγικό Ζήτημα (2 ώρες) Συνοπτική προσέγγιση: Τα προσφυγικά ρεύματα κατά το 19ο αιώνα. Τα προσφυγικά ρεύματα προς την Ελλάδα κατά τον 20ο αιώνα (Διωγμός 1914, Οι πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής) Εγκατάσταση και αποκατάσταση των προσφύγων. Συμβολή των προσφύγων στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική εξέλιξη της Ελλάδας. (Το Προσφυγικό Ζήτημα εξετάζεται ως φάση του Ανατολικού και του Μικρασιατικού Ζητήματος)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να περιγράφουν τις συνθήκες και τις αιτίες των προσφυγικών ρευμάτων κατά το 19° και τον 20° αιώνα από και προς την Ελλάδα να συνειδητοποιούν τη θέση των προσφύγων και τις δυσχέρειες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της παραγωγικής εγκατάστασής τους να εκτιμούν τη συμβολή των προσφύγων στην οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική εξέλιξη της Ελλάδας	Η Λογοτεχνία ως ιστορική πηγή. Ανάγνωση-αποδελτίωση λογοτεχνικών έργων (πχ Διδώ Σωτηρίου, *Ματωμένα χώματα*, Ηλίας Βενέζης, *Το νούμερο 31.328)* σχετικών με την προσφυγιά. Σύντομη παρουσίαση και σχολιασμός. Μελέτη προεπιλεγμένων πηγών σχετικών με τη συμβολή των προσφύγων στην εξέλιξη της Ελλάδας, αξιοποίησή τους και εξαγωγή συμπερασμάτων. Βιωματική προσέγγιση. Ομαδική εργασία. Συζήτηση-προφορικές μαρτυρίες από τον τόπο καταγωγής των μαθητών και τις περιοχές εγκατάστασης των παππούδων τους.
Η Ελλάδα στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (3 ώρες) (συνοπτική παρουσίαση) Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (αναλυτική διδασκαλία) Η Κατοχή και η Εθνική Αντίσταση	Οι μαθητές να είναι σε θέση: Να γνωρίζουν τη συμμετοχή και τη συμβολή της Ελλάδας στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το χαρακτήρα της τριπλής κατοχής και τα δεινά που επέφερε στον ελληνικό λαό Να γνωρίζουν την ιστορία της Εθνικής Αντίστασης του ελληνικού λαού, τις κυριότερες αντιστασιακές οργανώσεις και τους στόχους τους και να αξιολογούν τη συμβολή της Εθνικής Αντίστασης στον αγώνα κατά των κατακτητών	Επεξεργασία στατιστικών δεδομένων με τα επιταχθέντα προϊόντα από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής. Επεξεργασία κειμένων (λογοτεχνών ή του παράνομου ελληνικού τύπου) με αναφορές στην πείνα των Ελλήνων την περίοδο της Κατοχής. Εργασία: Επεξεργασία πηγών (πρωτογενών ή δευτερογενών) με αναφορά στις κυριότερες ελληνικές αντιστασιακές οργανώσεις και αξιολόγηση των στόχων που είχαν θέσει. Επεξεργασία κειμένων με αναφορές σε διάφορες μορφές αντίστασης του ελληνικού λαού (πχ εξέγερση των κατοίκων της Δράμας, γυναικών, φοιτητών,

		πανελλαδική απεργία, ανατίναξη της γέφυρας Γοργοποτάμου κλπ) Εργασία- συζήτηση. Μελέτη κειμένων που αναδεικνύουν τη δράση της ΠΕΕΑ (πχ ιδρυτική πράξη της ΠΕΕΑ, ιστορικό ψήφισμα του «Εθνικού Συμβουλίου» κλπ). Αποτίμηση του έργου της.
Το Ελληνικό Ζήτημα από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο (3 ώρες) Τα «Δεκεμβριανά» και ο Εμφύλιος Πόλεμος. Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο	Να γνωρίζουν τα γεγονότα σχετικά με τα «Δεκεμβριανά» και να ανιχνεύουν τη σχέση τους με τον Εμφύλιο Πόλεμο Να διακρίνουν τις διαστάσεις και τα αποτελέσματα του Εμφυλίου Πολέμου Να συσχετίζουν τον Εμφύλιο Πόλεμο των Ελλήνων με την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου Να γνωρίζουν τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές πολιτικό, διπλωματικό και γεωστρατηγικό πλαίσιο την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου	Εργασία - συζήτηση: Τα «Δεκεμβριανά» σε κείμενα πολιτικών των αντίπαλων οργανώσεων και οι διαφορετικές οπτικές τους. Ομαδική εργασία με θέμα τη σύνδεση του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου με την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Εντοπισμός στοιχείων που αποδεικνύουν την ανάμειξη των Μεγάλων Δυνάμεων στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο Κινηματογραφική ταινία. Συζήτηση –προβληματισμός για τις αρνητικές διαστάσεις του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου. Απόσπασμα κειμένου στο οποίο ο πρόεδρος Τρούμαν ζητεί από το Κογκρέσο την έγκριση της βοήθειας προς την Ελλάδα (12 Μαρτίου 1947). Αποτίμηση των επιδιώξεων των Αμερικανών.
Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της χώρας (3 ώρες) Η στροφή της χώρας στην Ευρώπη κατά το 19ο αιώνα (κείμενα διαφωτιστών, Αγώνας, Ανεξαρτησία). Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία ενοποίησης της Ευρώπης την μεταπολεμική	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να παρατηρούν τη στροφή των Ελλήνων προς την Ευρώπη από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως τις μέρες μας. Να εκτιμούν τη συμβολή και τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.	Μελέτη επιλεγμένων κειμένων Διαφωτιστών, αγωνιστών της Επανάστασης του 1821 και πολιτικών σχετικά με τη θέση των Ελλήνων έναντι της Ευρώπης, κατηγοριοποίηση των απόψεών τους και σύνθεση κειμένου. Εργασία με θέμα τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και στο γενικότερο ρόλο της στην υπέρβαση των εθνικιστικών διαφορών μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών.

περίοδο		

ii. Η Ευρώπη ως ιστορική ενότητα από την αρχαιότητα έως σήμερα

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ **ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**	**ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**
Η Ευρώπη ανάμεσα στη Γεωγραφία και την Ιστορία (από την αρχαιότητα έως το Μεσαίωνα) (4 ώρες) Γεωγραφικός πολιτισμικός, πολιτικός προσδιορισμός: Ο ελληνικός μύθος της Ευρώπης. Η έννοια της Ευρώπης στους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Οι πρώτοι πολιτισμοί της Ευρώπης στο χώρο του Αιγαίου Η Ευρώπη των Ρωμαίων- Ρωμαϊκή Οικουμένη. Ο Χριστιανισμός ως ενοποιητικός παράγοντας της Ευρώπης. Απαρχές της ιστορικής ενότητας της Δυτικής Ευρώπης: Η εποχή του Καρόλου του Μεγάλου (Καρλομάγνου)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν την έννοια της ιστορικής ενότητας της Ευρώπης και να διακρίνουν ότι τα κριτήρια της ενότητας είναι πρωτίστως πολιτισμικά-πολιτικά και δευτερευόντως γεωγραφικά. να διακρίνουν ότι ο γεωγραφικός προσδιορισμός της Ευρώπης ως «ηπείρου» δεν στηρίχτηκε τόσο σε δεδομένα της φύσης, όσο σε κοινές ιστορικές εμπειρίες (ελληνορωμαϊκός πολιτισμός) και σε πολιτισμικές παραμέτρους (ελληνική τέχνη, ρωμαϊκό δίκαιο κ.ά) Να επισημαίνουν: τη ρευστότητα και τη διεύρυνση της Ευρώπης σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες να εξηγούν το ιστορικό νόημα του ελληνικού μύθου της αρχαιότητας να επισημαίνουν τον προσδιορισμό της Ευρώπης από τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και τη δημιουργία των πρώτων ευρωπαϊκών πολιτισμών στο χώρο του Αιγαίου (Μινωικός, Κυκλαδικός) να διακρίνουν τη συμβολή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως εφαλτηρίου αλλά και ως μοχλού διαμόρφωσης μιας κοινής ευρωπαϊκής παρακαταθήκης σε επίπεδο θεσμών, επιστημών, γραμμάτων και τεχνών να προσδιορίζουν τη σύνδεση της Ευρώπης με τη Ρωμαϊκή	Μελέτη κειμένων με ερμηνείες ιστορικών της αρχαιότητας, του Βυζαντίου, της μεσαιωνικής Δύσης για τον προσδιορισμό της ενότητας της Ευρώπης. Παρατήρηση της χρήσης σταθερών κριτηρίων ή όχι. Αξιολόγηση – συμπεράσματα. Επεξεργασία κειμένων και συμπεράσματα για τον τρόπο σύνδεσης της Ευρώπης με το Χριστιανισμό Επεξεργασία κειμένων Δυτικών-Βυζαντινών συγγραφέων. Εντοπισμός στοιχείων και συμπεράσματα για την αρχική στάση του Καρόλου του Μεγάλου απέναντι στο Βυζάντιο, τις ενέργειες προσέγγισης προς το Βυζαντινό αυτοκράτορα και τους λόγους που τον ώθησαν. Επεξεργασία πηγών. Εντοπισμός στοιχείων με τα οποία ο Καρλομάγνος έθεσε τα θεμέλια της Δυτικής Ευρώπης (πχ νομική ενοποίηση, ενοποίηση μοναστικού κόσμου, εκπαίδευση)

	Οικουμένη με τη δημιουργία της πολιτικής ενοποίησης μεγάλου τμήματος της ευρωπαϊκής ηπείρου να διακρίνουν τον ενοποιητικό ρόλο του χριστιανισμού στη μετεξέλιξη της έννοιας της Ευρώπης. να γνωρίζουν τη σημασία της στέψης του Καρλομάγνου από τον πάπα και τις ανεπιτυχείς ενέργειές του για την ανασύσταση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (τις βασικές επιδιώξεις του για τη νομιμοποίησή του: υπαγωγή του Βυζαντίου στην αυτοκρατορία του – ενοποίηση των δύο κρατών υπό την κυριαρχία του).	
Η ρωμαϊκή κατάκτηση της Ευρώπης. (2 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: Να γνωρίζουν την ύπαρξη ποικίλων λαών και πολιτισμών στην Ευρώπη να περιγράφουν τη σταδιακή ολοκλήρωση της ρωμαϊκής κυριαρχίας στη Μεσόγειο, την Ανατολή και τη Δύση και να επισημαίνουν τους λόγους και τις συνέπειες αυτών των κατακτήσεων.	Κατάρτιση χρονολογικού πίνακα με τις περιοχές που κατέκτησαν οι Ρωμαίοι. Μελέτη πηγών σχετικών με τους πολιτισμούς λαών της Ευρώπης, σύγκριση με τον ελληνικό – ρωμαϊκό και εξαγωγή συμπερασμάτων
Η οργάνωση του ρωμαϊκού οικουμενικού κράτους: κεντρική, επαρχιακή και τοπική διοίκηση (ρωμαϊκές civitates και ελληνικές πόλεις) (2 ώρες) Η περίοδος της ακμής: Η εποχή του Αυγούστου: ισχυροποίηση κεντρικής εξουσίας.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να επισημαίνουν τους στόχους των αλλαγών του Αυγούστου στην διοικητική οργάνωση (επαρχίες) του νέου οικουμενικού κράτους να διακρίνουν πώς η γεωγραφική ενότητα μετατρέπεται σε πολιτική με κέντρο τη Ρώμη	Επεξεργασία πηγών (Σουητώνιος, Βιργίλιος) και αναζήτηση των λόγων των αλλαγών από τον Οκταβιανό στην κεντρική, επαρχιακή και τοπική διοίκηση. Ομαδική εργασία: Ρωμαϊκές civitates και Ελληνικές πόλεις: Αναφορά σε δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα πόλεων και αναζήτηση του τρόπου της λειτουργίας και των σχέσεων με την κεντρική εξουσία (Ρώμη).
Παράγοντες ενοποίησης: η λατινική και η ελληνική γλώσσα, οι αστικές υποδομές και τα θεάματα (λουτρά, θέατρα, αγορές, μονομαχίες-θηριομαχίες), η ένταξη των τοπικών ηγετικών τάξεων στην αυτοκρατορική ελίτ, η	Οι μαθητές να είναι σε θέση να διαπιστώνουν: τους παράγοντες συνοχής (πολιτισμικούς, πολιτικούς, οικονομικούς) των λαών της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τον πολιτικό ρόλο του στρατού την απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων ως προσπάθεια	Μελέτη αποσπασμάτων της Δωδεκαδέλτου. Αξιολόγηση της σημασίας και της διαχρονικότητας του ρωμαϊκού δικαίου. Σύγκριση με αποσπάσματα του σύγχρονου δικαίου (ελληνικού ή ευρωπαϊκού). Αξιοποίηση πηγών σχετικών με το ρόλο του στρατού στην άσκηση της κεντρικής εξουσίας. Επεξεργασία και σύνθεση

απόδοση των ρωμαϊκών πολιτικών δικαιωμάτων, το ρωμαϊκό δίκαιο, ο ρόλος του στρατού, του νομίσματος των εμπορικών δικτύων και των κοινών λατρειών, η λατρεία του αυτοκράτορα, η οικουμενική αυτοκρατορική ιδεολογία και η δημιουργία ενός είδους «ρωμαϊκού πατριωτισμού». (2 ώρες) Διοίκηση (Επαρχιώτες αυτοκράτορες. Ο στρατός. Το Διάταγμα του Καρακάλλα). Η ελληνική και λατινική γλώσσα: παράγοντες ενοποίησης και διάδοσης του ελληνορωμαϊκού-οικουμενικού πολιτισμού. Οι αστικές υποδομές και τα θεάματα (λουτρά, θέατρα, αγορές, μονομαχίες-θηριομαχίες). Η εμπορική άνθηση – νόμισμα. Το ρωμαϊκό δίκαιο Ο πολιτισμός την εποχή του Αυγούστου: κοινές λατρείες, η λατρεία του αυτοκράτορα, η οικουμενική αυτοκρατορική ιδεολογία και η δημιουργία ενός είδους «ρωμαϊκού πατριωτισμού».	της ενοποίησης του κράτους την αλληλεπίδραση των Ελλήνων και των Ρωμαίων στη διαμόρφωση του οικουμενικού κράτους τη σημασία του ρωμαϊκού δικαίου για την εξέλιξη της μεταγενέστερης νομοθεσίας	κειμένου. Αναζήτηση παραδειγμάτων διείσδυσης της ελληνικής γλώσσας στη λατινική και το αντίστροφο σε σχέση με την πολιτική και την ιστορία π.χ φασισμός, κουστωδία. Μελέτη λογοτεχνικών κειμένων για τη διερεύνηση της καθημερινής ζωής, των αξιών και των αντιλήψεων των ανθρώπων της περιόδου του ρωμαϊκού οικουμενικού κράτους
Η διάδοση του Χριστιανισμού, η κρίση του 3ου αι. και ο μετασχηματισμός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας σε Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία τον 4ο αιώνα (2 ώρες) Η διάδοση του Χριστιανισμού.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν τις συνθήκες εξάπλωσης του Χριστιανισμού στην Ανατολή, τον ενοποιητικό ρόλο του και τη γενικότερη σημασία του γεγονότος στην ενίσχυση της κρατικής ενότητας και της κοινωνικής συνοχής να διαπιστώνουν ότι η πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση επέφερε την παρακμή του αρχαίου κόσμου και δημιούργησε τις	Αξιοποίηση πηγών (*Χρονικά* του ρωμαίου ιστορικού Τάκιτου) για τη διάδοση του Χριστιανισμού. Αξιολόγηση και συμπεράσματα για την αντικειμενικότητα ή υποκειμενικότητα της πηγής. Παρατήρηση ρωμαϊκών έργων τέχνης με αναφορές σε πρόσωπα του 3ου αιώνα (προτομές, γλυπτά) και σύνθεση κειμένου. Μελέτη του «Διατάγματος» των Μεδιολάνων, αξιοποίηση στοιχείων και συμπεράσματα για

3^{ος} αιώνας: Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία σε κρίση (Η πολιτική κρίση. Η Οικονομική κρίση. Η Κοινωνική κρίση. Οι βαρβαρικές επιδρομές. Διοκλητιανός) Ο Κωνσταντίνος Α΄. Το «Διάταγμα» των Μεδιολάνων 313. Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης	προϋποθέσεις οργάνωσης του μεσαιωνικού κόσμου να διακρίνουν τη σημασία της μετάβασης από τη Ρώμη στο κατακερματισμένο ευρωπαϊκό περιβάλλον των κρατών των «βαρβάρων» να περιγράφουν τις μεταρρυθμίσεις του Διοκλητιανού και τους στόχους του να ερμηνεύουν την πολιτική και θρησκευτική διάσταση της στήριξης του Χριστιανισμού από τον Κωνσταντίνο Α΄. να κατανοούν την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης ως μέρος της προσπάθειας του Κωνσταντίνου Α΄ για τη διατήρηση της ενότητας του κράτους.	τη σχέση του κράτους και της νέας θρησκείας.
Το Βυζάντιο ως παράγοντας διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού **1. Βυζάντιο και μεσαιωνική Δύση: συγκλίσεις και αποκλίσεις** (2 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: Να αναλύουν τον χαρακτήρα του βυζαντινού πολιτεύματος και να εντοπίζουν τις επιδράσεις του στην εξέλιξη των δυτικών μεσαιωνικών μοναρχιών (η «ελέω θεού» μοναρχία) Να εξηγούν την αντιπαράθεση Βυζαντίου και Δύσης για τη διεκδίκηση της οικουμένης, μέσα από το bellum diplomaticum που ξεκίνησε από τη στέψη του Καρλομάγνου (800) και κορυφώθηκε με τη στέψη του Όθωνα Α΄ ως αυτοκράτορα των Ρωμαίων (962) Να ερμηνεύουν τη θρησκευτική διάσταση μεταξύ Βυζαντίου και Δύσης, όπως αυτή εξελίχθηκε μέσα από το πρώτο (Ακακιανό) Σχίσμα του 5^{ου}-6^{ου} αι., τη σύγκρουση του πατριάρχη Φωτίου και του πάπα Νικολάου Α΄ επί εικονομαχίας (867), το μεγάλο σχίσμα του 1054 και την πολιτική των Παλαιολόγων περί συνένωσης της ανατολικής και δυτικής εκκλησίας μετά το 1261 έως τη σύνοδο της Φερράρας –	Αξιοποίηση πηγών νομικής φύσεως για τη διερεύνηση της βυζαντινής μοναρχίας και την ερμηνεία των χαρακτηριστικών των δυτικών μοναρχιών στον Μεσαίωνα Αναζήτηση πληροφοριών για την λεγόμενη Κωνσταντίνεια δωρεά. Σχετική συζήτηση Παρακολούθηση ψηφιακού ή οπτικοακουστικού υλικού (σφραγίδες, νομίσματα, κ.α.) σχετικά με την εξέλιξη της βυζαντινής αυτοκρατορικής τιτλοφορίας και ανάγνωση πρωτογενών πηγών με σκοπό την ανάλυση της σημασίας που είχε ο όρος «Ρωμαίος» για την πολιτική και πολιτισμική ταυτότητα των Βυζαντινών - Σύσταση ομάδων εργασίας για την εκπόνηση σχεδιαγραμμάτων, στα οποία θα καταγράφονται οι φάσεις των «Σχισμάτων» μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας, οι πρωταγωνιστές και τα αιτήματά τους Ερευνητική εργασία με σκοπό την συλλογή και καταγραφή σε πίνακα των συγκλίσεων και αποκλίσεων μεταξύ Βυζαντίου και

	Φλωρεντίας (1438) Να εντοπίζουν τα σημεία στα οποία συγκλίνουν ή αποκλίνουν το Βυζάντιο και η Δύση σε πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο κατανοώντας ότι η ευρωπαϊκή παράδοση είναι κοινή	Δύσης
2. *Βυζαντινός ουμανισμός* και ευρωπαϊκή Αναγέννηση (2 ώρες)	Να κατανοούν τις έννοιες του «ουμανισμού» και της «Αναγέννησης», διακρίνοντας τα χαρακτηριστικά τους στο Βυζάντιο και τη Δύση Να αξιολογούν τη συμβολή των βυζαντινών λογίων στην ιταλική και ευρωπαϊκή Αναγέννηση Να αναγνωρίζουν τον ρόλο της ελληνικής γλώσσας στην παιδεία του δυτικού μεσαιωνικού κόσμου	Διερεύνηση σε λεξικό των όρων: βυζαντινός ουμανισμός, Μακεδονική και παλαιολόγεια αναγέννηση, κ.ά Σύσταση ομάδων εργασίας για την αναζήτηση των βυζαντινών λογίων που έφυγαν στην Ιταλία πριν και μετά την Άλωση και καταγραφή των βιογραφιών τους Αξιοποίηση της λογοτεχνίας μέσα από την ανάλυση μεσαιωνικών ερωτικών διηγήσεων
3. Το Βυζάντιο ως χώρος όσμωσης Ανατολής και Δύσης (2 ώρες)	Να διακρίνουν τον φυσικό και πολιτισμικό χώρο του Βυζαντίου Να αναγνωρίζουν την πολιτισμική ιδιαιτερότητα του Βυζαντίου λόγω της σύνθεσης της ρωμαϊκής κληρονομιάς με τον χριστιανικό πολιτισμό και τις ανατολίτικες παραδόσεις Να αναλύουν τις αξίες του βυζαντινού πολιτισμού και να εκτιμούν τον τρόπο διάχυσής τους στην δυτική μεσαιωνική Ευρώπη	Ανάγνωση και σχολιασμός χάρτη της μεσαιωνικής Ευρώπης, ώστε να γίνει κατανοητή η θέση του Βυζαντίου μεταξύ Δύσης και Ανατολής Σύσταση ομάδων εργασίας για την καταγραφή των αξιών του βυζαντινού και ευρωπαϊκού πολιτισμού και τη συγκριτική παρουσίασή τους Ερευνητική εργασία με θέμα: *Η θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη: γεωγραφία, γεωπολιτική και πολιτισμός*. Συζήτηση σχετικά με τον όρο «καθ'ημάς Ανατολή»
Η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων (13ος αιώνας) (2 ώρες) Τύποι και ανάπτυξη των πόλεων στην Ευρώπη κατά τον ύστερο Μεσαίωνα. Οργάνωση (κοινωνική, οικονομική, πολιτική)-φυσιογνωμία των πόλεων, μορφές διακυβέρνησης.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να διακρίνουν τους διαφορετικούς τύπους των πόλεων του 13ου αιώνα, τα αίτια της ανάπτυξης και τη συγκρότηση της αστικής ζωής. να διαπιστώνουν την πολιτική οργάνωση των πόλεων και τις μορφές διακυβέρνησής τους.	Μελέτη κειμένων. Εντοπισμός των στοιχείων που αφορούν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της πόλης Κατασκευή πίνακα με τις πόλεις και τη μορφή διακυβέρνησής τους. Η πολιτική και οικονομική συγκρότηση πόλεων του 13 ου αιώνα σε ομοσπονδίες (πχ Χανσεατική Ένωση των πόλεων της Βαλτικής) και σύγκρισή τους

		με τη σύγχρονη εποχή (Ευρωπαϊκή Ένωση).
Τα πρώτα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και ο ρόλος τους (12^{ος}- 13^{ος} αιώνας). Οι ευρωπαϊκές αδελφότητες (2 ώρες) Τα πρώτα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια Αίτια, συνθήκες διαμόρφωσής τους (12ος – 13ος αιώνας). Σκοπός και περιεχόμενο της Ανώτερης εκπαίδευσης στα ευρωπαϊκά κράτη. Ευρωπαϊκές αδελφότητες (universitates): Περιεχόμενο του όρου, συνθήκες ίδρυσης. Το έργο.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εντοπίζουν τις συνθήκες, τις περιοχές και το σκοπό της ίδρυσης των πρώτων πανεπιστημίων, τις σχολές, τα προγράμματα λειτουργίας, τη σύνδεσή τους με τη δυτική εκκλησία και τη σταδιακή αυτονόμησή τους. να προσδιορίζουν τον όρο Ευρωπαϊκές αδελφότητες, να επισημαίνουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκαν να αξιολογούν το ρόλο τους (στην προστασία από παρεμβάσεις, την αυτονόμηση, τη διάρθρωση της διδακτέας ύλης και προγράμματος σπουδών τη χορήγηση προνομίων)	Μελέτη πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών, με αναφορές στα προγράμματα σπουδών των πρώτων πανεπιστημίων (π.χ του Παρισιού, της Μπολώνιας, της Οξφόρδης) και ο ρόλος της εκκλησίας. Αξιολόγηση και σύνθεση κειμένου. Σύνταξη σχεδιαγράμματος: Καταγραφή των πρώτων ευρωπαϊκών πανεπιστημίων κατά περιοχή και των σχολών τους Εργασία: Μελέτη κειμένων σχετικών με τις ευρωπαϊκές αδελφότητες και αναζήτηση πληροφοριών για τις επιδιώξεις τους και τον τρόπο υλοποίησης αυτών.
Η Αναγέννηση και ο πολιτισμός της (2 ώρες) Αίτια, γεωγραφική εξάπλωση, συνέπειες. Το κίνημα του Ανθρωπισμού. Ο ρόλος της τυπογραφίας. Συνοπτική προσέγγιση των ενοτήτων: Γράμματα-Επιστήμες. Η ανάπτυξη των επιστημών (Αστρονομία, Ανατομία, Ιατρική) Η Τέχνη του 15ου και του 16ου αιώνα. (Ζωγραφική, Αρχιτεκτονική, Γλυπτική, Μουσική).	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να διακρίνουν τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, καθώς και τις πνευματικές δυνάμεις που διαμόρφωσαν το πνεύμα της Αναγέννησης να γνωρίζουν τις χώρες διάδοσης της Αναγέννησης να προσεγγίζουν το κίνημα του ανθρωπισμού και το περιεχόμενο του όρου «καθολικός άνθρωπος», ως έκφραση του νέου πνεύματος που αναδύεται στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες, με την αναβίωση των αξιών της κλασικής αρχαιότητας να διακρίνουν τη συμβολή της τυπογραφίας στη διάδοση των νέων ιδεών να διαπιστώνουν τη μεγάλη ανάπτυξη των γραμμάτων και των επιστημών κατά το 15 ο και 16 ο αιώνα να αξιολογούν τα αντιπροσωπευτικότερα έργα των κύριων εκπροσώπων της	Η παρουσία του Πάπα Λέοντα Ι΄ και άλλων πλουσίων αστών, σε δευτερογενείς πηγές, ως παραγόντων στην οικονομική, πολιτική και πνευματική αναγεννητική κίνηση. Κατασκευή πίνακα με τους σημαντικότερους εκπροσώπους των επιστημών και τους τομείς της δραστηριότητάς τους. Ερευνητική εργασία με θέμα την εφεύρεση της τυπογραφίας. Σύνθεση της προσωπογραφίας του Μακιαβέλι, Ν Κοπέρνικου και του Φραγκίσκου Βάκων (κείμενο συνοδευόμενο με εικόνες) Παρουσίαση και σύγκριση εικαστικών έργων του 15ου και 16ου αιώνα. Αναγνώριση και σχολιασμός των βασικών χαρακτηριστικών των δημιουργών.

	Τέχνης της Αναγέννησης να διακρίνουν τη νέα κοινή πολιτισμική ταυτότητα των Ευρωπαϊκών λαών να προσδιορίζουν τους σχετικούς όρους πχ Κουατροτσέντο, Μακιαβελισμός	
Μεταρρυθμίσεις της δυτικής εκκλησίας (2 ώρες) Αίτια και περιεχόμενο. Λούθηρος και Καλβίνος. Η Αγγλικανική Μεταρρύθμιση. Η καθολική Μεταρρύθμιση. Αποτελέσματα της θρησκευτικής Μεταρρύθμισης.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να εντοπίζουν τα αίτια της κρίσης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και να περιγράφουν τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Λουθήρου να διαπιστώνουν την αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας στη μεταρρυθμιστική κίνηση να διακρίνουν τις συνέπειες της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.	Μελέτη κειμένων της εποχής, διερεύνηση της κρίσης της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και σύνθεση κειμένου. Μελέτη αποσπασμάτων των «θέσεων» των πρωτεργατών των μεταρρυθμίσεων και εξαγωγή συμπερασμάτων. Ψηφιακός χάρτης. Κατασκευή θρησκευτικού χάρτη της Ευρώπης στα τέλη του 16ου αιώνα. Απόδοση με διαφορετικούς χρωματισμούς των περιοχών και των αντίστοιχων δογμάτων.
Η ανάπτυξη του εθνικού κράτους στην Ευρώπη (2 ώρες) Συνθήκες ανάδειξης των εθνικών κρατών στην Ευρώπη στη διάρκεια του ύστερου μεσαίωνα. Τα εθνικά κράτη ως εξελιγμένη μορφή των εθνικών μοναρχιών. Ο Εκατονταετής Πόλεμος: Συμβολή του στη διαμόρφωση των βασικών γνωρισμάτων του κράτους των νεωτέρων χρόνων	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να επισημαίνουν τα αίτια και την αναγκαιότητα της ανάπτυξης των εθνικών κρατών στην Ευρώπη και τον τρόπο μετεξέλιξης των παλαιών μοναρχιών σε εθνικά κράτη να διακρίνουν τα γνωρίσματα των νέων εθνικών μοναρχιών να περιγράφουν την ώθηση που έδωσε ο Εκατονταετής Πόλεμος προς τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών και των μηχανισμών του εθνικού κράτους στην Αγγλία και τη Γαλλία	Αποσπάσματα από τη Μεγάλη Χάρτα των Ελευθεριών 1215. Αξιοποίηση και εξαγωγή συμπερασμάτων για την εξέλιξη του αγγλικού πολιτικού συστήματος και την απήχησή του. Μελέτη κειμένων της εποχής (πχ Ιωάννης ο Παρισινός,De potestate regia) και μεταγενέστερων χρόνων. Αξιοποίηση στοιχείων στα οποία διαφαίνονται ορισμένα γνωρίσματα των νέων εθνικών κρατών, αξιολόγηση των πηγών και σύνθεση κειμένου. Επεξεργασία κειμένων με αναφορές στον Εκατονταετή Πόλεμο εντοπισμός στοιχείων που αφορούν τη συμβολή του στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών και των μηχανισμών του εθνικού κράτους στην Αγγλία και τη Γαλλία και εξαγωγή συμπερασμάτων.
Η Εμπορική Επανάσταση (2 ώρες)	Οι μαθητές να είναι σε θέση: Να εντοπίζουν τους λόγους που οδήγησαν στην Εμπορική Επανάσταση και την έκταση	Μελέτη προεπιλεγμένων κειμένων με τις βασικές αντιλήψεις του Μερκαντιλισμού. Αξιολόγηση της οπτικής τους και

Αίτια. Κύρια χαρακτηριστικά της. Περιεχόμενο του όρου Μερκαντιλισμός. Ο γαλλικός Μερκαντιλισμός: Κολμπέρ (Jean Baptiste Colbert). Συνέπειες της Εμπορικής Επανάστασης.	που αυτή έλαβε. Να προσδιορίζουν το περιεχόμενο του όρου Μερκαντιλισμός και να επισημαίνουν τη σημασία του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.	σύνθεση κειμένου.
Ο Διαφωτισμός (17^{ος}-18^{ος} αιώνας). (2 ώρες) Διαφωτισμός: περιεχόμενο όρου, φορείς, γεωγραφική εξάπλωση. Διαφωτισμός: πολιτική-θρησκεία-παιδεία-οικονομία. Η επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: Να προσδιορίζουν τον όρο Διαφωτισμός και άλλες κύριες έννοιες της περιόδου να εξηγούν γιατί ο Διαφωτισμός εδραιώθηκε κυρίως στην Αγγλία και τη Γαλλία να εντοπίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά και τους αντιπροσωπευτικούς φορείς του κινήματος του Διαφωτισμού να επισημαίνουν την επίδρασή του στην αναμόρφωση του πολιτεύματος, της κοινωνίας και της οικονομίας.	Συγκριτική μελέτη προεπιλεγμένων αποσπασμάτων έργων των διαφωτιστών ως προς τις πολιτικές και κοινωνικές τους απόψεις και συμπεράσματα. Αποσπάσματα του έργου του Άνταμ Σμιθ *Έρευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών,* 1776 και διερεύνηση των χαρακτηριστικών του οικονομικού φιλελευθερισμού Εργασία: Επιδράσεις των ιδεών του Μοντεσκιέ στο Αμερικανικό Σύνταγμα (1787) και του Ρουσσό στη Γαλλική Επανάσταση
Η πρόοδος των επιστημών, των τεχνών και των γραμμάτων 17ος-18 ος αιώνας (2 ώρες) Η πρόοδος του ορθολογισμού Οι φυσικές επιστήμες (χημεία, βιολογία, ιατρική). Οι εθνικές λογοτεχνίες Οι τέχνες: αρχιτεκτονική, ζωγραφική, μουσική. Το ρεύμα του κλασικισμού, οι ρυθμοί Μπαρόκ και Ροκοκό, η κλασική μουσική	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να παρατηρούν την πνευματική και καλλιτεχνική ζωή στο 17ο και 18ο αιώνα σε σχέση και με την ανάπτυξη του εμπειρισμού και ορθολογισμού και να προσδιορίζουν τους αντίστοιχους όρους να αναγνωρίζουν την πρόοδο των θετικών επιστημών και των τεχνολογικών εφαρμογών τους να διακρίνουν την ανανέωση της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής έκφρασης κατά το 17ο αιώνα	Κατάρτιση πίνακα με τα κυριότερα επιτεύγματα των επιστημών στο 17ο και 18ο αιώνα. Ομαδική εργασία: Μελέτη και παρουσίαση ενός λογοτεχνικού ή θεατρικού έργου πχ *Φάουστ* του Γκαίτε Ορολογία με τους νέους όρους των επιστημών, των τεχνών και των γραμμάτων
Το παλαιό καθεστώς (anciene regime) και οι εχθροί του.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να προσδιορίζουν τον όρο «παλαιό καθεστώς» και να διακρίνουν τους φυσικούς	Συζήτηση, μέσω καταλλήλων πηγών, για τις αντιφάσεις που παρουσιάζονται στο πλαίσιο του παλαιού καθεστώτος.

(2 ώρες) Ο θεσμός της απόλυτης μοναρχίας στην Ευρώπη. Η «φωτισμένη δεσποτεία»	εχθρούς του, ιδεολογικούς – ταξικούς αντιπάλους να προσδιορίζουν τους όρους απόλυτη μοναρχία και «φωτισμένη δεσποτεία» και να διακρίνουν τα γνωρίσματά τους καθώς και τα κράτη τα οποία ανέδειξαν τα καθεστώτα αυτά	Μελέτη κειμένων και προσωπογραφιών. Παρουσίαση ενός εκπροσώπου της απόλυτης μοναρχίας (Λουδοβίκος ΣΤ΄) ή της «φωτισμένης δεσποτείας» (Αικατερίνη Β΄) και σύγκριση της ιδεολογίας τους
Η Βιομηχανική Επανάσταση (2 ώρες) Η πρώτη και η δεύτερη φάση της Βιομηχανικής Επανάστασης (πρώτη φάση, Αγγλία, δεύτερη φάση Πρωσία). Χρονικά όρια και κύρια χαρακτηριστικά. Αίτια και γεωγραφική εξάπλωση. Τα αποτελέσματα της Βιομηχανικής Επανάστασης	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να επισημαίνουν τις συνθήκες δημιουργίας της βιομηχανικής Επανάστασης και τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές συνέπειες να ορίζουν τους όρους οικονομικός φιλελευθερισμός και καπιταλισμός και να τους συνδέουν με τη Βιομηχανική Επανάσταση	Μελέτη πρωτογενών-δευτερογενών πηγών (πινάκων, στατιστικών δεδομένων, κειμένων πολιτικών- φιλοσοφικών κά) και εξαγωγή συμπερασμάτων για τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές που επέφερε η Βιομηχανική Επανάσταση στη ζωή των ανθρώπων.
Η Γαλλική Επανάσταση και οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι (1789-1815) (2 ώρες) Τα αίτια της Γαλλικής Επανάστασης. Συνοπτική παρουσίαση των ενοτήτων: Η αστική Επανάσταση (Μάιος 1789- Αύγουστος 1792. Η Εθνοσυνέλευση).Η συνταγματική μοναρχία. Η περίοδος της «Τρομοκρατίας» (Σεπτέμβριος 1792- Ιούλιος 1794). Η επάνοδος των φιλελεύθερων στοιχείων. Η άνοδος του Ναπολέοντα (1794-1815). Αναλυτική παρουσίαση: Αποτίμηση της Γαλλικής Επανάστασης.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να επισημαίνουν τους εκφραστές του παλαιού καθεστώτος και την κοινωνική και πολιτική κρίση στην Ευρώπη γενικότερα και τη Γαλλία ειδικότερα στο τέλος του 18ου αιώνα να περιγράφουν τα γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης και να αξιολογούν το διαχρονικό έργο της Γαλλικής Επανάστασης και τη σημασία της για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία να προσδιορίζουν τους βασικούς όρους που σχετίζονται με την περίοδο.	Μελέτη των διακηρύξεων των Γάλλων Επαναστατών αξιολόγηση και εξαγωγή συμπερασμάτων. Προεπιλεγμένα άρθρα, υλικό εφημερίδων της εποχής, με αντικρουόμενες απόψεις Συγκριτική μελέτη των συνταγμάτων της Αμερικανικής, της Γαλλικής και της Ελληνικής Επανάστασης. Συμπεράσματα. Παρακολούθηση αποσπασμάτων κινηματογραφικής ταινίας και απαντήσεις σε φύλλο εργασίας
Η Ευρώπη και ο έξω	Οι μαθητές να είναι σε θέση:	Μελέτη χάρτη της Ευρώπης κατά

κόσμος: Το Παγκόσμιο Ευρωπαϊκό Σύστημα (1815- 1914) (2 ώρες) Το Συνέδριο της Βιέννης (1814-1815). Η ίδρυση της Ιερής Συμμαχίας. Η «παλινόρθωση» του παλαιού καθεστώτος. Το «κονσέρτο» της Ευρώπης (Concert of Europe) Ο Αμερικανικός Εμφύλιος Πόλεμος Εθνικισμός. Ιμπεριαλισμός. Ευρωπαϊκή αποικιακή εξάπλωση (1871- 1914)	να ερμηνεύουν την αναβίωση του παλαιού καθεστώτος και το νέο καθεστώς ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη ως πολιτική και πολιτιστική οπισθοδρόμηση να προσδιορίζουν τον χαρακτήρα του Αμερικανικού Εμφύλιου πόλεμου και τις συνέπειες (ιδεολογικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές) στην Αμερική και στην Ευρώπη να εμβαθύνουν στην εξελικτική σχέση του εθνικισμού, του ιμπεριαλισμού και της αποικιοκρατίας.	το 1815, όπως διαμορφώθηκε με βάση τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Βιέννης. Μελέτη κειμένων με αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με την επέλαση των Ευρωπαίων στις άλλες ηπείρους και τη δημιουργία αποικιών. Αξιολόγηση και καταγραφή συμπερασμάτων
Το σύστημα ασφαλείας των Μεγάλων Δυνάμεων και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι (2 ώρες) *Το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου*. Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων (1919-1920). Οι επιμέρους συνθήκες με τις ηττημένες χώρες. Η Κοινωνία των Εθνών. *Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*. Τα συστήματα ασφαλείας ως μέσο επιβολής των νικητών: Η Διάσκεψη της Γιάλτας (Φεβρουάριος 1945). Η Συμφωνία του Πότσνταμ (Ιούλιος 1945). Οι συνθήκες ειρήνης. Η ίδρυση και ο ρόλος του ΟΗΕ. Διπολισμός και Ψυχρός Πόλεμος. ΝΑΤΟ. Σύμφωνο Βαρσοβίας.	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να αξιολογούν τα συστήματα ασφαλείας ως προς τη μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητά τους να ερμηνεύουν τα συστήματα ασφαλείας ως μέσα επιβολής των νικητών αλλά και ως προσφορά (ειρηνευτική, κοινωνική, πολιτιστική).	Επεξεργασία πηγών: Παραθέματα από *Απομνημονεύματα* πολιτικών και στρατιωτικών ηγετών σχετικών με τη διπλωματία και τις διεθνείς σχέσεις της υπό εξέταση περιόδου. Συζήτηση- προβληματισμός για τον ειρηνευτικό αλλά και πολιτιστικό ρόλο του ΟΗΕ.
Η «Ενωμένη Ευρώπη» (2 ώρες) Οι πρώτες μεταπολεμικές προσπάθειες για την ενοποίηση της Ευρώπης. Η πορεία προς την	Οι μαθητές να είναι σε θέση: να διαπιστώνουν τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την υλοποίηση της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης	Ομαδική εργασία για την ίδρυση, την εξέλιξη της δομής και της λειτουργίας, καθώς και το ρόλο του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου. Επεξεργασία πηγών: Παραθέματα από θεμελιώδη κείμενα συνθηκών προς την

Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και την «Ενωμένη Ευρώπη» Στόχοι της ευρωπαϊκής ενοποίησης (υπέρβαση εθνικιστικών αντιπαλοτήτων, αποφυγή νέου πολέμου, συγκρότηση κοινών συμφερόντων, συμμετοχή δια της ενότητας στον μεταπολεμικό κόσμο) Στάδια της ευρωπαϊκής ενοποίησης: το Σχέδιο Σουμάν, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, η Συνθήκη της Ρώμης (1957), ο συμβιβασμός του Λουξεμβούργου και η ενοποίηση των οργάνων των Κοινοτήτων, η βόρεια διεύρυνση (1972-3), η νότια διεύρυνση (1981 και 1986), η Συνθήκη του Μάαστριχτ		πορεία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση Κατασκευή πίνακα των μεταπολεμικών χρόνων με τις χρονολογίες και τα διάφορα στάδια προς την ενοποίηση της Ευρώπης

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ο γενικός σκοπός και οι γενικοί-ειδικοί στόχοι του μαθήματος διαμορφώνουν τις αρχές της ερευνητικής-εργαστηριακής διδακτικής μεθόδου. Ως βασική μεθοδολογική στρατηγική προτείνεται η διερευνητική προσέγγιση του διδακτικού υλικού και η εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Καθώς η *αφήγηση* ελάχιστα εξασφαλίζει την προσδοκώμενη διαλεκτική-ενεργητική συμμετοχή, ως προσφορότερη μέθοδος θεωρείται ο *διάλογος* και η *συν-έρευνα* (καθηγητή-μαθητών), που επιτρέπει την άμεση και ενεργητική εμπλοκή του μαθητή στη διαδικασία της ανακάλυψης, αξιοποίησης της αποκτηθείσας γνώσης, διασύνδεσης ιστορικών στοιχείων, εξαγωγής συμπερασμάτων και διατύπωσης αξιολογικών κρίσεων. Η *επεξεργασία ιστορικού υλικού* (πηγών, τεκμηρίων, εικόνων, χαρτών, χρονολογικών πινάκων, κτλ) υιοθετείται ως βασική διδακτική μέθοδος για την κατανόηση των θεωρητικών ζητημάτων και τη δημιουργία συνθηκών «εργαστηρίου ιστορίας». Έτσι, τα παραδείγματα που παρατίθενται (το Ελληνικό Ζήτημα και η Ευρώπη ως ιστορική ενότητα) δεν πρέπει να αντιμετωπισθούν στο πλαίσιο μιας αναλυτικής προσέγγισης και εξιστόρησης, αλλά ως αφετηρία κατανόησής τους με τη χρήση πηγών και γενικότερα ιστορικού υλικού. Η παρατήρηση αυτή κρίνεται καθοριστικής σημασίας τόσο για την έκταση της επιδιωκόμενης αφήγησης όσο και για την χρήση του ιστορικού υλικού (προτείνεται σχεδόν ισομερής κατανομή χρόνου στις δύο δραστηριότητες). Ειδικότερα, η επεξεργασία των πηγών προτείνεται να ακολουθεί τα εξής στάδια: παρουσίαση σύντομων κειμένων (με περιγραφές, αφηγήσεις, ερμηνείες, κτλ.), εξωκειμενική προσέγγιση (πληροφορίες για τον συντάκτη της πηγής, το ιστορικό-κοινωνικό-ιδεολογικό πλαίσιο της πηγής), κειμενική (πληροφορίες, ερμηνείες, αποσιωπήσεις της πηγής), διακειμενική (συγκρίσεις-αντιπαραβολή πηγών που αναφέρονται στο ίδιο ζήτημα), σύνθεση (σύνθεση του περιεχομένου, των ιστορικών πληροφοριών των πηγών). Στην κατεύθυνση αυτή ο ρόλος του διδάσκοντος καθίσταται βοηθητικός, συντονιστικός, ώστε βαθμιαία οι μαθητές να εθιστούν στη χρήση και επεξεργασία των πηγών. Ειδικότερα, η έρευνα των γραπτών πηγών, άμεσων και έμμεσων, πρέπει να είναι για τους μαθητές μέσο αμεσότερης προσέγγισης μιας ιστορικής εποχής καθώς επίσης και κατανόησης και ερμηνείας των ιστορικών φαινομένων ή ζητημάτων. Η μαθητεία στην έρευνα

των πηγών εξοικειώνει σταδιακά τους μαθητές με τη δουλειά του ιστορικού, γιατί τους ασκεί στην ουσία της ιστορικής έρευνας (αντιπαραβολή και έλεγχος αξιοπιστίας των πηγών, κίνητρα και ερμηνείες ιστορικών κ.ά.), Μάλιστα, με την επεξεργασία τεκμηρίων που παρουσιάζουν διαφορετικές εκδοχές του ίδιου γεγονότος ή φαινομένου αναπτύσσεται σταδιακά η κριτική σκέψη, η κριτική στάση απέναντι σε ιστορικά γεγονότα ή πρόσωπα, η ικανότητα διατύπωσης υποθέσεων, νόμων ή ορισμών, γενικεύσεων και διασύνδεσης των γεγονότων, γενικότερα αναπτύσσεται η ικανότητα να αξιολογούν την ανθρώπινη δράση και να διατυπώνουν απροκατάληπτες αξιολογικές ηθικές κρίσεις, επομένως να διαμορφώνονται πολίτες με αξίες και εφόδια αντίστασης σε προσπάθειες χειραγώγησης. Η *ανάθεση και εκπόνηση εργασιών* (ατομικών ή ομαδικών) και η σύνδεσή τους με θέματα/έρευνες τοπικής ιστορίας ενθαρρύνει την ενεργητικότερη συμμετοχή καθώς επίσης – όπου και όποτε είναι εφικτό και εφαρμόσιμο– την παραγωγή ιστορικής γνώσης. Η *χρήση εποπτικών μέσων* (συμβατικών και ψηφιακών) παρέχει ευκαιρίες για αποτελεσματικότερη αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης και κατανόηση των θεωρητικών ζητημάτων του μαθήματος.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση στο μάθημα προσανατολισμού θέτει ως βασική αρχή την απαλλαγή του μαθητή από την πρακτική της μηχανικής απομνημόνευσης, από την εμμονή στη διατύπωση του σχολικού βιβλίου (αποστήθιση) και από τη στείρα και αυτολεξεί αναπαραγωγή των προσφερόμενων γνώσεων. Στον γνωστικό τομέα, τα βασικά θέματα του μαθήματος περιλαμβάνουν επιστημολογικούς όρους και έννοιες που είναι εκ των πραγμάτων απαραίτητες, για να οικοδομήσει ο μαθητής γνώσεις και ένα στοιχειώδες θεωρητικό εννοιολογικό υπόβαθρο. Κατά την προφορική και γραπτή εξέταση των μαθητών ελέγχεται η γνώση και η κατανόηση ιστορικών εννοιών, των μεθόδων που χρησιμοποιούν για την κριτική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης και η διατύπωση με σαφήνεια και ακρίβεια ιστορικού λόγου. Η αξιολόγηση, προφορική ή γραπτή, δεν αναλώνεται στη μηχανική απομνημόνευση και την αυτολεξεί διατύπωση του σχολικού βιβλίου (αποστήθιση). Στόχος δεν είναι να διερευνηθεί αν οι μαθητές έμαθαν το σχολικό βιβλίο της ιστορίας, αλλά αν μαθαίνουν ιστορία. Επιπλέον, κατά την αξιολόγηση ο διδάσκων δεν περιορίζεται στην κυριολεκτική κατανόηση (ποιος, πότε, πού, πώς, τι συνέβη κ.τ.ό.). Επιδιώκεται οι ερωτήσεις να έχουν διερευνητικό και ερμηνευτικό χαρακτήρα, να στοχεύουν στην ανάλυση, αξιολόγηση και κριτική κατανόηση ιστορικών φαινομένων ή προσώπων. Να μην αλλοιώνεται κατά την εξέταση του μαθήματος η φύση της Ιστορίας ως επιστήμης. Η Ιστορία είναι μεν γνώση αλλά πρωτίστως είναι μέθοδος μελέτης. Επομένως, δεν περιοριζόμαστε σε στατικές ερωτήσεις αλλά σε δυναμικές, που ζητούν τη δυναμική αναπαράσταση της ανθρώπινης δράσης. Σε επίπεδο ανάπτυξης δεξιοτήτων ιστορικής διερεύνησης, ενθαρρύνεται ο μαθητής με τον διάλογο στην τάξη, την ανάθεση δραστηριοτήτων και εργασιών να αναζητά πληροφορίες και υλικό, να διατυπώνει ερωτήματα και υποθέσεις, να επιβεβαιώνει, να επαληθεύει, να κάνει αναγωγές, να συσχετίζει, να διατυπώνει ορισμούς, να κάνει γενικεύσεις, να συνδέει τα γεγονότα στη σχέση αιτίας και αποτελέσματος, να απορρίπτει τις «μεταφυσικές» ερμηνείες, να αξιολογεί, να αναπτύσσει ένα θέμα σε σύντομη ή εκτενέστερη αφήγηση, χρησιμοποιώντας τις προσφερόμενες γνώσεις. Σε επίπεδο ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων αξιολογείται η ικανότητα των μαθητών να συνεργάζονται για να αξιοποιήσουν ευκαιρίες ενασχόλησης με την ιστορία του τόπου τους ή να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για την παραγωγή ομαδικών δράσεων στο πλαίσιο της σχολικής ζωής.

Η ισχύς της παρούσης αρχίζει από το σχολικό έτος 2015-2016.
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 19 Ιανουαρίου 2015

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σε έντυπη μορφή:

- Για τα Φ.Ε.Κ. από 1 έως 16 σελίδες σε 1 € προσαυξανόμενη κατά 0,20 € για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο ή μέρος αυτού.
- Για τα φωτοαντίγραφα Φ.Ε.Κ. σε 0,15 € ανά σελίδα.

Σε μορφή DVD/CD:

Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση
Α΄	150 €	40 €	15 €
Β΄	300 €	80 €	30 €
Γ΄	50 €	-	-
Υ.Ο.Δ.Δ.	50 €	-	-
Δ΄	110 €	30 €	-

Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση
Α.Α.Π.	110 €	30 €	-
Ε.Β.Ι.	100 €	-	-
Α.Ε.Δ.	5 €	-	-
Δ.Δ.Σ.	200 €	-	20 €
Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	-	-	100 €

- Η τιμή πώλησης μεμονωμένων Φ.Ε.Κ. σε μορφή cd-rom από εκείνα που διατίθενται σε ψηφιακή μορφή και μέχρι 100 σελίδες, σε 5 € προσαυξανόμενη κατά 1 € ανά 50 σελίδες.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Α΄	225 €
Β΄	320 €
Γ΄	65 €
Υ.Ο.Δ.Δ.	65 €

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Δ΄	160 €
Α.Α.Π.	160 €
Ε.Β.Ι.	65 €
Α.Ε.Δ.	10 €

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	2.250 €
Δ.Δ.Σ.	225 €
Α.Σ.Ε.Π.	70 €
Ο.Π.Κ.	-

- Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. (έντυπη μορφή) θα αποστέλλεται σε συνδρομητές ταχυδρομικά, με την επιβάρυνση των 70 €, ποσό το οποίο αφορά τα ταχυδρομικά έξοδα.

- Η καταβολή γίνεται σε όλες τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.). Το πρωτότυπο διπλότυπο (έγγραφο αριθμ. πρωτ. 9067/28.2.2005 2η Υπηρεσία Επιτρόπου Ελεγκτικού Συνεδρίου) με φροντίδα των ενδιαφερομένων, πρέπει να αποστέλλεται ή να κατατίθεται στο Εθνικό Τυπογραφείο (Καποδιστρίου 34, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα).
- Σημειώνεται ότι φωτοαντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές Επιταγές για την εξόφληση της συνδρομής, δεν γίνονται δεκτά και θα επιστρέφονται.
- Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα μέλη της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερησίου Τύπου Αθηνών και Επαρχίας, οι τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί, η Ε.Σ.Η.Ε.Α, τα τριτοβάθμια συνδικαλιστικά όργανα και οι τριτοβάθμιες επαγγελματικές ενώσεις δικαιούνται έκπτωσης πενήντα τοις εκατό (50%) επί της ετήσιας συνδρομής.
- Το ποσό υπέρ ΤΑ.Π.Ε.Τ. (5% επί του ποσού συνδρομής), καταβάλλεται ολόκληρο (Κ.Α.Ε. 3512) και υπολογίζεται πριν την έκπτωση.
- Στην Ταχυδρομική συνδρομή του τεύχους Α.Σ.Ε.Π. δεν γίνεται έκπτωση.

Πληροφορίες για δημοσιεύματα που καταχωρίζονται στα Φ.Ε.Κ. στο τηλ.: 210 5279000.
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.: τηλ.: 210 8220885.

Τα φύλλα όλων των τευχών της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως διατίθενται δωρεάν σε ηλεκτρονική μορφή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου (www.et.gr)

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: http://www.et.gr - e-mail: webmaster.et@et.gr

ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΑΠΟ 08:00 ΜΕΧΡΙ 13:30

02001812301150192

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004